

dictum est anathema: *Christianos accusantibus, id est, imagines confringentibus anathema sit.*

Actione 6. recitata, ac validissimis argumentis confutata sunt acta pseudosynodi, quam Iconomachi sub Copronymo contra sacras imagines celebraverant.

Actione 7. definitum fuit retineri debere tum Christi, tum intemeratae Virginis, tum Angelorum, tum sanctorum virorum imagines. Explicatum est quinam fructus ex earum usu percipiatur: *Qui has contemplantur (ait sacra synodus) alacrius eriguntur ad primitivorum eorum memoriam et desiderium, et ad osculum.* Cultus qui eis exhibetur, vocatus est, *honoraria adoratio.* Ne quis vero honorariam illam adorationem de latriae cultu interpretaretur, haec subiecta sunt: *Non tamen ad veram latriam, quae secundum fidem est, quaeque solam divinam naturam decet, impertiendam: ita ut istis sicuti figurae pretiosae ac vivificae crucis, et Sanctis Evangeliiis et reliquis sacris monumentis incensorem et luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur.* An cum iis sacrae synodi verbis cohaereant quae S. Thomas asserit de cultu crucis cui Christus affixus est, expendemus in *Theol. Inst. ad calcem nostri de Incarnatione tractatus.*

Actio 8. habita est Constantinopoli, quo Constantinus et Irene Episcopos vocarant. Lecta est Nicaeae edita fidei definitio. Iussi autem Patres ut dicerent *an lecta definitio omnium consensu esset edita*, omnes exclamaverunt: *Ita credimus, ita omnes sentimus, omnes consentiendo subscripsimus.* Post acclamations Tarasius Lector definitionis tomum obtulit Principibus subscribendum: *Imperatrix subscripsit, dabatque simul regnanti filio, ut et ipse subscriberet.*

In relata synodi acta observandum est 1. ideo ante omnia lectam fuisse Adriani Papae epistolam, quod Papa primarium suffragii ius in Conciliis habeat: 2. restitutionem in sedes et honores Ecclesiasticos, quae Episcopis Iconomachis, sed poenitentibus, indulta est, fuisse contra antiquorum canonum rigorem: verum sic se gessit sacra synodus prudentis oeconomiae causa: 3. Ni-

caenam synodum nequaquam definiisse (ut putarunt Patres Concilii Francofordiensis) imaginibus Sanctorum exhiberi posse latriae cultum.

§. III.

De canonibus Concilii Nicaeni II.

In Concilii Nicaeni actione 8. promulgati sunt viginti duo canones ad disciplinam spectantes.

Priore innovantur ii omnes qui in Oriente tum in Conciliis generalibus, tum in provincialibus editi fuerant.

Not. I. Concilium non excipere canones Concilii Antiocheni, quamvis illud Concilium ex Arianis praesertim coaluisset. *Not. II.* Probavit quoque eos qui dicuntur Apostolici, censuitque ab ipsis Apostolis editos fuisse: *Tam scilicet illorum qui ab Apostolis editi sunt.*

Septimo canone prohibetur ne templa sine reconditis Sanctorum reliquiis dedicentur. *Not. I.* Canonis occasione fuerant Iconomachi, qui non minus in Sanctorum reliquias, quam in eorum imagines saevierant. *Not. II.* Id a Patribus statuitur non tamquam aliquid novum, sed quod ante Iconomachos ubique esset in usu.

Decimus nonus sub excommunicationis poena prohibet ne ab iis qui fiunt aut monachi, aut moniales, aliquid exigatur. *Not. I.* Duodecim prioribus saeculis determinatus erat cuiusque Monasterii tum monachorum, tum monialium numerus: nec plures admittebantur quam possent Monasterii aut opibus, aut labore sustentari. *Not. II.* Alius usus postea invaluit: unde factum est ut annuus census pro victu ingredientis a Monasteriis pauperibus exactus fuerit. *Not. III.* Conciliari non possunt cum eo canone pacta quae fiunt a plerisque tum monachorum, tum monialium Monasteriis.

Canon vigesimus secundus vetat monachis ne secreto cum mulieribus conviventur, nisi (ut ait) ipsae mulieres sint piae et consanguineae, idque ad directionem spiritualem proficiat. *Not. I.* Nonnumquam igitur monachi

chi exhibant e Monasteriis. *Not. II.* Vacabant nonnumquam, servatis servandis, saecularium directioni. *Not. III.* Convivium secretum cum mulieribus specificè prohibetur, ut significetur viris Deo sacris periculosam esse mulierum privatam conversationem, quae etiam saepius in populi scandalum vertitur.

§. IV.

De convocatione ac praeside Nicaeni II. Concilii.

Conclusio I. Concilium Nicaenum II. convocatum fuit a Constantino et Irene Augustis.

Probatur 1. ex Augustorum Sacra, quae prima Concilii actione lecta est: *Congregavimus vos* (inquiunt ibidem Augusti) *sanctos Sacerdotes*. 2. Eadem actione prima haec habentur: *Conveniente sancta et universali synodo, quae per Dei gratiam, et piam sanctionem Imperatoriam congregata est in Nicaeensium Metropoli*. 3. Idem passim in aliis Concilii actionibus legitur.

Conclusio II. Adrianus Papa I. per suos Legatos praefuit septimae generali synodo.

Probatur. Actione 1. 5. 7. Petrus Archipresbyter Ecclesiae Romanae, Petrus presbyter monachus et Abbas Monasterii S. Sabbae, dicuntur Apostolicae Sedis tenere locum. Idem Romanae Ecclesiae presbyteri ante omnes Orientis Episcopos Concilio subscripserunt: *Petrus vices agens Adriani Papae veteris Romae, definiens subscripsi*.

ARTICVLVS VIII.

De Concilio Constantinopolitano IV.

Concilium Constantinopolitanum IV. quod octavum est generale, habitum est anno Christi 869. Basilio imperante Constantinopoli, et Adriano II. Romae sedente.

§.

§. I.

De causa Concilii Constantinopolitani IV.

Conclusio. Causa cogendi Constantinopolitanum IV. Concilium fuit tum abdicatio Photii, qui sedem Constantinopolitanam invaserat, tum restitutio Ignatii, qui ab ea inique deiectus fuerat.

Probatur 1. ex epistola Adriani II. ad Imperatorem Basilium: 2. ex actis Concilii de quo agitur; iis nimirum in monumentis de nulla ferme alia re agitur, quam de Photii deiectione, et de restitutione Ignatii.

Quaeres 1. quis esset Photius: 2. quibus mediis, qua arte usus esset ut Ignatium deiceret, occuparetque illius sedem.

Resp. ad 1. Photium fuisse virum saecularem, Senatoris fungentem officio, et a Secretis Michaëlis Imperatoris. Resp. ad 2. Photium *primo*, quod sedem Constantinopolitanam ambiret, coniunxisse se Gregorio Siracusan Episcopo, nonnullisque aliis clericis, qui Ignatii promotionem improbaverant. *Secundo*, falsos de Ignatio rumores sparsit, quasi de decessoris sui Germani, sanctissimi viri, moribus et fama detraheret. *Tertio*, Bardae opera usus est. Is, quod saepius sub excommunicationis poena ab Ignatio iussus fuisset discedere a propria nuru, quam incestu publico foedaverat, paravit insidias sanctissimo Pontifici; Michaëli Imperatori nepoti suo auctor fuit ut Ignatio praeciperet tondere Theodoram matrem et Theclam sororem, quae simul cum eo imperii administrationem sortitae fuerant. Renuit Ignatius tum quod Imperatrices vitae religiosae professionem sponte non eligerent; tum quod obstrinxisset se sacramento se nihil unquam contra eas moliturum. Ob id Imperator Bardae consilio Ignatium deiecit ab Episcopali sede, et Photium subrogavit. *Quarto*, Photius quod cum eo clerus communicare detrectaret, congregavit faventium sibi Episcoporum Concilium, in quo lata est in Ignatium de-

po-

positionis sententia, assertumque est Photio Ecclesiae Constantinopolitanae regimen. *Quinto*, tantum scelus omnibus viris frugi indigne ferentibus, Photius, ut eos compesceret, a Nicolao Papa I. suae Ordinationis confirmationem conatus est extorquere, caussatus Ignatium sponte cessisse Episcopatu, sibi que tum ab Imperatore, tum a clero, tum a populo vim factam fuisse, ut Ecclesiae quam abdicarat Ignatius, regimen susciperet. *Sexto*. Rodoaldum Episcopum Portuensem, et Zachariam Anagninum Episcopum, in Orientem a Nicolao Papa missos, ut de Ignatii abdicatione, quam caussabatur Photius, et de eiusdem Photii Ordinatione cognoscerent, muneribus corrupit, ac minis terruit, ita ut coacta synodo, ipsum Ignatium praesentem exauctorarent, ac Photii Ordinationem confirmarent. *Septimo*, iratus in Nicolaum Papam, qui a suis legatis in Oriente contra Ignatium acta Romae sollemni decreto resciderat, collegit conciliabulum, in quo ipsi Nicolao Papae sub quorundam, quos finxerat, excessuum obtentu anathema dictum est. *Octavo*, verum interfecto Michaëli Imperatori, cuius iussu antea Bardas trucidatus fuerat, successit Basilius, qui a Nicolao Papa Concilium petiit, quod Romae latam in Photium pro Ignatio sententiam sollemniter exsequeretur. Imperatoris litterae redditae sunt Adriano II. qui mortuo Nicolao successerat: annuit Pontifex, in eumque finem legatos misit in Orientem, qui eius nomine Concilio quod celebrandum erat praesiderent. Quae hucusque dicta sunt, patent ex Nicaeta in vita S. Ignatii, ex praefatione Anastasii Bibliothecarii in hanc synodum, et ex eiusdem synodi actis.

§. II.

De actis Concilii Constantinopolitani IV.

Actio I. habita est die 5. Octobris ann. 869. In ea lectum I. est scriptum, in quo Imperator hortatur Concilium, ut negotia ad quae convenerat, pacifice ac sine
li-

livore pertractaret. 2. Lectae sunt etiam Adriani Papae ad Basilium Imperatorem epistolae. Lectae pariter sunt 3. litterae, quibus ab Antiochena, et Hierosolymitana Ecclesia missi suam legationem comprobarunt. 4. Iubentibus legatis lectus est ac probatus libellus, cui omnes subscribere tenerentur: in eo autem libello dicebatur anathema Photio, eique adhaerentibus, donec eos criminis poeniteret. Confirmabantur quae a Romanis synodis tum sub Nicolao, tum sub Adriano in caussa Ignatii decreta fuerant. Declarabantur irrita quae Photius sive contra Ignatium, sive contra Nicolaum, in suis conciliabulis tentaverat. 5. Lecta est definitio a Vicariis Antiochenae et Hierosolymitanae Ecclesiae edita Constantinopoli, antequam in eam urbem pervenissent Apostolicae Sedis legati: ea autem in definitione, earum Ecclesiarum Vicarii, Nicolai, et Adriani decreta in omnibus articulis amplectuntur.

Actiōne 2. recitatus est poenitentiae libellus a clericis, qui aut a S. Methodio, aut ab Ignatio ordinati, ad Photium vel vi, vel dolo, vel sponte defecerant. Hi, accepta a Patribus satisfactoria poena, permissi sunt in Natalitiis Domini, et non antea, perfungi suorum Ordinum officiis.

Actiōne 3. Theodulus Metropolitā Ancyranus, et Nicephorus, qui a S. Methodio, aut S. Ignatio ordinati, invasioni Photianae adhaeserant, licet indulgentiam postulantes, admissi non sunt a Concilio, quod latis a Nicolao et Adriano decretis subscribere noluissent. Lectae sunt postea litterae Basilii et Ignatii ad Nicolaum, tum eae quas Adrianus et ad Basilium et ad Ignatium scripserat.

Actiōne 4. auditi sunt Theophilus et Zacharias, qui quondam Episcopi a S. Methodio consecrati fuerant, et postea pro Photio legatione ad Nicolaum perfuncti fuerant, contestati sunt Photium a Nicolao Papa fuisse receptum: sed lectis litteris Nicolai ad Michaëlem Imperatorem, et ad Photium, de mendacio convicti sunt: quippe Photius ne Episcopus quidem in iis vocabatur; haec enim erat inscriptio: *Nicolaus Episcopus servus servorum Dei*

Dei, prudentissimo viro *Photio*. Quod autem ne audire quidem vellent libellum a Romana Sede transmissum ad Concilium, foras, eodem iubente Concilio, eiectioni sunt.

Actiōe 5. Photius a synodo per laicos citatus est. Interrogatus an Romanorum Pontificum Nicolai et Adriani decreta susciperet, non respondit. Lectae sunt postea Nicolai ad Photium litterae. Contestati sunt Orientalium Patriarchatum Vicarii Ecclesias Patriarchales nusquam consensisse in Photii Ordinationem: quibus peractis Photius e synodo dimissus est.

Actiōi 6. interfuit Basilius Imperator. Lectum est scriptum quo legati Sedis Apostolicae decretorum exsequutionem petebant ab Imperatore. Auditi sunt qui pro Photii Ordinatione stabant Episcopi. Quae ab eis pro Photio prolata sunt argumenta, dissolvit Metrophanes Smyrnae Metropolitae. Imperator ipse Photianos illos homines hortatus est ad poenitentiam, iis datae sunt induciae septem dierum, quibus elapsis, nisi resipiscerent, anathemati subiicerentur.

Actiōe 7. Photius praesens compellatus est, num subiiceret se Nicolai et Adriani decretis? sed renuit: renuit etiam Gregorius Syracusanus, et nonnulli alii Episcopi, qui a Photii partibus steterant. Lecta sunt iterum quae Romae tum contra Photium, tum contra Gregorium, tum contra adhaerentes ei Episcopos decreta fuerant. Tandem anathema dictum est Photio, eiusque sequacibus: *Photio curiali et invasori anathema: Photio saeculari et forensi anathema: Photio neophyto et tyranno anathema sit: Photio schismatico et damnato anathema: Photio moeche et parricidae anathema :::: Omnibus sequentibus et fautoribus eius anathema: Gregorio dudum Episcopo Syracusano anathema.*

Actiōe 8. 1. lectus est apologeticus liber pro Petro Monacho, qui in suspicionem venerat oblatis contra Nicolaum Papam libelli: 2. Photius convictus est falsitatis criminis; quippe Episcopi negarunt suas esse subscriptiones, quas Photius libello a se contra Nicolaum Papam edito apposuerat: 3. lecto Nicolai adversus Iconomachos capi-

Nn

tu-

tulo , Iconomachis dictum est anathema , et iteratum quod iam in Photium intortum fuerat.

Actione 9. 1. admissus est ad synodum Michaëlis Alexandrini Patriarchae legatus a quo rata habita sunt quae octo prioribus actionibus decreta fuerant : 2. testes , quos Photius conduxerat , ut Ignatium accusarent , crimen confessi sunt suum , et accepta poenitentia canonica , quam penes esset Ignatium minuere , Photio eiusque sequacibus anathema , iubente synodo , dixerunt.

Actione 10. 1. editi sunt varii canones : 2. confirmata sunt quae in septem prioribus oecumenicis synodis definita fuerant : 3. a Concilio edita est encyclica epistola : 4. conscripta est synodica ad Adrianum Papam : 5. ab Adriani legatis primum , deinde a ceteris omnibus Episcopis subscriptum est Concilio.

In octavi Concilii generalis acta , quae huc usque relata sunt , observandum est 1. Romani Pontificis divinum in omnes Orbis Ecclesias primatum in eis multum elucere : nempe probata sunt omnia quae pro Ignatio adversus Photium a Nicolao Papa I. et ab Adriano II. Romae definita fuerant : nec in aliquorum mentem tunc venit laudatos Pontifices sibi in Constantinopolitanum Episcopum iurisdictionem immerito arrogasse.

Observandum est 2. vere oecumenicam esse hanc synodum , tum quia omnes Orbis Patriarchales Ecclesiae ei subscripsere , tum etiam quia ipsa saepe se ipsam vocat oecumenicam : *Conveniente* (verba sunt *action. 7.*) *sancta et universali synodo.*

Observandum est 3. quod licet omnes Graeci Catholici , sicut et Latini , synodum hanc semper pro oecumenica admiserint , schismatici tamen aut eius loco laudant celebratam a Photio sub Ioanne Papa VIII. aut septem tantum priora Concilia pro generalibus habent : id videre est in *sess. 6. Concilii Florentini* , ubi Marcus Ephesiorum Episcopus Iuliano Cardinali , qui synodum hanc pro oecumenica laudaverat , respondet rescissam fuisse ab altera , quae sub Ioanne habita est ; ac proinde inter oecumenicas recenseri non debere.

§. III.

De canonibus Concilii Constantinopolitani IV.

Conclusio. In Concilio Constantinopolitano IV. viginti septem canones ad disciplinam spectantes editi sunt.

Probatum praecipuorum enumeratione ac expositione. *Priore* sancitur, ut canones ab Apostolicis Conciliis sive generalibus, sive localibus, a Patribus editi, ad unguem serventur tamquam secunda eloquia. *Not. I.* quod canones, qui passim Apostolici dicuntur, ipsismet Apostolis adscribat. *Not. II.* canones appellari *secunda eloquia*, quod divina priora sint ecclesiasticis. *Not. III.* Concilia localia vim habere, nisi a superioribus rescissa fuerint. *Not. IV.* definiri canones esse regulas ad quas clericorum mores exigi debent; ac proinde auctorum recentiorum, qui eis adversantur, nullam haberi debere rationem.

Secundus canon praecipit eorum observationem, quae Nicolaus I. et Adrianus II. in causa Ignatii adversus Photium *synodice* statuerant; idque sub poena depositionis in clericis, in laicis vero sub excommunicationis poena. *Not. I.* probari quae a Romanis Pontificibus *synodice* promulgata fuerant, quia quae nunc ex Concilio Cardinalium definiunt, olim plerumque convocata Episcoporum synodo definiebant. *Not. II.* ideo clericos inobedientes depositione sola, non autem excommunicatione mulctari, quod iuxta canones Apostolicos, duplex poena pro uno crimine, nisi multum sit immane, infligi non debeat.

Tertio canone decernitur, ut cultus imaginum firmus consistat. *Not. I.* canoni occasionem dedisse novos Iconomachos, qui tunc Constantinopoli versabantur. *Not. II.* *adorationis* nomen, quo Concilium utitur, non significare latriae cultum, sed religiosam reverentiam, quae tum Virginis Deiparae, tum Sanctorum, tum Angelorum imaginibus, tum Evangeliorum libris, tum S. Crucis typo exhibeatur. *Not. III.* eum cultum non terminari ad ipsas

imagines, sed ad earum prototypa: *Quia* (inquit) *ad principalia ipsa referuntur.*

Quarto canone definitur nullam esse tum Photii, tum eorum, quibus manus imposuit, Ordinationem: iterandae quoque decernuntur dedicationes Ecclesiarum, altarium consecrationes, quas tam ipse, quam ab eo ordinati tentaverant. *Not. I.* haec Synodi verba: *Photium numquam fuisse prius, aut nunc esse Episcopum*, intelliguntur a Morino nostro de Episcopatu sumto secundum substantiam; ab aliis vero de Episcopatu sumto tantum secundum iurisdictionem. Nec obstat (inquiunt) quod Nicolaus Papa ad Imperatorem Michaëlem scribens dicat: *Igitur nihil Photius a Gregorio accepit*: nam dicit quoque nihil habuisse Gregorium: *Nihil autem habuit, nihil dedit*: in eo tamen licet deposito, Episcopalis character remanserat. *Not. II.* Altaria vocantur mensae, idque ad Apostoli exemplum *I. ad Corinth. X.* *Not. III.* Concilium loquitur de Ecclesiarum et altarium dedicatione et consecratione, tamquam de re, quae ubique esset in usu.

Quinto canone decernitur ne quis e Curialibus, quem suspicio fuerit attonsum fuisse, aut monachum factum, Patriarchatus vel Episcopatus capessendi gratia, ordinetur, licet inter singulos Ordines debita interstitia fluxerint. Si nulla fuerit eiusmodi suspicio, edicit consecrari quidem posse aut Patriarcham, aut Episcopum, modo tamen in gradu Lectoris annum compleverit, in Subdiaconi duos, in Diaconatu tres, et in Presbyteratu quatuor: posse Episcopos tempus contrahere, non quidem Curialium respectu, sed eorum tantum qui in Clericatu aut Monachatu religiose vixerint. *Not. I.* Occasio canonis fuit Photii momentanea ex ordine Senatorio promotio ad Patriarchatum Constantinopolitanum. *Not. II.* Canon ex Ordinibus minoribus solum Lectoratum recenset, quod Ecclesia Graeca nusquam tres alios admiserit. *Not. III.* Facultas fit Episcopis ut in canonum exsequutione dispensent, ubi id Ecclesiae utilitati expedierit.

Septimus canon vetat ne ab hac synodo anathematizati admittantur aut ad pingendas in templis imagines,
aut

aut ad scientias edocendas: idque sub poena interdicti in clericis et separationis in laicis. *Not. I.* Per se non esse malum quod canon vetat, sed prohibitum est, ut anathematizati resipiscerent. *Not. II.* Non a sacris modo, sed etiam ab humanis scientiis docendis arcentur anathematizati. *Not. III.* Interdictum, cuius meminit, non incurritur ipso facto, sed est comminatorium: *Proprio gradu periclitetur.* *Not. IV.* Separatio non semper intelligitur de excommunicatione maiori: quippe hoc loco canon separationem quam infligit sic exponit: *Divinorum mysteriorum communione priventur*, hoc est, *arceantur dum sacra fiunt.*

Canon decimus prohibet ne quis ante latam sententiam separetur a communione proprii Patriarchae aut Episcopi, licet criminis reus noscatur. *Not. I.* Communio cum Episcopo dicit Sacramentorum receptionem, precum communionem, iurisdictionis admissionem. *Not. II.* Antiqua est regula, cuius canon meminit, Episcopi nomen in mysteriis recitandi.

Canone undecimo damnantur ii qui in unoquoque homine duas animas rationales admiserint. *Not. I.* Ex Anastasio Bibliothecario, *praefatione in octavam synodum*, Photius fuit eiusmodi opinionis auctor. Id tamen non fuit omnino persuasum Concilio; alioquin enim auctorem nominasset. *Not. II.* Dogma Catholicum non ex Scriptura tantum, sed ex Patribus Concilium confirmat, quod Traditio unanimis non minus quam Scriptura, sit fidei ac morum regula.

Canone duodecimo statuitur ne favore Principum eligantur Episcopi. *Not. I.* Occasio fuit promotio Photii, qui Michaëlis Imperatoris tyrannide substitutus fuerat Ignatio viventi. *Not. II.* Canoni non adversantur Concordata inter Leonem Papam X. et Franciscum I. Gallorum Regem; in iis enim quae spiritualia sunt, vim habent suam ex Ecclesiae concessione.

Canone decimo tertio prohibetur ne promoti ad Episcopatum indecentia obsequia Principibus exhibeant, ut eos, si aberraverint, corripere valeant. *Not. I.* Canone consulitur Episcopali dignitati, non autem Episcoporum vani-

ni-

nitati. *Not. II.* Canon inter indecentia obsequia recenset obviam ire procul ab Ecclesiis, aut se ab equis aut mulis multo spatio deicere, aut intrare ad eorum mensam hora prandii.

Canon decimus sextus prohibet ne quis lusus caussa, sacra Sacerdotum vestimenta gestare, aut sacras caerimonias exhibere audeat: idque sub gravissimis poenis. *Not. I.* Vsui locum dederat Michaël Imperator, qui eum ludendi morem in Theophilo scurra insigni probaverat. *Not. II.* Graviter ergo peccant qui adsunt spectaculis, in quibus sacris ritibus illuditur.

Canone decimo septimo sancitur Metropolitanos debere sistere se praesentes indicto a Patriarcha Concilio: eorum excusationem admitti non debere, qui caussantur se a Principibus detineri. *Not. I.* In Galliis Praesules non solent e regno discedere, nisi petita a Regibus Christianissimis licentia. *Not. II.* Haec canonis verba: *Quum nusquam sacri canones convenire saeculares Principes in Conciliis sanxerint, sed solos Antistites*, a Conciliis Principes non excludunt: unde in nationalibus, imo et in generalibus, saepe praesentes fuerunt, sed significant eorum praesentiam absolute non requiri.

Canone vigesimo primo prohibetur ne quis adversus Patriarchas, *Et praecipue quidem sanctissimum Papam Senioris Romae*, sub criminum et praevaricationum obtentu, libellos conscribere audeat. Annuitur universalibus synodis, ut reverenter inquirant de quaestionibus, quae moventur adversus Ecclesiam Romanam: sed vetat ne *audacter sententiam dicant* contra summos Senioris Romae Pontifices. *Not. I.* Canonis occasio fuit Photii facinus, qui ausus est adversus Nicolaum I. ferre depositionis et excommunicationis sententiam. *Not. II.* Probat canon singularem Papae prae ceteris Patriarchis eminentiam.

Canon vigesimus secundus ab Episcoporum electionibus quosvis laicos, etiam Principes, excludit, nisi ab Ecclesia invitentur. *Not. I.* Aliud est consensus in electionem, aliud electio seu nominatio: ille non excluditur per canonem, sed electio tantum. *Not. II.* Canon non adversan-
tur

tur Galliarum cum Leone X. Concordata ; neque enim factae a laicis nominationes excluduntur, si laici ius nominandi ab Ecclesia receperint.

Canone vigesimo septimo iubet ut Episcopi pallio utantur congruo tantum tempore: prohibet monachis ad Episcopatum assumtis, ne monasticum habitum deponant.

Not. I. Secunda canonis pars locum non habet in Galliis: nempe Clerus in regni comitiis generalibus statuit decere ut omnes Episcopi, ex quocumque ordine sive clericali, sive monastico assumti fuerint, eundem habitum deferant. *Not. II.* Monachi per Episcopalem consecrationem eximuntur quidem ab emissio in Monasteriis obedientiae voto, sed non ab aliis; id nimirum indicant canonis verba: *Nec per hoc inveniatur propriorum transgressor pactorum.*

§. IV.

De convocatione et Praeside Concilii Constantinopolitani IV.

Conclusio I. Basilius Imperator convocavit Concilium Constantinopolitanum IV.

Probatur 1. ex actione prima, ubi sic ipsummet Concilium de Basilio loquitur: *Qui universalem synodum congregans*, cet. 2. idem asserit Ignatius in sua ad synodum acclamatione *action. 8.* 3. idem haec eiusdem synodi verba *action. 10.* *Sancta, magna, et universalis synodus, quae per divinam voluntatem et gratiam, et sanctionem amicorum Christi Imperatorum nostrorum Basilii et Constantini congregata est.*

Ex eo facto heterodoxi nihil contra Romanae Sedis iura colligere possunt. Nam 1. a factis ad iura conclusio non valet, ut agentes de Conciliis in genere diximus. 2. Id non tentavit Basilius, nisi iubente Adriano Papa II. *Volumus autem* (inquit *ad Basilium scribens*) *per vestrae pietatis industriam Constantinopoli numerosum celebrari Concilium.*

Con-

Conclusio II. Adrianus Papa II. per suos legatos praefuit Concilio Constantinopolitano IV.

Probatur 1. legati dicuntur tenuisse locum Adriani Papae: 2. in singulis Concilii actionibus nominantur ante ceteros Patriarchas: *Convenientibus Donato et Stephano Episcopis, et Marino Diacono, locum retinentibus Adriani Archiepiscopi Senioris Romae, et Ignatio Archiepiscopo Constantinopoleos, novae Romae, cet.* 3. Ante ceteros omnes Patriarchas subscripserunt Concilii actis, addito praesidentis nomine: *Ego Donatus :::: huic sanctae et universali synodo praesidens subscripsi.*

Obiicies 1. Basilius, et eius filii Constantinus et Leo actionib. 8. et 10. dicuntur Concilio praefuisse: *Praesidentibus Christi dilectis Imperatoribus*; ergo Adriani II. legati nequaquam fuerunt Concilii praesidentes.

Resp. 1. conc. ant. dist. conseq. quoad locum materiale, conc. conseq. quoad auctoritatem, seu potestatem iudicandi, neg. conseq. Ratio est 1. quia Basilius in alloquutione ad synodum, expresse asserit laicis non licere de Ecclesiasticis causis movere sermonem, sed solis Pontificibus, quibus Christus concessit Ecclesiae claves.

Obiicies 2. Illi praefuerunt Concilio Constantinopolitano IV. quibus acclamatum est, antequam ipsi Romano Pontifici acclamaretur: atqui Imperatori Basilio acclamatum est antequam Romano Pontifici acclamaretur, ut patet *ex action. 9.* ergo, cet.

Resp. nimis probare argumentum: quippe (ut constat *ex action. 10.*) Eudoxiae Imperatrici acclamatum est quoque antequam Nicolao I. et Adriano II. acclamaretur. 2. Is honor ei delatus est non quidem tamquam controversiarum iudici, sed tamquam Principi de Ecclesia, cuius paci consuluerat, optime merito.

Obiicies 3. Illi praefuerunt Concilio Constantinopolitano IV. qui rogati sunt illius actis ante Romani Pontificis legatos subscribere: atqui Imperatores id rogati sunt: *Volumus* (inquiunt legati *action. 10.*) *ut subscribant primus Christi amatores Imperatores, et deinde secundum ordinem sancta haec synodus.*

Resp.

Resp. dist. mai. Qui rogati sunt ut ante legatos iure actis Concilii subscriberent, conc. mai. ex gratia ipsius Concilii, neg. mai. Id autem iure Imperatoribus debitum non fuisse probant 1. haec legatorum verba : *Volumus ut subscribant*, cet. probat 2. hoc Imperatoris Basilii ad legatorum preces responsum : *Tranquillissimum Imperium nostrum vult subscribere :: post subscriptionem omnium sanctissimorum, Patriarchalium sedium, Vicariorum* : idque sic factum est.

ARTICVLVS IX.

De Concilio Lateranensi I.

Concilium Lateranense I. quod nonum est OEcumenicum, habitum est, secundum peritiorum calculum, anno 1123. Romae sedente Callixto Papa II. imperante in Germania Henrico IV. Dicitur Lateranense ex Basilica Lateranensi, in qua celebratum est.

§. I.

De causa, convocatione, Praeside Concilii Lateranensis I.

Conclusio I. Triplex fuit causa celebrandi Concilium Lateranense I.

Probatur. Celebratum fuit 1. ut investiturarum abrogatio, secundum pacta inter Callixtum et Henricum inita, confirmaretur : *Quum apud Callixtum demorando* (inquit Sugerius Abbas in Ludovico Rege) *magno Concilio trecentorum et amplius Episcoporum Laterani compositioni pacis de querela investiturarum adstitissemus.* Celebratum fuit 2. ut Palaestina et Hispania ab infidelium tyrannide liberarentur : id nimirum ex canone 11. colligitur. Celebratum fuit 3. ut Ecclesiasticae disciplinae per clericorum simoniam et luxuriam foedatae consuleretur : id manifeste patet

Oo

tet

ter ex pluribus Concilii canonibus, de quibus dicemus subsequente paragrapho.

Quaeres 1. quid investiturarum nomine intelligi debeat: 2. quid earundem investiturarum usui occasionem dedisset: 3. quinam Summi Pontifices contra Imperatores pro investiturarum abrogatione decertaverint.

Resp. ad 1. investiturarum nomine intelligi consensum a saeculari Principe datum factae alicuius ad Episcopatum vel Abbatiam electioni, nec non bonorum Ecclesiasticorum possessionis concessionem sollemni quodam ritu demonstratam.

Resp. ad 2. investiturarum usui locum dedisse Principum saecularium erga Ecclesias munificentiam: quum enim ab iisdem Principibus non solum praedia et latifundia, sed etiam feuda Imperatoriae aut Regiae Maiestati subdita, Ecclesiis concessa fuissent, factum est *primo* ut eiusmodi feuda aliorum feudorum conditionem sortirentur, seu ut Episcopi aut Abbates non venirent in eorum possessionem, nisi exhibito Principibus hominio, et fidelitatis praestito iuramento. Factum est *secundo* ut eiusmodi tum hominium tum iuramentum exigerentur etiam ab Episcopis et Abbatibus, quorum Ecclesiae nullis Principum feudis fruerentur. Factum est *tertio* ut Principes ad ipsas etiam electiones investiturarum usum extendere tentaverint, ita ut electiones libere fieri non sinerent. Factum est *quarto* ut ipsam etiam iurisdictionem spiritualem concedere sibi viderentur: nempe bonorum fructuum concedebant per traditionem baculi et annuli Pastoralis, quae quidem sunt Ecclesiasticae iurisdictionis insignia.

Resp. ad 3. contra investituras acriter decertasse Gregorium Papam VII. Singulis ferme annis habuit Concilia quibus districte prohibuit ne quis Ecclesiarum investituras de Principum manibus acciperet. Henricum IV. Imperatorem, quod sub earundem investiturarum obtentu Ecclesias vexaret, excommunicatione multavit. Victor III. qui proxime Gregorio VII. successit, a suo decessore latam in Henricum IV. sententiam confirmavit. Idem quoque

que praestitit Urbanus II. Paschalis II. ab Henrico V. coniectus in carcerem, ipsi investiturarum privilegium concessit, quod quidem idem Pontifex liber postea factus, duobus in Conciliis Romae celebratis rescidit. Gelasius, qui Paschali successit, ubi decessorum suorum statuta confirmasset, vi et armis ab Henrico V. pulsus est ex Italia. Callixtus II. post Gelasii mortem electus, litem de investituris, quae tot annis Ecclesiam vexarat, in Concilio Lateranensi I. composuit iis conditionibus, quae subsequenti paragrapho referentur.

Conclusio II. Callixtus Papa II. indixit Concilium Lateranense I. illique per se ipsum praefuit.

Probatur prior pars ex litteris Callixti ad Henricum, ubi haec habentur: *Legatos itaque nostros qui apud vos sunt :: rogamus, ut quia Concilium indictum a nobis accelerat, cito eos ad nos, Domino largiente, remittas.*

Probatur altera pars, ex eo quod tempore quo habitum est Concilium, Summi Pontifices non spirituali tantum potestate, sed suprema etiam temporali, Romae fruerentur: ac proinde si Callixtus Concilio adfuerit, ut adfuit revera, in eo non aliam quam praesidis personam egit.

§. II.

De actis et canonibus Concilii Lateranensis I.

Conclusio I. In Concilio Lateranensi I. Henricus Imperator IV. investituras, electiones, bona Ecclesiis restituit.

Probatur ex ipso Henrici restitutionis instrumento, quod in Lateranensi Concilio lectum est: *Ego Henricus:: pro remedio animae meae dimitto Deo et sanctis eius Apostolis Petro et Paulo, et sanctae Catholicae Ecclesiae, omnem investituram per annulum et baculum, et concedo in omnibus Ecclesiis fieri electionem et liberam consecrationem. Possessiones et regalia Beati Petri, quae a principio huius discordiae usque ad hodiernam diem, sive tempore Patris mei,*

mei, sive etiam meo ablata sunt, quae habeo, eidem Sanctae Romanae Ecclesiae restituo.

Conclusio II. Callixtus Papa II. Henrico IV. concessit 1. ut sisteret se praesentem electionibus, quae in illius regno fierent. Concessit 2. ut electus intra Imperii limites regalia per sceptrum ab ipso acciperet, iis tamen exceptis quae ad Ecclesiam Romanam pertinere noscuntur.

Probatur ex factae a Callixto concessionis instrumento, quod in Concilio de quo agitur, actis lectum et probatum est. Quid autem essent regalia quae Henrico concessa sunt, dicemus inferius agentes de Concilio Lugdunensi I.

Conclusio II. In Concilio Lateranensi I. editi sunt viginti duo canones ad disciplinam spectantes.

Probatur. Nec plus nec minus quam viginti duo canones reperiuntur in vulgaribus huiusce Concilii editionibus. Operae pretium est ut hic praecipuorum expositionem subiiciamus.

Primus canon definit ordinatum aut promotum per pecuniam, sic acquisita dignitate carere debere. *Not. I.* Canon non significat irritam esse Ordinationem sumtam secundum substantiam, sed tantum secundum illius executionem, aut exercitium. *Not. II.* Id tamen non habet locum nisi post iudicis declarationem.

Secundus canon vetat ne fiat praepositus, aut Archipresbyter, nisi ex Presbyteris, nec Archidiaconus nisi ex Diaconis. *Not. I.* Id ideo sancitum est, quod insignis quaedam sapientia requiratur in iis qui in iis dignitatibus constituti sunt. *Not. II.* Secundum hodiernam disciplinam satis est ut intra annum sit Presbyter qui eligitur ad dignitates quae non nisi a Presbyteris haberi possunt.

Tertius canon Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis prohibet concubinarum et uxorum contubernia. *Not.* Vxorum nomine intelliguntur mulieres quae aut ante sacrum Ordinem iure ductae fuissent, aut quae post sacrum Ordinem, sed contra canones.

Quintus canon edicit ne fiant coniunctiones consanguineorum, quoniam (inquit) eas et divinae et saeculi leges

ges prohibent. *Not. I.* Sumit consanguineos late, hoc est, prout consanguinei etiam affines complectuntur. *Not. II.* Iis temporibus consanguinitas et affinitas usque ad septimum gradum erant impedimenta matrimonium dirimentia. *Not. III.* Nomine *divinarum* legum intelligit canonicas, tum quod eas opponat saeculi legibus, tum quod nuptiae inter quaslibet consanguineas non sint irritae iure divino.

Sextus canon irritas declarat factas a Burdino Ordinationes. *Not. I.* Burdinus erat Antipapa, quem ex Archiepiscopatu Bracarensi Henricus IV. vi et armis eiecto Roma Gelasio suffecerat. *Not. II.* Ordinationes declarantur irritae sensu superius dicto.

Vndecimus canon peccatorum remissionem iis concedit, qui Hierosolymitanum aut Hispanicum iter defendendae Ecclesiae causa susceperint: interdicit Ecclesiae introitu eos, qui assumpta in vestibus cruce, illud iter suscipere detrectaverint: praeterea eorum terras interdicto subiicit. *Not. I.* Ea peccatorum remissio intelligitur non de culpa, sed de poena temporali per canones imposita. *Not. II.* Ea remissio, de qua loquitur canon, est id quod theologi *indulgentiam* proprie sumtam appellant: nimirum indulgentia non est aliud quam remissio impositae aut imponendae per canones poenae, quae etiam coram Deo minuitur. *Not. III.* Duplici de causa damnantur qui crucibus acceptis Hierosolymitanum aut Hispanicum iter non suscipiunt; nempe non exsequuntur votum quod suscipiendo cruces emisissent, non perficiunt poenitentiam publice sibi pro gravibus criminibus impositam.

Duodecimus canon vetat ne Porticanorum sine liberis morientium bona pervadantur. *Not.* Porticani, secundum aliquos, erant incolae portus Romani: eorum bona, si absque liberis morerentur, urbis praefectus vindicabat sibi. Secundum alios, advenae erant et extranei, qui in porticibus residebant: hos urbis praefecti contendebant ius non habere condendi testamentum.

Canon decimus tertius Treguae infractores post tertiam monitionem, ni satisfaciant, anathemate damnat. *Not. I.*

Tre-

Treguae sunt a privatis bellis induciae ab Episcopo indictae. *Not. II.* Illud anathema non habebat locum nisi post latam ab Episcopo sententiam.

Canon vigesimus primus illicita ac irrita declarat inita a Presbyteris, Diaconis, et Subdiaconis matrimonia. *Not. I.* Canon ille deest in codice Anianensi. *Not. II.* Non edicit matrimonia, quae clerici maiores inierint, fore deinceps irrita, sed declarat irrita esse quae etiam ante editum canonem contracta fuissent: antea igitur Ordo sacer erat dirimens impedimentum matrimonii.

ARTICVLVS X.

De Concilio Lateranensi II.

Concilium Lateranense II. quod decimum est OEcumenicum, celebratum est anno 1139. Innocentio Papa II. Romae sedente. Illud indixit illique praefuit mox laudatus Pontifex: *Proxima media quadragesima* (inquit Otto Frisingensis, illius temporis scriptor, *lib. 7. Chronic. cap. 23.*) *Synodus maxima circiter mille Episcoporum, praesidente Romae Summo Pontifice Innocentio, celebratur.*

§. I.

De causa et actis Concilii Lateranensis II.

Conclusio I. Schisma a Petro Leonis conflatum, Petrobusianorum ac Arnoldistarum errores, collapsa Ecclesiae disciplina, tres fuerunt convocandi Concilii Lateranensis II. rationes.

Probatur. *Vespergensis in Chronico*, Otto Frisingensis, aliique saeculi XII. scriptores, eas quas retulimus convocandi Concilii Lateranensis II. rationes recensent.

Conclusio II. In actis Concilii Lateranensis II. damnatum est Leonis schisma, proscripti sunt Petrobusianorum et Arnoldistarum errores, ac restituta Ecclesiae disciplina.

Pro-

Probatur. *Primo*, ita docent laudati superius historici. *Secundo*, canone 30. irritae quoad exercitium declarantur factae a Petro Leonis et ipsi adhaerentibus Ordinationes. *Tertio*, canone 23. damnantur praecipui Petrobusianorum et Arnoldistarum errores. *Quarto*, reliquis canonibus collapsa restituitur disciplina.

Quaeres 1. quando incoeperit, quandiuque perduravit conflatum a Petro Leonis schisma.

Resp. incoepisse anno 1130. Nempe illius anni Kal. Martii, electo canonice Innocentio II. Petrus Leonis sub Anacleti II. nomine a factiosis quibusdam pseudopontifex creatus est. Is vicinorum armis Roma eiecit Innocentium, quem Gallia primum, deinde Anglia, Germania, et plures Italiae Provinciae pro vero agnoverunt Pontifice. Mortuo Petro Leonis, Victor qui in eius locum a schismaticis successus fuerat, depositis Pontificalibus vestibus, iniit cum Innocentio concordiam, ad cuius confirmationem habitum est anno 1139. Concilium Lateranense II. ac proinde novem annis perduravit conflatum a Petro Leonis schisma.

Quaeres 2. quinam fuerint Petrobusianorum errores.

Resp. Petrum de Bruis, a quo Petrobusiani nomen sortiti sunt (teste Petro Cluniacensi *lib. 1. epist. 1.*) docuisse 1. inutile esse ad salutem datum parvulis baptismas: 2. everti debere templorum vel Ecclesiarum fabricas: 3. cruces confringi, non autem adorari debere: 4. id quod in Eucharistia fidelibus traditur, non esse verum Christi corpus: 5. mortuos nec presbyterorum sacrificiis, nec fidelium precibus iuvari.

Quaeres 3. in quo ab Arnoldistis erratum sit.

Resp. his verbis Ottonis Frisingensis eorum temporum historici, *lib. 2. de reb. gest. Frid. I. Imp. cap. 20.* Dicebat (sectae auctor) *nec Clericos proprietatem, nec Episcopos regalia, nec Monachos possessiones habentes, aliqua ratione posse salvari. Cuncta haec Principis esse, ab eiusque beneficentia in usum tantum laicorum cedere oportere. Praeter haec de Sacramento Altaris, de Baptismo parvulorum, non sane dicitur sensisse.*

S.

§. II.

De canonibus Concilii Lateranensis II.

Conclusio. Concilium Lateranense II. Ecclesiasticae disciplinae consuluit viginti sex canonibus.

Probatur praecipuorum enumeratione ac expositione. *Priore* irrita declaratur facta per simoniam Ordinatio. *Not. I.* Intelligitur de Ordinum exsequutione, hoc est, per simoniam ordinati fiunt irregulares. *Not. II.* Canon locum non habet in casu Ordinationis factae per simoniam mentalem, quia Ecclesia de internis non iudicat.

Altero canone vetatur ne pro praebendis, promotionibus Ecclesiasticis, Sacramentis, altarium aut Ecclesiarum consecratione, aliquid ante vel postea exigatur aut detur, nec pro pastu, nec sub obtentu alicuius consuetudinis. *Not. I.* Quae canon vetat non sunt tantum contra ius Ecclesiasticum, sed etiam contra divinum: *Quoniam* (inquit) *simoniacum est*: simonia autem est contra ius divinum. *Not. II.* Haec verba: *Nec pro pastu*, damnant praxim pecuniam pro pastu oppignerandi, antequam electus admittatur in praebendae possessionem. *Not. III.* His aliis verbis: *Absque imminutione aliqua*, proscribitur praxis earum Ecclesiarum, in quibus licet quis officio suo vacet, frustratur primo saltem anno aut toto redditu, aut aliqua eius parte, nisi tamen id in Ecclesiae fabricam, aut ornamentorum emtionem impendatur. *Not. IV.* Canon non distinguit inter rei sacrae pretium, aut eius conferendae motivum: non minus igitur censet simoniacum esse non-nihil temporale conferre pro pretio, aut motivo beneficii. *Not. V.* Haec verba: *Vel ipse dare praesumat*, damnant eos qui sub gratitudinis obtentu aut pecuniam, aut aliquid aliud pro resignato beneficio rependunt, praesertim si id fiat ex consuetudine, aut si sit ingens pecuniae summa. *Not. VI.* haec verba: *Ante vel post a quoquam aliquid exigatur*, non damnant parochos qui post nuptiarum celebratos ritus aliquid ad sui sustentationem exigunt; scriptum

ptum est enim : *Non alligabis os bovi trituranti.*

Canone tertio prohibetur ne quis a proprio Episcopo excommunicatum absolvat. *Not. I.* Id locum non habet in extremo vitae periculo. *Not. II.* In eo casu ab alio quam a proprio Episcopo absolutus, tenetur, si convaluerit, sistere se praesentem proprio Episcopo, ut absolutionem confirmet.

Canon quintus vetat ne clericorum morientium bona diripiantur. *Not.* Id probat clericos habere usum, non autem dominium bonorum Ecclesiasticorum.

Canone octavo damnantur Monachi et Canonici Regulares, qui aut leges Imperiales, aut artem medicinae discunt. *Not. I.* Canon omnes omnino tum Monachos, tum clericos complectitur; quamvis expresse de solis Monachis et Canonis Regularibus loquatur; nempe laudat Imperiales constitutiones, quae omnibus clericis forensium disceptationum studium vertunt opprobrio. *Not. II.* Non damnantur tamen qui aut forenses leges, aut medicinam discunt, ut solvant nonnullos conscientiae casus, aut charitatem in proximum exerceant; id verba ista innuere videntur : *Gratia lucri temporalis.*

Canon duodecimus Treguarum tempus definit a quarta feria ad secundam alterius hebdomadae, ab Adventu Domini usque ad Octavam Epiphaniae, et a Quinquagesima usque ad Octavam Paschae. *Not. I.* Ex dictis superius, Treguarum nomine intelliguntur induciae a privatis bellis, iniuriis, depredationibus, cet. *Not. II.* Non probavit tamen canon Treguarum infractionem aliis a recensitis diebus, sed oeconomiae causa, eam dictis tantum diebus multavit excommunicationis poena.

Canon decimus tertius damnat usuram tamquam quae veteri et novo Testamento damnetur: edicit usurarios recipi non debere nisi summa cautela. *Not. I.* Canon igitur censet usuram divino iure prohiberi. *Not. II.* Non distinguit inter pauperes et divites; a quocumque igitur aliquid ultra sortem exigatur, usura est. *Not. III.* Cautela, cuius canon meminit, intelligitur de obligatione restitutionis usurariis ante absolutionem imponenda.

Canon decimus quintus excommunicat eum qui suadente diabolo violentas manus in Monachum aut clericum iecerit. Casum hunc citra mortis periculum reservat Summo Pontifici. *Not. I.* Intelligitur de percussione gravi. *Not. II.* Mos iam erat reservandi quosdam casus Summo Pontifici.

Canon vigesimus iubet ut Principes consultis Episcopis ius dicant. *Not. I.* Episcopi iis temporibus ius, etiam quoad civilia, suis dioecesanis dicebant. *Not. II.* Saeculares Iudices illud dicere non solebant nisi consultis Praelatis; morem illum canon innovat.

Canon vigesimus primus filios Presbyterorum declarat irregulares. *Not. I.* Canon non loquitur de filiis in legitimo matrimonio genitis a Presbyteris ante Ordinationem. *Not. II.* Canon declarat tolli eam irregularitatem per Religiosae vitae professionem.

Canon vigesimus secundus definit falsis poenitentiis animas decipi, et in infernum pertrahi. Falsam vero dicit esse poenitentiam, quum pro uno peccato tantum fit satisfactio, non pro omnibus, aut quum agens de uno poenitentiam, incidit in aliud: aut quum non receditur a negotio curiali aut negotiali, quod non valet agi sine peccato; aut quum offensus offendenti non indulget; aut quum offendens non satisfacit offenso. *Not. I.* Imperitia, aut mollior ministri agendi ratio securum non facit poenitentem, quantamcumque poenitens de illo ministro habeat aestimationem. *Not. II.* Canon vult ut minister de veritate poenitentiae iudicet, non ex poenitentis verbis, sed factis. *Not. III.* Qui non vult convenientem pro peccatis omnibus satisfactionem subire, censeri non debet vere poenitens. *Not. IV.* Si poenitens non est (ut ait canon) qui dum de uno peccato agit poenitentiam, incidit in aliud alterius speciei; a fortiori, si ex consuetudine incidat in eiusdem peccati speciem. *Not. V.* Ex canone, impoenitens est qui non discedit ab occasione, quae etiam *per accidens* inducit ad peccatum, ut curiale aut negotiale negotium; a fortiori poenitens non est qui non discedit ab occasione, quae *per se* ad peccatum inducit.

Not.

Not. VI. Satis non est ad poenitentiam odii depositio; sed praeterea requiritur externa reconciliatio. *Not. VII.* Cum iis regulis molliorum huius aevi Casuistarum praxis conciliari non potest.

Canon vigesimus tertius damnat tum Petrobusianorum, tum Arnoldistarum errores, de quibus diximus agentes de huius Concilii causa.

Canon vigesimus nonus sub anathemate prohibet ne ballistariorum et sagittariorum artes adversus Christianos exerceantur. *Not.* Ballistarii (teste du Cange) homines erant qui conducti ad privata certamina ballistis aut sagittis utebantur.

Canon trigesimus irritas et vacuas declarat Ordinationes factas tum a Petro Leonis, tum ab aliis schismaticis, tum haereticis. *Not.* Falso (ut articulo superiore dictum est) Gratianus et Magister sententiarum canonem exponunt de Ordinatione secundum substantiam et characterem sumpta.

ARTICVLVS XI.

De Concilio Lateranensi III.

Concilium Lateranense III. quod undecimum est Oecumenicum, celebratum est anno 1179. imperante in Germania Friderico I. Romae sedente Alexandro Papa III. Trecentos ei adfuisse Episcopos scribit testis oculatus Guillelmus Archiepiscopus Tyrius *lib. 21. cap. 26. de bello sacro.*

Hoc Concilium ab Alexandro Papa III. convocatum fuisse certum est ex eiusdem Alexandri litteris ad Episcopos per Tusciam constitutos: quas litteras, mutato tantum nomine, ad ceteros Orbis Episcopos directas fuisse evincitur ex constanti Ecclesiae praxi.

Illi eundem Papam praefuisse constat ex eiusdem Concilii praefatione, ubi id expresse asseritur.

§. I.

De caussa Concilii Lateranensis III.

Conclusio. Tres fuerunt Concilii Lateranensis III. convocandi rationes.

Probatur enumeratione. *Primo*, coactum est ut schismati deinceps vitando consulereetur. Id scilicet probant prior et alter Concilii canon. *Secundo*, coactum fuit contra Waldensium et Albigensium errores: id patet ex canone 27. *Tertio*, coactum fuisse ut reformarentur mores usura, simonia, aliisque vitiis corrupti, demonstrant editi in eo Concilio canones.

Quaeres 1. cur in Concilio Lateranensi III. de mediis ad schisma deinceps vitandum actum fuerit.

Resp. occasionem dedisse Octaviani schisma. Mortuo Adriano Papa IV. anno 1159. Alexander III. a saniori et maiori Cardinalium parte electus est in Pontificem Maximum: Octavianus vero, licet a tribus tantum designatus fuisset, sub Victoris IV. nomine Pontificatus insignia ausus est usurpare. Hunc, et qui ipsi mortuo successerunt, Guidonem Cremensem, quem Paschalem II. vocarunt, et Ioannem Strumensem Abbatem, tota Germania, agente Friderico, tamquam veros Pontifices coluit: Alexandri vero partes Gallia, Britannia, Hispania, plures Italiae urbes, et fere reliquae Orbis Christiani Provinciae, constanter susceperunt. Mortuo Abbate Strumensi, anno nimirum 1177. Fridericus, qui per viginti duos annos apertas inimicitias cum Alexandro gesserat, eiurato cum Episcopis et Principibus sibi adhaerentibus schismate, supplex ad eiusdem Alexandri pedes se abiecit, cum eoque iniit concordiam. Hanc ut firmaret Alexander Papa, totius Orbis Episcopos evocavit ad III. Lateranense Concilium.

Quaeres 2. quinam essent praecipui Waldensium et Albigensium errores.

Resp. Waldensium errores ad tria capita reduci a Reine-

nero, qui sectae primum dederat nomen, sed postea in Ordine Praedicatorum acerrimus fuit haereseos impugnator. Primum caput continet Waldensium blasphemias in Ecclesiam Romanam: *Asserunt (inquit) quod Romana Ecclesia non sit Ecclesia Iesu Christi, sed Ecclesia malignantium: eamque sub Sylvestro defecisse, quum venenum possessionum temporalium in Ecclesiam infusum est. Sectam suam esse Ecclesiam Christi, quia doctrinam Christi, Evangelii, et Apostolorum verbis et exemplis observabant.* Alterum caput continet eorum de Sacramentis errores. Contendunt aliqui eos admisisse duo tantum Sacramenta, Baptismum et Eucharistiam: sed id falsum est, nempe in *Commentarii nostri historici de Sacramentis tom. 1.* ostendimus admissum ab eis fuisse septenarium Sacramentorum numerum: errasse tamen quod crederent irrita esse quae conficerentur a ministris in peccato mortali iacentibus: reprobarunt quoque ritus quibus Confirmatio et Extrema Unctio in Ecclesia Romana administrantur. Ibidem ostensum fuit Waldenses credidisse panem in Eucharistia transubstantiari in verum Christi Corpus, saltem antequam elapso proximo saeculo cum Genevensibus, agente Farello, communionem iniissent. Tertium caput continet errores circa Sanctorum invocationem, quam negabant, circa cultum imaginum, quem abiiciebant; circa sacros ritus, altarium consecrationem. Sacerdotalium indumentorum, aquae Ecclesiae precibus consecratae usum deridebant; exorcismos, et omnem in energumenos Ecclesiae curam improbabant. Multa alia non minus impia docebant, de quibus consuli possunt Reinerus, Ermengardus, Phildoroffius, et Claudius Seysellus Archiepiscopus Taurinensis.

§. II.

De canonibus Concilii Lateranensis III.

In omnibus Concilii de quo agitur editionibus leguntur viginti septem canones, quibus labefactatae Ecclesiasticae disciplinae integritati consulitur.

Prior.

Prior canon decernit Summi Pontificis electionem non fore deinceps canonicam, nisi duae partes Cardinalium ad eam conspirent. *Not. I.* Canonis occasio fuit Octaviani factum, qui (ut iam observavimus) a tribus tantum Cardinalibus electus, Pontificis insignia sub Victoris IV. nomine sumserat. *Not. II.* Id ne ad aliorum quam Summorum Pontificum electionem extendatur, vetat altera canonis pars: *Ex hoc tamen nullum canonicis constitutionibus praeiudicium generetur, in quibus maioris et sanioris partis debet sententia praevalere.*

Secundus canon irritas, quoad usum, declarat Ordinationes quae ab Antipapis celebratae fuerant. Definit nullas esse impetratas ab eis beneficiorum provisiones. Mulctat ab Ordinibus et dignitatibus suspensione eos qui de tenendo schismate iuramentum sponte praestiterant. *Not. I.* Addit adverbium *sponte*, ne eos includere videatur qui Friderici Imperatoris minis ad illud iuramentum coacti fuerant. *Not. II.* Qui de tenendo schismate non iurarent, nec fuerant ab Antipapis ordinati, permissi sunt obire suorum Ordinum munera, licet schismati adhaesissent.

Tertius canon vetat ne quis ante trigesimum aetatis annum in Episcopum, et ante vigesimum quintum in Archidiaconum, Decanum, Parochum eligatur. Iubet ut electi intra tempus per canones definitum consecrentur. Declarat post consecrationem vacare omnia alia consecrati beneficia. *Not. I.* Iis temporibus plerumque per summam corruptelam iuvenibus credebantur Ecclesiasticae dignitates, ut videre est apud Bernardum *epist. 42. seu tract. de morib. et offic. Episcop. cap. 7.* et Hildebertum Cenomanensem *epist. 12.* *Not. II.* Non est necesse ut expletus fuerit annus canone praescriptus, sed satis est ut incoeptus sit.

Quartus canon prohibet ne Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Decani sibi subditos in visitatione gravent. *Not. I.* Par est ut visitatores ab iis quos visitant, petant necessarios sumtus, si beneficium cuius sunt titulares, ad id satis non sit; secus, si ad id sufficiat. *Not. II.* In Galliis Episcopi tallias inferioribus imponere non possunt: unde in iis locum non habet haec canonis pars:

Sm.

Sustinemus autem, ut cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare: id nempe iuris solis saecularibus magistratibus convenit. Not. III. Vetatur ne Episcopi cum canibus venatoriis et avibus proficiscantur: nec immerito, quum clamorosa venatione clerici semper interdicti fuerint. Not. IV. Permittit Archiepiscopo in visitatione quinquaginta equos: Cardinalibus viginti quinque; Episcopis viginti: inde tamen auctoritas conciliari non potest mundano Praelatorum sumtui, nam canon addit id permitti, non tamquam rem licitam, sed quam propter saeculi corruptelam non castiget: Secundum (inquit) tolerantiam dictum est.

Quinto canone edicitur ne quis in Presbyterum aut Diaconum sine certo titulo ordinetur. Iubet ut Episcopus ei quem sine titulo ordinaverit, subministret ad vitam necessaria, nisi ordinatis haereditariae facultates ad id satis sint. Not. I. Canon loquitur tantum de Ordinatione in Presbyterum et Diaconum; ac proinde non vetat quin Subdiaconi sine certo titulo ordinentur: sed iam alia obtinet consuetudo. Not. II. Episcopus, qui sine titulo clericali Presbyterum aut Diaconum ordinaverit, non absolvitur peccato quod admisit infringendo canones: sed praeterea tenetur ad clerici, quem ordinavit sine titulo, sustentationem. Not. III. Licet canon non probet Ordinationem sub titulo patrimonii, ei tamen dedit locum.

Sextus canon vetat ne Praelati suspensionis, vel excommunicationis sententiam proferant in subiectos, nisi canonica commonitione praemissa. Vetat iterum ne subiecti ad superiorem iudicem appellent ante ingressum causae. Vetat etiam Religiosis omnibus ne contra regularem Praelati sui et Capituli disciplinam appellare praesumant. Not. I. Commonitione canonica opus non est ut suspensus aut excommunicatus declaretur qui incidit in infractionem, cui ipso facto annexa erat poena aut suspensionis aut excommunicationis: contra monitione opus est, quum actus prohibetur tantum sub poena ferendae sententiae. Not. II. Ex canone, peccant clerici qui ne corrigantur, a iusta iudicis sententia ad iudicem superiorem appellant: ne-

neque enim appellatio instituta est ad defensionem iniquitatis, sed ad innocentiae subsidium.

Septimo canone prohibetur ne quid exigatur aut pro personis Ecclesiasticis ponendis in sede, aut pro sepulturis aut exsequiis mortuorum, et benedictionibus nuptiarum. *Not. I.* Schisma ab Octaviano conflatum variis modis simoniam in Ecclesias invexerat. *Not. II.* Canon non vetat Notario ne debitum sibi stipendium exigit pro instrumento, quo fidem facit clericum missum fuisse in beneficii possessionem. *Not. III.* Ad canonem quartum Concilii II. Lateranensis dictum est quomodo excusari possit Parochorum praxis, qui sepulturae iura exigunt a defuncti haeredibus.

Octavus canon vetat ne beneficia ante possidentis mortem alicui promittantur. *Not.* Cum eo canone, aliquarum Ecclesiarum Canonici concilient, si possint, suam praxim de assumendis sibi coadiutoribus cum certa spe futurae successionis, etiamsi firma valetudine fruuntur.

Nono canone sancitur ne fratres Templi et Hospitalis Ecclesias de laicorum manibus recipiant; ne ab Episcopis interdictos aut excommunicatos in suas Ecclesias admittant; ne in Ecclesiis quae pleno iure ad eos non pertinent, Presbyteros Episcopo non praesentatos exhibeant; ne eorum domestici sub obtentu privilegiorum Ordinis, eximant se ab Episcopi iurisdictione. *Not. I.* Si Templarii clericos in Ecclesiis, quae pleno iure ad eos pertinent, instituerint, id ex se non habent, quum sint laici, sed ex Ecclesiae concessione. *Not. II.* Praesentatos a Templariis, si post examen idoneus ab Episcopo iudicatus non fuerit, iure excidit suo.

Decimo canone prohibetur ne quid exigatur aut detur ad Monasterii ingressum: ne Monachi peculium habeant: ne sepeliantur cum fratribus, qui in extremis inventi fuerint cum peculio. *Not. I.* Ad Concilium Nicaenum *II.* iam observatum est cum Ecclesiae decretis vix conciliari posse Monasteriorum alioquin divitum praxim: dictum quoque fuit quid in pauperibus Monasteriis exigi possit. *Not. III.* Canon non vetat quin in Monasterium admittendus quidpiam

piam det in eleemosynam, modo exacta non fuerit eiusmodi eleemosyna: *Si quis autem exactus* (inquit canon), *pro sua receptione aliquid dederit*, cet. *Not. III.* Peculium indulgeri non debet a Superioribus, nisi ad bonorum Monasterii administrationem: *Nisi ei ab Abbate pro iniuncta fuerit administratione permissum*: verba sunt huius canonis. *Not. IV.* Peculium censetur, quod ex Superiorum permisso apud oeconomum deponitur ea lege ut Monachus ipsum pro libito in proprium usum convertere valeat; aut quum ita fert Monasterii consuetudo, ut numquam impendatur nisi dependenter a deponentis arbitrio.

Duodecimus canon vetat ne clerici in maioribus Ordinibus constituti ad saecularia tribunalia causas agant, nisi proprias, vel Ecclesiae, vel miserabilium personarum: ne villarum procuraciones, aut iurisdictiones saeculares assumant. *Not. I.* Tunc clericis non licebat, nec modo licet, magistratus saeculares gerere. *Not. II.* Quamvis canon non sit in usu ratione poenae quae clerico villarum procuraciones suscipienti imponitur: viget tamen quoad scopum, quem sibi Concilium proposuit, nempe ne clericus, nisi aliunde id exigat charitas, sese negotiis saecularibus implicet.

Decimo tertio et decimo quarto canone prohibetur beneficiorum pluralitas. *Not. I.* Canon 13. loquitur de dignitatibus, et parochialibus Ecclesiis: at 14. loquitur de quibuslibet praebendis. *Not. II.* Tunc omnia ac singula beneficia obligabant ad personalem residentiam.

Decimus quintus canon praecipit ut clericorum bona, si ve intestati decesserint, si ve aliis conferre voluerint, penes Ecclesias remaneant. *Not. I.* Demonstrat canon clericos non habere dominium in ecclesiasticos redditus. *Not. II.* Ad restitutionem igitur in foro interiori cogendi sunt clericorum haeredes. *Not. III.* Canon non intelligitur tantum de immobilibus, sed etiam de mobilibus: *Praesentibus innotescat quod clerici de mobilibus, quae per Ecclesiam sunt adepti, iure testari non possunt*: verba sunt Alexandri Papae III. can. *Ad haec.*

Quae canonibus 20. 21. 23. 25. de torneamentis, tre-

Qq

guis,

guis, et pace servanda, publicis usurariis, sanciuntur, explicuimus agentes de Concilio Lateranensi II.

Canon vigesimus septimus damnat Waldenses et Albigenses, aliosque haereticos, qui in partibus Tolosanis grassabantur: tum adversus illos sacram edicit expeditionem. *Not. I.* Waldenses pro locis ubi grassabantur varia sortiti sunt nomina: hincque patet cur Bohemi, Bulgari, Albigenses nonnumquam appellati sint. *Not. II.* Canon in haereticos expeditionem sacram decernit cum iure defensionis, nimirum quia omnia populabantur; tum etiam ad eorum correctionem: *Catholicorum Principum constitutionibus* (Ecclesiastica disciplina) *adiuvatur*, ut saepe quaerant homines salutare remedium, dum corporale super se metuant evenire supplicium. *Not. III.* Clare docet canon quid intelligi debeat nomine remissionis peccatorum, quae adversus haereticos pugnaturis indulgetur: *Biennium de poenitentia iniuncta relaxamus.* Docet quoque eos, qui indulgentias largiuntur, debere attendere ad eorum laborem quibus conceduntur: *Secundum modum laboris, maior eis indulgentia tribuatur.*

ARTICVLVS XII.

De Concilio Lateranensi IV.

Concilium Lateranense IV. quod quidem est oecumenicum duodecimum, habitum est anno 1215. Coactum est Innocentii Papae III. litteris, quae eiusdem Concilii actis praefixae sunt. Ei quoque praefuit laudatus Pontifex: *Anno ab Incarnatione Verbi 1215. celebrata est sancta universalis synodus Romae in Ecclesia Salvatoris, quae Constantiniana vocatur, mense Novembri, praesidente Domino Innocentio Papa III. Pontificatus eius anno 18. in qua fuerunt Episcopi 412. inter quos exstiterunt de praecipuis Patriarchis duo, videlicet Constantinopolitanus, et Hierosolymitanus, verba sunt Vespersensis, qui eo tempore floruit.*

§. I.

De causa et actis Concilii Lateranensis IV.

Conclusio I. Concilium Lateranense IV. triplici de causa coactum est.

Probatum enumeratione. *Primo*, coactum est ut eligerentur media, quibus urbs Hierosolymitana liberaretur a Saracenorum manibus. *Secundo*, ut damnarentur variae, quae tunc exortae fuerant, haereses. *Tertio*, ut universae Ecclesiae reformationi consuleretur: *Ut* (verba sunt Innocentii Papae III. in litteris huiusce synodi convocatoriis) *generale Concilium convocemus: in quo ad corrigendos excessus, et reformandos mores, eliminandas haereses, ad inducendos Principes et populos Christianos ad succursum et subsidium Terrae sanctae, tam a clericis quam a laicis impendendum.*

Conclusio II. In Concilio Lateranensi IV. explicata est
1. Catholica Fides: 2. damnatus liber Abbatis Ioachim in Petrum Lombardum de unitate Sanctissimae Trinitatis: 3. damnatum quoque fuit perversum Almarici dogma: 4. multa de coercendis ac puniendis haereticis decreta sunt: 5. amplissimae indulgentiae concessae sunt ad sacrum contra Saracenos bellum euntibus: 6. varia edita sunt capitula ad disciplinae restitutionem spectantia.

Probantur eae omnes conclusionis partes ex huiusce Concilii capitulis, quae subsequente paragrapho exponuntur: iis nimirum in capitulis continentur quae in conclusione proposita sunt.

§. II.

De canonibus, seu capitulis Concilii Lateranensis IV.

Prius capitulum continet fidem de Sanctissima Trinitate, de rerum omnium creatione, de Verbi Incarnatione, de reali praesentia corporis Christi in Eucharistia. *Not.*

Qq 2

I.

I. Ea fidei expositio necessaria fuit propter Albigenſes, aliosque ſectarios, qui damnatis iis de articulis errores innovarant. *Not. II.* Ex his verbis: *Qui ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, Angelicam videlicet et humanam*: nonnulli colligunt de fide eſſe Angelos ſimul cum mundo corporeo conditos fuiſſe: id tamen alii negant, contententes Concilium voluiſſe tantum damnare errorem Origenis aſſerentis Angelos et animas racionales *per ſe* tantum productas fuiſſe, corpora vero *per accidens*: hoc eſt, propter demerita ſpiritualium ſubſtantiarum: nempe Origenes cenſuit creata fuiſſe corpora, ut ſubſtantiae ſpirituales in peccati vindictam in iis tamquam carceribus includerentur: ita canonem interpretatur S. Thomas *opuſc. 23.* *Not. III.* Verbum *Transubſtantiatio*, quo inter ſynodos prima uſa eſt haec Lateranenſis, perfecte explicat Eucharistiae myſterium.

Secundum capitulum damnat libellum Abbatis Ioachim, quod in eo aſſereret Petrum Lombardum eſſe haereticum, eo quod docuiſſet eſſe quamdam ſummam rem, quae nec generaret, nec eſſet genita, nec procedens. Reprobat quoque tamquam iſanam et haereticam Almarici doctrinam. *Not. I.* Ioachimi perſona non fuit damnata: nec mirum; nam damnari poſſunt auctorum libri, licet auctores non damnentur, praesertim ſi (ut Ioachimus) ſcripta ſua Eccleſiae correctioni ſubiecerint. *Not. II.* Haec canonis verba: *Si quis igitur ſententiam, ſive doctrinam praefati Ioachim defendere, vel approbare praesumſerit, tamquam haereticus ab omnibus confutetur*, intelliguntur de doctrina quam Concilium Ioachimo tribuit, non autem de alia, quam ſeu per errorem, ſeu aliter (quod hic non expendimus) nonnulli ſcriptores ei tribuunt. *Not. III.* De Almarico haec habet Genebrardus *lib. 4. Chronol.* *Almaricus Carnotensis, vir eruditus, ſed haereticus, convictus eſt viginti errorum, quorum unus erat: Corpus Chriſti non magis eſſe in Sacramento Eucharistiae quam in qualibet alia re.* Idem teſtatur Sanderus *lib. 7. de viſibili Monarchia*, ubi haec addit: *Negabat aut generationem filiorum, aut diſtinctionem ſexuum in paradiso futuram, niſi Adam peccaſſet:::*

Thu-

Thurificationem, quā in Ecclesiis utuntur, idololatriam vocabat. Negabat resurrectionem corporum, paradisum, et infernum, et idearum in mente divina aeternitatem. Dicebat quemlibet fidelem teneri ut credat se esse membrum Christi, et hoc esse de articulis fidei.

Capitulo tertio damnantur omnes haeretici: damnati saeculari potestati traduntur puniendi. Dominorum temporalium, qui eos toleraverint, vassallos decernit absolvendos a fidelitatis sacramento, eorumque terras Catholicis occupandas exponit. *Not. I.* Haereticos, qui contumaces fuerint, merito potestati saeculari tradi puniendos, *lib. 2. contra Gaudentium lib. 1. contra epistolam Parmeniani cap. 10. epist. 48. al. 93. et 50. al. 185. docet Augustinus. Not. II.* Domini temporales, quorum vassalli per canonem a fidelitatis sacramento eximuntur, non sunt Reges, alique supremi Principes; nam canon hoc addit, quod supremis Principibus non convenit: *Salvo iure domini principalis.* Nec obstant haec quae adduntur verba: *Eadem nihilominus lege servata circa eos, qui non habent dominos principales;* iis enim intelligi possunt ii, qui ab Ecclesia sola beneficiario iure suas ditiones obtinent. Eo sensu loquitur Tridentina synodus *sess. 25. de reform. cap. 19.* *Not. III.* Ea canonis pars lata est adversus Raymundum Tolosanum Comitem, Raymundum Rogerium Comitem Fuxensem, Bernardum Comitem Convenarum, et Gastonem Vicecomitem Bearnensem, qui ad Albigensium haereticorum defensionem confoederati erant: ii vero non supremi Principes, sed feudatarii erant. *Not. IV.* Potestas expoliandi inferiores dominos, qui favebant haereticis, Concilio delata est ex consensu supremorum Principum, quorum Oratores aderant Concilio Lateranensi IV.

Capitulo quarto damnantur Graeci, qui non prius sacrificare volebant in altaribus in quibus Latini sacrificassent, quam ea lavissent; quique baptizatos a Latinis iterum baptizabant. *Not. I.* In illud Graecorum odium Latini venerant propter schisma ab eisdem Graecis XI. saeculo per Michaëlem Cerularium conflatum. *Not. II.* Fides eadem esse potest etiam inter eos, in quibus diversi sunt

ri-

ritus : *Licet Graecos (ait canon) honorare velimus , mores ac ritus eorum , in quantum cum Domino possumus , sustinendo.*

Capitulum decimo quarto in clericos incontinentes decernuntur poenae , et quidem graviores in eos qui labuntur , etiamsi secundum regionis suae morem , non abdicarunt copulam conjugalem. *Not.* Loquitur de Graecis , qui non nubunt quidem post susceptos sacros Ordines , sed utuntur uxoribus ante suam Ordinationem ductis.

Capitulum vigesimum primum quod incipit : *Omnis utriusque sexus fidelis* , iubet 1. ut quisque fidelis , postquam ad annos discretionis pervenerit , omnia sua solus peccata confiteatur , saltem semel in anno , proprio Sacerdoti , et iniunctam sibi poenitentiam studeat pro viribus adimplere : 2. ad minus in Paschate Eucharistiae Sacramentum reverenter suscipiat : 3. Sub depositionis poena prohibet Sacerdoti ne signo , vel verbo , vel quovis alio modo prodatur peccata , quae quis ei confessus fuerit. *Not. I.* Nominine proprii Sacerdotis canon non intelligit quemvis presbyterum , licet debite ac indefinite approbatum ; nempe declarat neminem alieno posse confiteri , nisi a proprio facultatem obtinuerit : at ea facultas indulgeri non potest ab iis , quibus ex officio non incumbit animae cura , licet indefinite approbati fuerint ab Ordinario. Praeterea canone 32. Concilium Lateranense proprium sacerdotem vocat Vicarium perpetuum ; at id non convenit iis qui ex officio Sacramenta non dispensant. *Not. II.* Canon Parochum intelligit , ita tamen ut nec summus Pontifex , nec Episcopus excludantur : scilicet datur medium inter proprium sacerdotem et alienum , communis nimirum , ut sunt Papa in tota Ecclesia , et Episcopus in tota sua diocesi. *Not. III.* Tempus annuae confessionis non determinatur in specie : fit igitur satis canoni quocumque anni tempore confessio fiat. *Not. IV.* Praescriptam in Paschate communionem confessarius potest propter causam in aliud tempus differre : *Nisi forte de consilio proprii Sacerdotis ob aliquam rationabilem causam , ad tempus , ab eius perceptione duxerit abstinendum.* *Not. V.* Canon eos damnat , qui

qui contendunt poenitentem pro libito posse reiicere aut acceptare iniunctam sibi a sacerdote satisfactionem: *Et iniunctam* (inquit) *sibi poenitentiam studeat pro viribus adimplere.* Ii pariter proscribuntur qui contendunt posse fidelem se eximere satisfactione in hac vita, ac eligere poenam temporalem in altera perferendam. *Not. VI.* Non illicita est modo, sed etiam irrita confessio annua quam quis alieno sacerdoti sine proprii licentia fecerit: *Quum aliter ille ipse non possit solvere, vel ligare.* Prolixiorem eiusdem canonis expositionem legere est *tom. 2. nostri Commentarii historici de Sacramentis, a pag. 619. ad 627. primae editionis, et a pag. 422. ad 429. secundae editionis.*

Alia sunt in Concilio Lateranensi IV. capitula, quae pertinent ad simoniam, quae tum in dispensandis Sacramentis, tum in conferendis beneficiis, tum in Monialibus ad Monasterium admittendis, committi solet. Nonnulla etiam sunt quae ad iudiciorum Ecclesiasticorum formam spectant: quum vero ea omnia capitula in decretales Gregorii IX. relata sint, eorum hic explicationem non tradimus. Vnum tantum monitum velim lectorem, nempe in iure Canonico intelligi Concilium Lateranense IV. quoties sine addito Concilium generale laudatur.

ARTICVLVS XIII.

De Concilio Lugdunensi I.

Concilium Lugdunense I. quod est generale decimum tertium, celebratum est anno Christi 1245. Romae sedente Innocentio Papa IV. in Germania imperante Friderico II. regnante in Galliis sanctissimo Rege Ludovico IX. Illi adfuerunt duo Orientales Patriarchae Constantinopolitanus et Antiochenus, quadraginta supra centum Episcopi, Balduinus Imperator Constantinopolitanus, Oratores Regum Franciae, Angliae, Aragoniae, pluriumque aliorum Principum.

§. I.

De caussa, actis, et canonibus Concilii Lugdunensis I.

Conclusio I. Quintuplex fuit caussa cogendi Concilium Lugdunense I.

Probatur. Quinque Concilii celebrandi causas recitavit Innocentius Papa IV. in oratione quam in ipso Concilio habuit; nimirum 1. excessus Praelatorum ac aliorum clericorum, qui mores non exigebant ad canonum regulas: 2. subsidium Orientalibus Christianis ferendum adversus Saracenos, qui capta Hierosolymorum urbe, praesentem ruinam toti fideli populo minabantur: 3. media, quibus comprimerentur Tartarorum impetus, qui Poloniam, Hungariam, finitimasque regiones populabantur: 4. Graecorum schisma quod in dies augebatur: 5. tandem Friderici II. in Ecclesiam Romanam persecutionem. Eas causas legere est pariter in litteris, quibus laudatus Pontifex Episcopos evocavit ad Concilium.

Conclusio II. Tribus actionibus absolutum est Concilium Lugdunense I.

Probatur ex eo quod nec plures, nec pauciores reperiuntur in huiusce Concilii editionibus.

In priore quae habita est IV. Kalendas Iulii, Innocentius conquestus est de Praelatorum excessibus; infelicem Christianorum tum in Oriente, tum in Septentrione statum exposuit; multa dixit de Friderici in Ecclesiam tyrannide.

Actione secunda Episcopus Calamensis Friderici sacrilegia, ceteraque scelera, vim ac tyrannidem, Patrum oculis subiecit: ea quidem diluere conatus est Thaddaeus Friderici Procurator; id tamen non impediit quin Episcopi, Hispani praesertim, contenderint animadvertendum esse adversus eundem Fridericum, secundum formam iuris.

Actione tertia lata est in Fridericum excommunicationis et depositionis sententia. Vbi Innocentius retulit quae in Ecclesiam Romanam tentaverat, descripsitque varia eius

sce-

scelera, hisce verbis tulit tum excommunicationis, tum depositionis decretum: *Nos itaque supra praemissis et compluribus aliis eius nefandis excessibus, cum fratribus nostris et sacro Concilio deliberatione praehabita diligenti :::: memoratum Principem, qui se Imperio et Regnis, omnique honore ac dignitate reddidit tam indignum, quique propter suas iniquitates a Deo, ne regnet vel imperet, est abiectus, suis ligatum peccatis, et abiectum, omnique honore et dignitate privatum a Domino ostendimus, denuntiamus, ac nihilominus sententiando privamus. Omnes, qui ei iuramento fidelitatis tenentur adstricti, a iuramento huiusmodi perpetuo absolventes, auctoritate Apostolica firmiter inhibendo, ne quisquam de cetero sibi tamquam Imperatori vel Regi pareat vel intendat, et decernendo quoslibet, qui deinceps ei velut Imperatori aut Regi consilium vel auxilium praestiterint, seu favorem, ipso facto excommunicationis vinculo subiacere. Hactenus Innocentius. Not. I. Asserunt aliqui Innocentium censuisse Imperium Germanicum haberi iure beneficiario Sedis Apostolicae, quod Romanus Pontifex electos Imperatores confirmare soleret. Not. II. Scribunt alii Fridericum sponte se primum subiecisse Innocentii iudicio: unde (inquiunt) Oratorem misit, qui suo nomine crimina ipsi obiecta dilueret. Not. III. Fridericus tamen Innocentii decreto postea non paruit, adversus illud plures querelas egit, quas legere est in epistolis ad Francorum et Anglorum Reges datis. Not. IV. Exauktionis decretum sic Innocentius inscripsit: *Sacro praesente Concilio ad memoriam sempiternam*: alia vero decreta aliis terminis exprimuntur, nempe canone 13. de Usuris sic loquitur: *Praesentis Concilii approbatione sancimus*. Canone 14. de subsidio Constantinopolitani ferendo haec habet: *Ex communi Concilii approbatione statuimus*. Canone 16. de impediendis Tartarorum incursibus sic quoque loquitur: *Sacro suadente Concilio universitatem vestram monemus*. Sic etiam canone 17. de subsidio Terrae sanctae: *Diffinientes sacro approbante Concilio*. Not. V. Merito Innocentius haec habet in suo decreto: *Cum fratribus nostris et sacro Concilio deliberatione praehabita diligenti*: siquidem reve-*

ra cum Concilio deliberarat an Fridericus censuris ecclesiasticis, ipsa etiam excommunicatione plecti deberet in poenam scelerum ac sacrilegiorum, quorum reus ab ipso Concilio iudicatus fuerat: ea autem scelera, ea sacrilegia sigillatim in Innocentii adversus Fridericum sententia recensentur, nempe declaratur reus violatae pacis inter Ecclesiam et Imperium initae, sacrilegii in captione et violenta detentione Cardinalium et aliorum Antistitum, qui ad Concilium a Gregorio IX. Romae indictum proficiscebantur; Pontificiae dignitatis famosis in Gregorium IX. epistolis laesae; invasionis patrimonii S. Petri, contemptus censurarum quibus a Gregorio IX. fuerat innodatus; Ecclesiae in sacris praesertim electionibus oppressae; tyrannidis in clericos quos duella subire coegerat; Romanae Ecclesiae frustratae censu debito propter Siciliam, quam ab Ecclesia Romana habebat iure beneficiario. *Not. VI.* Post latum illud ab Innocentio decretum, plures Germaniae, Italiae, et aliorum regnorum Principes Fridericum pro Imperatore habuerunt; hincque factum est, ut populi in diversas factiones abierint, ex quibus innumerae clades in rempublicam Christianam redundarunt.

S. II.

De canonibus, convocatione, Praeside Concilii Lugdunensis I.

Septemdecim editi sunt canones in Concilio Lugdunensi I. Duodecim priores iudiciorum Ecclesiasticorum formae consulunt: unde in iuris canonici corpus postea relati sunt. In aliis agitur de ferendo subsidio Imperio Constantino-politano, de impediendis Tartarorum excursionibus, de Cruciatis, hoc est, iis qui accepta cruce profectionem in Palaestinam voverant. Definitur eiusmodi cruce signatos censuris ecclesiasticis, ipsa etiam excommunicatione, cogi debere ut votum suum in Terrae sanctae subsidium fideliter exsequantur.

Certo certius est ab Innocentio Papa IV. convocatum
fuis-

fuisse Lugdunense I. Concilium : convocationis litteras quae incipiunt , *Dei virtus* , Concilii actis praefixas legere est.

Constat quoque laudatum Pontificem eidem Concilio per se ipsum praefuisse. Ipse nimirum orationem habuit ad Patres ad Concilium congregatos : ipse in Fridericum viva voce primum et deinde scripto tulit sententiam ; ipsi tribuuntur pleraeque eiusdem Concilii sanctiones : ipsius enim sunt hae formulae quae in plerisque canonibus leguntur : *Praesentis Concilii approbatione sancimus.*

ARTICVLVS XIV.

De Concilio Lugdunensi II.

Concilium Lugdunense II. quod est generale decimum quartum , celebratum est Christi anno 1274.

§. I.

De caussa , convocatione , Praeside Concilii Lugdunensis II.

Conclusio I. Concilium Lugdunense II. coactum est a Gregorio X. quadruplici de caussa : 1. ad auxilium ad Christianos in Syria degentes mittendum : 2. ut Graeci ad Catholicam communionem traducerentur : 3. ut Christianorum mores ad puriorem Ecclesiae disciplinam reformarentur : 4. ut praescriberetur modus aliquis ad celerem Romani Pontificis electionem faciendam : multa enim acciderant mala ex Romanae Ecclesiae vacatione , quae ante Gregorium biennio perdurarat.

Probat ex litteris , quibus Gregorius omnes Orbis Episcopos vocavit ad Concilium. *Non solum scissuras (inquit) multiplicatas aperte videmus , sed et ruinae magnae periculum in subtractione populi Graecorum , qui a Sedis Apostolicae devotione ac obedientia se subtraxit , in occupatione maxima et vastatione valida Terrae sanctae , in sub-*

versione morum quae universaliter in clero graviter obrepisse videtur et populo, iam non tam cernimus quam palpamus.

Conclusio II. Gregorius X. per se ipsum praefuit Concilio Lugdunensi II. Ipsi ingens adfuit Episcoporum et doctorum hominum numerus, nec non et praecipuorum Orbis Principum Oratores.

Probatum 1. Gregorius adfuit Concilio de quo agitur, proindeque ipsi praefuit. Praeter Patriarchas Constantinopolitanum et Antiochenum, adfuere quingenti Episcopi; adfuerunt pariter Iacobus Aragoniae Rex; Michaëlis Palaeologi Graecorum Imperatoris, Regum Franciae, Germaniae, Angliae, Siciliae, Tartariae Oratores. Vocatus fuerat et S. Thomas Aquinas, qui obiit in itinere, nec non S. Bonaventura, quem Gregorius Lugduni Cardinalem Episcopum Albanensem creavit. Patent ea omnia ex Ptolemaeo Lucensi auctore coaevo, *Histor. Eccles. lib. 23. cap. 3.*

§. II.

De actis et canonibus Concilii Lugdunensis II.

Concilium Lugdunense II. infra tres menses sex sessionibus absolutum est. In prima sessione Gregorius Papa X. tres quae superius relatae sunt, cogendae synodi causas recitavit. Peracta secunda sessione Pontifex, Cardinales, et Episcopi polliciti sunt, se daturos decimas omnium proventuum Ecclesiasticorum pro belli Hierosolymitani subsidio. Post tertiam sessionem ad Concilium advenerunt legati Imperatoris Graecorum. In sollemni Missa, quam Pontifex celebravit, ter graece decantatum est symbolum cum additione, *Filioque*. In quarta, lectis Imperatoris et Graecorum Episcoporum litteris, in quibus Catholicam fidem profitebantur, et primatum Romanae Ecclesiae divinitus concessum agnoscebant, eorum legati Summo Pontifici obedientiam exhibuerunt. In quinta sessione unus ex nuntiis Tartarorum cum duobus sociis sollemniter baptizatus est: lectae sunt etiam Gregorii X. constitutiones tum ad fidem, tum ad disciplinam spectantes. In sexta

le

lectae sunt etiam duae aliae constitutiones, quae incipiunt: *Religionum diversitatem cum sacrosancta.*

Inter canones a Gregorio X. editos *sacro approbante Concilio*, tres sunt magni momenti; priore definitur Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere, tamquam ex uno, non autem tamquam ex duobus principiis. *Not.* Ad multiplicitatem principii non sufficit multiplicitas personae, sed praeterea requiritur multiplicitas naturae, quae (ut docet fides) in divinis non reperitur.

Altero canone qui inscribitur: *De electione, et electi potestate* praescribitur modus, quo Cardinales se se in conclavi gerere debent, ut Summi Pontificis electionem accelerent. *Not. I.* Ea constitutio relata est in Sextum a Bonifacio VIII. *titulo de electione et electi potestate.* *Not. II.* Revocata fuerat per Adrianum V. et Ioannem XXI. sed eam renovarunt tum Coelestinus V. tum Bonifacius VIII.

Canone 12. Excommunicatione ipso facto incurrenda damnantur, qui contra ius *regalia* de novo usurpare conantur, et qui haec fieri procurant. *Generali constitutione sancimus universos et singulos, qui regalia, custodiam sive guardiam advocationis, vel defensionis titulum, in Ecclesiis, Monasteriis, sive quibuslibet aliis piis locis de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, Monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare praesumunt, quantaeunque dignitatis honore praefulgeant, clericos etiam Ecclesiarum, Monachos Monasteriorum, et personas ceteras locorum eorundem, qui haec fieri procurant, eo ipso excommunicationis sententiae subiacere.* Clericos qui regalia de novo usurpantibus se se non opposuerint, idem canon frustrat proventibus earum Ecclesiarum aut locorum, in quibus regalia de novo usurpantur. *Illos vero clericos qui se ut debent, talia facientibus non opponunt, de proventibus Ecclesiarum seu locorum ipsorum pro tempore, quo praemissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere districtius prohibemus.* Addit canon eos qui ab ipsarum Ecclesiarum ceterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine, iura sibi huiusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, et suos ministros in eis sollici-

te faciant abstinere, quod ea quae non pertinent ad fructus sive redditus provenientes vacationis tempore non usurpent, nec bona cetera, quorum se asserunt habere custodiam dilabi permittant, sed in bono statu conservent. In eum canonem *Not. I.* Evidenter patet regalia, quae contra ius usurpata non fuerint, minime damnari. *Not. II.* In Galliis regalia hoc ritu clauduntur: Novus Episcopus fidelitatis iuramentum Regi praestat: regiae litterae praestiti ab Episcopo Sacramenti testes in camerae computorum Regesto conscribuntur, ab ipsaque camera impetratur mandatum, quo iubetur Manum Regiam temporalibus bonis iniectam auferri.

ARTICVLVS XV.

De Concilio Viennensi.

Concilium Viennense, quod est generale decimum quintum, indictum anno 1307. apertum est quadriennio post, Kalendis Octobris anni 1311.

Quadruplici de causa a Clemente Papa V. convocatum est: 1. ob causam Templariorum quorum Ordo publica gravissimorum criminum infamia laborabat: 2. ob fidei causam; Fratricelli nimirum, Dulcinistae, Beguardi, et Beguinae, quibus omnibus praeiverat frater Ioannes Petrus Olivi ex Ordine Minorum, varios errores sparserant: 3. ob subsidium Terrae sanctae: 4. denique ad restituendam in integrum Ecclesiae disciplinam. Patent ea omnia tum ex constitutionibus quae *Clementinae* vulgo dicuntur, tum etiam ex convocationis diplomate, quod incipit: *Regnans in coelis.*

Concilio praefuit Summus Pontifex Clemens V. Scilicet ipse orationem ad Patres habuit; acta ipsum ubique loquentem inducunt: ipsius nomine inscriptae sunt constitutiones omnes, quae in Concilio editae dicuntur. Praeter Cardinales et Patriarchas Alexandrinum et Antiochenum latini ritus, ipsi adfuerunt (teste Guillelmi Nangii continuatore) centum quatuordecim Episcopi; trecen-
ti

ti vero secundum Ioannem Villanum, plurium Principum Oratores, Philippus vulgo dictus *Pulcher*, Francorum Rex, qui (ut narrat Nangii continuator) *sedit a dextris Summi Pontificis, prae ceteris omnibus, in sede tamen aliquantulum inferiore.*

Tribus sessionibus absolutum est Viennense Concilium. In priore, quae habita est in Basilica S. Mauricii, quae est Metropolitana, Clemens convocationis causas recensuit: postea variae de Templariorum causa, de subsidio Terrae sanctae, de clericorum reformatione deliberationes habitae sunt. In altera quae coram Philippo Francorum Rege habita est tertia die Aprilis, debite discussis qui in Templariorum causa conscripti fuerant processibus, *sacro approbante Concilio*, promulgata est sententia, qua plane extinctus est Templariorum Ordo, eorumque bona S. Ioannis Hierosolymitani equitibus attributa fuere. Tertia sessio habita est pridie Nonas Maii. Videtur quod in ea promulgata fuerit Clementina prima *de summa Trinitate, et de fide Catholica*, ubi damnantur tres Petri Ioannis Olivi errores. Priore asserebat Christi adhuc viventis latus lancea perforatum fuisse: altero negabat animam rationalem esse formam corporis: tertio, fidem et virtutes in baptismo non infundi. Promulgata est etiam Clementina *Ad nostrum*, et legitur inter Clementinas titulo *de Haereticis*. Ea Beguardorum et Beguinarum errores damnati sunt. Volunt et aliqui cum S. Antonino promulgatas pariter fuisse Clementinas, *Ne in agro, De statu Monachorum, Dandum de sepulturis, Religiosi, De privilegiis et excessibus privilegiatorum.*

In relata Concilii Viennensis acta subsequentes notas subiicimus. *Not. I.* Damnati sunt Templarii post duorum millium testium adversus eos depositionem; post factam tum in Francia, tum in Aragonia, tum in Anglia, tum in Italia per Iudices ecclesiasticos et civiles diligentem inquisitionem; post praecipuorum Ordinis professorum confessionem, ac proinde aequissima fuit lata in eum Ordinem extinctionis sententia. *Not. II.* Philippus Pulcher non promovit Templariorum extinctionem, ut eorum bonis

po-

potiretur: siquidem post extinctionis decretum omnium bonorum, quae ad Templarios pertinuerant, fruitionem S. Ioannis Hierosolymitani equitibus per investituram concessit. *Not. III.* Petrus Ioannes Olivi, professione fuit Minorita, patria Aquitanus in dioecesi Bitterrensi: coeco in regulam S. Francisci zelo docuit esse *proprie ac vere eam quam Christus ipse servavit, et Apostolis imposuit, et in Evangeliiis suis conscribi fecit.* Plures alios similes errores scripsit in suo in Apocalypsim commentario. De iis consuli potest Eymericus in *Directorio Inquisitorum. Not. IV.* Fratricellorum sectae initium dederunt Petrus de Macerata et Petrus de Forosempronio Ordinis Minorum apostatae. Sub obtentu litteralis observationis regulae S. Francisci rebellarunt in legitimos Ordinis praepositos; rebellarunt quoque in Ecclesiam Romanam, quae eorum correctionem tentaverat; contenderunt Ecclesiam duplicem esse: carnalem unam et divitem, cui praecesset Romanus Pontifex; spirituales alteram et pauperem, quam ipsi constituerent. De aliis eorum erroribus legi potest Ioannis XXII. constitutio adversus eos apostatas edita anno 1318. *Not. V.* Vnde Beguardi et Beguinae nomen sortiti sint, incertum est: verum constat commune fuisse cum Fratricellis, qui ex Franciscanorum Ordine prodierant. Eorum errores recenset et damnat Clemens V. Cap. *Ad nostram de haereticis.* Grassatam in Germania praesertim sectam illam docet eadem Clementis constitutio. *Not. VI.* Haec Clementinae *Ad nostrum*, verba, *Doctrinam omnem asserentem aut vertentem in dubium quod substantia animae rationalis aut intellectiva vere ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam et veritati Catholicae fidei inimicam, sacro approbante Concilio, reprobamus, non damnant Philosophos qui formam (ut aiunt) corporeitatis ab anima distinctam admittunt: haec enim praecipuae formae, animae nimirum rationali, subordinata est. Praeterea eo sensu definitur animam per se et vere esse corporis humani formam, quod corporis motus ex ea tamquam causa procedant. Not. VII.* Cum his eiusdem constitutionis verbis: *Opinionem secundam quae dicit tam parvulis quam*

adultis conferri in baptismo gratiam informantem et virtutes, iamquam probabiliorem et diutis Sanctorum ac Doctorum modernorum Theologiae magis consonam et concordem, sacro approbante Concilio, duximus eligendam, conciliantur oppositae in schola sententiae de distinctione gratiae sanctificantis a charitate. Thomistae qui eam distinctionem admittunt, docent fidem, spem, et charitatem, quae in baptismo infunduntur, designari per hanc vocem, Virtutes; gratiam vero formaliter sanctificantem, per istas, Gratiam informantem. E contrario Scotistae aiunt charitatem hisce vocibus, Gratiam informantem, significari: hac vero altera, Virtutes, fidem et spem, tantum. Sed de his in tract. de iustificatione dicetur uberius. Not. VIII. Definit quidem Clementina de qua agitur; probabilius esse quod gratia informans quae per baptismum infunditur, sit habitus: sed in eo sensu intelligi debet, quod permanens sit ac inhaerens per modum aliorum habituum, non autem quod sit habitus similis habitibus naturalibus acquisitis, qui subiectum, cui inhaerent, ad actus similes inclinant.

ARTICVLVS XVI.

De Concilio Constantiensi.

Concilium Constantiense quod est generale decimum sextum, celebrari coepit die 5. mensis Novembris anni 1414 habuit vero finem quatuor post annis, nempe die 22. Aprilis anni 1418.

§. I.

De convocatione ac Praeside Concilii Constantiensis.

Conclusio I. Ioannes Papa XXIII. coëgit Concilium Constantiense.

Probatur ex bulla convocationis quam Concilii Constantiensis sessione 1. legere est, quaeque incipit: *Ioannes Epi-*

Ss

sco-

scopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Ad pacem, cet.

Conclusio II. Non unus fuit Concilii Constantiensis praeses.

Probatur. *Primo*, Ioannes Papa per se ipsum praefuit duabus prioribus sessionibus: id enim expresse testantur earumdem sessionum acta. *Secundo*, postquam idem Ioannes ex Concilio discessisset, ipsi praefuerunt Cardinales; a sexta nimirum sessione ad quadagesimam primam inclusive praefuit Ioannes Episcopus Ostiensis, Cardinalis Vivariensis. *Tertio*, Martinus Papa V. per se ipsum praefuit postremis Concilii sessionibus, scilicet 42. 43. 44. et 45. quae Concilio finem imposuit. *Sanctissimo* (verba sunt haec quae cuiusque ex postremis sessionibus initio leguntur) *Domino nostro Papa praedicto personaliter praesente ibidem et praesidente.*

§. II.

De caussa Concilii Constantiensis.

Conclusio. Triplex fuit caussa celebrandi Concilium Constantiense.

Probatur. Celebratum fuit *primo* ad extinctionem schismatis, quo iam diu laborabat Ecclesia: *secundo*, ad universalis Ecclesiae reformationem: *tertio*, ad stabiliendam fidem adversus Wicleffum, Ioannem Hus, et Hieronymum de Praga. Posteriores hanc causam probant acta sessionis 8. 15. 16. et 21. Duas vero priores ipsamet Constantiensis synodus recenset sessione 4. et 5. ubi sic loquitur: *Haec sancta synodus Constantiensis generale Concilium faciens pro extirpatione praesentis schismatis, et unione ac reformatione Ecclesiae Dei in capite et in membris fienda, cet.*

Quaeres 1. Quodnam esset schisma, ad quod tollendum celebrari debuit Concilium Constantiense.

Resp. eo tempore quo laudata synodus habita est, dubium apud multos fuisse, quinam legitimus esset Pontifex, an Ioannes XXIII. an Gregorius XII. an vero Benedictus XIII. unusquisque nimirum se pro vero Pontifice

ce iactabat; cuique nonnulla regna, nonnullaeque provinciae parebant; cuique sui erant Cardinales.

Si quis vero roget quid trium illorum Pontificum electioni caussam dedisset; res paullo altius erit repetenda. *Primo*, Clemens Papa V. anno 1305. Sedem Apostolicam in Gallias transtulerat, ibique tum ipse, tum illius successores, septuaginta annorum spatio permansere. *Secundo*, Gregorius XI. licet natione Gallus, reliquit tamen Gallias, commigravitque Romam, ubi Sedem suam fixit. Illi autem mortuo Cardinales Urbanum VI. suffecere. Verum quum illius severitatem ferre non possent, Fundos secesserunt, ubi contestati se per vim a Romanis illatam Pontificatum Urbano detulisse, eius electionem irritam esse declararunt, communique consensu Romanum Pontificem designarunt Clementem VII. qui mox in Gallias recedens, Avenione Pontificatus Sedem collocavit. Quum autem Reges et provinciae non intelligerent, uter verus esset Pontifex, alii hunc, alii illum, variis rationibus permoti sequebantur. *Tertio*, in locum Urbani qui annis fere duodecim vixit, Bonifacius IX. successit, et in locum Clementis Benedictus XIII. Bonifacio successit Innocentius VII. et Innocentio Gregorius XII. *Quarto*, Cardinales utriusque Pontificis schismate pertaesi, quum eos adducere non potuissent ut in unum locum convenirent, quo de mediis tollendo schismati aptioribus deliberarent, Pisas advolarunt, ubi congregato ex pluribus Episcopis Concilio, Gregorium et Benedictum in ius vocarunt, et utroque ex Pontificatu deiecto, Pontificem renuntiarent Alexandrum V. Verum quum nec Gregorius nec Benedictus synodo parerent, tres nomine Summi Pontifices visi sunt in Ecclesia. Alexandro paullo post mortuo suffectus est Ioannes XXIII. qui ut schisma tolleretur, agentibus Sigismundo Romanorum Imperatore, ceterisque piis Principibus, Concilium de quo hic agitur, Constantiae coëgit.

Quaeres 2. quis esset Wicleffus? quis Ioannes Hus? quis Hieronymus de Praga?

Resp. ad 1. Ioannem Wicleffum, natione fuisse Anglum, professione Presbyterum, et cuiusdam Parochialis

lis Ecclesiae Lincolnensis dioecesis rectorem. Is per decretum Summi Pontificis deiectus ex Collegii Cantuariensis Oxonii praefectura ac Episcopatus Wigorniensis repulsam passus, in Ecclesiam virus evomuit, multos nimirum errores tum in Deum, tum in Christum, tum in Sacramenta, tum in Ecclesiam, tum in plura alia religionis capita tam viva voce quam editis libris apud Anglos disseminavit: eosque quamvis in variis Angliae Synodis damnatos ad extremam usque vitae periodum defendit.

Resp. ad 2. Ioannem Hus, natione fuisse Bohemum, professione Presbyterum, et in Academia Pragensi professorem. Is Wicleffi libros, licet ab Academia damnatos, ac eorum auctorem iam mortuum, miris laudibus extollebat; eiectionis Wenceslai regis opera Catholicis Doctoribus, palam eosdem errores disseminavit in suis concionibus; libris consignavit: addiditque plures alios, quos apud Patres in Synodo generali se defensurum esse factabat.

Resp. ad 3. Hieronymum de Praga fuisse Magistrum Artium in Bohemia, ac virum laicum: plures ex erroribus a Ioanne Hus disseminatis publice vir eloquens populum edocuit, atque ob id tum ab Archiepiscopo Pragensi, tum ab Academia in ius vocatus est.

Quaeres 3. quae vitia iis temporibus in Ecclesiae mores irrepsissent.

Resp. irrepsisse praesertim simoniae labem; exemptiones contra ius datas a Pontificibus in suis obedientiis: unde eas Martinus Papa V. approbante Concilio abrogavit, ut videre est in postremis ipsius Concilii sessionibus quibus laudatus Pontifex praefuit.

§. III.

De actis Concilii Constantiensis.

Conclusio. Acta Concilii Constantiensis ad varia capita reduci possunt.

Probatur enumeratione. *Primo*, lecta convocationis
bul-

bullā , Ioannes XXIII. promisit , vovit ac iuravit se cessurum Papatui , ubi et quoties Concilium iudicaret id ad Ecclesiae pacem fore necessarium.

Secundo , absente Papa qui ne cogeretur promissis stare , furtive Constantia discesserat , Concilium se agnovit pro oecumenico , declaravitque se potestatem a Christo immediate habere , cui quilibet , etiamsi Papalis dignitatis existat , obedire teneatur.

Tertio , prolata est depositionis sententia contra Ioannem XXIII. tamquam contumacem , schismatis fautorem , periurii , simoniae , aliorumque gravium criminum reum ; quam quidem sententiam Ioannes scripto ratam habuit ac confirmavit.

Quarto , sessione 14. designatus a Gregorio procurator , eius nomine sic loquutus est : *Istud sacrum Concilium generale convoco , et omnia per ipsum agenda auctorizo et confirmo.* Exhibita est deinde ab Imperatore Sigismundo eiusdem Gregorii cessio , quae unanimi consensu admissa fuit a synodo ; confirmata quoque fuerunt omnia quae idem Gregorius in sua obedientia canonice peregerat. *Quinto* , quum Petrus de Luna , Benedictus XIII. in sua obedientia nuncupatus , Papatui cedere noluissent , inter Sigismundum Imperatorem , et Concilii legatos ex una parte , et inter Principes ac Praelatos de obedientia eiusdem Benedicti ex altera , duodecim capitula quae ad schisma tollendum Narbonae concordata fuerant , probata sunt a sacra synodo , omnesque eiusdem obedientiae tum clerici , tum laici ad unionem admissi sunt , ac tandem in eundem Benedictum prolata est sessione 37. definitiva sententia , qua exspoliatus est dignitate Papali quam obtenderat , ac ab Ecclesia Catholica , tamquam membrum aridum praecisus est.

Sexto , in 8. sessione , 45. articuli Ioannis Wicleffi damnati sunt respective tamquam notorie haeretici , erronei , scandalosi , blasphemii , piarum aurium offensivi , temerarii , et seditiosi. Editi ab eodem Wicleffo libri ac tractatus igne damnati sunt ; confirmata etiam fuit censura quam Doctores Oxonienses tulerant in 260. eiusdem au-

cto.

etoris articulos, in relatos 45. saltem quoad substantiam, incidentes.

Septimo, sessione 15. damnati sunt triginta articuli Ioannis Hus, quos quum abiurare noluisset, iussu sacrae synodi degradatus est, ac traditus saeculari potestati. Probata fuit communio sub una tantum specie, ac praecepta non celebrantibus. Damnata quoque fuit tamquam haeretica haec propositio: *Quilibet tyrannus potest et debet licite et meritorie occidi per quemcumque vassallum suum vel subditum, etiam per clanculares insidias, et subtiles blanditias vel adulationes, non obstante quocumque praestito iuramento, seu confederatione factis cum eo, non expectata sententia vel mandato Iudicis cuiuscumque.* Cuius autem auctoris esset ea propositio, Concilium non aperit.

Octavo, Hieronymus de Praga qui sessione 19. Ioannis Wicleff ac Ioannis Hus errorum damnationi subscripserat, subscriptionem suam sessione 21. palam in synodo revocavit, ob idque mulctatus est excommunicatione, traditusque saeculari brachio vivus exustus est.

Nono, sessione 40. decretum est, ut non obstante absentia Cardinalium Petri de Luna, ad novi Pontificis electionem procederetur. Deinde de consensu Cardinalium sancitum est ut hac vice tantum, illis ad eligendum Romanum Pontificem adiungerentur sex Praelati vel aliae honorabiles personae in sacris Ordinibus constitutae, de qualibet natione in synodo pro tunc existentes, quos seu quas quaelibet ipsarum nationum per se ad hoc infra decem dies eligeret. Tandem sess. 41. Martinus V. renuntiatus est Pontifex a triginta Cardinalibus et triginta Electoribus qui simul in conclave introierant.

Decimo, post electionem Martini Papae V. ab eodem Summo Pontifice sessionibus 42. 43. 44. et 45. sacro approbante Concilio, variae constitutiones promulgatae fuerunt: *De Exemptionibus, Unionibus, Annatis seu fructibus percipiendis, Dispensationibus, Decimis, et aliis oneribus ecclesiasticis, De vita et honestate clericorum, De loco futuri Concilii proxime celebrandi, De absolute et dissolutione Concilii.* In iis autem constitutionibus plura sunt Ec-

Ecclesiasticae disciplinae multum utilia. Hortamur igitur lectorem ut eas percurrat, nec non eiusdem Martini bullam quae est de Ioannis Wicleff, Ioannis Hus erroribus in Concilio Constantiensi damnatis.

§. IV.

Vtrum Concilium Constantiense sit OEcumenicum.

Conclusio. Concilium Constantiense est Concilium OEcumenicum.

Probatur 1. Ipsa Constantiensis synodus in omnibus fere sessionibus declarat, se *Concilium OEcumenicum facere, in Spiritu Sancto, legitime congregatum, universam Ecclesiam repraesentans.*

Probatur 2. Martinus Papa V. in bulla de erroribus Ioannis Wicleff, Ioannis Hus, et Hieronymi de Praga, iubet ut haereticus in Ecclesiae sinum rediens de tribus his articulis interrogetur: *Vtrum credat, teneat, et asserat quod quodlibet Concilium generale, et etiam Constantiense, universalem Ecclesiam repraesentet. — Item utrum credat quod illud quod sacrum Concilium Constantiense, universalem Ecclesiam repraesentans, approbavit et approbat in favorem fidei et ad salutem animarum, quod hoc est ab universis Christi fidelibus approbandum et tenendum; et quod condemnavit et condemnat esse fidei vel bonis moribus contrarium, hoc ab eisdem esse tenendum pro condemnato, credendum et asserendum. — Item utrum credat quod condemnationes Ioannis Wicleff, Ioannis Hus, et Hieronymi de Praga, factae de personis eorum, libris et documentis per sacrum generale Constantiense Concilium, fuerint rite et iuste factae, et a quolibet Catholico pro talibus tenendae et firmiter asserendae.*

Probatur 3. In ultima Concilii sessione haec ipsius Martini Papae V. verba leguntur: *Quod omnia et singula determinata conclusa et decreta in materiis fidei per praesens Concilium conciliariter, tenere et inviolabiliter observare volebat, et nunquam contraire quoquo modo. Ipsaque*
sic

sic conciliariter facta approbat et ratificat , et non aliter nec alio modo.

Obiicies. Illud Concilium non fuit OEcumenicum , cui ingens Europae pars non adfuit : atqui ingens Europae pars non adfuit Concilio Constantiensi , nempe Praelati qui erant ex obedientia Gregorii XII. non adfuerunt tredecim prioribus sessionibus , et in quarta expresse protestati sunt se non probare Concilii convocationem factam a Ioanne Papa XXIII. Cardinales qui stabant a Benedicto XIII. nusquam eidem Concilio praesentes fuerunt : ergo , cet.

Resp. 1. dist. mai. Cui ingens Europae pars non adfuit sine contumacia , conc. mai. cum contumacia , neg. mai. Episcopi regionum quae parebant Gregorio XII. et Benedicto XIII. poterant , ac debebant sistere se praesentes Concilio Constantiensi , ac proinde contumaces fuerunt : contumacia vero Episcoporum qui canonice vocati sunt , non impedit ne Concilium sit OEcumenicum. Vide quae superius diximus agentes de conditionibus ad Concilium OEcumenicum requisitis.

Resp. 2. dist. min. Si ea pars quae non adfuit , postea non adhaeserit Concilio , conc. min. si adhaeserit Concilio , neg. min. Tota obedientia Gregorii XII. sessione 14. ad finem usque adfuit , adhaesitque Concilio , ac probavit quae in prioribus eiusdem Concilii sessionibus statuta fuerant ; obedientia Benedicti XIII. idem relicto eodem Benedicto , praestitit , ut videre est sessione 35. et sequentibus.

ARTICVLVS XVII.

De Concilio Basileensi.

Concilium Basileense convocatum est a Martino Papa V. in exsequutionem tum Decreti *frequens* a synodo Constantiensi sess. 39. promulgati , tum etiam Decreti sess. 1. Concilii Senensis. Qui Martino proxime successerat Eugenius.

genius IV. eiusdem Concilii Basileensis convocationem confirmavit, deditque in mandatis Iuliano Cardinali Diacono S. Angeli, ut illi suo nomine praesideret, ut patet ex datis ad ipsum litteris lectis in priore huiusce Concilii sessione; ubi haec habentur: *Praeterea quum felicitis recordationis Martinus Papa V. praedecessor noster inter cetera tibi iniunxerit praesidere debere auctoritate Apostolica in Concilio generali in Basileensi civitate celebrando :::: placet nobis et volumus, tibiue mandamus, quatenus :::: gressus tuos dirigas ad praedictam civitatem Basileensem, et ibi (prout opus videris esse) iuxta tibi iniuncta et ordinata in Concilio Constantiensi, optime provideas, prout in tua prudentia et circumspectione plene confidimus.*

§. I.

De causa et actis Concilii Basileensis.

Conclusio I. Concilium Basileense triplici de causa coactum est.

Probatur. Coactum est *primo* ad tentandam Bohemorum unionem cum Ecclesia Catholica; perstabant enim in erroribus Ioannis Hus et Hieronymi de Praga, quos Concilium Constantiense damnaverat: *secundo*, ad conciliandam pacem inter Principes Christianos, qui bellis republicam Christianam lacerabant: *tertio*, ad Cleri reformationem, quam tentarat quidem Concilium Constantiense, sed ad exitum non perduxerat. Triplex illa causa recensetur *ad cap. 2. sess. huiusce Concilii.*

Conclusio II. Concilii Basileensis acta continentur 45 sessionibus.

Probatur brevi relatione earundem sessionum, quas quidem methodi causa reducemus ad capita quae ad auctoritatem Concilii, processum illius adversus Eugenium Papam IV. fidem ac disciplinam pertinent.

Primo, sessionibus 2. 3. 18. et 19. recitata ac confirmata sunt duo capitula de potestate cuiuslibet Concilii OEcumenici legitime congregati, quae promulgata fuerant

Tt

rant

rant sessionibus 4. et 5. Concilii Constantiensis. Declaratum quoque fuit, quod synodus Basileensis per nullum, quavis auctoritate, etiamsi Papali praefulgeat, dissolvi, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basileensis deliberatione et consensu. Sessione 33. eadem OEcumenici Concilii potestas hisce duobus articulis iterum explicata fuit: *Veritas de potestate Concilii generalis, universalem Ecclesiam repraesentantis supra Papam et quemlibet alterum, declarata per Constantiense et hoc Basileense generalia Concilia, est veritas fidei Catholicae. — Veritas haec quod Papa Concilium generale universalem Ecclesiam repraesentans, actu legitime congregatum super declaratis in praefata veritate, aut aliquo eorum, sine eius consensu nullatenus auctoritative potest dissolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, est veritas fidei Catholicae.*

Secundo, sessione 3. declaratum est irritam esse eiusdem Concilii Basileensis dissolutionem ab Eugenio Papa IV. factam. Sess. 12. editum est decretum citationis adversus eundem Eugenium Papam. Sessione 29. irrita declarata fuit translatio Concilii ab eodem Eugenio in urbem Ferrariam. Sessione 31. Eugenius quod post iteratas monitiones Concilii translationem rescindere detrectasset, declaratus est suspensus ab omni administratione Papatus, tum in spiritualibus, tum in temporalibus. Sessione 34. lata est in Eugenium depositionis sententia. Sessione 39. confirmata fuit Amadei Sabaudiae ducis in Papam electio facta a Cardinalibus aliisque ad eam electionem peragendam specialiter a Concilio deputatis, cui quidem electioni idem Amadeus consentiens, Papatus insignia sub Felicis V. nomine sumsit.

Tertio, sessione 4. probata sunt pacta quae in Egra oppido ad unionem Bohemorum inter Concilii et eorundem Bohemorum nuntios conventa fuerant. Sessione 22. damnatus est libellus fratris Augustini de Roma, Archiepiscopi Nazareni, in quo praeter cetera continebatur haec pro-

propositio: *Christus quotidie peccat, et ex quo fuit Christus quotidie peccavit*: declarata est autem scandalosa et erronea in fide, quamvis (ait Concilium) idem frater Augustinus diceret se eam non intelligere de capite Ecclesiae Christo, sed de membris seu fidelibus qui cum Christo capite unum Christum constituunt. = Sessione 30. definitum est fideles, sive laicos, sive clericos non celebrantes, non adstringi ex praecepto Domini ad communionem sub utraque panis ac vini specie: sancitum est quoque consuetudinem communicandi sub una tantum specie haberi debere pro lege quam nemini liceat immutare sine Ecclesiae auctoritate. = Sessione 26. actum est de Conceptione B. Mariae Virginis, declaratumque fuit doctrinam qua asseritur Virginem Deiparam fuisse semper immunem ab originali et actuali culpa, esse approbandam, tenendam, amplectendam, *tamquam piam et consonam cultui ecclesiastico, fidei Catholicae, rectae rationi, et sacrae Scripturae.*

Quarto, sessione 12. restitutae sunt electiones canonicae in Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, Collegiatis, et Monasteriis. = Sessione 15. praescriptum est ut in qualibet dioecesi fiat semel in anno dioecesana synodus, habeaturque in singulis provinciis Concilium provinciale, saltem de triennio ad triennium. = Sessione 20. edita sunt decreta de clericis publice concubinariis; de excommunicatis aliquo modo non evitandis; de interdictis non leviter ponendis; de non appellando ante definitivam sententiam. Eae autem constitutiones postea sub Carolo VII. relatae sunt in Pragmaticam Sanctionem in Bituricensi Gallicanorum praesulum conventu, et ex Pragmatica in Concordata Leonis Papae X. et Francisci I. Francorum Regis. Verum quae est de vitandis excommunicatis nulli observatur ad formam Basileensis synodi sed Constantiensis tantum, qua iubetur, post expressam Iudicis denuntiationem tantum, vitandos esse excommunicatos, etiamsi aliunde factum notorie constiterit. = Sessione 21. agitur de annatis communibus, de pacificis per triennium possessionibus; de modo celebrandi Divinum Of-

ficiū in Ecclesia : hunc modum consulant qui ad Bre-
viarium aut in Choro , aut privatim recitandum tenen-
tur. = Sessione 23. agitur de electione Summi Pontificis;
de Cardinalibus quorum numerus ad 24. restringitur. =
Sessione 24. referuntur acta quaedam Concilii cum Grae-
cis ; indulgentiae iis concessae sunt qui in favorem sub-
sidii pro Graecorum reductione procuranda aliquid con-
tulissent. Subsequentibus aliis sessionibus rescissa sunt quae
promulgaverat Eugenius tam pro transferendo Concilio,
quam ad semetipsum in Papatu post depositionem con-
servandum. = Sessione 45. statutum est ut infra trien-
nium ab hac sessione Concilium OEcumenicum Lugduni
celebraretur. Declaratum est quoque Concilium Basileense
censeri non debere dissolutum , etiamsi deinceps actus con-
ciliares forte propter varia impedimenta Basileae haberi
non possent , sed continuandum esse in civitate Lausa-
nensi. Habita est postrema haec sessio VII. Kalendas Iu-
nii anno 1442. proindeque quum prior celebrata sit
X. Kalendas Ianuarii anno 1431. Concilium Basileense
per undecim annos perduravit.

§. II.

Vtrum Concilium Basileense sit OEcumenicum.

Conclusio I. Concilium Basileense haberi debet pro OE-
cumenico quoad eas sessiones in quibus ipsi Eugenius Pa-
pa IV. adhaesit.

Probatur. *Primo* , Concilium Basileense legitime con-
vocatum fuit , nempe coactum est ex decreto OEcume-
nici Concilii Senensis ; ex litteris tum Martini Papae V.
tum Eugenii Papae IV. quas eiusdem Concilii *sessione 1.*
legere est. *Secundo* , legitimus fuit eiusdem Concilii prae-
ses , Iulianus nimirum Cardinalis S. Angeli , cui ante Con-
cilii inchoationem , Eugenius suas vices commiserat. *Ter-
tio* , universalem repraesentavit Ecclesiam , scilicet ex o-
mnibus Orbis Christiani partibus ad ipsum vocati fuerant
Episcopi ; quorum licet initio perbrevis esset numerus , in-
gens

gens tamen postea accessit. *Quarto*, Martinus in bulla con-
vocationis, idem Concilium vocat OEcumenicum. Eugenius
quoque eodem ipsum nomine appellavit tum in litteris
pro revocatione translationis in civitatem Bononiensem,
tum in aliis quae datae sunt ad Iulianum Cardinalem, tum
denique in iis, quas anno 1434. ad ipsummet Concilium
direxit, haec enim est earum superscriptio: *Eugenius E-*
piscopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus et dile-
ctis filiis in sacro generali Basileensi Concilio congregatis,
salutem et Apostolicam benedictionem. Tandem quinto, idem
probatur ex iis quae mox dicentur in responsione ad pri-
mam adversariorum obiectionem.

Obiicies 1. Concilium Basileense est OEcumenicum so-
lum quoad priorem sessionem: nampe Eugenius Papa IV.
dissolvit idem Concilium ac Bononiam transtulit statim
post priorem illius sessionem, revocavit potestatem Iu-
liano Cardinali factam, ut ei praeesset Summi Pontificis
loco: id patet ex bulla revocationis promulgata Romae XV.
Kalendas Ianuarii anno 1431. ex litteris ad Sigismundum
Romanorum Regem, ex litteris ad ipsum Concilium Ba-
sileense datis Romae XVI. Kalendas Martii anno 1432.
Illa monumenta aliaque ad causam de qua agitur spe-
ctantia legere est in appendice prima Concilii Basileen-
sis, editionis Labbeanae.

Resp. Eugenium Papam IV. revocasse postea bullas ac
litteras quascumque scriptas pro dissolutione Concilii ac
illius translatione in civitatem Bononiensem: *Vt mentis*
nostrae integritas (inquit laudatus Pontifex in bulla pro-
mulgata Romae XVIII. Kalendas Ianuarii, anno 1433.
quaeque incipit: *Dudum sacrum generale Concilium Ba-*
sileense) *ac devotio quam ad universalem Ecclesiam et sa-*
crum generale Concilium Basileense gerimus, omnibus constet
evidenter, duas nostras litteras pridem in palatio Apostoli-
co promulgatas, non tertias quae dicuntur incipere, Deus
novit, quum a nobis, aut de scitu nostro numquam emana-
rint, licet superfluum videatur quod non exstat revocare, quia
petitum est, et ad cautelam, si ullo unquam tempore ap-
parerent, et alias quascumque, et quidquid per nos aut no-
stro

suo nomine in praeiudicium aut derogationem praedicti sacri Concilii Basileensis, seu contra eius auctoritatem factum et attentatum, seu assertum est, cassamus, revocamus, irritamus, et annullamus, nullas et irritas fuisse declaramus.

Ne quis vero dicat laudata Eugenii verba intelligi tantum de sessionibus quae deinceps habendae erant, hoc est a tempore revocationis bullarum quae contra Concilium emanarant, obstant haec quae ab eodem Eugenio laudatis verbis praemittuntur: *Decernimus et declaramus, praefatum generale Concilium Basileense a tempore praedictae inchoationis suae legitime continuatum fuisse et esse, prosecutionemque semper habuisse, continuari, ac prosecutionem habere debere ad praedicta et pertinentia ad ea (extirpationem nimirum haeresum, pacem populi Christiani, ac generalem Ecclesiae reformationem in capite et in membris) perinde ac si nulla dissolutio facta fuisset. Quinimo praefatam dissolutionem irritam et inanem de consilio et assensu simili declarantes, ipsum sacrum generale Concilium Basileense pure simpliciter, et cum effectu, ac omni devotione et favore prosequimur et prosequi intendimus.*

Obiicies 2. Pauci admodum Basileae erant Episcopi quum habitae sunt sessiones quae praecedunt decimam sextam in qua Eugenii litterae de revocatione dissolutionis seu translationis admissae sunt: ergo tunc Concilium non fuit OEcumenicum: nec enim exiguus Episcoporum numerus satis est ad repraesentandam universalem Ecclesiam.

Resp. 1. non ingentem quidem Episcoporum numerum priori sessioni adfuisse: verum ceteris multi tum Cardinales, tum Episcopi, tum secundi ordinis Presbyteri, praesentes fuere. 2. Ad Concilium OEcumenicum quod universalem Ecclesiam repraesentet, non requiritur ut plures omnium nationum Episcopi conveniant, sed satis est ut omnes legitime vocentur: alioquin enim vacillarent decreta quae in prioribus Concilii Tridentini sessionibus edita sunt, nempe nulli fere ex Gallia, ex Germania, ex Polonia praesules adfuere Concilio quum promulgata sunt. 3. Certum est ingentem ex omnibus nationibus numerum tum Cardinalium, tum Episcoporum Basileam convenisse, si-

sive quum in eo promulgata est Eugenii adhaesio, sive toto post quadriennio quo inter Eugenium et Concilium pax et concordia perdurarunt: ii vero tum Cardinales, tum Episcopi, tum etiam ipse Eugenius confessi sunt Concilium Basileense a primo sui exordio ad ea usque tempora fuisse OEcumenicum et legitime continuatum: unde si quid ei prius defuit, Eugenius Papa abunde per suam declarationem et sui adhaesionem supplevit.

Obiicies 3. Illud Concilium non est OEcumenicum in quo omnia non conciliariter, sed tumultuose facta sunt: atqui in sessionibus quae praecedunt Eugenii declarationem ac adhaesionem, omnia non conciliariter, sed tumultuose facta sunt: ergo, cet.

Resp. neg. min. Ratio est 1. quia id quod asseritur in argumento, nullus Concilii Basileensis historicus scripsit: 2. eiusdem minoris propositionis falsitas patet ex modo ac ordine quo res in Concilio pertractatae sunt; eiusmodi autem fuit ille ordo. *Primo*, quatuor nationes, Italica, Gallicana, Germanica, et Hispanica in quatuor conventus distributae sunt, quos *sacras deputaciones* vocarunt, quibus quidem pro negotiorum diversitate varia nomina, *Fidei nimirum, Pacis, Reformationis, et Communionum* indita sunt. Pari numero, ex omni ordine constabant, propriosque habebant Magistratus, Ministros, Praesides, Promotores, Notarios. Ter in hebdomada iisdem horis conveniebant, ac post oblatum Missae sacrificium, negotiis operam dabant. *Secundo*, ex quatuor conventibus, duodecim viri seligebantur, terni ex singulis, eorumque Magistratus mense concludebatur; finito autem mense quatuor ex antiquis remanebant, qui octo recens electos dirigerent. Duodecim illi viri ter in hebdomada conveniebant: ad hos omnia negotia cuiuscumque essent generis primum referebantur; prius discussa vel reiciebant si iudicarent nullius esse momenti, vel si censerent gravia, ad aliquem ex conventibus remittebant. Duodecim virorum praeses, quum id exposcebat negotiorum gravitas, quatuor conventus extra ordinem convocare poterat. *Tertio*, quae a Decemviris ad aliquem ex conventibus refereban-

tur,

tur, proponebantur ab illius conventus praeside; de propositis vero non licebat quidquam prima die decernere, sed negotium differebatur ad aliam congregationem, ut de eo singuli consultius deliberare possent. *Quarto*, statuta communi consilio in aliquo ex tribus conventibus, ad alios tres conventus deferrebantur, exponebanturque rationes cur ita fuisset statutum. Si vero duas in sententias abiisset congregatio, quamvis altera numero superior esset, res ad generalem conventum deferrebatur a duobus ex utraque opinione cum argumentis quibus nitebatur, ut omnium iudiciis cognitis, quod magis expediret decerneretur: consuli tamen debebat primus conventus ad quem spectabat res de qua in generali conventu erat decernendum. *Sexto*, Concilii praeses nihil ad Patres referre poterat, nisi de quo prius a quatuor conventibus, sive deputationibus deliberatum fuisset. *Septimo*, priusquam generalis conventus haberetur, quatuor Deputationum praefecti Concilii praesidi exponebant quae in suis conventibus deliberata fuerant; in quibus si quatuor unanimiter, aut tres saltem conventus consentirent, res ad ipsum Concilium referebatur. *Octavo*, quod in conventu, seu quatuor nationum congregatione generali approbatum fuerat, redactum in Decreti formam in publica Concilii sessione ritu sollemni statuebatur ac promulgabatur. De eo deliberandi ac statuendi ordine in Concilio Basileensi servato, vide August. Patricium *cap. 26.*

Conclusio II. Concilium Basileense non fuit OEcumenicum in iis sessionibus in quibus Eugenius Papa IV. ipsi non adhaesit.

Probatur. Quum habitae sunt sessiones quibus Eugenius Papa IV. non adhaesit, Concilium Basileense non representabat universam Ecclesiam: ergo tunc non erat Concilium OEcumenicum. Probatur antec. *Primo*, Sedis Apostolicae legati iis sessionibus aut non adfuerunt, aut contra eas reclamarunt. *Secundo*, sanior Concilii pars obstitit alteri in iis omnibus quae a sessione 25. inclusive habita sunt. *Tertio*, Concilium ex decreto tum eiusdem sanioris partis, tum Eugenii Papae IV. Florentiam aut in

a-

alium in Italia locum Papae ac Graecis magis accommodum legitime translatum fuerat. Nam quum ingens Graecorum Episcoporum numerus cum suo Imperatore Ioanne Palaeologo, ac Iosepho Constantinopolitano Patriarcha ad Orientalis Ecclesiae cum Latina unionem faciendam iam iam in Italiam appellere deberent, expresseque protestarentur, sicut iam antea Basileae per suos oratores protestati fuerant, se non posse montes transilire ac se conferre vel Avenionem, vel Basileam, vel in Sabaudiam, quae loca erant a pluribus quidem, sed contra sanio rem partem, a Concilio Basileensi sessione 25. designata contra quod sessione 19. conventum fuerat cum eorundem Graecorum oratoribus, par fuit ut Eugenius Papa adhaereret iis Basileensis Concilii Patribus qui Basileae sessione 25. post promulgatum aliorum decretum, suum quoque promulgaverant, quo Concilium Ferrariam, ac in alium locum Graecis ac Papae magis accommodum transtulerant.

De hoc argumento vide August. Patricium Senensem in Summario Actorum Concilii Basileensis, quod quidem ab eo compositum est iussu Francisci Cardinalis Piccolominaei, anno 1480. Vide etiam Eugenii Papae IV. constitutionem de translatione Concilii Basileensis et indictione Concilii Ferrariensis, Bononiae I. Kalendas Octobris anno 1437. promulgatam. Exstant ea monumenta *part. I. Concilii Florentini editionis Labbeanae pag. 858. ac seqq.*

Obiicies. Eugenius Papa IV. Concilium Basileense transferre non potuit Ferrariam: ergo immerito dissensit a Patribus Basileensibus qui sessione 25. decreverant Concilium haberi debere aut Basileae, aut Avenione, aut in Sabaudia. Probatur antec. *Primo*, sessione 2. eiusdem Concilii Basileensis definitum fuerat neminem, etiamsi Papali dignitate fulgeret, posse Concilium aut dissolvere, aut prorogare, aut transferre *absque eiusdem Concilii Basileensis deliberatione et consensu. Secundo*, sessione 25. a maiore Concilii parte editum fuerat decretum de non transferendo Concilio alio quam aut Avenionem, aut in Sabaudiam: quae autem a maiore Conciliorum parte statuuntur, firma ac immota stare debent: ergo, cet.

Vv.

Resp.

Resp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dicendum est de cretum sessionis 2. intelligi debere in casu quo non esset evidens ac necessaria transferendi caussa, ut erat revera quum Eugenius laudatum Concilium transtulit. Confirmatur solutio ex decreto Concilii Constantiensis, quod incipit: *Frequens*, quodque Concilium Basileense sessione 1. promulgavit tamquam regulam quam deinceps sequeretur: *Locum autem* (inquit) *pro futuro Concilio celebrando deputatum absque evidenti necessitate Romanus Pontifex non mutet. Sed si forte casus aliquis occurrerit quo necessarium videretur ipsum locum mutari, tunc liceat Summo Pontifici de praedictorum fratrum suorum, aut duarum partium ipsorum consensu atque subscriptione, alium locum :::: subrogare.* Ad 3. dicendum est saniozem illam Episcoporum partem quae iudicavit Concilium propter Graecos Ferrariam aut in alium eis commodum locum transferri debere, non fuisse solam: nempe ea sanior pars adiunxit se Patribus a quibus habitata fuerat sessio 19. in ea enim (ut iam observatum est) promissum fuerat Graecis Concilium in loco qui tum eis, tum Summo Pontifici commodior esset.

Ex iis quae hucusque dicta sunt colligitur 1. nullius esse auctoritatis sessiones quae Basileae a 25. ad finem usque Concilii celebratae sunt. Colligitur 2. duas veritates quae sessione 33. sub nomine *veritatum fidei Catholicae* promulgatae sunt, revera non esse veritates fidei Catholicae, ita ut haereticus haberi debeat qui eas negaverit. Colligitur 3. monitorium quod sessione 26. decretum est in Eugenium Papam IV. sententiam depositionis in eum latam, electionem Amadei in Papam, irrita fuisse ac inania.

ARTICVLVS XVIII.

De Concilio Florentino.

Concilium Florentinum quod Ferrariae incoepit die 9. Aprilis, anno 1438. continuatio fuit Concilii Basileensis. Nempe (ut superius observatum est) sanior Concilii Ba-
si-

sileensis pars decreverat Concilium transferri debere aut Ferrariam, aut Vtinum, aut in alium locum Summo Pontifici ac Graecis magis accommodatum. Sanioris illius partis decretum confirmavit Eugenius bulla quae incipit: *Doctoris gentium*, indixitque Ferrariam pro loco in quo sessiones haberentur. Verum quum postea pestis Ferrariae grassaretur, in eaque urbe per annum integrum Graeci cum Latinis commorati fuissent, Eugenius Concilium Florentiam transtulit.

§. I.

De causa et actis Concilii Florentini.

Conclusio I. Concilium Florentinum habitum est ad unionem Orientalis Ecclesiae cum Occidentali.

Probat. Causam illam recenset Eugenius Papa IV. in bulla: *Doctoris gentium*, qua Concilii Basileensis translationem in urbem Ferrariam probat ac decernit: 2. non de aliquo alio negotio quam de illa unione sancienda ac firmanda actum est 25. sessionibus ex quibus constat Florentinum Concilium.

Conclusio II. Acta Concilii Florentini continent *primo* varias collationes ac disputationes habitas inter Graecos et Latinos de processione Spiritus Sancti a Patre et Filio; de particula *Filioque* a Latinis addita symbolo; de consecratione azymi aut fermentati panis; de purgatorio; de primatu Romani Pontificis. Continent *secundo* Concilii definitionem, seu capita quae definita sunt post disputationes quae per annum Ferrariae, et per quatuor menses Florentiae, Graecos inter et Latinos habitae sunt: duodecim nimirum ex Graecis, duodecim etiam ex Latinis sive praesides, sive theologi selecti fuerant qui in sessionibus de rebus circa quas Orientales ab Occidentalibus dissidebant, disputarent; inter illos eminebant prae ceteris Bessarion Nicaeae, Marcus Ephesiorum, Isidorus Ruthenorum Archiepiscopi; inter istos vero Iulianus Cardinalis S. Sabinae qui a Concilio Basileensi, cui praefuerat post sessionem 26. ad Eugenium Papam accesserat, Ni-

colaus Albergatus e Carthusianorum Ordine ad Cardinalatum evectus, Ioannes de Monte Nigro Visitator Praedicatorum in provincia Longobardiae.

Quaeres, quid contineat synodi definitio edita post disputationes ac collationes quae fere per sexdecim menses sive Ferrariae, sive Florentiae Graecos inter et Latinos habitae fuerant.

Resp. definitam fuisse 1. Spiritus Sancti a Patre Filioque processionem: *In nomine igitur Sanctae Trinitatis, Patris, Filii, et Spiritus Sancti*, (inquit Eugenius Papa qui Concilio praeerat) *hoc sacro universali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut haec fidei veritas ab omnibus Christianis credatur et suscipiatur, sicque omnes profiteantur quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio aeternaliter est, et essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul et Filio, et ex utroque aeternaliter tamquam ab uno principio, et unica spiratione procedit.* Addit Eugenius illi definitioni non esse contrarios textus quibus Patres asseruerunt Spiritum Sanctum ex Patre per Filium procedere: *Quod sancti Doctores et Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium quoque esse, secundum Graecos quidem causam, secundum vero Latinos principium subsistentiae Spiritus Sancti, sicut et Patrem.* Reddit rationem cur Spiritus Sanctus a Filio non minus quam a Patre procedat: *Et quoniam omnia quae Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit, praeter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius a Patre aeternaliter habet, a quo etiam aeternaliter genitus est.*

Definitum fuit 2. particulam *Filioque* merito additam fuisse symbolo: *Diffinimus insuper* (inquit idem Eugenius) *explicationem verborum illorum Filioque, veritatis declarandae gratia, et imminente tunc necessitate, licite ac rationally symbolo fuisse appositam.*

Definitum fuit 3. valere consecrationem sive in azymo, sive in fermentato pane: *Idem, in azymo sive fermentato pane triticeo, Corpus Christi veraciter confici, Sacerdotes-*
que

que in altero ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet iuxta suae Ecclesiae sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

Definitum fuit 4. animas piorum qui plene pro peccatis in hac vita non satisfecerint, in altera poenis purgatoriis purgari antequam Dei visione fruantur: Item, si vere poenitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis poenitentiae fructibus de commissis satisfecerint et omis- sis, eorum animas poenis purgatoriis post mortem purgari. Addit prodesse oblatas pro eis preces: Et ut a poenis huiusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, et eleemosynas, et alia pietatis officia, quae a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesiae instituta.

Definitum est 5. animas plene in hac vita purgatas, statim post mortem videre Deum intuitive: Illorumque animas, qui post baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quae post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutae corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatae, in Coelum mox recipi, et intueri clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est; pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius.

Definitum est 6. eos qui in statu peccati mortalis sive originalis, sive actualis moriuntur, statim in infernum torquendos descendere: Illorum autem animas qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere poenis tamen disparibus puniendas.

Definitum est 7. Romanum Pontificem iure divino habere primatum in omni Ecclesia: Item, diffinimus sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem in universum Orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, et ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis OEcumeni-

corum Conciliorum, et in sacris canonibus continetur.

Definitum est 8. servari debere iura quae canones aliis Patriarchis concesserunt : *Renovantes insuper ordinem traditum in canonibus ceterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum Pontificem, tertius vero Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, et quintus Hierosolymitanus, salvis videlicet privilegiis omnibus, et iuribus eorum.*

In descriptam hactenus synodi definitionem notandum est 1. haeresim de processione Spiritus Sancti a solo Patre, saeculo IX. inventam fuisse a Photio, qui rebellavit in Ecclesiam Romanam a qua deiectus fuerat a Pontificatu, quem vivente Ignatio Constantinopolitano Patriarcha invaserat. Notandum est 2. Patres Graecos quum dixerunt Patrem esse causam Spiritus Sancti, nomine *causae* non intellexisse causam stricte sumtam, sed late tantum, seu quatenus sumitur pro eo omni a quo alius sumit suum esse, sive sit esse independens, ut est esse Spiritus Sancti, sive dependens, ut est esse creaturarum respectu Dei. Notandum est 3. quod licet Graeci in Concilio Florentino probaverint particulam *Filioque*, symbolo a Latinis insertam, eam tamen suo symbolo nusquam, etiam post synodum, inseruerint : *De additione* (inquiunt Graeci sess. 25. editionis Labbeanae pag. 502.) *nos illam numquam admittimus, sed eam vobis in vestris Ecclesiis habere permittimus, non autem in Orientalibus.* Rationem qua Graeci nitebantur, ibidem legere est. Notandum est 4. Graecos admisisse semper purgatorium quod admittunt Latini, sed cum hoc discrimine, quod Latini passim credant animas in purgatorio existentes igne torqueri, Graeci vero velint purgatorium esse locum caliginosum in quo animae tristitia quidem ac moerore afficiantur, sed tamen igne non torqueantur. Verum circumstantia ea ad fidem non pertinet; unde eam synodi definitio non recenset, indifferens ipsismet Graecis visa est : *Medias autem* (inquiunt, loquentes de animabus iis quae in hac vita plene pro peccatis non satisfecerunt) *esse in loco tormentorum : sed sive ignis sit, sive caligo ac turbo, sive*

ve quid aliud, non contendimus: leguntur ea Graecorum verba *sess. 25.* paullo ante synodi definitionem. *Notandum est 5.* Concilium Florentinum, primam esse synodum OEcumenicam, in qua expresse definitum est animas pias, quae in hac vita aut in altera plene satisfecerint, statim ac sine mora frui intuitiva Dei visione. Illi definitioni occasionem fuerunt verba quorundam Graecorum qui docuerant animas de quibus agitur, non fore beatas nisi post corporum resurrectionem: non erraverant tamen cum Mil-
lenariis: nempe, ut legitur *sess. 25.* id de perfecta beatitudine quae tum ad animam, tum ad corpus pertinet, intellexerant. *Notandum est 6.* Florentinam synodum, definitione quam loco sexto retulimus, favere eorum theologorum sententiae quibus placet infantes qui non recepto baptismo moriuntur, igne torqueri; nempe vult eos in eundem locum descendere in quo adulti igne torquentur. *Notandum est 7.* ad fidem non satis esse, ut quis credat Romanum Pontificem habere primatum in tota Ecclesia, sed praeterea requiri, ut credat primatum quem habet *iuris esse divini*. In quo autem positus sit ille primatus, quo sensu Romanus Pontifex plenam habeat potestatem regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam, synodus Florentina peti vult ex gestis ac canonibus OEcumenicorum Conciliorum: *Quemadmodum etiam* (inquit) *in gestis OEcumenicorum Conciliorum, et in sacris canonibus continetur.* *

§.

* Ad uberiores huius Canonis illustrationem praeclara sunt ea quae Cardin. Bellarminus *de Rom. Pont. lib. 2. cap. 12.* habet: Successio, inquit, Romani Pontificis in Pontificatum Petri ex instituto Christi est: ratio autem successionis, qua Romanus Pontifex potius quam Antiochenus vel aliquis alius succedat, ex facto Petri initium habuit. Successio ergo ipsa ex Christi instituto et iure divino est, quia Christus ipse instituit in Petro Pontificatum duraturum usque ad finem mundi; et proinde quicumque Petro succedit a Christo accipit Pontificatum. At vero quod Episcopus Romanus, quia Episcopus Romanus est, sit Petri successor, ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Christi institutione: quia nimirum Romae sedem fixit

§. II.

De iis quae Florentinam Synodum subsequuta sunt.

Conclusio. Multa Florentinam synodum subsequuta sunt.

Probatur enumeratione. *Primo*, Latini post finitam synodum Graecis proposuere varias quaestiones, inter quas istae praecipuum tenent locum: *Quare Episcopi non inungunt sacro chrismate, sed Sacerdotes, quum hoc Pontificibus sit datum.* = *Quare non contenti estis Domini verbis: Accipite et comedite, sed postea dicitis: Et fac quidem panem hunc pretiosum corpus Christi tui: et transmutans ea Spiritu Sancto tuo. Amen, Amen, Amen.* = *Quare coniugia dirimitis, dicente Domino: Quod Deus coniunxit homo non separet.* = *Qua de causa non eligitis hic Patriarcham.* Graecorum ad eas quaestiones responsa non referuntur in actis Concilii, sed Latinis probata fuisse fidem faciunt haec eorundem actorum verba: *Haec a Latinis obiecta Mytylenensis canonice omnia legitimeque dissolvit, praeterquam duo; de quibus Papa significavit Imperatori; cur scilicet matrimonia dirimantur, et Patriarcha non eligatur.* Hinc patet Latinos probasse praxim Graecorum apud quos Presbyteri tamquam ministri extraordinarii conferunt Confirmationis Sacramentum. Patet iterum eorundem Graecorum praxim circa dissolubilitatem matrimonii in casu adulterii, licet a Latinis minime probatam, non habitam fuisse tamquam *apertam* haeresim: neque enim si tamquam haeresis aperta apud Latinos audiisset, Latini cum Graecis eam haeresim aperte profitentibus unionem absolvisent. Quid autem postea in Concilio Tridentino de ea quaestione definitum fuerit, suo loco dicetur.

Secundo, post solutam Florentinam synodum, quatuor post Graecorum discessum mensibus X. nimirum Kalendas

xit Petrus, et tenuit usque ad mortem, inde factum est ut Romanus Pontifex ei succedat. Idem asseruerant Hispani duo Dom. Soto in 4. Sent. dist. 24. et Bañez 2. 2. quaest. 1. art. 10.

das Decembris anno 1439. promulgatum est Eugenii decretum pro instructione Armenorum, quod incipit: *Exultate Deo adiutori nostro*. In eo autem decreto Eugenius Armenis pro regula tradidit 1. Symbolum Constantinopolitanum cum particula *Filioque*, quae ipsi deinceps inserta fuit ab Ecclesia Romana. Tradidit 2. definitionem quarti universalis Concilii Chalcedonensis, in quinto postea et sexto universalibus Conciliis renovatam de duabus naturis in una Christi persona. Tradidit 3. definitionem de duabus voluntatibus, duabusque Christi operationibus in sexto Concilio generali promulgatam. Tradidit 4. universales omnes synodos quae legitime celebratae fuerant: seu quum Armeni Nicaenam I. Constantinopolitanam I. et Ephesinam I. tantum synodos admitterent, Eugenius decrevit, ut non solum tres dictas synodos, sed et Chalcedonensem et alias universales auctoritate Romani Pontificis legitime celebratas, sicuti et ceteri fideles, reverenter susciperent. Tradidit 5. Ecclesiae Romanae praxim circa septem novae legis Sacramenta. Tradidit 6. compendiosam illam fidei regulam, quae incipit: *Quicumque vult salvus esse*. Tradidit 7. decretum unionis cum Graecis consummatae in Concilio Florentino pridie Nonas Iulii anno 1439. quodque incipit: *Laetentur Coeli et terra*. Tradidit 8. usum Ecclesiae Romanae circa dies quibus festivitates Annuntiationis Beatae Mariae Virginis, Nativitatis Beati Ioannis Baptistae, et consequenter Nativitatis et Circumcisionis Domini nostri Iesu Christi, ac Praesentationis eiusdem in Templo, seu Purificationis Beatae Virginis Mariae celebrari debeant.

Circa relatum Eugenii pro Armenis decretum *notandum est* 1. ipsum non fuisse editum quamdiu Florentinum Concilium erat OEcumenicum: quum enim promulgatum est, iam tota Orientalis Ecclesia Florentia discesserat, ac proinde Patres Occidentales, qui Florentiae remanserant, non repraesentabant universalem Ecclesiam. Nec obest quod ipse Eugenius declarat, decretum pro Armenis editum fuisse *sacro approbante Concilio Florentino*: nam id intelligitur de Concilio Occidentalium, qui cum Eugenio

remanserant Florentiae, non autem de Concilio, quod tunc esset OEcumenicum. Confirmatur ex ipsa decreti inscriptione comparata cum inscriptione decreti unionis Graecorum. Istud inscribitur: *Definitio sanctae OEcumenicae Florentinae synodi*, illud vero: *Decretum Eugenii Papae IV.* Notandum est 2. inter theologos non esse omnino certum, an Sacramento Ordinis, materiae ac formae, quae in illo decreto recensentur, sint essentielles, an accidentales tantum. Probabilius nobis sentire videntur, qui contendunt accidentales esse, neque enim verisimile est Eugenium voluisse id statuere, ex quo sequeretur irritas esse Ordinationes Graecorum quibus cum, sacro approbante Concilio, strictissimam unionem sanciverat, nempe Graeci in conferendis Ordinibus sola manuum impositione ac oratione, non adhibita aliqua instrumentorum porrectione, aut recitatis formis absolutis, quae in decreto leguntur, usi sunt semper, et nunc etiam utuntur. Eugenius eo in capite ac in pluribus aliis, quorum ibidem fit mentio, Armenos ad Latinorum usum ac praxim adducere voluit. Vide Morini nostri *lib. de sacris Ordinationibus*. Notandum est 3. Armenos amplexos fuisse errorem Eutychetis, duas in Christo naturas in unam confundentis: unde Eugenius merito eis iniunxit, ut praeter synodos Nicaenam I. Constantinopolitanam I. et Ephesinam I. reciperent quoque Chalcedonensem, ac scripta Leonis Magni, qui Nestorii et Eutychetis oppositas haereses in Synodica ad Flavianum epistola confixerat.

Tertio. Quamvis felix fuerit exitus Concilii Florentini, eventum tamen postea habuit diversum, seu diu non stetit sancita Graecos inter et Latinos unio. Nam 1. (ut scribit Nicolaus Papa V. in litteris quas ad Constantinum Imperatorem Ioannis Palaeologi fratrem dedit) Ioannis ipsius quo praesente celebratum est Concilium, nimio erga res civiles studio factum est, ut unitatis negotium ad optatum finem non pervenerit. 2. Unionis firmitatem impediit Marcus Ephesius, qui quum Florentiae unus ex Graecorum omnium Episcoporum numero sese segregasset, ac pertinaciter perstitisset in opinione quam semel imbiberat, noluissetque Concilii definitioni subscribere,

re-

redux in patriam, scriptis adversus sacram synodum variis epistolis impedimento fuit, ne Graeci antiqua schismatis consuetudine male affecti, unitatem amplecterentur. Hinc factum est, ut praeter eos Patres Orientalis Ecclesiae, qui synodo interfuerant, Graeci numquam hoc generale Concilium receperint. 3. Eandem unionis firmitatem impedierunt Turcae, qui paucis post Concilium Florentinum annis Graecos et imperio et libertate exspoliarent.

§. II.

Vtrum Concilium Florentinum sit OEcumenicum.

Conclusio. Concilium Florentinum verè fuit OEcumenicum.

Probat. *Primo*, auctoritate legitima, sanioris nimirum partis Concilii Basileensis, ac decreto Eugenii Papae IV. convocatum est. *Secundo*, debitum habuit praesidem, eundem scilicet Eugenium: unde quae in eo factae sunt definitiones, Eugenio sacro approbante Concilio tribuuntur. *Tertio*, universam Ecclesiam repraesentabat; Occidentalis enim illi praesens fuit per Eugenium Papam, Cardinales octo, Episcopos 51. ac plures tum Abbates, tum Ordinum Praepositos generales, tum Doctores; Orientalis vero illi adfuit per Iosephum Patriarcham Constantinopolitanum, per Vicarios Alexandrini et Antiocheni Patriarcharum, per Basilium Patriarcham Hierosolymitanum, per plures Metropolitanos, et Episcopos; ipsum etiam Ioannem Palaeologum Imperatorem. *Quarto*, quae in eo definita sunt, oecumenicae sunt fidei, seu dogmata sunt, quae Ecclesia Catholica quovis saeculo professa est, ac nunc etiam ubique profitetur.

Obiicies 1. Nulli ex Germania, pauci ex Galliis Episcopi, unus tantum ex Anglia, nullus ex iis qui Amadeo, in sua obedientia Felici Papae V. nuncupato, parebant, adfuerunt Concilio Florentino; Praesules qui adhuc Basileae congregati erant, ipsi contradicebant, contendentes irritam esse illius convocationem ab Eugenio Papa IV.

contra (ut aiebant) Basileensis Concilii decretum : ergo Concilium Florentinum repraesentare non potuit universam Ecclesiam , ac proinde non fuit OEcumenicum.

Resp. dist. antec. Nulli ex Germania , cet. adfuerunt Concilio Florentino , et tamen ad illud canonice vocati fuerant , conc. antec. Et non fuerant ad illud canonice vocati , nego antec. Eugenius convocationis litteras ad omnes Orbis Episcopos miserat , enixeque Principes rogabat , ut Praesules suae ditioni subditos ad Concilium mitterent , atque adeo per eum non stetit quin de facto omnes ad illud se conferrent. Vt autem Concilium sit OEcumenicum non requiritur ut omnes Episcopi sint illi praesentes , sed satis est ut ad illud vocentur , tantaque sit praesentium copia , ut de eis dici possit quod universam Ecclesiam repraesentent. = Quod spectat ad Praesules , qui adhuc Basileae conventum agebant , dicendum est conventum quem agebant post Concilii Basileensis translationem in urbem Ferrariam , ac postea Florentiam , non fuisse Concilium legitimum : ac proinde nullius adversus Florentinum ponderis fuit eorum contradictio. Vide quae pag. 163. agentes de Conciliis in genere diximus.

Obiicies 2. In Galliis Concilium Florentinum non semper audiit tamquam OEcumenicum. Nam 1. Praesules Galli a Rege prohibiti sunt ne Ferrariam primum ac postea Florentiam se conferrent. 2. Ipsimet Praesules Galli ipsum pro OEcumenico non habuerunt : *Apud Gallos (verba sunt Cardinalis a Lotharingia ad Britonem secretarium , ac suum in Curia Romana ministrum scribentis) Constantiense Concilium in partibus suis omnibus ut generale habetur : Basileense in auctoritatem admittitur : Florentinum nec legitimum , nec generale reputatur.*

Resp. dist. ant. In Galliis Concilium Florentinum non semper audiit tamquam OEcumenicum , re nondum plene discussa , conc. antec. plene discussa , neg. antec. Ideo Florentinum Concilium quibusdam Gallis non semper pro OEcumenico habitum est , quod per verba quibus in synodi definitione asseritur Romano Pontifici divinitus traditam fuisse potestatem regendi , ac gubernandi universalem Ec-

Ecclesiam, credidissent iis inferri labem, quae de Conciliorum generalium potestate leguntur sessionibus 4. et 5. Concilii Constantiensis: verum, re deinceps diligentius excussa, Galli iudicarunt verba de quibus agitur, recte cum Concilio Constantiensi conciliari, nempe adverterunt verborum de quibus est quaestio, sensum his aliis quae immediate sequuntur explicari: *Quemadmodum etiam in gestis OEcumenicorum Conciliorum et in sacris canonibus continetur.* Ad antecedentis confirmationem dicendum est, quod licet Galli Concilio Florentino corpore non adfuerint, illi tamen mente ac affectu fuerint praesentes: omnes enim ad unum, seu nullo contradicente, Graecorum unioni in eo sancitae, et articulis ad fidem spectantibus, qui in eo definiti sunt, consensere.

ARTICVLVS XIX.

De Concilio Tridentino.

Not. **C**oncilium Tridentinum, quod quidem apud Gallos est decimum nonum OEcumenicum, ab anno 1545. usque ad annum 1563. sub tribus Romanis Pontificibus Paulo III. Iulio III. et Pio IV. celebratum est. Nemini dubium est quin a Romano Pontifice coactum sit; nempe Pauli Papae III. bulla indictionis, eiusdem Concilii actis praefixa legitur data Romae XI. Kalendas Iunii anno 1542. Certum est quoque eidem Concilio Romanos Pontifices praefuisse; singulis nimirum sessionibus fit mentio legatorum, qui eorum locum tenuerint: *Sacrosancta Tridentina synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, in ea praesidentibus tribus Apostolicae Sedis legatis, verba sunt quibus singulae fere sessiones incipiunt.*

§. I.

De caussa Concilii Tridentini.

Conclusio. Duplex fuit caussa cogendi, ac celebrandi Concilium Tridentinum.

Probatur. Concilium Tridentinum coactum ac celebratum est 1. ad confirmandam fidem contra Lutheri, Zuinglii, Calvini, ac plurium aliorum haereticorum errores: 2. ad restituendam Ecclesiae disciplinam, quam bella ac haereses plurimum labefactaverant: *Placetne vobis* (verba sunt decreti primae sessionis) :::: *ad extirpationem haerese- sum, ad pacem et unionem Ecclesiae, ad reformationem Cle- ri et Populi Christiani, ad depressionem et extinctionem ho- stium Christiani nominis, decernere et declarare sacrum Tri- dentinum et generale Concilium incipere et inceptum esse?* Ut autem sacra synodus scopum assequeretur suum, sin- gulis fere sessionibus post fidei definitionem subiectum est decretum de reformatione.

Quaeres, quinam essent Lutherus, Zuinglius, Calvinus, alique haeretici, qui elapso proxime saeculo Ecclesiam vexarunt, et contra quos Concilium Tridentinum cele- bratum fuit.

Resp. 1. Martinum Lutherum Islebii in Saxonia natum esse anno 1483. Augustinensium Ordini in coenobio Er- fordiensi aetatis anno 22. nomen dedit. Anno 1508. Vitem- bergam translatus, post actus academicos, quibus acre et vehemens ingenium probaverat, Doctoratus lauream consequutus est. Anno 1517. occasione indulgentiarum, quas Leo Papa X. concesserat, et quarum promulgatio, omissis praeter consuetudinem Augustinensibus, commis- sa fuerat Dominicanis, scripsit primum contra indulgen- tiarum abusum, deinde contra ipsasmet indulgentias, pur- gatorium, Sacramentorum virtutem, iustificationem, alia- que capita, quae in bulla Leonis adversus Lutherum edi- ta legere est. Intelligens se brevi Romae damnandum, die 28. Novembris anno 1518. a Summo Pontifice non recte con-

consulto provocavit ad futurum Concilium legitime ac in loco tuto congregandum. Vbi Leo Papa X. anno 1520. unum supra quadraginta illius articulos damnasset, Lutherus eosdem articulos triplici libello defendit: priorem inscripsit: *Adversus execrabilem bullam Antichristi*; alterum: *Assertio articulorum a Leone X. damnatorum*; tertium: *Articuli Martini Lutheri quare damnati sint?* Ab eo tempore in peius profecit semper, ac tandem tum religionis, tum fidei iugum excussit. Mortuo Friderico Saxoniae Duce, qui praetensae reformationi faverat, monialem Catharinam de Borè ex Monasterio raptam duxit in matrimonium. Obiit Islebii anno 1546. die 17. Februarii.

Respondeo 2. Huldricum Zuinglium, urbis Tigurinae apud Helvetios Parochum adversus indulgentias et Romani Pontificis primatum anno 1519. praedicare coepisse. Articulos sexaginta de indulgentiis, de iustificatione, de Sacramentis, ac aliis permultis capitibus Tigurinus magistratus in conventu publico propugnatos probavit, edixitque ne quis adversus illos quidquam auderet asserere: postea vero prohibita fuit Missa, abrogati Ecclesiae ritus, ac invec̃ta praetensa reformatio, quae iam temporis apud Helvetios protestantes obtinet. Zuinglius in acie contra Catholicos pugnans interfectus est die 11. Octobris anno 1531. Quaeenam autem fuerint praecipua illius dogmata, et in quibus a Luthero dissenserit, dicemus agentes de actis Concilii Tridentini.

Respondeo 3. Ioannem Calvinum Novioduni VI. Idus Iulii anno 1509. ex Catholicis parentibus in lucem prodisse. Anno 1524. apud Bituricas ubi Andream Alciatum Iurium professorem audiit, iniit amicitiam cum Melchiorre Walmaro, Graecarum litterarum professore, a quo erroris Lutherani rudimenta edoctus, eum in castellis ac pagis disseminare coepit. Anno 1535. aetatis 26. Basileae quo se receperat territus Francisci I. Francorum Regis edictis adversus novatores latis, libros promulgavit, quos inscripsit: *Institutiones religionis Christianae*. Paulo post Genevam, quae non ita pridem agentibus Farello Vapin-

cen-

censi et Petro Viseto ex agro Bernensi, ad Sacramentarios, expulsis Episcopo ac Clero, defecerat, Argentorati uxorem duxit ex consilio Bucerii, praecipui illius urbis Sacramentariorum ministri, ubique theologum per aliquot annos egit. Genevae mortuus est die 26. Maii anno 1564. natus menses decem supra annos quinquaginta quatuor.

Respondeo 4. Anabaptistae anno 1522. prodierunt auctore Nicolao Storkio, Silesio, qui primum Lutheri adhaesit, sed postea iactans acceptas per Michaëlem Archangelum insolitas revelationes, sectam excogitavit singularem. Praecipua Anabaptistarum dogmata haec sunt: parvulis, quod fidem profiteri non possint, non prodesse baptismum; parvulos, quum adoleverint, iterum baptizandos esse; magistratus, quum omnes in republica sint aequales, abiici debere. In omnibus fere aliis capitibus Sacramentariorum errores profitebantur. Adversus illos, similesque haereticos habita est Tridentina synodus quae illorum errores post diligens examen proscripsit.

§. II.

De actis Concilii Tridentini.

Acta Concilii Tridentini continentur viginti quinque sessionibus, quarum undecim priores habitae sunt sub Paulo Papa III. sex sub Iulio III. reliquae sub Pio IV.

De actis Sessionum I. II. III. et IV.

Prima sessione habita die 13. mensis Decembris anno 1545. declaratum est Concilium esse OEcumenicum, incipere ac incoeptum esse. *Not. I.* Mos est Conciliis declarare se OEcumenica, ac per id supplere iis quae aliunde deesse possent. *Not. II.* Praesules per verbum *Placet*, suam sententiam dixere publicis in sessionibus: nempe decretatum in privatis theologorum congregationibus, tum in generalibus quibus aderant Episcopi, excussa ac examinata, per verbum *Placet* in sessionibus conciliariter probabantur.

Ses-

Sessione secunda editum est decretum de modo vivendi et aliis in Concilio servandis. *Not. I.* Decreto oblatrunt haeretici, quod Missae oblationem ac litaniarum recitationem commendaret: verum par fuit ut Patres ad veterum potius quam ad novatorum normam suas preces exigerent. *Not. II.* In antiquis Conciliis habita est ratio Sedium in assignando cuique praesuli loco, sed in posterioribus habita est ratio Ordinationis, declaratumque est hinc nulli novum ius acquiri.

Sessione tertia quod in dies Episcopi expectarentur, nihil novi decretum est, sed recitato fidei symbolo, indicta est quartae sessionis dies. *Not. I.* Symbolum Constantinopolitanum prae Apostolico ac Nicaeno recitatum est quod prolixius fidem explicet, ac multis ante saeculis intra Missarum sollemnia caneretur. *Not. II.* Patres symbolum recitarunt, ut omnibus notum facerent, se in suis definitionibus ab eo non esse recessuros.

Sessione quarta promulgatum est decretum de numero librorum canonicorum; de traditionibus; de Vulgatae editionis authenticitate; de usu ac impressione sacrorum librorum. *Not. I.* Editum est decretum contra Lutheranos et Calvinistas, qui (ut retulimus huiusce tomi pag. 66.) plures libros ex canonicorum albo expunxerant. *Not. II.* Quo sensu Latina vulgata Bibliorum editio declarata fuerit authentica, dictum est pag. 96. *Not. III.* Quinam traditiones reiecerint; quid intelligendum sit traditionum nomine; quibus regulis verae a falsis dignosci possint, fuse pertractatum est superius a pag. 144. ad pag. 162. *Not. IV.* Multa pecuniaria quae impressoribus imponitur, locum habet in iis locis in quibus impressores subduntur temporali Ecclesiae dominio, aut in quibus Principes saeculares illi statuto non contradicunt.

De actis Sessionis V.

Sessione quinta actum est de peccato originali: nempe definitum fuit I. Adamum per divini mandati transgressionem excidisse ex sanctitate et iustitia in qua constitutus

Yy

tus

tus fuerat. *Not.* Adhibita est vox *Constitutus*, non autem *Creatus*, quod nonnulli theologi fateantur quidem Adamum creatum fuisse in integritate tum mentis, tum corporis, sed negant creatum fuisse in iustitia et sanctitate supernaturali.

Definitum fuit 2. Adamum in posteros suos peccatum transfundere non imitatione, sed propagatione. *Not.* De modo quo peccatum originale transfunditur in Adami posteros, disputatum quidem fuit in Concilio Tridentino, ut docet Palavicinus *hist. lib. 7. cap. 8.* sed nihil postea in sessione fuit definitum.

Definitum fuit 3. parvulos etiamsi fuerint a baptizatis parentibus orti, baptizari debere, quod ex Adamo trahant originale peccatum. *Not.* Rationem illam negavit Zuignius, scilicet *lib. de baptismo tract. 3.* contendit peccatum originale esse quidem morbum, sed negat esse peccatum proprie dictum, quod hominem Deo inimicum reddat. Vide Bellarminum *lib. 4. de amissione gratiae et statu peccati cap. 2.* Concilium addit alioquin formam baptismatis in remissionem peccatorum non fore veram sed falsam. *Not.* Nomine *formae* Concilium hic non intelligit invocationem SS. Trinitatis, sed ritus qui in baptismo adhibentur, exorcismos, exsufflationes, orationes quae illius collationem praecedunt.

Definitum fuit 4. per baptismi gratiam reatum peccati originalis remitti, idque totum tolli quod veram et propriam peccati rationem habet. *Not.* Iis verbis non damnantur ii qui docent peccatum originale positum esse materialiter in concupiscentia; nam in concupiscentia in se sumpta non reperitur reatus peccati, seu malitia quae hominem Deo inimicum reddat.

Definitum fuit 5. Deum in renatis nihil odisse; concupiscentiam in renatis proprie non esse peccatum, sic tamen appellari quod ex peccato sit et ad peccatum inclinet. *Not. I.* Odii nomine hic intelligitur odium inimicitiae quod supponit peccati reatum, non autem odium displicentiae: revera enim concupiscentia Deo displicet, quum a Deo non sit, et inclinet ad peccatum. Declaratum est
post-

postea non fuisse Concilii intentionem in decreto de peccato originali comprehendere Virginem Deiparam, sed observandas esse constitutiones Sixti Papae IV. *Not.* Concilium neutri parti, sive neganti B. Virginem conceptam fuisse in peccato originali, sive affirmanti conceptam fuisse, officere voluit, imo nec declarare voluit opinionem affirmantem esse opinionem *piam*, quamvis Pacecus id (Palavicino teste) vehementer urgeret. Edixit postea Pius Papa V. anno 1570. ne quis in concionibus popularibus assereret B. Virginem conceptam fuisse in peccato originali, sed permisit ut in academiis et scholis id propugnaretur. Paullus V. anno 1617. vetuit ne id fieret etiam in academiis et scholis. Gregorius Papa XV. prohibuit ne id in privatis etiam colloquiis fieret: sed anno 1622. Dominicanis concessit ut in suis privatis scholis, ubi non essent alii quam religiosi ex suo Ordine, defenderent antiquam Ordinis de ea controversia sententiam.

Eadem sessione quinta actum est de reformatione, ac declaratum fuit Episcopos per se ipsos teneri ad praedicandum Iesu Christi Evangelium. *Not.* I. Quo iure ad id teneantur, definitum est *sess. 23. cap. 1. de reformat.* Declaratum fuit 2. regulares non posse praedicare sine Episcopi licentia extra Ecclesias quae non sint suorum Ordinum, imo nec in Ecclesiis suorum Ordinum nisi petita ab Episcopis benedictione. *Not.* Tunc non ferebat rerum status ut eo in capite abolerentur omnia privilegia quae in Clementinis concessa fuerant, sed postea *sess. 24. cap. 4. de reform.* decretum est regulares non posse praedicare etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, Episcopo contradicente. Declaratum fuit 3. lectionem sacrae Scripturae instituendam esse in Metropolitanis et Cathedralibus Ecclesiis, nec non in Collegiatis insignium oppidorum, si clerus ibi numerosus fuerit, idque per assignationem praebendae quae ad id specialiter deputetur. *Not.* Illi decreto fit satis ab eo qui theologiam scholasticam docet. Divinis officiis theologus ea die praesens censetur qua vacat publicae lectioni. Scholares, licet in academiis studeant ex licentia Capituli, ius non

habent in distributiones quotidianas, sed tantum in prae-
bendarum proventus.

De actis Sessionis VI.

Sessione sexta actum est de iustificatione, ac defini-
tum 1. naturam et legem satis non esse ad iustificationem,
sed necessaria esse merita Christi, qui licet pro omni-
bus mortuus sit, non omnes tamen mortis eius beneficium
recipiunt, sed ii tantum quibus meritum passionis eius
communicatur. *Not.* Aliud est sufficientia mortis Christi,
aliud illius applicatio; illa ad omnes omnino spectat, ista
vero ad eos tantum quibus per gratiam actu datam me-
ritum passionis illius communicatur.

Definitum fuit 2. adultos quibusdam actibus, fidei ni-
mirum, spei, charitatis, timoris, ad iustificationem prae-
parari. *Not. I.* Lutherus contrarium senserat; docuerat e-
nim omnes actus qui iustificationem praecedunt esse pec-
cata. *Not. II.* Quae Concilium hic definit de actuum fi-
dei, spei, et charitatis necessitate ad catechumeni iustifi-
cationem, locum etiam habent in lapsi iustificatione in
Sacramento Poenitentiae recipienda. Vide quae de eo ar-
gumento dicta sunt in *nostro Commentario historico de Sa-
cramentis, nec non Theol. Institutionum tom 6.* *Not. III.* Fi-
dem explicitam in Christum necessariam esse necessitate
medii probant haec capitis sexti verba: *Credentes vera esse
quae divinitus revelata et promissa sunt, atque illud in
primis, a Deo iustificari impium per gratiam eius, per re-
demtionem quae est in Christo Iesu.* *Not. IV.* Ex his eiusdem
capitis sexti verbis: *Disponuntur autem ad iustitiam, dum
excitati divina gratia et adiuti, fidem ex auditu concipien-
tes, libere moventur in Deum,* plures e schola Thomisti-
ca theologi colligunt gratiam sufficientem ad salutem non
dari infidelibus qui nihil umquam de Evangelio audire potue-
runt. Vide *nostrum tractatum de gratia.*

Definitum fuit 3. hominis iustitiam esse homini in-
trinsecam ac inhaerentem. *Not. I.* Lutherus voluit esse
extrinsecam tantum, nempe per non imputationem pec-
ca-

catorum quorum reatus remaneat in viris etiam sanctissimis. *Not. II.* An ea iustitia inhaerens sit donum a charitate infusa distinctum, non definit sacra synodus; imo ne definire videretur, iustitiam inhaerentem tum gratiae, tum doni, tum etiam charitatis nomine appellat. Expresse quoque non definit, an ea iustitia sit ipsemet actus charitatis Dei super omnia antea elicitus, et virtualiter permanens; an vero (ut censemus) habitus ab illo actu distinctus.

Definitum fuit 4. eo sensu impium per fidem iustificari, quod fides sit humanae salutis initium; addit ideo etiam impium iustificari gratis, quia nihil eorum quae iustificationem praecedunt, ipsam iustificationis gratiam promeretur. *Not.* Per hoc verbum, *promeretur*, intelligitur meritum de condigno, non autem de congruo; neque enim (ut ait August.) fides suo caret merito.

Definitum fuit 5. ad iustificationem impii non requiri ut impius certo credat se absolutum et iustificatum esse. *Not.* Est contra tum Lutheranos, tum Calvinistas; quibus placet, per illum solum actum impium iustificari. Eum autem actum vocant actum fidei de misericordia speciali, seu actum per quem impius credit sibi applicari misericordiam quam Deus in genere credentibus pollicitus est. Concilium rationem reddit cur actus ille non sit necessarius: *Quum* (inquit) *nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consequutum.* Ambrosius Catharinus in congregationibus ante publicam sessionem habitis asseruerat iustum posse scire se gratiam Dei esse consequutum fide divina, cui tamen falsum subesse posset, eo quod non esset Catholica, seu circa articulum quem ut a Deo revelatum Ecclesia proponeret, eo fere modo (inquebat) quo presbyter credit parvulum quem baptizavit, iustitiam consequutum esse. Dominicus Soto post habitam sessionem scripsit Catharini eo in capite sententiam a Concilio proscriptam fuisse. Catharinus e contrario edita apologia conatus est ostendere eam, etiam post sessionem, integro stare. Vide Palavicinum *hist. lib. 8. cap. 12.*

De.

Definitum fuit 6. mandata Dei homini iustificato non esse ad observandum impossibilia. *Not. I.* Est contra Lutherum et Calvinum qui contenderant mandata Dei esse impossibilia iusto adiuto gratia etiam efficacissima ; unde concluderant iustum in quolibet opere , eo etiam quod ex gratiae auxilio praestiterit , saltem venialiter peccare , quia concupiscentiae venenum (inquiebant) singulas illius actiones inquinat. Concilium confirmat definitionem ex Augustino qui asserit mandatorum possibilitatem contra Manichaeos qui docebant ideo ea esse impossibilia , quod in homine esset natura mala , opus principii nequam , ratione cuius peccatum vitari non possit. Confirmat iterum ex eo quod , quum iusti sint filii Dei , adiuti actuali gratia Deum diligant , ac proinde servant mandata. *Not. II.* Haec verba quae Concilium ex Augustino laudat : *Iubendo monet et facere quod possis , et petere quod non possis* , supponunt aliquibus iustis , iis etiam qui (quum orent) gratia sufficiente seu excitante moventur , possibile non esse praeceptum ea possibilitate quae complectitur omnia auxilia quae necessaria sunt , ut praeceptum actu servetur. *Not. III.* Eadem verba supponunt quoque praeter gratiam excitantem , seu (ut nunc loquuntur) praeter sufficientem requiri aliam , ad actu operandum , quam omnes iusti non habent ; si enim eam haberent , frustra eam a Deo peterent. *Not. IV.* Haec verba : *Adiuvat ut possis* , quae non sunt Augustini , sed Concilii , eam gratiam significant quam iusti petere iubentur : *Petere quod non possis* ; ac proinde quum iusti , ut mox dictum est , non petant gratiam possibilitatis , quum supponantur eam iam habere , sed actionis ; hoc est , non petant sufficientem , sed efficacem , de efficace , non autem de sufficiente intelliguntur haec verba : *Adiuvat ut possis*. Nec obstat vox haec *possis* , qua Concilium utitur : nempe intelligitur (ut iam observatum est) de potentia secundum tritum ac grammaticalem loquendi modum sumpta , hoc est , de potentia quae complectitur ea omnia , quae necessaria sunt , ut praeceptum actu et de facto servetur.

Definitum fuit 7. iustos non peccare in iis actibus , in
qui-

quibus suam socordiam excitando, et sese ad currendum in stadia cohortando, mercedem quoque intuentur aeternam. *Not. I.* Merces illa, vel est Dei visio ac amor perfectus, vel effectus qui ex illa visione et ex illo amore sequuntur, pax nimirum et gaudium. Si primum, actus ille est actus spei simul ac verae charitatis, spei quidem quatenus est expectatio boni absentis et ardui; charitatis vero quatenus est desiderium unionis cum obiecto amato: ac proinde actus ille tum in specie, tum in individuo, bonus est ac pius. Si secundum, actus erit quidem bonus in se, quia licitum est pacis internae desiderium, sed in individuo imperari debet a charitate, seu in gloriam Dei ultimo referri; idque non obscure ipsamet sacra synodus innuit: *Cum hoc (inquit) ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur aeternam.*

Definitum fuit 8. neminem usque adeo praesumere debere, ut certo statuatur se omnino esse in numero praedestinatorum. *Not. I.* Est contra Calvinum qui ex una parte asseruit Deum non alios quam praedestinos iustificare; et ex alia impium iustificari per actum quo certo credit sibi peccata non imputari. *Not. II.* Concilium vocat praedestinationem ad gloriam *arcanum mysterium*, ac proinde supponit illam esse omnino gratuitam, hoc est, independentem a praevisis pietatis operibus: neque enim arcanum erit mysterium, si operum cum gratia versatili faciendorum praevisionem supponat.

Definitum fuit 9. perseverantiam esse Dei donum quod nemo certo sibi polliceri possit. *Not. I.* Igitur perseverantia non est posita in consensu, quem voluntas praebeat gratiae versatili: a nobis enim, non a Deo, est ille consensus. Praeterea Deus quantum est in se, omnibus iustis perseverantiam largiretur; daret enim id omne quod ex parte sui esset necessarium ad actu perseverandum: perseverantia falso diceretur *magnum donum*, nempe nihil ex parte Dei diceret, quod aliae gratiae non complectantur. *Not. II.* Ea Concilii definitio est contra Calvinum, cui placet iustificationem positam esse in actu, quo quis credat se esse de iusticatorum, ac proinde, secundum ipsum, de praedestinatorum numero: in illius nimirum systemate

soli praedestinati iustitiam in tempore consequuntur.

Definitum fuit 10. non solo infidelitatis peccato, sed etiam quovis alio mortali acceptam iustificationis gratiam amitti. *Not. I.* Est contra Lutheranos et Calvinistas: scilicet contendunt iustificationem esse positam in non imputatione peccatorum: at (ex ipsis) Deus nusquam hominibus praedestinati imputat peccata quantumcumque sint gravia. *Not. II.* Nomine infidelitatis Lutherani et Calvinistae non intelligunt aut apostasiam a fide Catholica, aut actum aliquem contra illam fidem; sed intelligunt actum, quo quis desineret credere (quod tamen putant esse impossibile) peccata sibi non imputari.

Definitum fuit 11. iustificatis hominibus si in iustitia perseverarint, vitam aeternam deberi tamquam veram mercedem, quae ob id eis sub ea ratione proponi debet. *Not. I.* Contrarium negarunt Lutherani et Calvinistae contententes pia iustorum opera coram Deo nihil aliud esse quam sordes et inquinamenta. *Not. II.* Si omnibus iustificatis vita aeterna proponi debeat tamquam merces, agere intuitu mercedis aeternae non est imperfectorum tantum hominum (ut volunt illuminati quidam) sed etiam perfectorum. Ad plenioram intelligentiam eorum, quae huc usque a Concilio definita retulimus, vide canones quibus idem Concilium oppositos fidei Catholicae errores proscribit.

Fidei explicationi Concilium subiicit decretum de reformatione, decernitque 1. teneri Praelatos ad personalem residentiam. *Not. I.* Quo iure, divino an canonico tantum, innuitur *sess. 23. cap. 1. de reformat.* *Not. II.* Quae caussae excusent a residentia; et quandonam eo in capite peccatum mortale committatur a non residentibus, atque etiam quando defectu residentiae ad fructuum restitutionem teneantur, ibidem clare definitur. Decernit 2. excessus Clericorum ac Regularium agentium extra Monasterium corrigi debere ab Ordinario loci tamquam Sedis Apostolicae delegato. *Not.* In Galliis Episcopi contendunt ius illud sibi ratione Episcopatus convenire, nec umquam in corrigendis excessibus dicunt se Apostolicae Sedis

dis delegatos. Decernit 3. Ecclesias quascunque maiores, ac illarum personas posse ab Episcopis visitari quoties opus fuerit. *Not.* Ubique promulgatum non est illud decretum, neque ubique viget. Decernit 4. Episcopum in aliena dioecesi nec Pontificalia exercere, nec Ordines conferre posse. *Not. I.* Pontificalium nomine intelliguntur omnia (excepta tamen iurisdictione) quae pertinent ad Episcopos. *Not. II.* Ordines hic late sumuntur, ita ut in illis ipsa etiam tonsura clericalis intelligatur.

De actis Sessionis VII.

Sessione septima Concilium Tridentinum de Sacramentis agit. Definit 1. Sacramenta novae legis fuisse a Iesu Christo instituta. *Not. I.* Non dicit omnia a Christo *immediate* instituta fuisse, ne damnaret scholasticos quibus placet Apostolos, accepta tamen a Christo potestate, instituisse Confirmationem et Extremam Vnctionem. Addit ea nec esse plura nec pauciora quam septem. *Not. II.* Est contra Lutherum, qui inter Sacramenta proprie dicta recensuit tantum Baptismum, Eucharistiam, et Poenitentiam: est etiam contra Calvinum, qui acceptis Baptismo, Eucharistia, et Ordine, non alia admisit: est quoque contra Zuinglium, qui Sacramentorum alvo inscripsit Baptismum tantum et Eucharistiam.

Definit 2. Sacramenta novae legis continere ac conferre gratiam ex opere operato, semper et omnibus quantum est ex parte Dei. *Not. I.* Est contra recentiores omnes haereticos, quibus placet Sacramenta esse sigilla gratiae independenter ab eis acceptae, seu esse mera signa extrinseca, quibus homines utuntur ut sese confirmant in fide, hoc est, persuasionem acceptae per Christum iustitiae. *Not. II.* Concilium non ait Sacramenta gratiam continere *physice aut moraliter*, nempe utrumque in scholis disputatur. *Not. III.* Illae voces, *Ex opere operato*, innuunt discrimen Sacramentorum veteris legis a Sacramentis novae legis: illa enim gratiam conferebant ex opere operantis, seu ex vi dispositionum quae erant et in ministro et in sub-

iecto: ista vero ex vi applicationis formae supra materiam, modo tamen subiectum debite praeparatum sit. *Not. IV.* In haereticorum systemate Sacramenta habent suum effectum in solis iustificatis, quia (ex ipsis) sunt signa extrinseca ac confirmativa fidei quae iam subiectum suum iustificaverit.

Definit 3. tria Sacramenta, non autem omnia producere characterem. *Not. I.* Damnantur haeretici recentiores, qui Sacramentis nullam prorsus efficientiam tribuunt. *Not. II.* Non definitur in quo posita sit characteris natura: par fuit ut id theologorum scholis permitteretur. *Not. III.* Concilium non distinguit inter Sacramenta aut in Ecclesia per Catholicos ministros, aut in haeresi per haereticos collata: de utrisque igitur canon intelligi debet.

Definit 4. Christianos omnes in verbo, et omnibus Sacramentis administrandis non habere potestatem. *Not. I.* Contrarium docuerat Lutherus, ut potestatem, qua contra Romanam Ecclesiam altare erexerat, in tuto poneret: voluit tamen ratione scandali omnium Sacramentorum administrationem singulis fidelibus permitti non debere. *Not. II.* Quum omnes Christiani valide administrent Baptismum, merito Concilium dixit *in omnibus Sacramentis*.

Definit 5. In ministris dum Sacramenta conficiunt et conferunt, requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia. *Not. I.* Ecclesia unum tantum facit quum per ministros suos Sacramenta conficit, nempe formam cum materia coniungit: satis est ergo ut minister intentionem habeat eam coniungendi; eam vero intentionem semper habet, quoties de facto serio et libere eam coniungit, neque enim potest serio eam coniungere, nisi habeat intentionem coniungendi. *Not. II.* Lutherus quem Concilium damnare proposuit, contendebat satis esse formae cum materia coniunctionem, quae etiam exterius mimice fieret: nec mirum, nempe in illius systemate, Sacramentis mimice, etiam exterius, datis quilibet uti potest tamquam signis quibus suam de iustificatione fidem faciat sibi certam. *Not. III.* Concilium non dicit requiri *totam* intentionem, quam Ecclesia sibi proponit; nec enim ad

Sa-

Sacramenti valorem requiritur ut minister habeat intentionem conferendi effectum Sacramenti, sed dicit requiri intentionem *saltem faciendi quod facit Ecclesia*, hoc est (ut dictum est) serio coniungendi formam cum materia: ex illa nimirum coniunctione, velit nolite minister, resultat Sacramentum quod Christus instituit.

Definit 6. In sollemni Sacramentorum administratione non licere ministris pro libito omittere aut contemnere, nec cuicumque Ecclesiarum Pastori mutare receptos et approbatos Ecclesiae Catholicae ritus. *Not. I.* Sollemnis est administratio quoties minister non arctatur imminente subiecti morte. *Not. II.* Quale sit peccatum omissio ritus, pendet ex gravitate aut levitate materiae. *Not. III.* Est contra Lutherum et Calvinum, qui docent Ecclesiam non posse de ritibus aut aliis rebus a Christo non praescriptis, leges ferre, quae citra scandalum obligent in conscientia.

Definit 7. In Ecclesia Romana veram esse de Baptismo doctrinam. *Not. I.* Est contra Lutheranos et Calvinistas, quibus placet Ecclesiam Romanam errare ratione effectus quem Baptismo tribuit, et ratione caerimoniarum quas illius administrationi coniungit. *Not. II.* Nomine Ecclesiae Romanae non intelligitur sola fidelium congregatio, quae Romae sita est, sed omnes Ecclesiae, quae cum Apostolica Sede communione coniunctae sunt.

Definit 8. Baptismum esse ad salutem necessarium. *Not.* Intelligitur de necessitate medii, scilicet haeretici quosdamnat, fatebantur Baptismum esse necessarium necessitate divini praecepti.

Definit 9. Baptizatos universae legis Christi servandae debitores fieri, non autem solius fidei. *Not.* Contendebant Lutherus et Calvinus solum praeceptum fidei, hoc est, persuasionis de accepta iustificatione, esse possibile, ac proinde mirum non est quod senserint baptizatos non esse aliorum praeceptorum debitores; addebant aliorum praeceptorum praevaricationem iis non imputari qui fidem illam haberent.

Definit 10. Vota quae post Baptismum fiunt, vi promissionis in Baptismo ipso iam factae non esse irrita.

Not. I. In Baptismo vovetur observatio legis Christi; in votis vero quae ipsum sequuntur, voventur media quaedam libera, quae ad legis Christi observationem conferunt. *Not. II.* Lutherus contrarium docuit, ut excussum religionis, quam professus fuerat, iugum excusaret.

Definit 11. Peccata post Baptismum commissa nec dimitti, nec venialia fieri sola recordatione et fide suscepti Baptismi. *Not.* Lutherus et Calvinus contrarium senserunt hoc argumento nixi: Peccata (inquiiebant) dimittuntur, quum venialia sunt, hoc est, non imputantur per fidem misericordiae specialis; ergo quum Baptismus sit illius fidei protestatio ac confirmatio, per recordationem suscepti Baptismatis, ac proinde elicitus actus fidei de quo agitur, propter eam Baptismi recordationem peccata non imputantur.

Definit 12. Baptismum verum et rite collatum iterari non debere ei qui apud infideles Christum negavit. *Not. I.* Quaestionem quam Patres aliqui post Cyprianum immerito iudicabant solius esse disciplinae, Concilium determinavit ad fidem pertinere. *Not. II.* Licet canon non recenseat haec verba: *Ego te baptizo, vel baptizatur servus Christi*, ea tamen supponit quum definit valere Baptismum. *Not. III.* Nec Lutherus nec Calvinus reiecerunt Baptismum ab haereticis datum, alioquin a se receptum in sinu Ecclesiae Romanae, quam dicebant esse diaboli synagogam, reiecissent. *Not. IV.* Canon Anabaptistas damnat, qui quosvis homines extra suam sectam baptizatos iterum baptizabant, quum eorum haeresi dabant nomen.

Definitur 13. Parvulos licet actum credendi non habeant, baptizari debere; nec quum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos. *Not. I.* Est contra Anabaptistas, quibus visum est irritum esse datum parvulis Baptisma defectu actus credendi. *Not. II.* Licet Pelagiani negarent existentiam peccati originalis, docebant tamen, parvulos baptizari debere ad regnum coeleste consequendum, non autem ad vitam aeternam, quam sine Baptismo mortuis concedebant.

Definit 14. Homines in infantia baptizatos cogi debere
re

re ad christianam vitam, quamvis ratum habere nolint quod patrini, eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt. *Not. I.* Canon ille perstringit Erasmus, cui placuit quod hic reiicitur. *Not. II.* Censuris, non sola Sacramentorum privatione, homines, de quibus agitur, ad christianam vitam cogi debent: imo a Principibus exsilio aliisque poenis castigari possunt. *Not. III.* Christiana vita importat obedientiam Ecclesiae: peccant igitur haeretici quum latas ab illa leges infringunt.

Definit 15. Confirmationem esse verum et proprium Sacramentum. *Not.* Est contra Lutheranos, Calvinistas, aliosque omnes haereticos recentiores. = Damnantur ii qui asserunt iniuriosos esse Spiritui Sancto, qui sacro Confirmationis chrismati virtutem aliquam tribuunt. *Not.* Non dicitur quod sit aliqua virtus in chrismate, sicque non damnantur theologi, quibus placet chrisma non esse materiam essentialem Confirmationis Sacramento. Vnum tantum proscribitur, nempe censura quam Protestantes inurebant opinioni theologorum, qui virtutem producendi gratiam ac characterem chrismati tribuebant. = Additum fuit Confirmationis *ordinarium* ministrum esse solum Episcopum. *Not.* Ex Palavicino in congregationibus quae sessionem praecesserunt, de voce illa *ordinarium*, diu disputatum est, sed tandem addita est, ut illaesa servaretur opinio S. Thomae contendentis Presbyterum simplicem posse delegari ad conferendum Confirmationis Sacramentum.

Post fidei definitionem statuta sunt plura capita ad disciplinam spectantia.

Determinatum est 1. quinam sint capaces regiminis Ecclesiarum cathedralium. *Not.* Haec verba: *Ex legitimo matrimonio natus*, intelliguntur etiam de legitimo per subsequens matrimonium, seu habilis declaratur ad Episcopatum.

Determinatum est 2. eos qui vel in titulum, vel in commendam, vel alio quovis nomine tenent plures cathedrales Ecclesias, teneri omnes, excepta una, dimittere. *Not.* Lex illa non obtinet in Germania; nempe Episcopis
Ger-

Germanis, ut Lutheranis obsistere possint, plures Ecclesiae etiam in titulum committuntur.

Determinatum fuit 3. simul haberi non posse plura incompatibilia beneficia. *Not.* Incompatibilia sunt quae requirunt personalem residentiam: sic capellania quae exigit servitium in choro, est incompatibilis cum canonicatu. Dignitas vero seu personatus, in locis ubi id fert consuetudo, non est incompatibilis cum canonicatu; unde idem, servatis servandis, potest esse thesaurarius et canonicus.

Determinatum fuit 4. Episcopum posse examinare ac irritas declarare beneficiorum uniones. *Not.* Causa legitima unionis est necessitas aut utilitas Ecclesiae. In unionem faciendam citari debent omnes ii quorum interest. Rectoris seu possessoris beneficii consensus non exigitur in unionem faciendam ab Episcopo, si illa debet effectum sortiri tantum post obitum rectoris.

Determinatum fuit 5. ut beneficia curata licet perpetuo unita, quotannis ab Ordinario visitentur. *Not.* Id intelligitur tum de regularibus, tum de saecularibus, seu et Ecclesiam, licet sit Ordinis caput, et illius rectorem, etiam regularem, Episcopus potest visitare.

Determinatum fuit 6. litteras dimissorias a Capitulo, Sede vacante, intra annum vacationis, dari non posse nisi arctatis. *Not.* Arctati occasione beneficii recepti, sunt ii qui obtinent aliquod beneficium requirens personale servitium, quod sine hoc vel illo Ordine praestari non potest. Arctati ratione beneficii recipiendi, sunt illi qui habent ius ad beneficium, ad cuius possessionem obtinendam certus Ordo requiritur.

Determinatum fuit 7. neminem a quocumque sit praesentatus, institui debere sine praevio Episcopi examine. *Not.* Id intelligitur etiam ratione beneficiorum simplicium. Excipit Concilium praesentatos ab Universitatibus: sed ea exceptio locum non habet in Galliis.

De

*De actis Sessionum VIII. IX. X. XI. XII.
et XIII.*

Sessio octava promulgatum est decretum de translatione Concilii ex civitate Tridentina ad Bononiensem, propter pestem quae Tridenti grassabatur. Sessio 9. Bononiae habita est sub Iulio III. die 21. mensis Aprilis anno 1547. Nihil aliud edixit quam prorogationem sessionis. Sessione 10. aliud prorogationis decretum promulgatum est. Sessio 11. Tridenti, quo reductum fuerat Concilium, habita est Kalendis Maii anno 1551. decretum est resumi debere Concilium Tridentinum. *Not.* Non aliud igitur fuit tunc Concilium ab eo quod Paullus Papa III. primum indixerat. Sessione 12. prorogata est iterum sessio.

Sessio decima tertia actum est de Eucharistia, ac definitum fuit 1. Christum esse corporaliter praesentem in Eucharistia. *Not.* Est contra Zuinglianos et Calvinistas, qui putant Eucharistiam continere non ipsum corpus, sed figuram et virtutem Corporis Christi. Additum est Christum instituisse hoc Sacramentum, quum post panis et vini benedictionem se suum Corpus praebere testatus est. *Not. I.* S. Thomas per benedictionem illam intelligit prolationem verborum: *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus.* Alii intelligunt invocationem divinae potentiae a consecratione distinctam. *Not. II.* Concilium non definit an per illam benedictionem, an vero per evangelica verba, *Hoc est Corpus meum*, Christus Eucharistiam consecraverit. In congregationibus discipuli Angelici Doctoris contenderant sententiam S. Thomae esse proponendam tamquam de fide; sed obstiterunt alii, opposcentes opinionem Innocentii Papae IV. Definitum fuit 2. Corpus Christi esse realiter in Eucharistia ante illius usum. *Not. I.* Est contra Lutheranos, qui contendunt Corpus Christi esse in Eucharistia solum dum actu sumitur. *Not. II.* Voces istae *vi verborum*, intelliguntur de Evangelicis: *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, scilicet Corpus et Sanguis clare in eis exprimuntur. = Additum est conversionem panis

nis et vini recte vocari transubstantiationem. *Not.* Vox illa paullo ante Concilium Lateranense IV. adhibita est, sed res per eam significata, semper credita fuit. — Additum est iterum, venerabili Sacramento debere latriae cultum. *Not.* Sacramentum sumit pro re contenta, non autem pro continente: nam species quae in se continent Corpus Christi, sunt creaturae; ac proinde ipsis latriae cultus non debetur. Ratio reddita est cur instituta fuerit festivitas in honorem Corporis Christi. *Not.* Fusa de ea festivitate, ac processione egimus in *Commentario Historico de Sacramentis*. Probatum quoque fuit perpetuus mos Eucharistiam asservandi, ac eam ad infirmos deferendi. *Not.* Morem illum damnant Lutherani, quod velint Corpus Christi non esse in Eucharistia extra actualem illius usum, aut saltem (ut ipse Lutherus docuit) post peractam liturgiam.

Definitum fuit 3. statum gratiae requiri in eo qui accedit ad Eucharistiam. *Not.* Est contra Lutherum, cui placuit fidelem eo magis esse dispositum ad Eucharistiam, quo plurium criminum sibi conscius est. — Additum est eum, qui sibi conscius est alicuius peccati mortalis, non debere absque praemissa sacramentali confessione, ad Eucharistiam accedere. *Not. I.* Dicit quidem contra Lutheranos requiri confessionem, sed non dicit eam satis esse. *Not. II.* Quum ait necessitate urgente, Sacerdotem lapsum, si non habeat copiam confessoris, posse absque praemissa sacramentali confessione celebrare, loquitur de eo cui incumbit animarum cura, et de casu in quo hostiae defectu, aliquis fidelis esset absque Viatico moriturus, aut quo (si tamen non esset quaestio de externo peccato carnis, aut immani aliquo alio facinore aut flagitio, aut de peccato ex consuetudine contracto) populus fidelis die festo dimitti deberet sine sacrificio. *Not. III.* Haec verba, quae synodus addit de Sacerdote, qui peccati mortalis sibi conscius celebravit absque praevia confessione: *Quamprimum confiteatur*, non sunt consilium, sed strictum praeceptum, quod quidem non urget tantum pro eo tempore quo Sacerdos suo tempore celebraturus est, sed quamprimum, ita ut sine mora teneatur confessarium quaere-

re-

rere. Vide *tom. 6. Inst. Theol.* quaestionem de dispositionibus ad celebrandam Missam requisitis.

Post explicatam octo capitibus Catholicam de Eucharistia fidem, Concilium undecim canonibus errores oppositos proscribit. In canonem *III. Not.* Dominicanos nullum non movisse lapidem, ut Concilium determinaret totum Christum contineri sub singulis speciei partibus ante earum separationem; verum obstiterunt alii theologi. Concilium litem illam dirimere noluit; sat ei fuit definire id in quo Catholici omnes conveniebant, nempe totum Christum esse sub singulis cuiusque speciei partibus *separatione facta.*

Capita quae ad reformationem spectant haec sunt. *I.* Prohibetur ne in caussis visitationis et correctionis, sive habilitatis et inhabilitatis, nec non in criminalibus, ante definitivam sententiam ab interlocutoria appelletur. *Not. I.* Illi decreto Gallicana iura consentiunt, seu statuunt effectum appellationis ab interlocutoria sententia non esse suspensivum, sed simpliciter devolutivum ad Iudicem ecclesiasticum superiorem. *Not. II.* Excipi tamen debet casus quo per interlocutoriam sententiam infertur damnum irreparabile, ut est poena corporalis. *II.* Episcopo fit facultas ut tamquam Apostolicae Sedis delegatus summarie cognoscat de gratiis, quibus peccatum remittitur aut poena. *Not.* Cautio illa non est necessaria in Gallis: neque enim admittitur poenae remissio, nisi inferioris Iudicis sententia per sententiam superioris canonice rescissa fuerit. *III.* Prohibetur ne Episcopus personaliter citetur, nisi ob causas propter quas deponi posset. *Not.* Id decretum est ut consulatur tum episcopali dignitati, tum residentiae quae plerumque a malevolis impediretur. *IV.* Definuntur causas de Episcoporum personis ad Pontificem Maximum referri debere, ac coram ipso terminari. *Not.* Varia variis temporibus fuit circa iudicia de Episcopis disciplina. In Galliis Episcoporum caussae maiores referuntur quidem ad Romanum Pontificem, sed in regno a duodecim vicinioribus Episcopis ab ipso Romano Pontifice designatis terminantur.

De actis Sessionis XIV.

Sessione decima quarta actum est de Poenitentiae et Extremae Vnctionis Sacramentis.

Definitum fuit 1. Poenitentiam esse Sacramentum a Christo post resurrectionem praecipue institutum. *Not.* Est contra Zuinglium et Calvinum. = Additum est in illius institutione Christum Sacerdotibus dedisse potestatem remittendi et retinendi peccata. *Not.* Est contra Lutherum qui contendit absolutionem esse sententiam mere declaratoriam remissi per fidem peccati. = Assertum est quoque Novatianos ideo damnatos fuisse, quod eam potestatem in Ecclesia non agnoscerent. *Not.* Eo sensu intelligi debet assertio quod Novatiani aliquorum tantum criminum, non autem omnium, remittendorum potestatem in Ecclesia non agnoverint.

Definitum fuit 2. Poenitentiae Sacramentum esse lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut est nondum regeneratis ipse Baptismus. *Not.* Contrarium docuerunt omnes haeretici saeculi proxime elapsi. = Additum est per Poenitentiae Sacramentum lapsum non pervenire ad acceptam per Baptismum novitatem et integritatem sine magnis fletibus et magnis doloribus. *Not.* Falso quidam eam novitatem, eam integritatem interpretantur de sola poenae temporalis remissione, quam catechumenus in baptismo consequitur: nam Scriptura et Patres fletus et labores praescripserunt non hominibus iustis a quibus sola poena temporalis Deo esset persolvenda, sed lapsis ac iacentibus in peccato: *Facite fructus dignos poenitentiae.* Praeterea si fletus et dolores ad remissionem poenae temporalis requirantur, a fortiori requiruntur pro remissione cul-pae ac poenae aeternae. Vide August. in *Psalm. 6. et 106.* Hinc colligitur lapsum non ita facile converti, ut nonnulli arbitrantur.

Definitum fuit 3. formam Sacramenti Poenitentiae in his ministri verbis: *Ego te absolvo*, cet. positam esse. *Not.* I. Apud Graecos absolutio modo deprecativo exprimitur. *Not.*

Not. II. Reticentia, cet. intelligitur de expressa invocatione SS. Trinitatis: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*: an autem requiratur ut absolutio valeat, Concilium definire noluit.

Definitum fuit 4. poenitentis actus, nempe contritionem, confessionem, et satisfactionem, esse quasi materiam huius Sacramenti. *Not. I.* Scotistae locum illum interpretantur de materia *circa quam*, seu volunt contritionem et confessionem ideo vocari *quasi materiam*, quod sint dispositiones ad recipiendum Sacramenti effectum requisitae: contra Thomistae interpretantur de materia *ex qua*, quae tamen dicitur *quasi materia*, quod non, sicut in aliis Sacramentis, physice sit extra recipientem. *Not. II.* Concilium non aliud voluit quam damnare Lutheranos, qui nec contritionem, nec confessionem, nec satisfactionem requirebant ad lapsi iustificationem.

Definitum fuit 5. contritionem includere dolorem ac detestationem de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero. *Not.* Lutherus solum vitae novae propositum requirebat, abutens hoc Patrum effato: *Optima poenitentia, nova vita.* — Additum est contritionem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum fuisse necessariam. *Not.* Contritio quovis tempore necessaria, est contritio concepta ex inchoata saltem charitate: quum ergo Concilium *cap. 3.* asseruerit eam contritionem esse quasi materiam Sacramenti Poenitentiae, sequitur cum Sacramento Poenitentiae requiri contritionem, quae ex inchoata saltem Dei charitate super omnia concepta sit. — Deinde Concilium proponit divisionem contritionis in perfectam et imperfectam. *Not. I.* Dubium est an duplex illa contritio specificè differat, seu utrum habeat diversum motivum praecipuum. Nonnulli contendunt utramque praecipue concipi ex charitate Dei super omnia, differre vero tantum secundum maiorem vel minorem numerum graduum charitatis. *Not. II.* Non conveniunt auctores circa sensum horum Concilii verborum: *Hominemque Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu recipiatur.* Estius non vult id semper fieri, sed *aliquando tantum*; unde apud

illum haec est textus Concilii constructio : *Docet*, *etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque aliquando reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur*. Alii contra volunt hominem semper, seu etiam extra necessitatis casum, iustificari per contritionem charitate perfectam, si tamen, ut supponitur, cum voto Sacramenti coniuncta sit. Quid nos de ea controversia sentiamus, vid. in nostro *Commentario Historico pag. 534. 1. edition. et pag. 366. 2. et seq. Not. III.* Circa hoc verbum *Disponit*, quod imperfectae contritioni tribuitur, variant sententiae. Nonnulli volunt ipsum intelligi de dispositione proxima, seu quae satis sit ad gratiam in Sacramento Poenitentiae recipiendam; idque (aiunt aliqui) quod per imperfectam contritionem Concilium eo loci intelligat eam quae ex charitate, licet inchoata tantum, praecipue concipitur: ideoque etiam (aiunt alii) licet nomine contritionis Concilium intelligat dolorem ex solo poenarum metu conceptum. Vide nostram de eo argumento dissertationem in *Commentario Historico pag. 543. 1. edition. et pag. 372. 2. et seq.* Hic satis sit observare decreti confectores primum scripsisse *Sufficit*, sed Patres in congregatione generali, iusserunt deleri *Sufficit*, ac substitui *Disponit*. Vide Palavicinum in hunc locum.

Definitum fuit 6. integram apud Sacerdotem peccatorum confessionem lapsis necessitate medii necessariam esse ad iustitiam consequendam. *Not.* Est contra Lutherum et Calvinum. — Additum est omnia peccata mortalia declarari debere. *Not.* Lutherus voluit aliqua declarari debere, et quidem publice tantum, tum ad humilitatem, tum ad populi fidelis aedificationem. — Declaratum est accusandas esse circumstantias quae peccati speciem mutant: nec immerito, siquidem actus in quo reperitur circumstantia mutans peccati speciem, duplex peccatum includit. *Not.* Concilium idem non dicit quidem expresse de circumstantiis multum intra eandem speciem aggravantibus, quod id controversum sit inter Catholicos; sed ratio qua utitur *cap. 8.* ut probet Sacerdotem teneri proportionatam peccatis satisfactionem iniungere, probat quodque

que poenitentem teneri circumstantias de quibus agitur, confiteri.

Definitum fuit 7. non ad omnes Christi fideles, sed ad solos Episcopos et Sacerdotes haec Christi verba: *Quorum remiseritis peccata*, cet. spectare. *Not. I.* Lutherus ratus ea verba non aliud importare quam potestatem declarandi peccatum remissum esse credenti, contrarium senserat. *Not. II.* Concilium in ministro praeter potestatem Ordinis et iurisdictionis non aliam intentionem requirere videtur, quam quae opponitur mimicae ac iocosae: *Atque ideo* (inquit) *non debet poenitens* (ut putarat Lutherus) *adeo sibi de sua ipsius fide blandiri*, ut etiamsi nulla illi adsit contritio, aut Sacerdoti animus serio agendi esse vere absolvendi desit, putet tamen se propter suam solam fidem, vere et coram Deo esse absolutum.

Definitur 8. in ministro poenitentiae praeter potestatem Ordinis requiri iurisdictionem; Episcopos posse sibi nonnullos casus reservare, ita tamen ut in articulo mortis nulla sit reservatio. *Not.* Nonnulli censent Concilium loqui solum de ministris Catholicis, sed obstant hi generales termini, quibus idem Concilium utitur: *Atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.*

Definitum fuit 9. totam poenam cum culpa per poenitentiam non remitti. *Not.* Contrarium visum est omnibus recentioribus novatoribus. Hinc Concilium conclusit iure divino niti praxim confessis ac contritis ac absolutis imponendi satisfactionem. Quum autem ex iustitia peccatur illud debitum, conclusit iterum eam satisfactionem debere esse proportionatam cum gravitate criminum. *Not. I.* Peccant igitur ministri qui leves admodum poenas pro gravibus criminibus imponunt. *Not. II.* Vt satisfactio sit proportionata, debet id in poenitentibus operari, quod ibidem Concilium exigit.

Iis quae spectant ad Poenitentiae Sacramentum, Concilium ea subiungit quae pertinent ad Extremam Vnctionem.

Definit 1. eam esse Sacramentum proprie dictum. *Not. I.*

I. Reiiicitur a Luthero et Calvino. Not. II. Concilium non definit eam a Christo *immediate* institutam fuisse : unde quum decreti confectores loco istius vocis *Insinuatam apud Marcum*, istam inseruissent *Institutam*, Patres in congregatione generali probarunt decretum ut nunc legitur. *Not. III.* Licet Concilium in oleo, quod est huius Sacramenti materia, requirat Episcopalem benedictionem, non definit tamen eam esse *iure divino* necessariam; unde plures theologi docent eam solo Ecclesiastico iure requiri. *Not. IV.* Ideo Concilium, dum loquitur de huius Sacramenti forma, reticentia, cet. utitur quod noluerit definire scholasticam quaestionem, utrum omnia verba ex quibus constat, requirantur ut Sacramentum valeat.

Definit 2. Extremam Vnctionem delicta, ac peccati reliquias abstergere, alleviare animam aegroti, et corporis sanitatem interdum conferre, ubi saluti animae expedierit. *Not. I.* Per hanc vocem *Delicta*, Sambovius intelligit non tantum peccata venialia, sed etiam lethalia, aitque quod, quum Extrema Vnctio sit Sacramenti Poenitentiae veluti pars consummativa, non tantum *per accidens*, sed etiam *per se* peccata lethalia dimittat, primamque gratiam conferat. *Not. II.* Non definit Concilium an hoc Sacramentum corporis sanitatem conferat ex opere operato, an vero ex opere operantis tantum. Vtraque sententia theologorum disputationi permittitur. *Not. III.* Concilium non definit corporis sanitatem per Extremam Vnctionem conferri *semper*, etiam ubi animae saluti expedierit, sed *interdum* tantum. Vide Estium in 4. *Sentent.*

Definit 3. huius Sacramenti ministros esse Presbyteros. *Not. I.* Concilium ait Presbyterorum nomine intelligi ministros qui *rite ordinati fuerint per impositionem manuum presbyterii*: hinc plures theologi concludunt impositionem manuum esse solam materiam essentialem presbyteratus. — Additum est *infirmis* Extremam Vnctionem conferri debere. *Not. I.* Non dicit quod *solis infirmis* conferri debeat, unde non damnat aperte praxim Graecorum qui eam etiam sanis hominibus conferunt. — *Not. II.* Modus loquendi quo utitur, innuit non in eodem infirmitatis statu, sed in

in diverso tantum, iterari debere Extremam Vnctionem. Vide canones quibus Concilium proscribit errores mox allatis definitionibus oppositos.

Vbi Concilium in hac sessione 14. ea definit quae ad fidem spectant, agit de reformatione.

Et quidem *primo*, qui prohibentur, etiam ob occultum crimen, ascendere ad Ordines, si ascendant, puniri debent, nullaque eis licentia de se promoveri faciendo suffragari potest. *Not. I.* Illud decretum locum habet etiam in iis qui sunt arctati propter beneficium; seu Ordinarius, ex causa cuius ipse iudex est, potest ab Ordinibus arcere clericum cui collatum est beneficium habens annexam animarum curam. *Not. II.* Quod Episcopus potest respectu Ordinum, id etiam potest ratione primae tonsurae, seu potest negare primam tonsuram cuilibet laico, nec ex illa negatione provocari potest ad tribunal alicuius Iudicis superioris.

Secundo, Episcopis titularibus sub poena suspensionis per annum ab exercitio Pontificalium, prohibetur ne alienum subditum, imo nec familiarem suum, ad Ordines, ipsam etiam primam tonsuram, etiam in loco qui nullius sit dioecesis, sine proprii Episcopi litteris commendatitiis promoveant. *Not.* Vide Innocentii Papae XII. constitutionem quam *Theol. Institutionum tom. 6.* inseruimus.

Tertio, clericis qui aut in sacris Ordinibus constituti sunt, aut ecclesiastica beneficia possident, praescribitur ut utantur veste Ordini ac dignitati congruente. *Not. I.* Quatenus vestis cuique Ordini ac dignitati congruat, Episcopi est determinare: *Iuxta ipsius Episcopi ordinationem et mandatum*, verba sunt ipsiusmet Concilii. *Not. II.* Nominis beneficiorum de quibus Concilium loquitur, non debent tantum intelligi ea, quibus animarum cura annexa est, sed omnia cuiuscumque sint generis ac speciei. *Aut* (inquit Concilium) *beneficia qualiacumque ecclesiastica obtinuerint.*

Quarto, prohibetur ne voluntarii homicidae aliquando ordinentur; aut si iam sunt ordinati, Concilium iubet ut a ministerio separentur, ac omnibus beneficiis careant.

reant. E contrario ei qui homicidium casu commisit, aut vim vi repellendo, vult ut dispensatio concedatur, resque Ordinario, aut ex causa, Metropolitano, seu viciniore Episcopo committatur: qui non nisi causa cognita ac probatis precibus dispenset. *Not. I.* Canon complectitur non tantum homicidium publicum, sed illud etiam quod est prorsus occultum. *Not. II.* Homicidium casuale tunc tantum parit irregularitatem quum oritur ex negligentia: illud enim quod post moralem diligentiam adhibitam ab eo fit qui rei illicitae non vacabat, irregularitatem non parit. *Not. III.* In Galliis beneficia clerici qui incidit in homicidium voluntarium, non censetur vacare ante iuridicam sententiam Iudicis.

Quinto, translati ad alium Ordinem, in clauetro sub obedientia manere debent, et beneficiorum saecularium incapaces existunt. *Not. I.* Eo canone iis itum est obviam qui ut suae religionis iugum excuterent, sub libertatis spe ad alias religiones translationem obtinere conabantur. *Not. II.* Attendant ad eam regulam Praelati regulares, qui tam facile translatis indulgent, ut extra monasterium divagentur.

Sexto, decernitur ut ius patronatus nemo nisi ex fundatione vel donatione obtineat, ediciturque ne praesentatus ab alio quam ab Ordinario instituatur. *Not. I.* Id non intelligitur de quibusdam capellaniis, quae proprie non sunt beneficia, sed merae Missarum commissiones. *Not. II.* Quomodo probandum sit ius patronatus edicitur *sess. 25. cap. 9. de reformatione.*

De actis Sessionis XV.

Sessio decima quinta et aliae usque ad vigesimam primam exclusive, nihil aliud sunt quam sessionum prorogationes, tum in gratiam protestantium Germanorum, quorum adventus de die in diem expectabatur, tum in gratiam Episcoporum Gallorum qui ingenti numero Tridentum accessuri erant.

De

De actis Sessionis XXI.

Sessione vigesima prima quae habita est die 16. Iulii anno 1562. actum est de communione sub utraque specie, et de communione parvulorum.

Definitum fuit 1. laicos et clericos non conficientes non adstringi iure divino ad communionem sub utraque specie. *Not. I.* Est contra Lutheranos et Calvinistas, quorum errorem canon prior expressius proscribit. *Not. II.* Licet Concilium, VI. Ioannis caput applicet Eucharistiae, non definit tamen quod de ea debeat intelligi: *Vt cumque* (inquit) *iuxta varias sanctorum Patrum et Doctorum interpretationes intelligatur.*

Definitum fuit 2. iustis de caussis ab Ecclesia abrogatam fuisse consuetudinem communicandi sub utraque specie. *Not. I.* Desiit ea consuetudo labente saeculo XII. *Not. II.* Concilium asserit niti eam abrogationem potestate quae divinitus Ecclesiae circa Sacramentorum dispensationem concessa est, *salva tamen illorum substantia*, cum quibus quidem verbis vix conciliari potest sententia theologorum qui contendunt, omnium ac singulorum Sacramentorum materias et formas iam non esse easdem secundum speciem ac erant antiquitus.

Definitum fuit 3. nulla gratia ad salutem *necessaria* eos defraudari qui sub una tantum specie communicant. *Not.* Concilium non dicit quod ii qui sub una tantum specie communicant, non minus gratiae recipiant quam qui sub duplici; sed tantum asserit eos per unius speciei subtractionem non defraudari aliqua gratia *ad salutem necessaria*, qua Lutherani eos defraudari contendebant.

Definitum fuit 4. parvulos nulla obligari necessitate ad Eucharistiae communionem; Patres qui eam eis tribuerunt culpari non debere. *Not.* Lutherani et alii haeretici id eis vitio vertunt, sed quam immerito, vide *Theol. Institutionum tom. 6.*

Quae sessione 21. de reformatione decreta sunt, ad subsequencia capita reducuntur.

Bbb

E-

Edicatur 1. ut Episcopi gratis Ordines conferat, concedantque dimissorias et testimoniales litteras. *Not. I.* Tolluntur omnes praetextus, quippe statuitur nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, aliquid, etiam sponte oblatum accipi posse. *Not. II.* Notariis tamen indulgetur, ut decimam aurei partem accipiant, sed tribus suppositis conditionibus, scilicet dummodo eis nullum salarium ab Episcopo constitutum sit; dummodo non sint in locis in quibus viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi; dummodo tandem Episcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum directe vel indirecte provenire non possit. *Not. III.* Concilium asserit contrarias illi decreto consuetudines esse abusus et corruptelas simoniacae pravitati faventes. *Not. IV.* Cum eo synodi decreto concilient Episcopi si possint, praxim Notariorum suorum. *Not. V.* Haec clausula: *In locis ubi viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi*, inserta est ad Episcoporum Gallorum petitionem.

Edicatur 2. ne quis sine beneficii aut patrimonii titulo ad sacros Ordines promoveatur. *Not. I.* Potest Episcopus absque titulo ordinare, sed tunc tenetur ordinato alimenta praestare. *Not. II.* Eorum respectu qui sub ficto titulo ordinantur, innovantur antiquorum canonum poenae. Eae autem poenae sunt quae in decreto Gratiani continentur; ac proinde irregularitatem complectuntur: unde incurritur iis in locis ubi promulgatum est Concilium Tridentinum, non autem in iis in quibus non est promulgatum, aut in quibus speciales ea de re leges editae non fuerunt.

Edicatur 3. ut quotidianae distributiones augeantur per tertiae partis detractionem ex proventibus dignitatum, canonicatum, portionum, et officiorum. *Not. I.* Id locum habet tantum in Ecclesiis Cathedralibus et Collegiatis; earum enim tantum Concilium in suo decreto meminit. *Not. II.* Vim non habet in dignitatibus, quae licet locum habeant in choro, nullas tamen distributiones percipiunt. *Not. III.* Non uni aut duabus tantum horis, sed omnibus, servata proportionem, applicari debet ea de qua agitur, fructuum detractio.

Edicatur 4. Episcopos posse facere uniones perpetuas
in

in casibus a iure permissis. *Not. I.* Tres sunt casus in quibus id licet; nempe quum multum crevit populus; quum ingens est locorum distantia; quum Ecclesiae ita pauperes sunt, ut aliorum rectorum sustentationi satis esse non possint. *Not. II.* Id habet locum etiam in parochiis quarum rectores sunt regulares, modo tamen fiat sine obtinentium praeiudicio.

Edicitur 5. ut monasteria commendata, in quibus non viget regularis observantia, et beneficia quaecumque quotannis ab Ordinario visitentur; ut Quaestorum tum nomen, tum officium aboleantur. *Not.* Quaestores erant ii, quibus committebatur indulgentiarum promulgatio; quique colligebant eleemosynas, quas erogabant ii, quibus indulgentiae concedebantur.

De actis Sessionis XXII.

Sessione vigesima secunda proposita ac explicata est Ecclesiae doctrina; proscripti quoque fuerunt haereticorum errores de Missae sacrificio.

Definitum fuit 1. Christum sub speciebus panis et vini Corpus et Sanguinem suum Deo Patri obtulisse, ac Apostolis quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituerebat, ut ea sub earundem rerum symbolis offerrent praecepisse. *Not. I.* Non eo sensu Christus tunc Apostolos novi Testamenti Sacerdotes constituit, quod Sacerdotii Sacramentum eis contulerit; neque enim usus est signis sensibilibus quibus Sacramentum essentialiter constat, sed quod Ordinis potestatem, non collato tamen ipsomet Ordine, eis tradiderit. *Not. II.* Concilium asserit celebrato veteri Pascha, Christum instituisse novum, cuius illud erat figura, hincque concluditur Christum eo quo passus est anno, paschalem agnum comedisse. Parum vero theologice (ne quid dicam durius) loquutus est quidam recentior, qui ut solvat illum Concilii locum obiectum sibi contra sententiam, qua asserit Christum non manducasse agnum paschalem anno quo mortuus est, respondet eandem non deberi fidem capitibus quibus Con-

cilium doctrinam proponit, quae debetur canonibus, quibus damnantur haereticorum errores: quasi vero Ecclesia minus sit infallibilis in tradenda veritate, quam in damnandis erroribus. Praeterea auctor ille cum sua responsione conciliet, si possit, haec synodi verba quae habentur in prooemio, quod praefigitur capitibus de iustificatione: *Intendit omnibus Christi fidelibus veram sanamque doctrinam ipsius iustificationis, quam Sol iustitiae Christus Iesus docuit, Apostoli tradiderunt, et Catholica Ecclesia, Spiritu Sancto suggerente, perpetuo retinuit, distinctius inhibendo ne deinceps audeat quisquam aliter credere, praedicare, aut docere, quam praesenti decreto statuit ac declarat.*

Definitum fuit 2. Eucharistiam esse visibile sacrificium propitiatorium pro vivis et defunctis. *Not. I.* In hoc posita est huius sacrificii propitiatio quod per illud cruenti in cruce sacrificii merita nobis applicentur; tantum abest ut illi (prout Lutheri visum est) per istud quovis modo derogetur. *Not. II.* Ex eo quod Missae sacrificium per modum propitiationis suum effectum producat, plures theologi concludunt ipsum non agere ex opere operato, sed tantum ex opere operantis, ratione nimirum dispositionis fidelium, qui se ei praesentes sistunt. Vide in hunc locum *Commentarium Historicum de Sacramentis*. *Not. III.* Contritio quam Concilium requirit, ut quis aliquem fructum colligat ex Missae sacrificio, non est contritio super omnia; nempe ex ipso Concilio, via est, qua poenitentiae donum obtinetur. Hincque colligitur eum non sine fructu sistere se praesentem sacrificio, qui dominante peccati amore implicatus, Missae adest ut obtineat auxilium per quod illo dominante peccati amore liberetur.

Definitum fuit 3. Missam offerri quidem in honorem Sanctorum, non autem ipsismet Sanctis, sed Deo soli. *Not.* Lutherani contrarium Catholicis imponebant. — Probatus est postea Missae canon. *Not.* Lutherus ab illo expunxit verba omnia quibus innui potest Missam esse vere ac proprie dictum sacrificium. — Commendatae sunt sollemnes Missae sacrificii caerimoniae. *Not.* Quasdam Lutherus in sua liturgia retinuit, sed omnes a Calvinistis re-

ficiuntur. = Probatus quoque fuit usus Missarum in quibus solus Sacerdos communicat. *Not.* Lutherus eas proscripserat non advertens eas Missas vere esse communes, eo quod a publico Ecclesiae ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad Christi Corpus pertinent, celebrentur. = Confirmatus quoque fuit usus miscendi aquam cum vino in calice offerendo. *Not. I.* Concilium dicit praeceptum esse ab Ecclesia. Igitur non divini, sed humani iuris est illud praeceptum. *Not. II.* An illa aqua in Christi sanguinem mutetur, an vero in propria specie remaneat, non est in Concilio definitum.

Vbi sacra synodus Ecclesiae de Eucharistiae sacrificio fidem exposuit, subiicit decretum de observandis et evitandis in celebratione Missae. In eo autem decreto iubet Episcopis, ut curent e medio tollere, quae in Missae celebrationem vel avaritia, vel irreverentia, vel superstitio invexerunt. Et quidem quod ad avaritiam pertinet, prohiberi vult cuiusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quidquid pro Missis novis celebrandis datur, nec non importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones. *Not. I.* Lutherani corruptelas huiusmodi quas quorundam cupiditas invexerat, Ecclesiae Catholicae tribuebant. *Not. II.* Per ea decreti verba non prohibentur spontaneae eleemosynae quae a fidelibus offeruntur aut intra Missarum sollemnia, aut extra, ad Sacerdotalis sustentationis subsidium, sed tantum illae eleemosynarum exactiones aut pacta quae mercedum conditionem redoleant. Vide quae de Sacramento Eucharistiae agentes diximus de Missarum stipendiis.

Quod autem spectat ad irreverentiam, idem decretum vetat, ne cui vago et ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat. *Not.* Parisiis nemo Sacerdos admittitur ad Missae celebrationem, nisi specialem Archiepiscopi Parisiensis licentiam scripto probet. = Vetat iterum ne is qui publice et notorie criminosus est, sacris interesse permittatur. *Not.* Non est Parochi, sed Episcopi, publice ac notorie criminosos, qui per specialem denuntiationem non sint excommunicati, e templis quum Missae sacrificium

of-

offertur, expellere. = Vetat quoque ne Episcopi patiantur Missam celebrari privatis in domibus, et extra oratoria ab eisdem Episcopis designanda et visitanda. *Not.* Decretum non aufert ab Episcopo potestatem concedendi facultatem in aliquibus casibus celebrandi extra Ecclesiam in altari portatili. Quae a Romano Pontifice obtinetur facultas ad celebrandum in oratorio privato, vim non habet, nisi postquam Ordinarius de non subreptione iudicaverit. = Vetat praeterea ne peragatur Missae sacrificium, nisi prius qui intersunt, decenter composito corporis habitu declaraverint, se mente etiam ac devoto cordis affectu, non solum corpore adesse. *Not. I.* Auctores qui censent ab eo qui voluntarias patitur evagationes mentis, fieri satis ecclesiastico de audienda Missa praecepto, concilient, si possint, suam sententiam cum mox relatis Concilii verbis. *Not. II.* Sacerdos qui nondum consecravit, debet ex altari recedere, si ii qui immodestiam prae se ferunt, ac confabulantur, sese ad modestiam post debitas monitiones non se componant. = Vetat tandem ne adhibeatur musica, ubi sive organo sive cantu, lascivum aut impurum aliquid miscetur. *Not.* Nonnumquam canuntur quidem res sacrae, sed quae ex certa vocis modulatione cor ad lasciviam emolliunt: eam igitur vocis aut instrumenti modulationem ab Ecclesiae cantu Concilium vult ablegari.

Quod pertinet ad superstitionem, Concilium caveri vult ne Sacerdotes aliis quam debitis horis celebrent; ne alias caerimonias aut preces in Missarum celebratione adhibeant praeter eas quae ab Ecclesia probatae sunt. *Not.* Hora Missae celebrationi destinata, est ab aurora, seu ab eo instanti quo prima solis irradiatio aërem perfundit, ad meridiem usque. Parisiis, ex decreto Illustrissimi Archiepiscopi, Presbyteris non licet Missam incipere post meridiem; si tamen coepta fuerit, perficere debent. = Vult quoque a divino cultu ablegari quarundam Missarum, et candelarum certum numerum. *Not.* Non prohibetur tamen numerus novem Missarum qui a populis exigi solet a Sacerdote, modo exigens non putet illi praeci-

cise numero alligatam esse virtutem quam sperat se ex sacrificio consequuturum. = Tandem fidelem populum moveri vult, ut frequenter ad suas parochias, saltem diebus dominicis, et maioribus festis accedat. *Not.* Vox illa, *Moneant*, praeceptum non autem consilium indicat. Confirmaturque ex eo quod sacra synodus ibidem iubet, ut Episcopus populum fidelem ad frequentandam parochiam censuris ecclesiasticis compellat.

Iis traditis quae ad Missae sacrificium pertinent, Concilium progreditur ad capita quibus reformatio continetur. *Primo*, veteres de vita et honestate clericorum canones innovantur. *Not.* Igitur Concilium choreis, lusibus, luxu, negotiis saecularibus, venatione, merito clericos interdicat, quum ea omnia antiquis canonibus prohibeantur. *Secundo*, praescribitur, ut ad Cathedrales Ecclesias assumendi praeter morum probitatem huiusmodi scientia polleant, qua muneris sibi iniungendi necessitati possint satisfacere. *Not.* Graviter igitur peccant qui quum ignorantiae in qua versantur, conscii sint, Episcopatum tamen aut ambiunt, aut sibi delatum suscipiunt. *Tertio*, prohibetur ne Subdiaconatu non initiatus suffragium ferat in Ecclesiis Cathedralibus aut Collegiatis. *Not.* Decanus aut quivis alius, cui iurisdictio competit, si non sit Subdiaconus, potest quidem convocare capitulum ac ei praeesse, sed non potest de re proposita ferre iudicium decisivum. *Quarto*, praescribitur, ut ii qui in dictis Ecclesiis obtinent beneficia, quibus onera varia sunt annexa, infra annum Ordines suscipiant requisitos. *Not.* Viri quidam nobiles qui fere nusquam Ordines sacros suscipiunt, quamvis fruuntur canonicatibus, quibus annexum est onus Missam ordine suo canendi, cum eo, si possint, synodi decreto suam praxim concilient. Nec enim excusantur, quod suas ea de re partes aliis committant: nempe Concilium iubet Episcopis, ut eos cogant diebus statutis sua officia per se ipsos exercere. *Quinto*, committuntur locorum Ordinariis dispensationes obtentae in Curia, ut ab eis examinentur. *Not. I.* Per locorum Ordinarios hic non intelliguntur soli Episcopi, sed quicumque alii Praelati ha-

habentes iurisdictionem quasi Episcopalem ac proprium districtum. *Not. II.* An propter falsi narrationem subreptivae sint eiusmodi dispensationes, summarie et extraiudicialiter, citatis tamen partibus, cognoscere debent. *Sexto*, praescribitur ut ad commutandas ultimas voluntates adsit iusta et necessaria causa. *Not. I.* Vtraque conditio copulative requiritur. Iusta vero ac necessaria est causa, quum legata pecunia ad usum a defuncto praescriptum non sufficit; quum onus legata pecunia praescriptum adimpleri non potest; quum, si tamen consentiat haeres, sit alius utilior pecuniae usus. *Not. II.* Eam facultatem Concilium Episcopis tribuit tamquam ab Apostolica Sede delegatis, sed in Galliis id iuris habent Ordinarii iure. *Septimo*, decernitur ut locorum Ordinarii quaecumque pia loca visitent. *Not.* Id intelligitur de Hospitalibus, Collegiis, ac laicorum confraternitatibus, etiamsi apud exemptos erectae sint. *Octavo*, Notarii, etiam auctoritate regia creati, Episcoporum examini et iudicio subiiciuntur. *Not.* Decretum illud locum non habet in Galliis: nempe officiales regia auctoritate creati, ab Episcopis non pendunt in iis, quae pertinent ad officium suum exercendum. *Nono*, bonorum cuiuscumque Ecclesiae aut pii loci occupatores anathemati subiiciuntur, ipsoque facto privantur iure patronatus si illud possideant. *Not.* Statutum quoad ultimam partem non obtinet in Galliis. *Decimo*, clerici qui nefandae fraudis et usurpationis fabricatores, seu consentientes fuerint, eisdem poenis subiiciuntur, suisque beneficiis spoliuntur. *Not.* Id locum non habet in Galliis, nisi post iuridicam Ecclesiastici iudicis sententiam.

De actis Sessionis XXIII.

Sessione vigesima tertia actum est de Sacerdotio novae legis. i. Definitum est ipsum a Christo institutum fuisse, ac complecti potestatem consecrandi, offerendi, et ministrandi Corpus et Sanguinem Christi, nec non peccata dimittendi et retinendi. *Not.* Isti sessioni ac aliis ad finem usque Concilii celebratis adfuerunt Gallicani tum Episcopi,

pi, tum theologi, qui cum Cardinale a Lotharingia Tridentum a Carolo IX. Francorum Rege missi fuerant.

Definitum fuit 2. esse septem Ordines quorum tres dicuntur maiores, alii vero quatuor minores. *Not. I.* Concilium non obscure innuit Diaconatum (contra quod asseruit Durandus) esse ex institutione divina, quum ait sacras Scripturas de Diaconis apertam mentionem facere, et quae maxime in illorum Ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docere. *Not. II.* Concilium non definit quatuor esse minores Ordines tum in Orientali, tum in Occidentali Ecclesia; nempe certum est solum Lectoratum ex quatuor minoribus a mille et amplius annis in usu esse apud Graecos. *Not. III.* Non definitur quoque nec plures nec pauciores esse quam septem Ordines, unde non damnantur ii qui contendunt Episcopatum esse Ordinem et Sacramentum a ceteris Ordinibus distinctum.

Definitum fuit 3. Ordinem vere esse Sacramentum. *Not. I.* Lutherus contrarium censuit. *Not. II.* Licet fide certum sit Ordinem esse Sacramentum proprie dictum, non est tamen de fide id singulis in specie Ordinibus convenire. *Not. III.* Ut Concilium probet sacram Ordinationem quae verbis et signis exterioribus perficitur, esse vere Sacramentum, laudat locum *I. ad Timoth.* *IV.* ubi dicitur gratiam dari per manuum impositionem: innuit igitur manuum impositionem esse essentialem Sacramenti Ordinis materiam.

Definitum fuit 4. in Sacramento Ordinis imprimi characterem, hincque Concilium concludit temporariam non esse potestatem Sacerdotum novi Testamenti. *Not.* Non dicitur simpliciter characterem in Ordine imprimi, sed in Sacramento Ordinis; nec immerito, nempe quum dubium sit an quilibet Ordo sit Sacramentum, dubium est quoque an per quemlibet character imprimatur.

Definitum fuit 5. Episcopos, inter ceteros Ecclesiasticos gradus ad Ordinem hierarchicum praecipue pertinere. *Not.* Quum ex canone 6. hierarchia quae est in Ecclesia divina ordinatione sit instituta, sequitur necessario Episcopos esse ex institutione divina. = Additum est

Ccc

eos

eos esse Presbyteris superiores. *Not. I.* Est contra Lutheranos et Calvinistas qui Presbyteros cum Episcopis confundebant. *Not. II.* Superioritas illa est tum ratione Ordinis, scilicet Episcopi ex vi Ordinis Episcopalis prae Presbyteris habent potestatem confirmandi et ordinandi; tum ratione iurisdictionis sive gratiosae, sive contentiosae. *Not. III.* An superioritas ratione iurisdictionis Episcopis conveniat iure divino immediate accepto a Christo, disceptatum est in congregationibus quae sessionem praecesserunt: verum licet maior tum theologorum, tum Episcoporum pars iudicaret superioritatem iurisdictionis iure divino immediate accepto a Christo, Episcopis convenire, tamen quod nonnulli contradicerent, Concilium ab ea quaestione dirimenda temperavit.

Definitum fuit 6. in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, et ceterorum Ordinum, nec populi, nec cuiusvis saecularis potestatis et magistratus consensum, sive vocationem, sive auctoritatem, ita requiri, ut sine ea irrita sit Ordinatio. *Not.* Aliquibus saeculis requisitus quidem fuit ad ministrorum Ordinationem populi consensus, sed ea conditio non divini, sed humani iuris erat, nec illius defectu irrita erat potestas Ordinis, sed iurisdictionis tantum. = Decretum est praeterea, eos qui a populo tantum, aut saeculari potestate ac magistratu vocati et instituti ad sacra ministeria exercenda ascendunt, non Ecclesiae ministros, sed fures et latrones habendos esse. *Not.* Est contra Lutherum aliosque sectarios, qui non ex Ecclesiae ministris, sed ex magistratus saecularis vocatione et auctoritate suam missionem habuerunt.

Vbi Concilium tradidit veram Ecclesiae fidem de Ordinis Sacramento, errores haereticorum octo canonibus proscribit. In quartum canonem *notandum est* haec verba: *Ac proinde frustra Episcopos dicere: Accipe Spiritum Sanctum*, non significare quod per ea praecise verba, sacrae Ordinationis gratia producat, sed tantum quod gratia per Ordinationem conferatur, ac proinde Episcopum, qui sacram Ordinationem celebrat, frustra non dicere: *Accipe Spiritum Sanctum*. In canonem 8. *notandum est* ex Pa-
la-

lavicino sic primum paratum fuisse : *Anathema sit : Si quis dixerit B. Petrum per institutionem Christi non fuisse primum inter Apostolos , et eius Vicarium in terra , vel necesse non esse ut sit in Ecclesia unus Pontifex Petri successor , eique aequalis in auctoritate regiminis , atque in Romana Sede legittimos eius successores ad hoc usque tempus non habuisse ius principatus in Ecclesia , nec fuisse Patres Pastores ac Doctores omnium Christianorum , nec fuisse ipsis traditam a Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem pascendi , regendi , et gubernandi Ecclesiam universalem .* Verum propter dissidia quae inter Episcopos circa postrema haec verba : *Gubernandi Ecclesiam universalem* , orta sunt , canon suppressus est , isque qui modo legitur eius loco fuit substitutus.

Fidei expositioni , errorum damnationi , subiecta sunt octodecim de reformatione capitula.

Priore capitulo declaratum est *primo* , eos quibus incumbit animarum cura , quacumque dignitate fulgeant , teneri ad personalem in sua Ecclesia vel dioecesi residentiam. *Not.* Quo iure , an divino , an vero humano tantum , Pastores ad personalem residentiam teneantur , *implicite* , licet non *expresse* , definitum est. Nempe definitum est praecepto divino omnibus quibus animarum cura commissa est , mandatum esse ut oves suas agnoscant , pro iis sacrificium offerant , verbique divini praedicatione , Sacramentorum administratione , ac bonorum operum exemplo pascant. Definitum est iterum ea omnia nequaquam ab iis praestari et impleri posse , qui gregi suo non invigilant neque assistunt. = Declaratum fuit *secundo* , Episcopos posse singulis annis per tres menses , sive interruptos sive continuos , et non amplius , abesse a dioecesi. *Not.* Concilium vult ut id aequa ex causa fiat , et absque ullo gregis detrimento , quod quidem an ita sit , abscedentium conscientiae relinquit. = Declaratum est *tertio* , eos qui contra decreti dispositionem a suis Ecclesiis abfuerint , praeter mortalis peccati reatum quem incurrunt , pro rata temporis absentia , fructus non facere suos , nec tuta conscientia , alia etiam declaratione non

sequuta, illos sibi retinere posse, sed teneri eos aut fabricae Ecclesiarum, aut loci pauperibus erogare. *Not.* Quatenam sint legitima causa propter quas Pastores abesse possunt, ac per id tempus facere fructus suos, sacra synodus hisce verbis declarat: *Nam quum Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiae vel Reipublicae utilitas, aliquos nonnumquam abesse postulent et exigant, cet.* *Not. II.* Ad illud Concilii decretum, quod quidem non aliud est quam iuris divini imo et naturalis declaratio, attendant ii qui Episcoporum confessiones excipiunt.

Capitulis 4. 5. et sequentibus praescribuntur quae in clericorum Ordinatione servanda sunt. *Not. I.* Quae iis capitulis praescripta sunt, puriorem veteris Ecclesiae disciplinam redolent. Si exacte ab Episcopis servarentur, brevi antiquus Cleri splendor restitueretur. *Not. II.* Seminariis regendis Praepositi legant saepius capitulum 18. de erectione Seminariorum, et ad normas in eo praescriptas clericos suae curae creditos regant ac erudiant. *Not. III.* Quae de Seminariorum erectione sancita sunt, edicta regia in Galliis confirmarunt.

Capitulo 15. privilegia circa confessiones audiendas olim Mendicantibus concessa, rescissa sunt. Nempe decretum est, ut nullus saecularium confessiones audiat, nisi approbatus fuerit ab Ordinario. *Not. I.* Satis non est, ut quis approbationem petierit, sed praeterea requiritur, ut eam de facto obtinuerit. *Not. II.* Per illud decretum regulares non prohibentur, ne religiosorum sui Ordinis, ex approbatione superiorum regularium confessiones audiant. *Not. III.* Vide eo super argumento tom. 2. *Commentarii Historici et Dogmatici de Sacramentis.*

De actis Sessionis XXIV.

Sessione vigesima quarta actum est de Sacramento Matrimonii: declaratumque fuit primo, primum humani generis parentem pronuntiasse perpetuum indissolubilemque Matrimonii nexum: quum Genesis II. dixit: Hoc nunc os
ex

ex ossibus meis, et caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Not. Verba quae Concilium Adamo tribuit, Christus *Matth. XIX.* refert tamquam a Deo prolata. Nulla tamen est contradictio, quia Deus non immediate per se ipsum illa verba protulit, sed mediate per Adamum.

Declaratum fuit *secundo*, Matrimonii vinculo duos tantummodo copulari et coniungi. Not. I. Id ipsemet Christus docet *Matth. XIX.* ubi haec Genesis verba: *Relinquet, cet.* tamquam a Deo prolata referens, dicit: *Itaque iam non sunt duo, sed una caro.* Ex iis quoque indissolubilem Matrimonii nexum confirmat, quum subiicit: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Not. II. Concilium expresse quidem non definit quo iure, naturali ne, an divino positivo, Matrimonium sit indissolubile, sed videtur quod implicite innuat id ei iure naturali convenire: scilicet laudans Adami verba: *Quamobrem relinquet, cet.* supponit indissolubilitatem Matrimonio convenisse in statu naturae innocentis: at in eo statu praeter prohibitionem esus fructus cuiusdam, non erat positivum aliquod praeceptum.

Declaratum fuit *tertio*, Matrimonium inter novae legis Sacramenta merito recenseri, eo quod in lege evangelica veteribus connubiis gratia per Christum collata praestet. Not. I. Concilium asserit quidem Matrimonii gratiam innui his Pauli verbis *ad Ephes. V. Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, et tradidit se ipsum pro ea. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico, in Christo et in Ecclesia:* sed non dicit eam invicte probari: nec immerito, quum Paulus alloquatur eos etiam fideles, qui Matrimonium inierant antequam religioni Christianae darent nomen. Not. II. Quod synodus ex Scriptura non asseruit, asserit ex unanimi Patrum ac traditionis consensu; ex quo etiam capite theologi argumenta petunt, ut idem adversus heterodoxos confirment. Adversus traditam Ecclesiae de Matrimonio fidem, haeretici qui elapso proximo saeculo grassati sunt, varios errores sparserant, quos Concilium duodecim canonibus proscribit.

Pri-

Primo, anathemate eos damnat qui negant Matrimonium esse proprie dictum Sacramentum novae legis. *Not.* Est contra Lutherum, Calvinum, et alios quibus placet Matrimonium esse merum contractum naturalem et civilem. = *Secundo*, eos qui dicunt licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum. *Not. I.* Est contra Lutherum, qui polygamiam Hasiae Lantgravio expresse permisit. *Not. II.* Posita est haec vox *Christianis*, quod contendunt aliqui polygamiam sola evangelica lege prohibitam fuisse, unde concludunt homines tum in lege naturae, tum in lege Mosaica, potuisse sine dispensatione plures simul uxores ducere: contendunt iterum, ethnicos qui nunc temporis pluribus simul nubunt non peccare, si laborent invincibili Evangelii ignorantia. = *Tertio*, damnati sunt quoque qui docent eos tantum consanguinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, et dirimere contractum. *Not.* Catholici fatentur quidem gradus illos dirimere Matrimonium, sed contendunt eos vim illam non habere praecise quod in Levitico statuuntur. Nonnulli (inquiunt) iure naturali dirimunt Matrimonium, alii vero iure tantum canonico, unde concludunt Ecclesiam in nonnullis posse dispensare. = *Quarto*, proscripti sunt qui asserunt Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia. *Not. I.* Nomine Ecclesiae hic non intelligitur (ut voluit Launojus) coetus fidelium prout et clericos et laicos continet, sed prout solos Ecclesiae Pastores seu ordinem sacerdotalem complectitur. *Not. II.* Canon ferit Lutherum, non autem theologos qui fatentes Ecclesiam posse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, id quoque iuris, contractus respectu, Principibus saecularibus concedunt. = *Quinto*, Damnantur ii qui asserunt Ecclesiam errare, quum docuit et docet iuxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi, et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge vivente aliud Matrimonium contrahere. *Not.* Canon (inquit

quit Palavicinus *lib. 22. Hist. Trident. cap. 4.*) paratus fuerat cum anathemate in eum qui diceret Matrimonia consummata ob adulterium dissolvi; sed propter Graecos qui in casu de quo agitur, Matrimonium dissolvunt, sub ea forma qua nunc legitur, promulgatus est: unde expresse non damnatur Graecorum praxis, sed sola censura quam Lutherani inurebant Ecclesiae Romanae, quae docuit et docet Matrimonia de quibus agitur, minime dissolvi. Vide *Commentarii Historici de Sacramentis tom. 2. pag. 972. 1. edition. et pag. 662. 2. edition.* — Sexto, damnantur ii qui docent Ordines sacros, aut sollemnem in approbata Religione professionem non esse Matrimonii impedimenta dirimentia. *Not. I.* Concilium ait quidem Ordines sacros dirimere Matrimonium *ex lege ecclesiastica*, sed idem non definit de voto sollemni: nempe plures Catholici contendunt ipsum iure divino Matrimonium dirimere, unde concludunt Ecclesiam non posse cum religioso professo dispensare, ut Matrimonium contrahat. *Not. II.* Canon ferit Lutheranos, aliosque recentiores sectarios, qui ut post emissum sollemne religionis votum impune nuberent, contenderunt votum illud non dirimere Matrimonium. — Septimo, tandem damnantur ii qui dicunt causas matrimoniales non spectare ad Iudices Ecclesiasticos. *Not. I.* Lutherani contendentes Matrimonium non aliud esse quam civilem contractum, asseruerunt causas, quae ad illud spectant, non ad Ecclesiam, ad quam solae causae spirituales deferri debent, sed ad magistratus saeculares pertinere. *Not. II.* Canon edicit quidem causas matrimoniales spectare ad Iudices Ecclesiasticos, sed non ait quod ad eos *solos* spectent: neque enim damnare voluit magistratus qui iudicium ferunt de effectibus civilibus Matrimonii, aliisque ad rempublicam spectantibus.

Post doctrinam et canones subiicitur decretum de reformatione Matrimonii, ediciturque *primo*, Matrimonia clandestina fuisse valida, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; sed deinceps fore invalida, si aliter quam praesente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordina-

na-

narii licentia, et duobus vel tribus testibus contracta fuerint. *Not. I.* Decretum ad Gallorum postulationem latum est. *Not. II.* An Matrimonia clandestina valuerint sub ratione Sacramenti, an vero contractus tantum naturalis, Concilium non definiit: quaestio est quae theologorum disputationibus permittitur. *Secundo*, anathemate damnantur qui affirmant Matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse. *Not. I.* Est contra Lutheranos, qui docebant huiusmodi Matrimonia esse irrita iure naturali ac divino. *Not. II.* In iis Matrimoniis saepe reperitur impedimentum quod vocant raptum seductionis. *Not. III.* Iudices saeculares in Galliis ea Matrimonia declarant irrita quoad effectus civiles. Edicitur *tertio*, ut nullum deinceps celebretur Matrimonium non praemissis proclamationibus. *Not. I.* Hic clausula irritans non additur, sicut addita fuit quum actum est de Parochi praesentia. *Not. II.* Quae in hoc decreto sancita sunt, non habent locum in iis locis ubi specialiter promulgata non fuerunt: *Decernit insuper* (verba sunt sacrae synodi) *ut huiusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos.* Vide Concilia provincialia, quae in Galliis post Tridentinum habita sunt. Vide etiam edictum Blesense sub Henrico III. Francorum Rege. *Quarto*, varia statuuntur de cognatione spirituali; de impedimento publicae honestatis; de affinitate; de raptu, aliisque Matrimonii impedimentis, de quibus lector consulere poterit *tom. 2. nostri Commentarii Historici de Sacramentis.*

Decretum ad Matrimonii reformationem spectans subsequitur decretum de morum ac disciplinae reformatione, quod quidem viginti capitulis continetur.

In quartum *notandum est* 1. praedicationis munus dici Episcoporum praecipuum officium, indeque colligitur graviter peccare Episcopos, qui licet legitime impediti non sint, nusquam, aut saltem perraro concionantur. *Notandum est* 2. Parochos iuberi praedicare, seu docere creditum sibi populum saltem omnibus Dominicis et sollemnibus diebus
fe-

festis. Parochi suam in praedicando socordiam ac negligentiam concilient, si possint, cum eo sacrae synodi decreto. *Notandum est* 3. ex hisce capituli verbis: *Moneaturque Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochiae suae interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei*, certo inferri debitum audiendi Missam parochialem; nempe Parochi, ex huius sessionis *cap. 7.* intra Missarum sollemnia concionari debent, ac fidelem populum docere. Vide nostram de eo argumento *dissertationem gallico idiomate conscriptam.*

In quintum capitulum *notandum est*, illud in Galliis non esse receptum. Vide quae superius dicta sunt de iudiciis in Episcopos ferendis.

In sextum *notandum est*, illud exacte in Galliis observari etiam quoad absolutionem ab haeresi, nec enim sunt in usu constitutiones quibus ea potestas ab Episcopis auferatur.

In octavum quod est de poenitentia publica publicis peccatoribus iniungenda, *notandum est*, ipsum editum fuisse ad postulationem Gallorum, unde mirum non est quod in provincialibus Galliarum Conciliis promulgatum sit, ac plerisque Ritualibus praescriptum, ut videre est in *Parisiensi pag. 96.*

In duodecimum *notandum est*, eo recte praescribi quae a Cathedralium Canonicis agenda sunt, nempe prohibetur ne ultra tres menses vigore cuiuslibet statuti aut consuetudinis quolibet anno a suis Ecclesiis abesse possint. Hincque infertur perniciosam corruptelam esse consuetudinem aliquarum insignium Ecclesiarum Cathedralium, quarum Canonici per tres tantum menses in suis Ecclesiis resident. Infertur praeterea Canonicos illos non tantum peccare graviter, sed etiam ad restitutionem pro rata absentiae teneri. Decernitur quoque Canonicos teneri *per se* sua obire officia, atque in choro ad psallendum instituto, hymnis et canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare: hincque concluditur eos suo officio non facere satis, quum, dum alii canunt, ipsi submissa voce Horas canonicas recitant.

Ddd

In

In capitulum decimum quintum *notandum est*, cum eo conciliari non posse praxim Canonorum, qui a Canonicis in possessionem admittendis fructuum, aut distributionum deductionem, aut pecuniam, aut coenam, aut quidlibet aliud ad usus pios non convertendum exigunt.

In capitulum decimum septimum quo vetatur beneficiorum etiam simplicium pluralitas, *notandum est* 1. illud ad petitionem Episcoporum Gallorum editum fuisse. *Notandum est* 2. ipsum habere locum etiam respectu Cardinalium. *Notandum est* 3. honestam sustentationem de qua loquitur, peti non debere ex nobilitate beneficiarii, sed ex dignitate beneficii; neque enim erecta fuerunt beneficia ut mundano fastui consuleretur. *Notandum est* 4. Beneficiorum pluralitatem in se ipsa consideratam, habere difformitatem quae contra ipsam rationem pugnet: *Quum* (inquit Concilium) *ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat clericorum*. In aliquibus tamen circumstantiis, ubi nempe *manifeste* expedit Ecclesiae utilitati, si absit scandalum, ex legitima dispensatione, eiusmodi difformitas tollitur. Vide quae in *Inst. Theol. tractatu de Beneficiis* dicuntur.

In capitulum decimum octavum *notandum est*, illud in Galliis non esse in usu; scilicet Episcopus per se solum, non adhibitis examinadoribus (ut vocant) synodalibus, potest ad regimen Parochialis Ecclesiae praesentatum examinare.

De actis Sessionis XXV.

Sessione vigesima quinta quae habita est die 4. Decembris anno 1563. promulgatum est 1. decretum fidei de Purgatorio, de invocatione, veneratione, reliquiis Sanctorum, et de cultu Imaginum. Promulgatum est 2. decretum de regularibus et monialibus. Promulgatum quoque fuit 3. decretum de reformatione. Ac tandem 4. aliud promulgatum est de indulgentiis, de delectu ciborum, ieiuniis et diebus festis, de indice librorum, Catechismo, Breviario, et Missali.

De

De Purgatorio, hoc unum definit, ipsum scilicet existere, ac animas in eo detentas iuvare fidelium suffragiis. *Not.* De loco in quo positum est, de specie poenarum quae in eo perferuntur, altum est in Concilio silentium.

De Sanctis qui una cum Christo regnant, definit 1. eos orationes suas Deo pro viatoribus offerre: 2. bonum ac utile esse suppliciter eos invocare. *Not. I.* Sacra Synodus eo in loco supponit Sanctos iam in Coelis frui intuitiva Dei visione, contra quod tamen nonnulli Patres ante Concilium Florentinum senserant: vide *Theol. Institutionum tom. 2. pag. 136. 1. edition. et pag. 127. 2. edition.* *Not. II.* Licet Concilium doceat bonum esse ac utile Sanctos suppliciter invocare, non dicit tamen quosvis fideles ad id divino aut ecclesiastico praecepto specialiter teneri. Monendi sunt nihilominus, ut dum sistunt se praesentes aut Missae sacrificio, aut ecclesiasticis officiis, una cum Sacerdote qui Ecclesiae nomine Sanctorum suffragia exposcit, mentem ac voluntatem coniungant. *Not. III.* Quae ratione vivorum orationes Sanctis in Coelo regnantibus innotescant, Concilium non aperit, unde ea quaestio theologorum examini permittitur.

De Sanctorum martyrum et aliorum cum Christo regnantium corporibus definit venerationem ac honorem eis deberi, nec inutiliter eorum memorias frequentari. *Not. I.* Concilium triplicem affert causam, cur Sanctorum corporibus veneratio exhiberi debeat, nempe quod fuerint viva Christi membra, ac templum Spiritus Sancti; quod ab ipso ad aeternam vitam suscitanda et glorificanda sint; quod denique per ea, multa beneficia a Deo hominibus praestentur. *Not. II.* Concilium non asserit Sanctorum corporibus inesse virtutem aliquam physicam aut moralem, quae stata lege, sicut novae legis Sacramenta, in eos operetur a quibus, etiam pie, exhibetur veneratio.

De imaginibus Christi, Deiparae Virginis, et aliorum Sanctorum definit 1. eas in templis habendas et retinendas esse: 2. eis debitum honorem esse impertiendum: 3. honorem eis exhibitum ad prototypa referri. *Not. I.* Absolutus igitur non est, sed relativus cultus, qui Sancto-

Ddd 2

rum

rum imaginibus exhibetur. *Not. II.* Discrimen quod reperitur inter venerationem qua prosequimur Sanctorum imagines, et eam qua Gentiles simulacra Deorum suorum prosequiebantur, Concilium hisce verbis tradit: *Non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam sint colendae; vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quae in idolis spem suam collocabant.*

Ne autem in Sanctorum sive reliquias, sive imagines, sive miracula, abusus irrepat, decernit sancta synodus, nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente et approbante Episcopo. *Not.* Ex eo decreto patet haereticos immerito Ecclesiae crimini vertere abusus ac superstitiones, quae circa Sanctorum tum imagines, tum reliquias, tum externum cultum apud imperitos ac superstitiosos quosdam irrepserunt.

Decreto igitur de Purgatorio, ac Sanctorum invocatione, reliquiis, imaginibus, Concilium subiicit decretum de regularibus et monialibus, quod quidem 22. capitulis constat.

Primo, praecipitur ut regulares omnes tam viri quam mulieres, ad regulae quam professi sunt, praescriptum, vitam instituunt. *Not.* Graviter igitur peccant regulares qui monasteriorum ad regulae praescriptum reformationem impediunt.

Secundo, proprietas iisdem regularibus omnino prohibetur. *Not.* Cum ea prohibitionem conciliari non potest usus pensionum quae monialibus post professionem a parentibus traduntur, et de quibus, etiamsi apud superiores depositae fuerint, pro libito disponunt.

Tertio, omnibus monasteriis, exceptis domibus Capucinatorum, et Minorum de observantia, permittitur ut bona immobilia possideant. *Not.* Ante illam Concilii indulgentiam, id nulli Ordini Mendicantium permissum erat.

Quar-

Quarto, iubetur Episcopis, ut monialium clausuram, ubi violata fuerit, diligenter restituant, ac inobedientes, etiam exemptas, per censuras ecclesiasticas, quacumque appellatione postposita, compescant. *Not.* Hinc patet graviter peccare moniales, quae Episcopo clausuram restituere conanti contradicunt.

Sexto, praescribitur ratio eligendi superiores, decerniturque id fieri debere per vota secreta; nec suppleri posse absentium suffragia; nec ad electionem faciendam constitui posse Provinciales, Abbates, Priores, aut alios quoscumque titulares. *Not.* Illi decreto non adversatur praxis per quam aliqui ex variis monasteriis per vota secreta electi mittuntur ad capitulum, ut superiores pro se ac pro absentibus eligant.

Septimo, iubetur ne professio in religione sive virorum, sive mulierum fiat, nisi exacto probationis anno, et decimo sexto aetatis completo. *Not.* Nonnullis visum fuerat ad professionem expectandum esse annum vigesimum quintum, sed id a ceteris reiectum est propter pericula, quibus puberes in saeculo exponuntur. Praescribitur quoque ut novitii finita probatione aut profiteantur, aut eiician-
tur. *Not.* Decreto adversatur praxis, qua nonnullarum monialium professio ad multum tempus post expletum novitiatum differtur, eo quod promissa pro dote pecuniae summa, quae ut plurimum sine simonia nec datur, nec accipitur, parata non sit. — Prohibetur pariter ne quid a novitio ante professionem, excepto victu et vestitu, tribuatur. *Not.* Victum et vestitum a novitiis, quibus suppetunt opes, monasterium potest exigere.

Octavo, decernitur quomodo in causis deficientium a religione procedendum sit. *Not.* Post quinquennium audiri non debet religiosus, qui contendit irrita esse vota, quae emisit in professione; nec etiam intra quinquennium, si sub obtentu nullitatis eorundem votorum, habitum aut monasterium sponte dimiserit.

Nono, vetatur ne monasteria, et ea praesertim quae sunt Ordinum capita, dentur in commendam. *Not.* Non tulit temporum iniquitas, ut illud disciplinae caput in o-

mai-

mnibus Catholicis provinciis obtinuerit.

Decreto de regularibus et monialibus Concilium subiicit unum supra viginti capita de reformatione.

In primum autem caput *notandum est* 1. merito Concilium praescribere, ut Episcopi modesta suppellectili ac frugali victu contenti sint; nempe ratione status: ac proinde naturali ac divino iure, populo fideli tenentur esse modestiae, frugalitatis, ac aliarum virtutum exemplo. *Notandum est* 2. eodem capite merito innovari canonem Apostolicum, quo Episcopi prohibentur, ne res ecclesiasticas consanguineis donent, iisve familiares suos augere studeant. Nimirum (ut ait idem Concilium) bona Ecclesiae, Dei sunt, hoc est, Deus, non autem homines, earum est Dominus; proindeque qui eas a beneficiariis recipiunt, nisi tamen sint pauperes, ad restitutionem tenentur.

In secundum reformationis caput, quo praecipitur, ut in proximo Concilio provinciali palam recipiantur, quae in Tridentino definita ac statuta sunt, *notandum est*, ea quae ad fidem pertinent, ab omnibus Ecclesiis Catholicis recepta fuisse; non autem quae ad reformationem, tum quod nonnulla probatis provinciarum usibus adversaretur, tum quod id non permetteret temporum iniquitas, tum denique quod magistratus civiles iis contradicerent. Vide quae de hoc argumento §. 3. inferius dicentur.

In caput quartum, quo circa numerum Missarum, quibus celebrandis propter nimium earum numerum aut tenuiorem eleemosynam, satis non sunt Ecclesiae, Episcopis fit facultas ea statuendi quae magis ad Dei honorem et Ecclesiarum utilitatem viderint expedire. *Notandum est* 1. decretum non intelligi de Missis votivis, quae in dies a fidelibus petuntur, sed de fundatis, seu de iis ad quas pecuniae summa per testamentum relicta sit. *Notandum est* 2. vi eiusdem decreti posse Episcopos idem statuere de Missarum foundationibus, quae post Concilium Tridentinum in variis Ecclesiis factae fuerunt.

In caput sextum, in quo agitur de visitatione capitulorum exemptorum, *notandum est*, ipsum in omnibus Galliarum provinciis non esse in usu. Idem dicendum est de

se-

septimo, quoad primam partem qua tollitur regressus ad beneficia: quoad posteriorem vero quae est de coadiutoribus, usum corrigit, qui in multas Ecclesias irrepserat, quique his etiam temporibus in nonnullis adhuc grassatur; in iis nimirum a Canonicis, licet sanitate fruuntur, coadiutores, a quibus adiuventur, sub certa spe futurae successionis eliguntur.

In caput decimum octavum, in quo praecipitur, ut canones adamussim ab omnibus, quoad fieri poterit, indistincte observentur, *notandum est* 1. non agi de omnibus ac singulis Conciliorum canonibus; nonnulli enim quoad externam disciplinam abrogati sunt per non usum, cui per suam praxim Ecclesia Catholica tacite consensit; sed agitur de iis canonibus quorum exsequutionem his etiam temporibus Ecclesia praescribit. *Notandum est* 2. probari quidem dispensationes, sed eas tantum quae ex parte concedentis praesupponunt causae cognitionem, et ex parte recipientis urgentem causam, iustamque rationem, et ex parte Ecclesiae maiorem utilitatem.

In caput decimum nonum, quo monomachia poenis gravissimis punitur, *notandum est* 1. poenas temporales, quae duello confligentibus per canonem infliguntur, intelligi de confligentibus, qui civitatis castri aut loci dominium ab Ecclesia obtinent: neque enim canones ecclesiastici aliquam in bona temporalia potestatem exercere solent. *Notandum* 2. Excommunicationem ipso facto incurere dominos temporales qui locum ad duellum concesserint; eos qui pugnam commiserint; eos etiam qui pugnantium patrini vocantur; eos quoque qui in causa duelli tam iure quam facto consilium dederint, aut alia quacumque ratione id alicui suaserint; eos deinde qui pugnantes spectaverint. *Notandum est* 3. disciplinam eo capitulo praescriptam ubique fere, sed in Galliis praesertim, per synodos provinciales quae post Tridentinam habitae sunt, promulgatam fuisse, eique robur maximum additum fuisse regiis tum Ludovici XIII. tum XIV. edictis.

In caput vigesimum, quo Ecclesiae, et personarum ecclesiasticarum immunitas Principibus commendatur, *no-*

tan-

notandum est, ecclesiasticae immunitatis ideam non esse omnino eandem in singulis Orbis Christiani provinciis. In aliquibus omnes tum civiles, tum ecclesiasticae clericorum caussae ad Iudices ecclesiasticos spectant, in nonnullis ecclesiasticae solum, in aliis vero etiam mixtae.

In caput vigesimum primum, quo declaratur omnia et singula quae de morum reformatione, atque ecclesiastica disciplina in Concilio statuta sunt, ita decreta fuisse, ut in his salva semper Sedis Apostolicae auctoritas et sit et esse intelligatur, *notandum est*, ipsum sic exponi debere, ut Summus Pontifex de Concilii decretis pro loco et tempore, servatis servandis, aliquando dispensare valeat. Nempe, quum Concilium non semper sit congregatum, ac circa disciplinam ab eo praescriptam dubia nonnumquam occurrant, ac praeterea maior Ecclesiae utilitas interdum postulet, ut ea disciplina ab omnibus ad litteram non observetur, par est ut is qui divino iure primatum habet in Ecclesia, Conciliorum statuta moderetur, interpretetur, ac nonnumquam de eis dispenset. *Necessaria rerum dispensatione constringimur* (inquit Gelasius Papa I. in epistola ad Episcopos Lucaniae) *et Apostolicae Sedis moderamine convenimur, sic canonum paternorum decreta librare: et retro praesulum decessorumque nostrorum praecepta metiri, ut quae praesentium necessitas temporum restaurandis Ecclesiis relaxanda deprecatur, adhibita consideratione diligenti, quantum potest fieri, temperemus.*

Post decretum de reformatione morum, sacra synodus aliud de indulgentiis promulgavit, definiitque 1. potestatem conferendi indulgentias a Christo Ecclesiae concessam fuisse: 2. illarum usum Christiano populo maxime salutarem esse: 3. abusus, qui in earum usum per corruptelam irrepserint, ab Episcopis tolli ac corrigi debere. *Not. I.* Eae de indulgentiis definitiones sunt contra Lutherum, Zuinglium, Calvinum, aliosque elapsi proxime saeculi sectarios. *Not. II.* Indulgentiae, quas Concilium probat, eiusdem sunt naturae ac speciei cum iis quae antiquorum Conciliorum canonibus firmatae sunt: atque ita quum indulgentiae antiquorum Conciliorum canonibus fir-

firmatae, nihil aliud sint quam canonum poenitentialium relaxatio, et poenarum iis praescriptarum, aut imponendarum vera coram Deo remissio, ita nec aliud sunt hodiernae. *Not. III.* Haec sacrae synodi verba: *In his tamen concedendis moderationem, iuxta veterem et probatam in Ecclesia consuetudinem adhiberi cupit*, probant in indulgentiarum concessione ac applicatione haberi debere rationem contritionis ac laborum hominis poenitentis: neque enim maiores nostri eas largiebantur hominibus lapsis, nisi intensam contritionem probassent poenitentiae laboribus, aut saltem nisi proportionatam peccatis poenam et suscipere, et exsequi parati essent, quamvis aut prae infirmitate, qua detinebantur, aut propter instans mortis periculum, proportionatam suis peccatis poenam actu subire non possent. *Not. IV.* Quodnam sit indulgentiarum fundamentum, unde illarum virtus desumatur, Concilium non aperit quidem in suo de indulgentiis decreto, sed id explicatum supponit sessione sexta, ubi definitum est quaelibet hominis merita, quamlibet satisfactionem, peti ex Christi meritis ac satisfactione: illud vero fundamentum a scholasticis *thesaurus* dicitur, in quo etiam thesauro locum habent sanctorum merita ac satisfactio, non quidem per modum redemptionis ac solutionis, sed per modum suffragii ad impetrandam nobis Sanguinis Christi ac exhibitae ab eo satisfactionis applicationem. Alia quae ad indulgentiarum argumentum spectant, vide fuse pertractata ad calcem *Commentarii Historici et Dogmatici de Sacramentis*, nec non *Institutionum Theol.* tom. 6.

Post decretum de indulgentiis actum est de delectu ciborum, ieiuniis, et diebus festis, de indice librorum, Catechismo, Breviario, et Missali, de loco oratorum, de recipiendis et observandis decretis Concilii, de recitandis in publica sessione decretis Concilii sub Paulo III. et Iulio III. ac tandem de fine Concilii et de confirmatione petenda a Pio Papa IV. *Not.* Petitioni de petenda a Summo Pontifice confirmatione Concilii, Granatensis Archiepiscopus, Palavicino teste, contradixit quidem, sed tamen decretum unanimi Patrum consensu promulgatum est.

Eee

S.

§. III.

*Vtrum Concilium Tridentinum sit Concilium
OEcumenicum.*

Not. Vbi Lutherus a Leone Papa X. damnatus est, provocavit ad generale Concilium. Qui Luthero sub Protestantium nomine adhaeserunt in Germania, nihil frequentius habuerunt in ore quam OEcumenicum Concilium, cuius iudicio (inquiiebant) et se ipsos et fidem suam parati erant subiicere. Verum ubi a Paulo Papa III. illud, quod petere fingeant, Concilium indictum est Tridenti, varias adversus ipsum querelas moverunt: nempe contenderunt ipsum non esse legitimum, quod a summo Pontifice convocatum esset; quod idem Pontifex maximus per suos legatos ei praeeset; quod extra Germaniam ubi quaestiones de fide ac reformatione morum coeperant, haberetur; quod suarum partium theologis ac praetensae suae reformationis ministris suffragium decisivum non concederetur. Iis querelis aliisque caussis quas ante ac post celebratum Concilium obtenderunt, probarunt manifeste (quod est palmarium in sua secta principium) se non alios quam se ipsos agnoscere fidei iudices.

Conclusio. Concilium Tridentinum est Concilium legitimum ac OEcumenicum.

Probatur. Ad legitimum et OEcumenicum Concilium requiritur, ut canonice convocetur; ut debitum habeat praesidem; ut Episcopi ex praecipuis Orbis partibus in illo sedeant; ut iidem Episcopi summa in ferendo suffragio libertate fruantur; ut de caussis propter quas indictum est, non feratur iudicium, nisi post diligens ac maturum examen; ut praecipuae Orbis Ecclesiae illi consensum suum praebeant: atqui eae omnes conditiones in Concilio Tridentino reperiuntur: ergo Concilium Tridentinum est Concilium legitimum ac OEcumenicum. Minor argumenti propositio subsequentibus momentis ostenditur.

Primo, Concilium Tridentinum canonice convocatum est,

est, a summo nimirum Pontifice, ad quem (ut superius ostensum est) pertinet ius convocandi Concilia generalia, et a quo plurima ex Orientalibus, et omnia quae in Occidente celebrata sunt, reipsa convocata fuerunt.

Secundo, habuit quoque debitum praesidem, scilicet eundem Romanum Pontificem, qui omnibus Conciliis generalibus (excepto tamen Constantinopolitano I. quod quidem non fuit OEcumenicum nisi post Occidentalium consensum) quae tum in Oriente, tum in Occidente celebrata sunt, per suos legatos praefuit, ac iure (ut agentes de Conciliis in genere demonstravimus) praeesse debuit.

Tertio, Concilio Tridentino adfuerunt Episcopi ex praecipuis Orbis Christiani provinciis, et quidem ingenti numero; nempe decretis ab eo latis subscribere quatuor Sedis Apostolicae legati praesides, duo alii Cardinales, tres Patriarchae, viginti quinque Archiepiscopi, centum sexaginta octo Episcopi, triginta novem procuratores Praelatorum absentium, septem Abbates, et totidem Religiosorum Ordinum Praepositi generales.

Quarto, Episcopi in ferendis suffragiis summa potiti sunt libertate: quamvis enim legati de praecipuis capitibus definiendis per litteras certiores facerent Pontificem maximum, ipseque Pontifex ad eos rescribens suam de eis mentem aperiret, numquam (ut videre est apud Palavicinum *lib. 8. cap. 12.*) id factum est per modum imperii, sed admonitionis et consilii, ut scilicet complurium iudicio perspecto, synodus posset id statuere, quod optimum esset. Praeterea Pontifices maximi nonnumquam Tridentinos Patres monuerunt, ut iis inconsultis, sive fidei, sive reformationis capita prosequerentur: *Ne tempus teratis amplius in petendo hinc consilio* (verba sunt Cardinalis Boromaei ad legatos nomine Pii Papae IV. rescribentis) *eoque citius vobis expedire liceat id quod superest.*

Quinto, de quaestionibus sive fidei, sive reformationis nusquam definitio lata fuit sine praecedenti maturo examine. Scilicet haec observata est agendi ratio. 1. Legati aut motu proprio, aut ad oratorum preces, aut ad vota Patrum, aliquibus theologis committebant, ut con-

troversias de quibus agendum erat in sessione, in ordinem redigerent. 2. Eaedem quaestiones in ordinem a selectis theologis redactae, subiiciebantur examini ac discussioni privatae theologorum congregationis, cui aliquis Episcopus praeerat, cuique alii omnes Episcopi prohibito adesse poterant. 3. Quae in privata illa theologorum congregatione decreta fuerant, referebantur ad congregationem generalem, in qua omnibus ferme praesentibus Episcopis, iterato examine discutiebantur. 4. Quae in congregatione generali decreta fuerant, referebantur ad publicam Concilii sessionem, in qua Episcopi, alii-que quibus ius erat ferendi decisivum suffragium, suum de rebus propositis iudicium ferebant per verbum *Placet*, si tamen nihil in decreto mutandum esse censerent. Vide Palavicinum aliosque sacri Concilii historicos.

Sexto, Concilii Tridentini decretis praecipuae Orbis Christiani Ecclesiae consenserunt. Suscepta sunt a Catholicis Germaniae regionibus in synodo Augustana, quae ab Othone Cardinale Truxesio celebrata est anno 1567. Suscepta quoque fuerunt ab Hispania, Sicilia, ceterisque Catholici Regis ditionibus anno 1564. idque per edictum praecipiente Philippo Hispaniarum Rege. Suscepta quoque fuerunt a Lusitania, ut patet ex Sebastiani Regis litteris ad Pium Papam IV. quas refert Palavicinus *Histor. lib. 24. cap. 9.* Suscepta pariter fuerunt a Polonia in regni Comitibus, quae anno 1564. habita sunt. Suscepta etiam fuerunt a republica Venetorum, ac (ut refert Morosinus *lib. 8. Histor. Venetorum*) intra Missarum sollemnia promulgata sunt.

Septimo, licet quoad aliqua disciplinae capita, Ecclesia Gallicana eiusdem Concilii decreta non promulgaverit, amplexa tamen est ea omnia quae in eo de fide et moribus definita ac statuta fuerunt. Id nimirum patet ex synodo Remensi quae Praeside Carolo Cardinale a Lotaringia anno 1564. celebrata est; ex Rothomagensi quae habita est anno 1581. praeside Carolo Cardinale Bourbonio; ex Burdigalensi anno 1583. ex Turonensi anno 1583. ex Bituricensi anno 1584. ex Aquensi anno 1585.
ex

ex Tolosana anno 1590. ex Avenionensi anno 1594.

Octavo, Clerus Gallicanus ad generalia Comitia coactus, frequenter a Christianissimis Regibus postulavit, ut sibi liceret Concilium Tridentinum promulgare, non tantum quoad fidem, ut iam ubique promulgatum fuerat, sed etiam quoad ea disciplinae capita quae regni iuribus et consuetudinibus ex veterum canonum praescripto servari solitis, non adversantur. Libellum supplicem Henrico III. in eum finem oblatum videre est in Comitibus Blesensibus. Iteratas de eodem argumento preces legere est in actis Conventus qui anno 1579. Meloduni celebratus est; in actis Conventuum Parisiensium ann. 1585. 1586. 1596. Eae, pluresque aliae Cleri Gallicani supplicationes de verbo ad verbum descriptae reperiuntur *tom. 1. Commentariorum Cleri Gallicani*.

Obiicies 1. Papa praeesse non poterat Concilio in causa Protestantium celebrato, quum ipse pars esset in quam iidem Protestantes movebant litem: 2. Concilium in causa de qua agitur, celebrari debuisset in Germania; par nimirum erat ut negotio finis imponeretur, ubi incoeperat: 3. Lutherani, Calvinistae, inauditi damnati sunt, quod quidem omnia iura vetant: 4. in Concilio Tridentino multa sunt quae regnorum, ac in primis Imperii Gallicani iuribus adversantur: 5. licet Clerus Gallicanus saepius petierit Concilii Tridentini promulgationem, nusquam tamen a Regibus Christianissimis eam obtinere potuit. Ergo Concilium Tridentinum non est Concilium legitimum ac OEcumenicum.

Resp. ad 1. Papam per suos legatos adfuisse Concilio tamquam iudicem, non autem tamquam partem in quam Protestantes (ut aiebant) litem moverant: nec is cui divino iure concessa est potestas ferendi iudicium de fidei controversiis, iure excidit suo, quod ii in quos protulit condemnationis sententiam (ut revera Leo X. adversus Lutherum tulerat) eum tamquam fidei perduellem ausi fuerint accusare: nam alioquin nec Cyrillus de Nestorio, nec Leo I. de Eutyche, nec Agatho de Monothelitis, iudicium ferre potuissent.

Resp.

Resp. ad 2. lites quae de personis sunt, ut plurimum quidem, iuxta canonum normam, dirimi debere in locis ubi coepta sunt: nec enim testes, ex quorum testimonio res facti pendent, facile in loca dissita advocari possunt. Sed idem ferri non debet iudicium de causis fidei; quum enim ad omnes spectent, ubique possunt examinari ac definiri. Confirmatur ex eo quod haeresis Ariana Nicaeae in Bithynia damnata sit, quamvis in Aegypto ab Ario coepta fuisset. Nestoriana lues, quae Constantino- poli primum prodiit, Ephesi proscripta fuit; et ita in pluribus aliis actum fuisse praeteritis experimentis docemur.

Resp. ad 3. Lutheranos, Calvinistas, aliosque sectarios saepius ad Concilium vocatos fuisse, oblati etiam (ut loquuntur) salvis conductibus. Praeterea discrimen est inter causas de personis et causas de dogmatibus. Causae quae ad personas spectant, quantum fieri potest, dirimi non debent nisi prius personae auditaе fuerint, ac proinde, nec ordinarie extra locum in quo facta per testes probari possunt: contra causas quae sunt de dogmatibus, examinari ac definiri possunt extra locum, in quo primum ortae sunt, imo et inauditis partibus. Ratio est, quia dogmata (ut supponitur) produntur auctorum scriptis; scripta vero discuti ac examinari possunt secundum sensum obvium, seu quem termini prae se ferunt, etiam si illorum auctores non audiantur: neque enim sensus ob- vius alicuius scripti pendet ex sensu, quem auctor contra ordinariam verborum significationem aut contra natura- lem sententiarum connexionem potest interius effingere.

Resp. ad 4. equidem in disciplina quam Concilium Tridentinum praescripsit, nonnihil reperiri quod proba- tis aliquorum regnorum usibus adversatur; sed id nihil of- ficit fidei et morum causae, unde licet ea disciplinae capi- ta singulae Orbis Catholici provinciae non admiserint, nul- la est quae fidei aut morum decretis non subscripserit.

Resp. ad 5. Clerum Gallicanum non absolute, sed conditionate tantum, seu salvis regni iuribus, et Eccle- siarum immunitatibus, petiisse a Regibus Christianissimis promulgationem disciplinae quae in Concilio Tridentino
san-

sancita est: *Comme aussi n'entendons préjudicier par cette publication aux immunités et franchises de l'Eglise Gallicane* (verba sunt Claudii d'Angennes Episcopi et Comitum Noviodunensis, apud Regem Christianissimum oratoris Cleri Parisiis ad Comitum congregati die 14. Octobris anno 1595.) *lesquelles nous permettons et assurons, que le S. Pere en ayant été supplié, sera bien content maintenir & conserver; ces réservations ayant été faites ja par deux fois à la publication de ce Concile, à sçavoir aux Etats de Blois & par l'assemblée du Clergé tenue à Melun, nous pensons ne nous en devoir départir* *: Quatenus autem sint ea regni iura, quatenus immunitates, non est hic aperiendi locus: sed de iis vide Febretium de *Abusu*, Boche-
 lium lib. 5. *Decretorum Ecclesiae Gallicanae* pag. 916. editionis Parisiensis ann. 1609. Cur vero Reges Christianissimi votis Cleri licet (ut observavimus) conditionatis, non annuerint, nostrum non est definire.

Obiicies iterum. Prioribus Concilii sessionibus pauci adfuerunt praesules. Sessioni quartae in qua de libris canonicis, et de traditionibus actum est, praeter Cardinales legatos adfuerunt tantum novem Archiepiscopi, et Episcopi quadraginta duo: ergo, in iis saltem sessionibus, Concilium Tridentinum non fuit Concilium OEcumenicum: neque enim dici potest in exiguo illo Episcoporum, non aliorum fere quam Italorum, numero universam Ecclesiam repraesentari.

Resp. Praetermissa responsione qua (ut iam superius observatum est) asseritur omnes Orbis Catholici Episcopos canonice ad Concilium Tridentinum vocatos fuisse, dicendum esse ingentem numerum Episcoporum qui postremis sessionibus adfuerunt, suo iudicio priores sessiones

* Neque tamen ob eam causam promulgationemque ullo modo officere volumus Gallicanae Ecclesiae libertatibus, quas ab ipso etiam Pontifice conservandas esse certo confidimus ac enixe oramus. Sed et nos eandem exceptionem amplecti aequum erit, quaeque iterum in huius Concilii promulgatione asserta fuerat, nempe in Comitibus Regiis Blesensibus, atque in Conventu Ecclesiastico Melodunensi.

nes comprobasse, nempe haec leguntur in ultima Concilii sessione, capitulo 6. continuationis sessionis 25. *Quoniam diversis temporibus, tam sub felicitis recordationis Paulo III. quam Iulio III. multa in hoc sacro Concilio quoad dogmata ac morum reformationem statuta et definita sunt, vult sancta synodus, ut illa nunc recitentur et legantur.*

TRACTATUS IV.

DE ECCLESIA.

Not. **I**n initio observatum est Ecclesiae Catholicae consensum, iudicium, auctoritatem, esse locum theologicum ex quo pro confirmanda fide et regulandis moribus argumenta desumi possunt. Verum id frustra (quod tamen nobis in hac quaestione propositum est) assereretur, nisi intelligeretur quid intelligatur nomine Ecclesiae Catholicae, quaenam sit illius essentia, quibus membris constet, quibus notis cognoscatur, quas habeat proprietates. Igitur ut loci theologici de quo hic agitur, vis ac firmitas stabiliantur, operae pretium est, ut ea quinque capitibus accurate hic a nobis exponantur.

CAPVT I.

De nomine Ecclesiae.

Conclusio. **E**cclēsiae nomen tribus modis sumi potest.

Probatnr enumeratione. Sumi potest 1. pro loco materiali in quo homines congregari solent, de quo dicitur: *Domus mea domus orationis vocabitur.* Sumitur 2. pro aliqua locali fidelium congregatione: *Primum quidem* (ait Paul-

Paullus I. *ad Corinth. XI.*) convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, et ex parte credo: Aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? Sumitur 3. pro fidelium coetu ac societate, abstrahendo a locis in quibus eiusmodi societas reperitur. De Ecclesia in eo sensu sumta intelligi debent haec Apostoli ad Galatas scribentis verba: *Persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam.* Ad Ecclesiam in eo tertio sensu sumtam referuntur omnia quae in hoc quarto tractatu dicuntur.

Quaeres, cur fidelium coetus in antiqua lege vocaretur *Synagoga*, in nova vero *Ecclesia* dicatur.

Resp. Synagogam dici a congregatione, Ecclesiam contra ab evocatione. Iudaei, quod carnales essent, pecorum more congregari dicebantur. Christiani vero, quod sint spirituales, more creaturarum ratione praeditarum, evocari debent. Augustinus illud discrimen advertit in *exposition. inchoat. epistol. ad Roman. cap. I.* ubi sic loquitur: *Ecclesia ex vocatione appellata; Synagoga vero ex congregatione.* Convocari enim magis hominibus congruit, congregari autem magis pecoribus; unde greges proprie pecorum dici solent. Quamvis ergo plurisque Scripturarum locis ipsa Ecclesia grex Dei, et ovile Dei, et pecus Dei vocetur: tamen quum in comparatione homines pecora dicuntur, ad vitam veterem pertinent. Et apparet huiusmodi homines non cibo sempiternae veritatis, sed temporalium promissionum tamquam terreno pabulo esse contentos: Paullus ergo vocatus Apostolus: segregatus in Evangelium Dei, unde, nisi a grege Synagogae?

CAPVT II.

De essentia Ecclesiae.

Not. **E**ssentia Ecclesiae convenire debet Ecclesiae tum militanti in terris, tum triumphanti in coelis, tum patienti

Fff

ti

ti in purgatorio : revera enim sive fideles qui militant in terris, sive beati qui in coelis triumphant, sive animae quae patiuntur in purgatorio, ad Ecclesiam pertinent.

Conclusio. Ecclesiae essentia, hac definitione continetur: Coetus sanctorum sub uno capite Christo, Deo servientium.

Probatur. Allata definitio continet genus et differentiam Ecclesiae in communi sumtae: ergo debet admitti. Probatur ant. *Primo*, prout Ecclesia dicitur *Coetus*, convenit cum qualibet congregatione, sive ex infidelibus, sive ex haereticis constet.

Secundo, prout dicitur *Coetus sanctorum*, ab ea excluduntur tum infideles, tum aperti haeretici, quippe iis ne externa quidem sanctitas convenit.

Tertio, eadem verba *Coetus sanctorum* complectuntur eos omnes, qui habent aliquam sanctitatem, sive interna sit, sive externa tantum. Interna et quidem perfecta beati in coelis fruuntur iuxta illud Apostoli *ad Hebr. XII. Accessistis ad Sion montem et civitatem Dei viventis, Hierusalem coelestem, et multorum millium Angelorum frequentiam et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in coelis, et iudicem omnium Deum, et spiritus iustorum perfectorum.* Internam sanctitatem, sed imperfectam, habent omnes iusti qui adhuc militant in terris: *Christus* (ait Paullus *ad Ephes. V.*) *dilexit Ecclesiam et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquae in verbo vitae.* Solam vero externam sanctitatem habent ii omnes, qui gratia sanctificante destituti, exterius fidem profitentur: *Habentes* (inquit Paullus *II. ad Timoth. III.*) *speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Impii propter eam sanctitatem externam, sub eorum etiam nomine continentur, ad quos haec scribit Petrus *I. epist. cap. II. Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis :::: qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei*: nempe Petrus scribebat non tantum ad iustos, sed etiam ad omnes qui baptizati fidem Christianam exterius profitebantur.

Quarto, haec verba: *Sub uno capite Christo*, continent

nent discrimen essentielle quod inter Ecclesiam et Synagoram reperitur: ista enim expectat Christum venturum, illa e contrario advenisse credit, eumque agnoscit pro capite: *Et ipsum* (ait Apostolus *ad Ephes. I.*) *dedit caput supra omnem Ecclesiam.* Cap. V. *Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae: ibidem, Sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus.* Eodem spectant multa alia Scripturae loca.

Quinto, haec verba: *Dei servientium*, denotant Ecclesiae finem, qui quidem alius non est quam ut creaturae Deo serviant, aut perfecte, ut fit in coelo, aut saltem imperfecte, ut fit in terris. Inde vero sequitur ut Ecclesia ex omni gente ac populo coalescat, nulla nimirum est gens quae Deo servire non possit; nec curat Ecclesia de populorum aut genere, aut moribus, aut legibus, quibus iidem populi non impediuntur ne Deo serviant: *Quum coelestis civitas* (hoc est, Ecclesia Christiana) *unum Deum solum colendum nosset* (inquit August. lib. 19. de Civit. Dei cap. 17.) *eique tantummodo serviendum servitute illa, quae Graece λατρεία dicitur::: factum est ut religionis leges cum terrena civitate* (hoc est, cupiditati serviente) *non posset habere communes::: Haec ergo coelestis civitas dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit societatem, non curans quidquid in moribus, legibus, institutisque diversum est, quibus pax terrena conquiratur, vel tenetur; nihil eorum rescindens nec destruens, imo etiam servans ac sequens::: si religionem qua unus summus et verus Deus colendus docetur, non impedit.*

CAPVT III.

De membris Ecclesiae.

Not. I. **C**irca difficultatem de qua agitur varie opinati sunt haeretici. Wicleffus censuit Ecclesiam esse coetum eorum tantum qui ad coeleste regnum praedestina-

ti sunt: id pater ex sessione 15. *Concilii Constantiensis.*

Not. II. Donatistae docuerunt eam constare quidem ex pluribus reprobis, sed qui numquam fidem vel facto, vel verbo negaverint; ita enim asserere videtur August. *lib. 3. contra Parmenianum cap. 2.* In eundem errorem Novatiani antea abierant, ut videre est apud Cyprianum *epist. 52. al. 55.* et apud Epiphanium *haeres. 59.* ubi refert haeresim Catharorum: quamvis enim non absolverent gravium criminum reos, tamen ex suo coetu non eliminabant.

Not. III. Lutherani qui Augustanae confessioni subscripserunt, asseruerunt solos iustos ad veram Ecclesiam pertinere, malos vero qui fidem exterius profitentur, ad externam quamdam societatem, quae non re, sed nomine tantum, sit Ecclesia.

Not. IV. Calvinus Lutheranis adhaesit, seu voluit solos iustos ad veram Ecclesiam pertinere. Verum quum in illius sententia nulli sint vere iusti, nisi qui ad aeternam foelicitatem praedestinati sunt (ut ex illius principiis colligunt theologi agentes de iustificatione) sequitur, in eius systemate, veram Ecclesiam (ut antea Wicleffus docuerat) ex solis praedestinatiis constare.

Not. V. Ab ea Calvini doctrina non recedunt hodie Calvinistae qui contendunt haereticos, schismaticos, apostatas, modo credant fundamentales (ut loquuntur) Christianae religionis articulos, esse verae Ecclesiae membra; nempe contendunt haeresibus, schmatibus, apostasia, quibus fidei fundamenta non subvertuntur, nec charitatem nec iustitiam amitti.

Not. VI. Catholicorum doctrina iis omnibus sectariorum erroribus plane opposita est. Scilicet Catholici docent Ecclesiam adaequate sumtam, hoc est, prout est quoddam totum quod constat ex anima et corpore, complecti non tantum ad vitam aeternam praedestinos, sed etiam plures reprobos; non tantum iustos, sed etiam plures impios: modo tamen tum illi reprobi, tum illi impii fidem sub legitimis Pastoribus exterius profiteantur. Vt autem cum methodo Catholicorum fides explicetur, necesse est ut hocce caput in plures articulos dividamus.

AR-

ARTICVLVS I.

Vtrum soli praedestinati sint Ecclesiae membra.

Conclusio. **S**oli praedestinati non sunt Ecclesiae membra.

Probatur. Reprobi qui sub legitimis Pastoribus fidem exterius profitentur, sunt verae Ecclesiae membra: ergo soli praedestinati non sunt Ecclesiae membra. Antecedens in quo vertitur difficultatis cardo, subsequentibus momentis ostenditur.

Primo, area, de qua haec habentur *Matth. III. Permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili*, est vera Christi Ecclesia: atqui in illa area non solum est triticum, hoc est, qui tritico designantur, praedestinati nimirum, quos Christus in horreum suum, id est, coelum congregabit, sed praeterea sunt paleae, seu reprobi quos Christus igne inextinguibili damnabit.

Secundo, convivium, cuius Evangelium meminit *Matth. XXII.* adumbrat veram Dei Ecclesiam: atqui in illo convivio non solum sunt praedestinati, sed etiam reprobi, quippe nonnulli ex iis supremi iudicis iussu in tenebras exteriores proiiciendi sunt cum homine qui non habebat vestem nuptialem.

Tertio, decem virgines de quibus Christus ipse loquitur *Matth. XXV.* sunt Ecclesiae figura: atqui inter illas virgines nonnullae fuerunt reprobae; fatuae nimirum quae cum sponso non intraverunt ad nuptias, quaeque hisce sponsi verbis reiectae sunt: *Amen dico vobis, nescio vos.*

Quarto, gravissima sequuntur absurda ex sententia quae asserit solos praedestinos ad veram Christi Ecclesiam pertinere. Sequitur nimirum i. nec infantes baptizatos, qui non sunt ex praedestinatorum numero, nec adultos qui nondum per aliquod peccatum mortale exciderunt ex iustitia, esse Ecclesiae membra. E contrario
fa-

fatendum erit plures idololatrias qui nihil umquam audierunt de Christo, plures Iudaeos qui cum Saulo Ecclesiam Dei persequuntur, esse verae Ecclesiae membra: scilicet plurimi tum ex idololatriis, tum ex Iudaeis, licet nondum credant, sunt ex praedestinatorum numero. 2. Ecclesia in eo systemate erit omnino invisibilis; oves non poterunt cognoscere legitimos suos Pastores, nec vicissim Pastores suas oves: neque enim oves scire possunt quinam ex iis qui externo pastore funguntur sint e praedestinatorum numero, nec vicissim Pastores quaenam ex ovibus a quibus audiuntur ad eum numerum pertineant. 3. Infideles nonnisi temerario nomen Ecclesiae dare poterunt, quippe qui nullis omnino signis cognoscere potuerunt quaenam et ubi sit vera Ecclesia: neque enim aliquibus indiciis detegere potuerunt, quinam et ubi sint illi homines praedestinati, qui soli (ut adversariis placet) vera sunt Ecclesiae membra.

Obiicies 1. Vera Christi Ecclesia adumbratur horto concluso, fonte signato, puteo aquae viventis, de quibus Scriptura loquitur *Canticor. cap. IV.* atqui in illo horto, fonte, puteo soli praedestinati reperiuntur: ergo soli praedestinati pertinent ad veram Christi Ecclesiam. Minor propositio ostenditur auctoritate Augustini qui *lib. 5. de Baptismo cap. 27.* locum illum de solis praedestinatiis exponit: *Numerus ergo ille iustorum, qui secundum propositum vocati sunt, de quibus dictum est: Novit Dominus qui sunt eius, ipse est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquae vivae.* Idem vero S. Doctor concludit multos ad veram Christi Ecclesiam pertinere qui in haeresibus, imo et in idololatria turpiter vivunt: *Sunt quidem ex eo numero qui adhuc nequiter vivant, aut etiam in haeresibus, vel in gentiliis superstitionibus iaceant, et tamen etiam illic novit Dominus qui sunt eius.* Idem S. Pater *lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 32.* asserit eos, qui non sunt praedestinati, non esse ex vero, sed tantum ex simulato Corpore Christi: *Secunda (inquit agens de Tichonii regulis) est de Domini Corpore bipartito, quod quidem non ita debuit appellari. Non enim revera Domini Corpus est, quod*
cum

cum illo non erit in aeternum. Sed dicendum fuit, de Domini Corpore vero atque permixto, aut vero atque simulato, vel quid aliud; quia non solum in aeternum, verum etiam nunc hypocritae non cum illo esse dicendi sunt, quamvis in eius esse videantur Ecclesia: ergo ex Augustino Ecclesia constat ex solis praedestinatiis.

Resp. ad 1. neg. min. Ad 2. conc. ant. dist. conseq. Ergo ex Augustino, Ecclesia quantum ad esse finale constat ex solis praedestinatiis, conc. conseq. quantum ad esse formale, aut quantum ad esse materiale, neg. conseq. Esse finale Ecclesiae est status patriae, in quo haud dubie soli praedestinati reperiuntur. Esse formale est status viae, sed cum charitate coniunctus, nempe charitas est forma seu anima Ecclesiae. Esse materiale est idem viae status, sed destitutus charitate: in isto sunt iniqui omnes, licet sint ex praedestinatorum numero. Augustinus locis in argumento relatis Ecclesiam sumit in priore ex iis tribus sensibus, non autem in posterioribus. Indeque concludit nimis probare argumentum quod ex laudato Canticorum textu Cyprianus sumserat pro nullitate baptismatis extra Ecclesiam dati. Textus ille (ratiocinatio est Augustini) intelligitur de praedestinatiis: ergo si faveret Cypriano, probaret baptismum a non praedestinatiis datum irritum esse, quod tamen negabat ipse Cyprianus: *Haec intelligere non audeo* (inquit Augustinus cit. lib. 5. de Bapt. cap. 27.) *in avaris, et fraudatoribus, et raptoribus, et ebriosis, et invidis, quos tamen cum iustis baptismum habuisse communem, cum quibus communem non habebant utique charitatem, ex ipsius Cypriani litteris, sicut saepe commemoravi, uberius discimus et docemus.*

Confirmatur responsio. Augustinus ibidem asserit non hortum simpliciter, sed hortum conclusum esse illam Ecclesiam de qua ipse laudato loco loquitur; illum autem hortum conclusum dicit esse, quasi lilium inter spinas: ergo quemadmodum spinae licet non sint in lilio, sunt tamen in horto: ita reprobi qui fidem exterius profitentur sunt in Ecclesia, quam ille hortus adumbrat, quamvis non sint in lilio, hoc est, e numero praedestinatorum:

rum: *Nam dicat mihi aliquis (inquit ibidem S. Doctor) quomodo irrepserint in hortum conclusum et fontem signatum, quos saeculo solis verbis, et non factis renuntiasset Cyprianus, et tamen intus fuisse testatur?::: An istae sunt spinae in quarum medio est illa (Ecclesia praedestinata) sicut lilium, quod in eodem Cantico dicitur?*

Obiicies 2. Arca Noë adumbravit veram Christi Ecclesiam, ut docet Augustinus *lib. 5. de Bapt. cap. 28.* Ergo quemadmodum in Arca Noë non fuerunt nisi ii qui a diluvio salvi facti sunt: ita non sunt in Ecclesia nisi ii qui salutem consequi debent: ii vero sunt soli praedestinati: ergo, cet.

Resp. conc. ant. neg. conseq. In hoc nimirum valet Ecclesiae cum arca Noë comparatio, quod quemadmodum nullus a diluvio salvatus est nisi per arcam: ita nullus salutem consequuturus est nisi per Ecclesiam, hoc est, qui in Ecclesiae sinu Sacramenta non receperit: *Sicut ergo (inquit Augustinus solvens argumentum Cypriani petatum ex Ecclesiae cum arca comparatione) non alia, sed eadem aqua et in arca positos salvos fecit, et extra arcam positos interemit: sic non alio, sed eodem baptismo et boni Catholici salvi fiunt, et mali Catholici vel haeretici pereunt.*

Obiicies 3. Ii tantum sunt in Ecclesia qui sunt filii Dei: atqui soli praedestinati sunt filii Dei: *Ex nobis exierunt (verba sunt I. Ioann. cap. I.) sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.*

Resp. 1. neg. mai. Ratio est, quia (ut dicitur inferius) gravissimi quidam peccatores vere sunt in Ecclesia sumta secundum suum esse materiale, quamvis non sint filii Dei, hoc est, quamvis charitate sint destituti. Resp. 2. neg. min. Ratio est, quia in laudato ex Ioanne loco loquuntur non qui iusti sunt simpliciter, sed qui praeterea sunt praedestinati: unde ii qui non perseverant, non sunt filii Dei secundum esse finale, sed sunt secundum formale, eo quod habeant formam divinae filiationis, quae est charitas, seu gratia sanctificans.

ARTICVLVS II.

Vtrum soli baptizati sint in Ecclesia.

Not. I. Certum est infideles qui non sunt baptizati, ad Ecclesiam non pertinere : nam Paullus *I. ad Corinth. V.* aperte testatur eos non intus, sed extra Ecclesiam esse : *Quid enim mihi (inquit) de iis qui foris sunt iudicare ?*

Not. II. Dubitarunt nonnulli an Catechumeni ad Ecclesiam pertineant. Illud vero dubium nitebatur Ecclesiae praxi, quae pro catechumenis mortuis sine baptismo actu recepto quondam offerebat Missae sacrificium.

Conclusio. Catechumeni non sunt actu in Ecclesia.

Probatur 1. ex Scriptura. *Actor. II.* haec habentur : *Qui ergo receperunt sermonem, baptizati sunt, et appositae sunt in die illa animae circiter tria millia : ea autem verba : Appositae sunt,* significant ingressum in Ecclesiam : ergo illi homines antequam baptizarentur, licet iam crederent, nondum erant in Ecclesia.

Probatur 2. ex Patribus. Catechumeni nusquam a Patribus fidelium nomine vocati sunt : imo semper ab eis distincti fuere. Tertullianus *lib. de Praescript.* haereticis vertit crimini quod catechumenos a fidelibus non distinguerent. Chrysostomus *hom. 24. in Ioannem*, docet catechumenum nihil habere cum fidelibus commune.

Probatur 3. ratione theologica. Ecclesia, ex dictis superius, est coetus fidelium sub legitimis Pastoribus et eorundem Sacramentorum communione, sub capite Christo, Deo servientium. Atqui id catechumenis non convenit, tum quod (ut dictum est) catechumeni non sint fideles, tum quod Sacramentorum communione cum Ecclesiae membris colligati non sint.

Obiicies. Illi sunt actu in Ecclesia, qui salutem consequuntur : neque enim quisquam potest extra Ecclesiam salvari. Atqui catechumeni salvantur, quippe pro iis of-

Ggg

fer-

fertur sacrificium , quamvis baptismum actu non susceperint.

Resp. neg. mai. Nam ut quis salutem consequatur , non requiritur absolute ut actu sit in Ecclesia, sed satis est ut sit in ea per sincerum cordis desiderium , nec per eum stet quin in eam actu per baptismum ingrediatur.

Instabis. Illi sunt actu in Ecclesia , qui habent Ecclesiae formam , seu animam , hoc est , charitatem. Atqui catechumeni habent charitatem, quum, licet non sint baptizati , salvari possint.

Resp. neg. mai. Scilicet satis non est informari anima Ecclesiae , ut quis sit in eius sinu , sed praeterea necesse est ut sit in eius corpore , hoc est , ut per visibilem eorundem Sacramentorum communionem cum fidelium societate coniunctus sit.

ARTICVLVS III.

Vtrum vera Ecclesia ex solis iustis constet.

Not. I. **A**ffirmativam sententiam propugnant quidam heterodoxi recentiores , ut patet ex huiusce articuli paragrapho primo. Negativam contra defendunt Catholici ; quippe contendunt peccatores omnes , sive sint occulti , sive publici , esse in Ecclesia , donec ab ea aut per excommunicationem eiiciantur , vel ipsi ab ea voluntarie per schisma , aut haeresim , aut apostasim discedant.

Not. II. Aliqui possunt voluntarie ab Ecclesia discedere vel interius tantum , ita ut propter motivum temporale fidem quam corde abnegarunt exterius profiteantur , vel interius simul et exterius , ita ut nec corde nec opere sese fideles exhibeant.

Not. III. Ecclesia duobus modis considerari potest , vel secundum esse formale , seu animam quae est charitas , vel secundum esse materiale , seu corpus , quod est fidei professio coniuncta cum eorundem Sacramentorum commun-

munione. His praemissis, difficultas de qua agitur triplici conclusione solvenda est.

Conclusio I. Soli iusti sunt in Ecclesia tum secundum esse formale, tum secundum esse materiale sumta.

Probatur. Soli iusti habent Ecclesiae formam, seu informantur illius anima, quae non aliud est quam charitas: praeterea cum ceteris fidelibus coniunguntur per visibilem sub legitimis Pastoribus Sacramentorum participationem.

Conclusio II. Non soli iusti, sed gravissimi etiam peccatores, sive sint occulti, sive sint publici, sunt in Ecclesia secundum esse materiale sumta, si fidem exterius non negaverint.

Probatur 1. Ecclesia sumta secundum esse materiale est societas hominum qui sub legitimis Pastoribus Christi fidem profitentur, et eorundem Sacramentorum participatione inter se colligantur. Atqui peccatoribus de quibus agitur, id convenit: ergo sunt in Ecclesia quoad esse materiale, seu secundum visibile suum corpus sumta.

Probatur 2. Illi sunt in Ecclesia qui possunt eiici ex Ecclesia: atqui peccatores de quibus agitur in conclusione possunt eiici ex Ecclesia. Et quidem *primo*, eiici possunt qui correpti ab Ecclesia eam audire noluerint: Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum, cet. Si non audierit eos, dic Ecclesiae, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus: verba sunt Christi apud Matth. cap. XVIII. *Secundo*, reipsa incestuosus Corinthius ex Ecclesia propter infandum suum crimen eiectus est ab Apostolo: *Auditur* (inquit I. ad Corinth. V.) inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis, et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, hoc est, de Ecclesia, qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu cum virtute Domini nostri Iesu, tradere huiusmodi satanae in interitum carnis.

Probatur 3. Constans fuit semper Ecclesiae traditio, peccatores de quibus agitur esse in Ecclesia.

Tertullianus, Cyprianus, aliique omnes, qui datum ab haereticis baptisma censuerunt irritum esse, constanter supposuerunt valere datum a peccatoribus, de quibus est quaestio: hanc enim protulerunt discriminis rationem, quod haeretici non sint in Ecclesia, contra in ea revera sint adulteri, homicidae, aliique peccatores, de quibus agitur in conclusione.

Augustinus et alii Episcopi Catholici in collatione quam Carthagine cum Donatistis habuerunt, haec tria probare conati sunt. *Primum*, Caecilianum a Traditore (ut Donatistae contendebant) ordinatum non fuisse. *Secundum*, quod licet id supponeretur, non sequeretur tamen periisse Ecclesiam, quae cum Caeciliano communicaverat. *Tertium*, ideo autem non periisse quod Ecclesia quae militat in terris, non ex iustis tantum, sed etiam ex iniuris constet. Idque etiam confessi sunt 296. Episcopi Donatistae, ut hisce verbis docet Augustinus *Breviculo collationis diei tertiae cap. 8. Quum ad Evangelicam similitudinem venissent, quam Catholici in mandato suo posuerant de retibus in mare missis, quibus congregari dixit Dominus omnia genera piscium, et bonos a malis in littore, hoc est, in fine saeculi separari; etiam ipsi fassi sunt in Ecclesia esse permixtos saltem occultos malos.* Idem S. Doctor late illud argumentum prosequitur *lib. de unitate Ecclesiae cap. 14. Habemus (inquit) innumerabilia testimonia, et de commixtione malorum cum bonis in eadem communione Sacramenti :: In Canticis Canticorum, quod de Ecclesia sancta dictum omnis Christianus agnoscit: Sicut lilium in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarum. Vnde appellat spinas, nisi propter malignitatem morum? et easdem unde filias, nisi propter communionem Sacramentorum? Eiusdem lib. cap. ult. idem hisce verbis docet: Tunc quisque infructuosus et nondum a radice praecisus est, quum mala cupiditate agit quidem illa opera, de quibus dictum est: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.*

Hieronymus in dialogo adversus Luciferianos ait, quod sic-

sicut in arca Noë fuerunt pardus, hoedi, lupi, et agni, ita et hic, hoc est, in Ecclesia cuius, ex ipso Hieronymo, arca Noë fuit typus, iusti et peccatores reperiuntur.

Fulgentius *lib. de fide ad Petrum cap. 45.* asserit de fide esse quod mali cum bonis in Christi Ecclesia permisceantur. Idem pluribus argumentis demonstrat Gregorius Magnus *homil. 38. in Evangelia.*

Conclusio III. Occulti infideles, hoc est, qui interius contradicunt fidei articulis, si baptizati sint, et in externa cum fidelibus communione sub legitimis Pastoribus permaneant, sunt in Ecclesia.

Probatur. II sunt in Ecclesia, qui iurisdictionem habent in Ecclesiam: neque enim probabile est eum qui est extra Ecclesiam, habere aliquam in fideles iurisdictionem; ideo enim Patres contenderunt haereticos, hoc est, haeresim palam profitentes, nihil omnino auctoritatis habere, quod foris sint non intus. Ita ratiocinantur Cyprianus *epist. 73.* Ambrosius *lib. 1. de Poenit.* Hieronymus *in dialogo adversus Luciferianos*, Augustinus *in Enchir. cap. 65.* ubi ait extra Ecclesiam non remitti peccata. Atqui infideles occulti, de quibus in conclusione, habent iurisdictionem in Ecclesiam: scilicet Parochi, Episcopi ligare possunt et solvere, quamvis interius fidei contradicant; nec excidunt ex suo iure nisi quum praebuerunt manifesta infidelitatis argumenta.

Confirmatur argumentum ex Augustino, qui *lib. 3. de Baptism. cap. 19.* asserit pseudochristianos qui fraternae charitatis sunt inimici, *foras* exire ubi se dederit occasio: at *foras* exire non potuerunt, qui *intus* non erant.

Obiicies 1. Illi non sunt in Ecclesia, qui non pertinent ad Corpus Christi; sed impii non pertinent ad Corpus Christi; quum non habeant eius spiritum: *Qui spiritum Christi non habet* (ait Apostol.) *hic non est eius.*

Resp. dist. min. Impii non pertinent ad Corpus Christi sumtum secundum esse formale, seu formam, hoc est, charitatem per quam vivit et informatur, conc. minor. sumtum secundum esse materiale, neg. min. Solutio patet ex dictis superius.

Ob-

Obiicies 2. Impii se habent Ecclesiae respectu, sicut paleae respectu panis: *Unus panis* (ait Paullus *I. ad Corinth. X.*) *unum corpus multi sumus*: atqui paleae non pertinent ad panem: ergo neque impii pertinent ad Ecclesiam.

Resp. neg. mai. Nempe in eo valet similitudo fidelium cum pane, quod sicut multa frumenti grana unum panem efficiunt: ita baptismus ex pluribus hominibus unam societatem efficiat.

Obiicies 3. Ecclesia sancta est: id nimirum profiteamur in symbolo: ergo impii non sunt in illius sinu.

Resp. dist. ant. Sancta est quoad plura sui membra, conc. ant. quoad omnia, neg. ant. Quum denominatio sumatur a nobiliori parte, par est ut Ecclesia sancta dicatur a sanctis quos in suo sinu fovet, quamvis minor sit sanctorum quam iniquorum numerus. Praeterea aliis etiam modis, de quibus infra dicetur, sanctitas Ecclesiae convenit.

Obiicies 4. Qui non habent Deum pro Patre non possunt habere Ecclesiam pro matre: sed impii Deum non habent pro Patre, sed diabolum, dicente Christo: *Vos ex patre diabolo estis*. Verum qui non habent Ecclesiam pro matre, non sunt in Ecclesia: ergo, cet.

Resp. dist. mai. Qui nullo modo habent Deum pro Patre, non possunt Ecclesiam habere pro matre, conc. mai. qui habent aliquo modo, neg. mai. Impii, seu qui non sunt in statu gratiae sanctificantis, habent Deum pro Patre non quidem per imitationem, sed ratione generationis, nam revera a Christo geniti sunt in Ecclesiae sinu; ac proinde ratione eiusdem generationis habent Ecclesiam pro matre: illis eo quidem titulo deberetur hereditas aeterna, sed quum generationem suam vitiis deturpaverint, exciderunt ex iure quod ad eam habebant: unde de iis sic Ecclesia conqueritur *Isaiae I. Filios enutrevi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me*.

Obiicies 5. Augustinus *lib. de unitate Ecclesiae cap. 25.* multa docet quibus evincitur infideles occultos, licet in Ecclesia baptizati sint, et cum fidelibus in externa Sacramentorum communione permaneant, non esse Ecclesiae

siae membra. Asserit 1. eum omnem qui veritati contradicit, ipsa contradictione praescindi ab Ecclesia: *Sed* (inquit) *quum pro ipsis operibus, etiam veritati apertissimae qua redarguitur, resistere coeperit, tunc praeciditur.* Asserit 2. illam praecisionem fieri, etiam in homine qui externa Sacramentorum communione fruitur: *Multi tales sunt in Sacramentorum communione cum Ecclesia, et tamen iam non sunt in Ecclesia.* Asserit 3. praecisum non fieri Ecclesiae membrum, si fictus reconciliationis ritui exterius se subiiciat: *Quid si ergo fictus accedat, atque adversus veritatem et Ecclesiam cor inimicissimum gerat, quamvis peragatur in eo illa sollemnitas, numquid reconciliatur, numquid inseritur? Absit.*

Resp. ad 1. neg. ant. Nempe per baptismum, externam fidei professionem, exhibitam legitimis Pastoribus obedientiam, Sacramentorum communionem infidelis occultus unitur veris Ecclesiae membris. Ad 2. dico Augustinum loqui de contradictione manifesta, non autem de occulta. Ad 3. dicendum est textum illum intelligi de insertione et reconciliatione quoad fructum: neque enim ille hypocrita quidquam emolumenti percipit ficta sua reconciliatione; membrum est aridum, insertum quidem corpori, sed vita et qualibet actione sibi propria destitutum.

Obiicies 2. Infideles occulti, sunt Pagani, vel Iudaei, vel haeretici: atqui nec Pagani, nec Iudaei, nec haeretici sunt in Ecclesia: ergo, cer.

Confirmatur argumentum. Baptizatus, qui libere adhaeret aut Paganorum, aut Iudaeorum, aut haereticorum erroribus, est ipso iure excommunicatus. Sed excommunicatus non est in Ecclesia: ergo neque qui aut gentilem, aut iudaicum, aut haeticum animum gerit licet exterius fidem catholicam profiteatur.

Resp. veram esse minorem, si intelligatur de Paganis, Iudaeis, haeticis publicis: falsam vero si intelligatur de occultis: idem dici debet de excommunicatis si sint occulti, secus si sint publici. Ratio solutionis est, quia hypocritae de quibus agitur in argumento, excommunicati de quibus est quaestio, si sint Episcopi, aut Parochi, aut
sim-

simplices Presbyteri, non desinunt, etiam quoad potestatem iurisdictionis, esse veri Episcopi, veri Parochi, veri Sacerdotes: unde quamdiu contra eos depositionis sententia lata non fuerit, fideles debent cum eis communicare, et licite possunt ab eis Sacramenta recipere, ut in Concilio Constantiensi definitum est.

ARTICVLVS IV.

Vtrum publici haeretici, manifesti schismatici sint in Ecclesia.

Not. I. **P**er publicos haereticos, intelligimus eos qui palam adhaerent erroribus, quos norunt ab Ecclesia expresse fuisse damnatos, sive exterius in Sacramentorum participatione ac reliquis Christianae religionis officiis communicent cum aliqua societate christiana, sive non communicent. Per publicos schismaticos intelliguntur ii, qui publice rebelles sunt in legitimos Pastores, sive contra eos altare erexerint, sive non erexerint.

Not. II. Quidam recentiores Calvinistae, inter quos Iurius, docent publicos haereticos, manifestos schismaticos, esse in vera Christi Ecclesia, ac salutem posse consequi, in quacumque sint secta, quibuscumque Pastoribus adhaereant, modo ea secta, modo ii Pastores profiteantur fundamentales (ut loquuntur) Christianae fidei articulos. Nempe contendunt veram Christi Ecclesiam, non esse individuum aliquam societatem, sed congeriem omnium sectarum, quae fundamentales (ut aiunt) fidei articulos non everterint: quamvis illae sectae ita a se invicem separatae sint, ut sese mutuo anathemate confodiant.

Not. III. In eam vero sententiam abierunt Calvinistae duplici de causa: 1. ut suorum Pastorum missioni consulerent: 2. ut liberarent se anathematis vinculo quod Ecclesia in eos intorsit. Ecclesia Romana (inquiunt) priores nostros reformatores aluit in suo sinu, eis evangelicum ministerium credidit; accepto autem in Ecclesia Romana
iu-

iure non exciderunt discedendo ab illius communione, et altare contra ipsam erigendo: quippe divina missio, legitimum ministerium conservantur in qualibet societate, quae fundamentales fidei articulos profitetur, quamvis ab ea, ex qua se ipsam separavit, anathemate confixa sit. Praeterea (inquiunt) licet Ecclesia Romana nostris dogmatibus opponat OEcuménica Concilia; nos eiusmodi Conciliorum non ducimus haberi debere rationem, quia non sunt Concilia ad quae omnes societates christianae convenerint, ac proinde non sunt infallibilia, quum non sint Concilia OEcuménica, hoc est, quae totam Ecclesiam christianam repraesentent.

Not. IV. Vna omnium est Catholicorum vox extra Ecclesiam esse manifestos haereticos, publicos schismaticos, ac eos omnes, qui aut propugnant errores, quos sciunt ab Ecclesia aperte damnatos, aut qui legitimis Pastoribus subesse detrectant, sive cum sectis aliquibus communione colligentur, sive non colligentur; sive ii errores ex iis sint quorum explicita fides est necessitate medii necessaria ad salutem, sive sint ex iis, quorum fides est necessaria sola necessitate praecepti.

Not. V. Hoc principio nititur mox relata Catholicorum doctrina, quod vera Christi Ecclesia sit unica et individualis societas, cuius membra eorundem articulorum definitorum fide, eorundem Sacramentorum participatione, eorundem Pastorum communione inter se colligata sunt.

Conclusio. Publici haeretici, manifesti schismatici non sunt in vera Christi Ecclesia, ac proinde salutem consequi non possunt.

Probatur 1. Illi non sunt in Ecclesia, quos nullus christianus per sexdecim priora saecula credidit esse in Ecclesia: atqui nullus christianus per sexdecim priora saecula credidit publicos haereticos, manifestos schismaticos esse in vera Christi Ecclesia: ergo revera in ea non sunt. Maior propositio videtur evidens: quod enim nemo credidit per sexdecim priora saecula, decimo septimo non potest esse articulus fidei, siquidem ut quid sit articulus fidei debet esse revelatum: id autem quod nemo per tot

Hhh

sae-

saecula credidit, non fuit revelatum, nempe in Ecclesia non sunt novae revelationes, sed id totum quod ad fidem et mores pertinet fuit Apostolis revelatum, iuxta illud Scripturae: *Ille* (Spiritus Sanctus) *docebit vos omnia*. Minor vero propositio sic ostenditur. Illud per sexdecim priora saecula non fuit creditum, quod non fuit auditum: fides enim (Apostolo teste) est ex auditu: atqui per sexdecim priora saecula non fuit auditum publicos haereticos, manifestos schismaticos esse in Ecclesia: scilicet id non fuit auditum, quod non fuit praedicatum: atqui a nemine per illud saeculorum spatium praedicatum fuit publicos haereticos, manifestos schismaticos esse in Ecclesia: neque enim in Patribus, qui iis saeculis vivere, reperitur aliquid, quo probetur illos praedicasse articulum de quo agitur: ergo, cet.

Probatur 2. Tantum abest ut aliquis per sexdecim priora saecula docuerit publicos haereticos et manifestos schismaticos esse in Ecclesia, quin potius omnes ab ea illos excluserint.

Primo, quoties Patres verbum, *Ecclesia*, simpliciter ac sine addito protulerunt, semper intellexerunt societatem ex qua publici haeretici et manifesti schismatici exclusi essent: ergo, cet. Antecedens subsequentibus momentis sic ostenditur.

Irenaeus *lib. 3. adversus haereses cap. 4.* haec habet: *Tantae igitur ostensiones quum sint haec, non oportet adhuc (de haereticis loquitur) quaerere apud alios veritatem quam facile est ab Ecclesia sumere, quum Apostoli, quasi in depositarium dives, plenissime in eam contulerint omnia quae sint veritatis, uti omnis quicumque velit,umat ex ea potum vitae. Haec est enim vitae introitus; omnes autem reliqui fures sunt et latrones. Propter quod oportet devitare quidem illos; quae autem sunt Ecclesiae, cum summa diligentia diligere, et apprehendere veritatis traditionem. Evidens est Irenaeum eo in loco opponere Ecclesiam sectariis, quos postea haereticos appellat, propriisque nominibus exprimit, aitque specialiter de Marcione, quod saepe in Ecclesiam veniens, et exomologesim faciens in his*
quae

quae dicebat male, abstentus sit. Ergo Irenaeus Ecclesiae nomine intellexit societatem a qua haeretici ac schismatici essent exclusi.

Tertullianus *lib. de praescription. cap. 4.* scribit haereses persequi Ecclesiam: *Nunc sunt (inquit) haereses non minus doctrinarum perversitate Ecclesiam lacescentes, quam tunc Antichristus persecutionum atrocitate persequetur: unde sic arguitur: illi excluduntur ab Ecclesia qui eam persequuntur: atqui ex Tertulliano, haeretici Ecclesiam persequuntur: ergo haeretici excluduntur ab Ecclesia.*

Clemens Alexandrinus *Stromatum lib. 7.* sic loquitur: *In unius ergo naturae sortem cooptatur Ecclesia, quae est una, quam conantur haereses in multas discindere.* Ex quibus verbis sic conficitur argumentum: ille exclusit haereticos ab Ecclesia, qui asseruit haereticos conari eam in multas Ecclesias discindere: atqui (ut ex mox laudato textu patet) Clemens Alexandrinus id asseruit: ergo, cet.

Hilarius *lib. 7. de Trinitate*, haec habet in eundem scopum: *Haeretici omnes contra Ecclesiam veniunt, sed dum haeretici omnes se invicem vincunt, nihil tamen sibi vincunt; victoria enim eorum Ecclesiae triumphus est.* Hincque sic conficitur argumentum: ille publicos haereticos et manifestos schismaticos exclusit ab Ecclesia, qui asseruit haereticos venire contra Ecclesiam, eorum a se invicem victoriam non illorum esse, sed Ecclesiae: atqui id asseruit Hilarius: ergo, cet.

Hieronymus *adversus Luciferianos sub finem*, sic loquitur: *Sicubi audieris eos qui dicuntur Christi, non a Domino Iesu Christo, sed a quoquam alio nuncupari: ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses sive Campitas; scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse synagogam.* Qui docuit haereticos, ipsos etiam Montenses, sive Montanistas, non esse Ecclesiam Christi, sed Antichristi synagogam, exclusit haereticos a vera Ecclesia: atqui id docuit Hieronymus: ergo, cet.

Quod Patres egerunt in privatis suis scriptis, idem praestiterunt ad synodos adunati, seu haereticos ac schismaticos excluserunt ab Ecclesia.

Hhh 2

Con-

Concilium Laodicaenum *canon. 9.* vetat iis qui sunt in Ecclesia *ne ad coemeteria, vel ad ea quae martyria appellantur haereticorum, orationis causa vel sanitatis * accedant.* *Canon. 10.* edicit non oportere eos, qui sunt Ecclesiae, indiscriminatum suos filios haereticis matrimonio coniungere. Eos igitur qui sunt in Ecclesia distinguit ab haereticis; ac proinde haereticos exclusit ab Ecclesia.

Concilium Constantinopolitanum I. non minus aperte sumit Ecclesiam in sensu haereticorum exclusivo: *Haereticos autem dicimus* (verba sunt *canon. 6.* Gentiano Herveto interprete) *et qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, et qui sunt postea a nobis anathematizati: ad haec autem et eos, qui se sanam quidem fidem confiteri prae se ferunt, avulsi autem sunt et abscissi, et adversus canonicos nostros Episcopos congregationem faciunt.* In ea autem verba notandum est 1. Concilium haereticos et schismaticos opponere Ecclesiae. Notandum est 2. ipsum haereticorum nomine non intelligere tantum eos qui negant aut Trinitatis, aut Incarnationis mysterium; sed omnes sectarios, qui ab Ecclesia abdicati sunt, ac proinde Montanistas et Novatianos, qui circa illa mysteria nusquam errarunt. Vide septimum eiusdem Concilii canonem, in quo Montanistae et Novatiani recensentur inter haereticos, quos adhibito quodam externo ritu in Ecclesiam admitti debere decernit.

Concilium Ariminense sic, quum adhuc esset catholicum, in Valentem et Vrsacium protulit depositionis sententiam: *Detrahantur ab Ecclesia ut Catholica Ecclesia in pace permaneat:* synodus quae iussit ut Valens et Vrsacius detraherentur ab Ecclesia, non censuit eos post eam detractionem adhuc esse in Ecclesia: atqui, cet. ergo, cet.

Concilium Carthaginiense IV. *canon. 71.* prohibet ne haereticorum conventicula appellentur Ecclesiae nomine: illi igitur persuasum fuit haereticos non esse in Ecclesia.

Quinta synodus generalis *actio. 3.* sic loquitur: *Hac*
igi-

* Ita Exiguus et Mercator. Gentianus vero Hervetus reddit: *Orationis causa, vel venerationis.* Et certe vox *θεραπείας* utrique respondet interpretationi. Reddi quoque poterat *funulatus* vel ministerii praestandi ergo, si ad vocis sensum attenderis.

igitur recta confessione in sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia servanda et praedicanda, si quis semetipsum ab eius communione separet, contraria ei sapiens, talis semetipsum alienans rectae fidei, et haereticis connumerans, iuste a sancta Dei Ecclesia condemnatur et anathematizatur: unde sic arguitur: qui condemnantur et anathematizantur ab Ecclesia, non sunt in Ecclesia: atqui haeretici, et ii qui seipsos illis adiungunt condemnantur et anathematizantur ab Ecclesia: ergo ex quinta synodo generali non sunt in Ecclesia.

Secundo, Patres veram Christi Ecclesiam vocarunt Ecclesiam Catholicam: atqui ab Ecclesia Catholica excludunt omnes publicos haereticos, et omnes manifestos schismaticos: ergo, cet. Minor propositio in qua positus est difficultatis cardo, ipsismet Patrum textibus ostenditur.

Tertullianus Catholicam opponit haeresibus: haec enim habet lib. de praescription. cap. 30. Constat (inquit de Valentino et Marcione) in Catholicae primo doctrinam credidisse apud Ecclesiam Romanensem, donec ob inquietam semper eorum curiositatem ::: semel et iterum eiectioni, cet.

Concilium Nicaenum I. in suo symbolo hisce verbis exprimit eorum damnationem qui contendebant Verbum non esse consubstantiale Patri: Anathematizat Catholica et Apostolica Ecclesia; ea autem verba omni carerent sensu, si Catholicae nomen ipsis etiam haereticorum synagogis conveniret. Canon. 8. idem Concilium manifeste supponit Novatianos non fuisse in Ecclesia Catholica, imo ab ea fuisse revera separatos: haec enim habet: De his qui se nominant quandoque Catharos, id est, mundos; si aliquando venerint ad Ecclesiam Catholicam, placuit sancto et magno Concilio, ut impositionem manus accipientes, sic in Clero permaneant. Haec autem prae omnibus eos scriptis convenit profiteri, quod Catholicae et Apostolicae Ecclesiae dogmatibus adhaereant et sequantur.

Concilium Constantinopolitanum I. eadem qua Nicaenum I. ratione sumit Catholicae nomen quum canon. 7. decernit Arianos, Macedonianos, Novatianos, hac lege recipi debere: Omnem haeresim anathematizantes, quae non
sen-

sentit, ut sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia:

Catholicae nomen ita prioribus saeculis proprium erat verae Ecclesiae, sumtae pro societate quae haereticos et schismaticos excludit, ut ipsi etiam haeretici conventiculis suis nomen illud tribuere non auderent. *Tenenda est nobis (inquit Augustinus lib. de vera religione cap. 7.) Christiana religio, et eius Ecclesiae communicatio quae Catholica est, et Catholica nominatur, non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis. Velint nolint enim ipsi quoque haeretici et schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quam Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo Orbe nuncupatur.*

Tertio, quae adversarii respondent ad loca quae hucusque tum ex Patribus, tum ex Conciliis prolata sunt, nullius omnino sunt ponderis; nempe aiunt ea intelligi debere de haeticis, qui negant articulos fundamentales fidei, non autem de iis qui negant eos qui non sunt fundamentales. Ea (inquam) solutio nullius omnino est ponderis. Nam 1. iis locis in quibus Patres et Concilia haereticos excludunt ex Ecclesia Catholica, nequaquam distinguunt inter haereticos, qui negant articulos fundamentales, et eos qui negant non fundamentales: imo de omnibus prorsus haeticis absque exceptione loquuntur: Omnem haeresim anathematizantes (inquit Concilium Constantinopolitanum I. can. 7.) quae non sentit ut sancta Dei Catholica et Apostolica Ecclesia. Idem quoque patet ex canon. 8. Concilii Nicaeni I. ubi praescribitur, ut qui in Ecclesiam redeunt, omnia Ecclesiae Catholicae dogmata suscipiant. 2. Montanistae, Novatiani, Quartodecimani, Sabbatiani non negabant articulos fundamentales: neque enim aut circa Trinitatem, aut circa Incarnationem, aut circa gratiam errabant, sed tantum circa nonnulla capita quae aut ad disciplinam, aut ad Ecclesiae potestatem spectabant: Montanistae tamen, Novatiani, Quartodecimani, Sabbatiani ab Ecclesia exclusi sunt a Patribus, ut patet ex locis quae a nobis relata sunt. 3. Qui in Concilio Granatensi canonib. 11. 12. 13. 17. 18. 19. anathemate
da-

damnantur, proindeque eiiciuntur ex Ecclesia, non negabant articulos fundamentales, sed errabant tantum circa quaedam disciplinae capita, ut cuique laudatos canones legenti manifestum fiet. 4. Sectarii qui articulos fundamentales a non fundamentalibus distinguunt, nullam aut ex Scriptura, aut ex traditione regulam proferre possunt, per quam articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguantur; ac proinde nullus aut Gentilis, aut Iudaeus, aut haereticus qui voluerit dare nomen Ecclesiae Catholicae, scire poterit ubinam sit Ecclesia Catholica: quum enim variae Christianorum sectae propter quaedam dogmata in se invicem anathematis fulmen intorqueant; Gentilis ille, aut Iudaeus, aut haereticus cognoscere non poterit an illa dogmata sint articuli fundamentales, an vero non fundamentales. Scilicet quaelibet secta putat dogmata, quae damnat anathemate, esse fundamentalia: sic Arianis persuasum est articulum de Consubstantialitate Verbi, quem Ecclesia Romana profitetur, esse errorem fundamentalem; sic etiam Nestoriani censent articulum de hypostatica Verbi unione cum natura humana esse errorem fundamentalem, et ita de ceteris haereticis.

Solvuntur adversariorum argumenta.

Obiicies 1. Hieronymus in dialogo adversus Luciferianos docet iustos et peccatores esse in Ecclesia: Arca Noë (inquit cap. 8.) Ecclesiae typus fuit :::: Vt in illa omnium animalium genera, ita et in hac universarum et gentium, et morum homines sunt. Vt ibi pardus et boedi, lupus et agni, ita et hic iusti et peccatores: atqui per iustos et peccatores Hieronymus hic intelligit Catholicos et haereticos: ergo Hieronymus censuit Catholicos et haereticos esse verae Ecclesiae membra. Probatur min. Ille per peccatores intelligit haereticos qui ex eo quod peccatores sint in Ecclesia, concludit valere baptismum ab haereticis datum: sed Hieronymus id revera concludit: nempe docet Cyprianum quod illum articulum ignorarit, seu in Ecclesia esse iustos et peccatores, iterasse baptismum ab haereticis datum:

Co-

Conatus est B. Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: et idcirco haereticorum baptismum reprobans, ad Stephanum tunc Romanae urbis Episcopum, qui a B. Petro vigesimus secundus fuit, super hac re Africanam synodum direxit: sed conatus eius frustra fuit.

Resp. 1. nimis probare illud argumentum: nempe probat Saturninum, Carpocratem, Cerinthum, Ebionem aliosque qui (ut loquuntur adversarii) negarunt fundamentales fidei articulos fuisse verae Ecclesiae membra. Scilicet, ex eo quod iniusti et peccatores sint in Ecclesia, Hieronymus concludit baptismum ab illis haereticis datum valuisse: *Ad eos (inquit) venio haereticos, qui Evangelia laniaverunt, Saturninum quemdam, et Ophitas, et Carpocratem, et Cerinthum, et huius successorem Ebionem, et ceteras pestes, quorum plurimi vivente adhuc Ioanne Apostolo eruperunt: et tamen nullum eorum legimus rebaptizatum. At id est contra adversariorum systema, et contra apertam ipsiusmet Hieronymi sententiam, qui ad calcem libri adversus Luciferianos sic loquitur: Sicubi audieris, eos qui dicuntur Christi, non a Domino Iesu Christo, sed a quoquam alio nuncupari, ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses, sive Camritas, scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse synagogam.*

Resp. 2. concessa maiore, neg. min. ad cuius probationem, neg. mai. Ratio est, quia ex suppositione quod iniusti et peccatores sint (ut fatebantur Luciferiani contra quos agit Hieronymus) verae Ecclesiae membra, recte sequitur valere baptismum datum ab haereticis: nempe, si non valeret (haec erat ratio Luciferianorum, quam antea Cyprianus contra Stephanum agens protulerat) maxime quia haeretici, quum non habeant Spiritum Sanctum, quum vacui sint charitate, non possunt per baptismum conferre Spiritum Sanctum, conferre charitatem, tribuere remissionem peccatorum: sed (argumentum est Hieronymi, quo S. Augustinus contra Donatistas agens pariter usus fuit) illa ratio nulla est: valet enim baptismum datum in Ecclesia ab impiis qui, licet in eius sinu existentes, nec charitatem, nec Spiritum Sanctum habent: ergo valere de-

debet datum etiam extra Ecclesiam ab iis, qui tum Spiritu Sancto, tum charitate vacui sunt. Vide Augustinum *lib. 6. de Bapt. cap. 8. 16. et 18.*

Obiicies. S. Basilius in *epistola canonica ad Amphilo-
chium* expresse docet schismaticos esse in Ecclesia: ergo
aliqui ex iis qui anathemate damnantur, sunt verae Ec-
clesiae membra. Probat ant. Vbi S. Basilius distinxit in-
ter haereses, schismata, et illegitimos conventus, sic lo-
quitur *canon. 1. Visum est ergo antiquis haereticos quidem
omnino reiicere: qui se autem absciderunt, qui schismatici
dicuntur, ut qui adhuc sint Ecclesiae, admittere.**

Resp. 1. negando Basilium eo sensu, quo a Calvinis-
tis asseritur, docuisse schismaticos esse verae Ecclesiae
membra: scilicet hodierni Calvinistae eo sensu volunt schi-

Iii

sma-

* Iueninius in explicando Basilii loco mirifice torquetur, quia
pravam interpretationem, non vero Graecum autographum con-
sultit. Textus Graecus hicce est: Ἐδοξε τοίνυν τοῖς ἐξ ἀρχῆς
τὸ μὲν τῶν αἱρετικῶν παντελῶς ἀθετῆσαι· τὸ δὲ τῶν ἀποχισάντων ὡς ἐπὶ ἐκ
τῆς Ἐκκλησίας ὄντων παραδέξασθαι. Loquitur Basilius non tam de
haereticis et schismaticis quam de ipsorum baptismo, exponens
quorumnam baptismum recipiat Ecclesia, quorum autem explo-
dat. Recte igitur Patres Maurini ita laudatum locum transtu-
lerunt. *Visum est ergo antiquis haereticorum quidem baptisma omni-
no reiicere, schismaticorum vero ut adhuc ex Ecclesia existentium
admittere.* Non ergo schismaticos recipit Ecclesia, Basilio au-
ctore, sed ipsorum baptisma. Verba illa ὡς ἐπὶ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας
ὄντων, ut qui adhuc ex Ecclesia sunt, scilicet schismatici, non
significant eos ad Ecclesiae corpus pertinere, sed adhuc Eccle-
siae doctrinam amplecti, alioquin non schismatici tantum, sed
haeretici forent. Hocque genus loquendi usitatissimum est. Pau-
sanias οἱ ἐκ τοῦ περιπάτου, qui sunt ex peripato dicit, sectatores pe-
ripateticae doctrinae significans.

Quod vero Basilius ait: *Visum fuisse antiquis haereticorum ba-
ptisma reiicere*; non de quocumque baptismo ab haereticis col-
lato intelligendum est, sed de eo quod haereticorum proprium
sit, nec fidem Ecclesiae exprimat, atque adeo distinctum a ba-
ptismo quo utitur Ecclesia. Prius enim dixerat antiquos re-
cepisse baptismum τὸ μὴ ἐν τῇ πίστει παρεχόμενον, quod nihil a fi-
de recedit. Veraque nostra expositio, aperti ssima erit legenti Ba-
silium non perfunctorie.

smaticos esse verae Ecclesiae membra, quod illi se coniungere teneantur, quod in suo schismate salutem consequi possint. Basilius vero contrarium expresse profitetur; haec enim habet de Novatianis qui circa praecipuos fidei articulos non errabant: *Cathari sunt et ipsi ex iis qui sunt abscissi :::: quoniam separationis quidem principium per schisma: qui autem se ab Ecclesia abiunxerunt, non habent amplius in se gratiam spiritus. Defecit enim traditio, quod discissa sit consequentia. Qui enim primi recesserunt, ordinationem a Patribus habebant, et per manuum impositionem habebant spiritualem gratiam. Qui autem abrupti sunt, laici effecti, nec baptizandi, nec ordinandi habent potestatem, ut qui non possint amplius Spiritus Sancti gratiam aliis quoque praebere, a qua ipsi exciderunt.* *

Resp. 2. Basilium censuisse schismaticos non re ipsa, sed tantum nomine tenus, esse in Ecclesia; nam expresse asserit eos post poenitentiam admitti debere in Ecclesiam: docet eos esse ab Ecclesia separatos: *Qui autem (inquit) se ab Ecclesia abiunxerunt, non habent in se amplius gratiam Spiritus*: indeque idem Basilius concludit eos non habere baptizandi potestatem. Verum quum ea Basilii loquendi ratio aequivocum sensum praebere videretur, eam correxit prius Concilium Constantinopolitanum, siquidem canon. 6. schismaticos ad haereticorum classem reducit: *Haereticos autem dicimus et qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, et qui sunt postea a nobis anathematizati: ad haec autem et eos qui se sanam quidem fidem confiteri praese ferunt; avulsi autem sunt et abscissi, et adversus canonicos nostros Episcopos congregationem faciunt.*

Obiicies 3. Illi sunt in Ecclesia, qui cum ea sunt coniuncti: atqui publici haeretici et manifesti schismatici sunt con-

* Neque suam hic sententiam refert S. Basilius, sed Firmiliani et aliorum qui ideo rebaptizabant omnes de haeresi vel schismate venientes, quia, aiebant, quum extra Ecclesiam sint haeretici et schismatici, non habent in se amplius gratiam spiritus. Imo hoc illorum argumentum iure merito explodit Basilius, qui paullo antea schismaticorum baptismum recipi debere totidem verbis asseruerat.

coniuncti cum Ecclesia; ergo revera sunt in Ecclesia. Minor ostenditur 1. auctoritate Augustini, qui *lib. 1. de Bapt. cap. 10.* quaerentibus schismaticis utrum pars Donati per baptismum Christo filios generet, sic respondet: *Quasi vero ex hoc generet unde separata est, et non ex hoc unde coniuncta est.* 2. Schismatici communem habent cum Ecclesia tum fidem, tum baptismum: proindeque cum illa nonnullam habent coniunctionem: *Sed adiuncta est* (inquit *ibidem* Augustinus) *in uno baptismo.*

Resp. dist. mai. Illi sunt in Ecclesia qui cum ea sunt coniuncti secundum omnia, conc. mai. secundum aliqua tantum, neg. mai. Ratio est 1. quia ii etiam haeretici qui negant articulos fundamentales, Sociniani v. g. secundum aliquid coniuncti sunt cum Ecclesia, nempe credunt Dei existentiam, divinam Christi missionem, plurimaeque alia capita, habent praeterea idem cum Catholicis baptismum: et tamen (fatentibus etiam adversariis quos impugnamus) illi haeretici non sunt in Ecclesia. 2. Ea quae haeretici aut schismatici habent communia cum Ecclesia, eis nequaquam prosunt ad salutem quamdiu in haeresi aut schismate remanserint, proindeque ita non sunt in Ecclesia, ut sub salutis periculo ad unitatem redire non teneantur: ita ratiocinatur Augustinus *Enarratione in Psalm. LIV.* nempe haec Psalmi verba: *In multis erant mecum*, sic in Donatistas, ceterosque schismaticos intorquet: *Quare dixi: Appropinquant mihi? Quia in multis erant mecum::: Baptismum habebamus utrique, in eo erant mecum. Evangelium utrique legebamus, erant in eo mecum. Festa martyrum celebrabamus, erant ibi mecum. Paschae sollemnitatem frequentabamus, erant ibi mecum::: In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis in quibus non mecum, non eis prosunt multa, in quibus mecum.* 3. Idem S. Doctor *lib. de fide et symbolo* rationem reddit cur haeticorum ac schismaticorum in aliquibus capitibus cum Ecclesia coniunctio, satis non sit ut sint in Ecclesia; ut quae nobiscum habent communia, eis prosint: *Credimus* (inquit *cap. 10.*) *et sanctam Ecclesiam, utique Catholicam: nam et haeretici et schismatici congregationes suas Ecclesias vocant. Sed*

haeretici de Deo falsa sentiendo, ipsam fidem violant, schismatici autem discissionibus iniquis a fraterna charitate dissiliunt, quamvis ea credant quae credimus. Quapropter nec haeretici pertinent ad Ecclesiam Catholicam quae diligit Deum, nec schismatici, quoniam diligit proximum. 4. Non minus clare idem S. Augustinus lib. de unitate Ecclesiae cap. 4. docet coniunctionem imperfectam, seu secundum aliqua tantum capita, quam haeretici et schismatici habent cum Ecclesia, non satis esse ut sint in illius sinu; sic enim loquitur: Quicumque credunt quidem quod Christus Iesus in carne venerit, cet. sed tamen ab eius corpore quod est Ecclesia, ita dissentiunt, ut eorum communio non sit cum toto quacumque diffunditur, sed in aliqua parte separata inveniat, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia.

Obiicies 4. *Ii sunt verae Ecclesiae membra, quorum societas filios parit Christo: atqui societas sive haereticorum, sive schismaticorum, Christo filios parit, nempe per Sacramentum Baptismatis delet in infantibus peccatum originale, confertque gratiam per quam vere fiunt filii Dei: ergo manifesti haeretici et publici schismatici sunt verae Ecclesiae membra.*

Resp. dist. mai. *Ii sunt verae Ecclesiae membra, quorum societas filios Christo parit tamquam ipsius Christi sponsa, conc. mai. tamquam Ecclesiae ancilla, neg. mai. Distinguo pariter min. Atqui societas sive haereticorum, sive schismaticorum, Christo generat filios tamquam Ecclesiae ancilla, conc. min. tamquam Christi sponsa, neg. min. In baptismo reperitur semen Christi qui sponsus est Ecclesiae: societates sive haereticorum, sive schismaticorum, sunt veluti Ecclesiae ancillae; unde quum Baptisma parvulis conferunt, in suo veluti utero excipientes Christi semen, foetum, non sibi, sed Ecclesiae quae sola est Christi sponsa, pariunt: Ecclesia quippe omnes (inquit Augustinus lib. 1. de Bapt. contra Donatistas cap. 15.) per baptismum parit sive apud se, id est, ex utero suo, sive extra se de semine viri sui (sive de se, sive de ancilla). Quum autem adulti voluntarie adhaereant schismati, contra vero infantes illi adhaerere non possint; istis non nocet*

cet quod ex ancillae utero nascantur, illis vero nocet quam maxime: *Sed et Esau* (inquit idem Augustinus) *de uxore natus, propter fraternam discordiam separatus est a populo Dei. Et Aser per uxoris quidem potestatem, sed ex ancilla natus, propter fraternam concordiam terram promissionis accepit.* Idem declarat Ismaëlis exemplo: *Vnde (ait) et Ismaëli ut separaretur a populo Dei non obfuit mater ancilla, sed obfuit fraterna discordia: non profuit potestas uxoris cuius magis filius erat :::: ex ancilla susceptus. Sicut apud istos Ecclesiae iure quod est in baptismo, nascuntur quicumque nascuntur: sed si concordent cum fratribus, per unitatem pacis ad terram veniunt promissionis, non de materno utero rursus eiiciendi, sed in paterno semine agnoscendi. Si autem in discordia perseverent, ad Ismaëlis funiculum pertinebunt.*

Obiicies 5. Vera Christi Ecclesia debet esse ubique diffusa; id enim expresse docent theologi, quum agunt de Ecclesiae notis: atqui si omnes societates Christianae quae credunt fundamentales fidei articulos, non essent illius membra, non esset ubique diffusa: nempe constat nullam esse Christianam societatem seorsim sumtam, ne Romanam quidem, quae ubique diffusa sit.

Resp. *primo*, neg. min. Nam 1. ad veram Ecclesiam pertinent ii omnes qui in aliis societatibus Christianis per baptismum regenerati, nondum schismati aut haeresi consensum praebuerunt; vera scilicet Ecclesia ex semine sui sponsi filios parit per ancillarum uterum, ut mox ostensum fuit ex Augustino. 2. Licet forte sint aliqui Orbis anguli, in quibus non reperiuntur qui sint verae Ecclesiae membra, et sic, metaphysice loquendo, Ecclesia non sit ubique, moraliter tamen (ut plerumque Scripturae loquuntur) nullus est locus in quo non reperiatur: eminet enim, et quidem visibiliter, Catholica societas in praecipuis Orbis partibus tamquam civitas supra montem posita: id vero satis est ut in sensu morali, asseratur eam ubique esse diffusam.

Resp. *secundo*, dist. mai. Vera Christi Ecclesia debet esse ubique diffusa, hoc est, debet esse corpus quod ampli-

plitudine sua superet sectas omnes distributive ac seorsim sumtas, conc. mai. quae superet sectas omnes collective ac coniunctim sumtas, neg. mai. Ecclesia Romana hoc secundo sensu latius se diffundit quam sectae Christianae quae ex illius sinu exierunt: illae enim sectae aliquibus tantum provinciis, aut regnis conclusae sunt, quum contra Ecclesia Romana in maiori Orbis parte ita emineat, ut sit civitas supra montem posita; quae hominum qui sectis dederunt nomen, oculos percellere possit. Quae mox data est responsio, desumpta est ex Augustino: ad hanc enim Cresconii quaestionem: *Quomodo totus Orbis communione vestra plenus est, ubi tam multae sunt haereses, quarum vobis nulla communicat?* lib. 3. contra Cresconium cap. 66. hisce verbis respondet: *Christianorum quum sint haereses plures, atque omnes se Catholicos velint videri, aliosque praeter se haereticos nominent, una est Ecclesia, ut omnes concedunt, si totum Orbem consideres, refertior multitudine.* Haec iterum habet eiusdem lib. cap. 67. *Ubique est illa de qua exierunt, qui esse ubique minime potuerunt::: Alii hoc loco, alio alii praesumptionum vel potius amputationum proprias particulas ostendentes, cet.*

Obiicies 6. Eae societates sunt verae Ecclesiae membra, in quibus populi salutem consequi possunt: nec enim salus haberi potest ab iis qui sunt extra verae Ecclesiae sinum: atqui populi salutem consequi possunt in societatibus haereticis, et schismaticis. Nam 1. in schismate decem tribuum sub Ieroboamo plures fuerunt viri pii, plures electi, plures prophetae. 2. In schismate quo ipsamet Ecclesia Romana XIV. saeculo laboravit, plures ex utraque parte viri sancti ac docti floruerunt: ergo, cet.

Resp. ad primum neg. min. ad secundum dist. ant. Et illi viri pii non consenserunt schismati, conc. ant. Et consenserunt schismati, neg. ant. Et sane prophetae qui in regno Israëlitico visi sunt, aperte damnarunt cultum vitulorum aureorum quos Ieroboamus Rex erexerat. Qui in eo regno fidem integram servarant, plerumque prophetarum domos adibant Sabbati diebus ut publicae orationi ac Scripturarum lectioni vacarent: id videre est lib. IV.

IV. Regum cap. IV. vers. 23. Nec audiendi sunt adversarii, quum reponunt regni Israëliti prophetas non communicasse cum populo qui Regibus Iuda parebat: quamvis enim adorationis ac sacrificii causa singulis annis (ut iubebat lex) in urbem Hierosolymitanam, iusto timore impediti, non proficiscerentur, fraternitatis tamen vinculo cum eadem tribu coniuncti erant, idque probant haec Eli-sei verba ad Ioram Regem Israël *lib. IV. Regum cap. III. Vivit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non vultum Iosaphat Regis Iuda erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.* Ad tertium dicendum est, utramque diversorum Pontificum obedientiam inter se mutuo, schismatum tempore, communicasse, non quidem immediate, quum Pontifices in se invicem anathematis fulmen intorquerent, sed mediate tantum: utraque nimirum, licet dubio Pontifici ac illi adhaerentibus sese non subiiceret, sese tamen toti Ecclesiae ad Concilium legitimum adunatae subiiciebat, ac proinde mediante illo Concilio servabat fraternitatis vinculum: contra vero qui proprie sunt haeretici aut schismatici, nec Ecclesiae parti, nec toti eiusdem Ecclesiae corpori sive ad Concilium adunato, sive per singularum Ecclesiarum consensum firmato, sese subiiciunt; imo et ab ipso Ecclesiae corpore et a singulis eius membris sese praescindunt, sibi que principes ac pastores constituunt.

Obiicies 7. Qui supra fundamentum, quod est Christus Iesus, superaedificat ligna, foenum, stipulam, salutem consequi potest: *Si cuius opus arserit* (inquit Apostolus *I. ad Corinth. III.*) *detrimētum patietur: ipse autem salvus erit: sic tamen quasi per ignem.* Sed eius nomine qui supra fundamentum superaedificat ligna, foenum, stipulam, intelligitur is qui salvis articulis fundamentalibus, Christi nimirum divinitate, aliisque capitibus ad ipsum spectantibus, haereses apertis Conciliorum generalium definitionibus oppositas, etiam cum pertinacia propugnat: ergo manifestus haereticus circa articulos minime fundamentales, salutem consequi potest; ac proinde membrum est verae Ecclesiae.

Resp.

Resp. neg. min. Ratio est quia nullum sexdecim saeculorum auctorem reperire est, qui eius nomine qui supra fundamentum superaedificat ligna, foenum, stipulam, intellexerit eum qui voluntarie adhaeret damnatis erroribus, quos hodierni sectarii errores non fundamentales appellant. Dicendum est igitur per lignum, foenum, stipulam intelligi humanas opiniones quae Scripturae aut traditionis auctoritate minime nituntur, quaeque aut Ecclesiarum unanimi consensu, aut Conciliorum definitionibus proscriptae non fuerunt. Confirmatur ex eo quod Apostolus fundamenti nomine intelligat totum Christum, proindeque Christum cum suis membris seu cum Ecclesia cuius est caput; unde quum, ipsomet Christo teste, Ecclesia sit columna et firmamentum veritatis, qui aperte definitioni Ecclesiae contradicit, aliud fundamentum ponit praeter id quod positum est. Ea de causa Patres quovis saeculo anathema dixerunt iis, qui apertis Ecclesiae definitionibus adhaerere detrectarent, seu pronuntiarunt eos extorres esse ab Ecclesiae sinu.

CAPVT IV.

De notis Ecclesiae.

Not. *Not.* Varii varias proferunt verae Ecclesiae notas. Nos quatuor exponemus, quae symbolo Constantinopolitano continentur, et ad quas (ut nobis videtur) ceterae reducuntur: itaque ostensuri sumus veram Ecclesiam ab haereticorum et schismaticorum synagogis discerni, quod sit *Vna, Sancta, Catholica, et Apostolica.*

AR-

ARTICVLVS I.

De Vnitate Ecclesiae.

Not. **Q**uaeremus hic 1. utrum Ecclesia Christi sit una; 2. in quo posita sit ea unitas; 3. quodnam sit eiusmodi unitatis centrum.

Conclusio I. Ecclesia Christi una est, non multiplex. Probatur 1. ex Scriptura. *Primo*, Ecclesia se habet respectu partium quae eam componunt, sicut ovile respectu ovium ex quibus constat: *Alias oves habeo* (inquit Christus *Ioann. X.*) *quae non sunt ex hoc ovili*: atqui ovile respectu ovium ex quibus constat, unum est: *Et illas* (ait ibidem Christus) *me oportet adducere, et fiet unum ovile, et unus Pastor*: ergo Ecclesia una est, non multiplex. Confirmatur. Quoties Christus de Ecclesia loquutus est, eam semper expressit tamquam unicam: *Si quis* (inquit) *Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus*: nusquam de ea loquutus est in plurali numero, sed in singulari tantum. *Secundo*, Christus est sponsus Ecclesiae, et vicissim Ecclesia est sponsa Christi: *Sacramentum hoc magnum est* (ait Apostolus de matrimonio loquens ad *Ephes. V.*) *ego autem dico, in Christo et in Ecclesia*: ergo quemadmodum unicus est sponsus, ita una tantum est sponsa. Nec obstat quod singulae fidelium animae sint sponsae: omnium enim animarum collectio unicam efficit sponsam: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo*: verba sunt Apostoli *II. ad Corinth. XI.* *Tertio*, *Canticor. VI.* exhibetur sub unius columbae figura: *Vna est columba mea, perfecta mea, una est matris suae. Ad Ephes. cap. II.* asserit Ecclesiam tamquam unam aedificationem ex Iudaeis et Gentilibus coalescere: *Ipsa summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo et vos* (hoc est, Gentiles) *coaedicamini in habitaculum Dei in spiritu. Quarto*, Ecclesia est mysticum corpus Christi: *Vos*

Kkk

an-

autem (ait Apostolus *I. ad Corinth. XII.*) *estis corpus Christi, et membra de membro*: atqui mysticum Christi corpus est unum tantum: *Sicut enim* (inquit idem Apostolus) *corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis quum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita et Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudaei, sive Gentiles, sive servi, sive liberi.*

Probatur 2. ex Patribus. S. Patres Ecclesiam comparant cum arca Noë, cum domo in qua agnus paschalis comedi iuebatur, cum Christi veste quae inconsutilis erat, cum domo Rahab, in ea enim (inquit Cyprianus) Ecclesia praeformabatur. Atqui non multiplex, sed una tantum fuit arca Noë, una erat domus in qua agnus paschalis comedi debebat, una fuit ac indivisa Christi vestis: ergo pariter Ecclesia non est multiplex, sed una tantum.

Quaeres, an alicuius momenti sit quaestio de unitate Ecclesiae.

Resp. Magni esse momenti: nempe extra unam illam Christi Ecclesiam nemo potest consequi salutem: *Quicumque* (ait Hieronymus *epist. 57. al. 14.*) *extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio.* Nec mirum, neque enim ii qui extra Ecclesiam versantur, habere possunt charitatem: *Ipsa est charitas* (ait Augustinus *lib. 3. de Bapt. cap. 16.*) *quam non habent qui ab Ecclesiae Catholicae communione praecisi sunt.* Et mox: *Quodlibet haeretici et schismatici accipiant, charitas quae cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum est Catholicae unitatis et pacis.* Eodem spectant haec verba *Enchir. cap. 64.* *Extra eam (peccata) non remittuntur :: ipse namque proprie Spiritum Sanctum pignus accipit, sine quo non remittuntur ulla peccata.*

Confirmatur responsio ex eo quod violare Christi fidem per crimen haereseos, aut illius vinculum scindere per schisma, non minus sit crimen quam sint adulterium et scandalum: sed qui aut adulterium commisit, aut incidit in peccatum scandalum, nisi resipiscat, nusquam aeternam salutem consequetur: *Si quis templum Dei violaverit* (ait

(ait Apostolus) *disperdet illum Deus. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.*

Confirmatur iterum ex eo quod haeresis vel schisma non unum, sed multiplex peccatum complectantur: complectuntur nimirum 1. voluntariam rebellionem in Ecclesiae ministros, de quibus ipse Christus ait: *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.* Complectuntur 2. calumniae crimen: nempe haeretici et schismatici ab Ecclesia discedentes, eam corruptionis, ac prostitutionis insimulant. Complectuntur 3. furti peccatum, nam haeretici et schismatici ministerium quod ad solam Ecclesiam iure spectat, per summum nefas vindicant sibi. Complectuntur 4. scandali peccatum, scilicet haeretici et schismatici sua aperta in Ecclesiam rebellionem et fidei corruptionem sunt offendiculo populis fidelibus: mirum igitur non est quod salutem consequi non possint, nisi ad fidem et unitatem redierint.

Conclusio II. Unitas Ecclesiae in tribus posita est.

Probatur enumeratione. Ecclesiae unitas dicit unam ac eandem fidem; eadem omnino Sacramenta; eosdem ministros ac Pastores. *Primo*, dicit unam ac eandem fidem: *Vna fides, unum baptisma*: hinc vero sequitur, quod superius fuse probatum est, haeticos non esse verae Ecclesiae membra, neque enim eandem in omnibus habent fidem cum Ecclesia Catholica. *Secundo*, dicit eadem Sacramenta: per ea nimirum tantum Christi sanguis hominibus ad iustificationem applicatur; hinc qui aliis utitur quam iis, quibus utitur Ecclesia Catholica, aut qui ex iis aliquod tamquam inutile reiicit, non est in Ecclesiae unitate. *Tertio*, dicit eosdem Pastores, non quidem numero, sed missione, sed successione, sed ministerio: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios Pastores et Doctores ad consummationem sanctorum in aedificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes, cet.* ait Apost. *ad Ephes. IV.* Verum de hoc argumento sermo redibit inferius; hic satis sit ex illo principio colligere schismaticos, licet fidem non temeraverint, non esse in Ecclesia, nempe non habent legitimos Pastores, seu qui mis-

sione et successione pastoratus officio fungantur.

Conclusio III. Unitatis Ecclesiae centrum Sedes est Romana.

Probatur 1. Ea sedes est centrum unitatis Ecclesiae, quae iure divino primatum habet in omni Ecclesia : atqui Sedes Romana primatum habet in omni Ecclesia : siquidem primatum habet quem habuit Petrus , nimirum Romani Pontifices succedunt Petro , ut inferius dicitur : sed Petrus (ut ostendemus *tractatu* 5.) iure divino primatum habuit in omni Ecclesia : ergo , cet.

Probatur 2. Patres expresse asseruerunt Sedem Romanam esse centrum unitatis Ecclesiae : *Navigare audent* (inquit Cyprianus *epist.* 55.) *ad Petri Cathedram , atque ad Ecclesiam principalem , unde unitas sacerdotalis exorta est.* Optatus *lib.* 2. *contra Parmenianum* haec habet in eundem finem : *Negare non potes scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam :: in qua una Cathedrae unitas ab omnibus servaretur , nec ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent , ut iam schismaticus et peccator esset qui contra singularem Cathedram alteram collocaret.* Hieronymus non minus clare loquitur ad Damasum Papam scribens de hypostasis nomine : *Hic* (inquit) *in tres partes scissa Ecclesia me ad se rapere festinat , ego autem clamito : Si quis Cathedrae Petri iungitur , meus est.*

Quaeres , utrum Sedes Romana et Ecclesia Romana sint unum et idem.

Resp. Sedem Romanam , et Ecclesiam Romanam esse unum et idem , si nomine Ecclesiae Romanae intelligatur illa particularis Ecclesia quae Romae constituta est , contra vero differre tamquam includens ab incluso si Ecclesiae Romanae nomen sumatur pro ea fidelium societate quae per totum Orbem diffusa Sedem Romanam agnoscit pro Sede cui a Christo concessus est primatus in omni Ecclesia , seu cui aliae omnes particulares Ecclesiae secundum canonicas sanctiones obedire tenentur. Quod mox traditum est Sedis et Ecclesiae Romanae discrimen diligenter observandum est : nempe haeretici ut Catholicos facilius calumniari possint , plerumque Romanam Ecclesiam per totum

tum terrarum Orbem longe lateque diffusam solent confundere cum Romana Curia seu Ecclesia particulari quae extra territorium Romanum non diffunditur.

ARTICVLVS II.

De Sanctitate Ecclesiae.

Not. I. **C**ertum est in Ecclesia militante non reperiri sanctitatem, quae sit absque omni macula et absque omni ruga: nempe eiusmodi sanctitas soli Ecclesiae triumphanti convenit: nullum enim est Ecclesiae militantis membrum in quo locum non habeat illud *epist. I. Ioannis I. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.*

Not. II. Certum est iterum Ecclesiam non eo sensu esse sanctam, quod singula illius membra praedita sint sanctitate seu charitate, quae eos Dei filios efficiat: sunt enim in Ecclesia (ut superius ostensum est) boni et mali. Quaestio igitur est de sanctitate tum vocationis, tum professionis; de interna sanctitate quae non in omnibus quidem, sed in pluribus Ecclesiae membris reperitur.

Conclusio I. Tota Ecclesia sancta est sanctitate vocationis.

Probatur. Sanctitas vocationis posita est in vocatione ad sanctitatem; atqui tota Ecclesia vocata est ad sanctitatem. Nempe id docet Apostolus *ad Eph. I. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem (inquit) ut essemus sancti et immaculati in conspectu eius. Ad Rom. I. idem Apostolus eos, ad quos scribit, vocat sanctos: Vocatis sanctis.* Eodem spectant haec *I. Petri II. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* Christus praecipue passus est ut suae Ecclesiae sanctitatem conferret: *Iesus ut sanctificaret populum per sanguinem suum, extra portam passus est: unde ipse Ioann. XVII. sic loquitur: Pro eis sanctifico me ipsum, ut sint et ipsi sanctificati in veritate.*

Con-

Conclusio II. Tota Ecclesia sancta est sanctitate professionis.

Probatur. Ea societas est sancta sanctitate professionis, quae fidem sanctam et mores sanctos profitetur: atqui tota Ecclesia fidem sanctam et mores sanctos profitetur: quisquis nimirum, quum initiatur baptismo, regulas profitetur quae in Scripturis et traditione continentur: eae autem regulae sunt verissimae et maxime sanctae, quum e contrario in societatibus quae sunt extra Ecclesiam plurima sint falsa, multa sint principia quae bonis moribus adversantur. V. g. apud Calvinistas, dogma de inamissibilitate iustitiae, quod in eorum Synodo Dordrechtana tamquam fidei articulus definitum est.

Quae de sanctitate quam Ecclesia profitetur hic breviter dicta sunt, fuse pertractata legere est apud Iustinum in *utraque apologia*; apud Tertullianum in *lib. Apol. cap. 36.* apud Arnobium *lib. 1. 2. et 3. contra Gentes*; apud Augustinum in *lib. de Civit. Dei: Nihil* (inquit *lib. 2. cap. 28.*) *in Christianis Ecclesiis turpe ac flagitiosum spectandum imitandumque proponitur, ubi veri Dei aut praecepta insinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia postulantur.*

Conclusio III. Ecclesia in pluribus suis membris internam habet sanctitatem.

Probatur 1. Infantes qui baptismo regenerati sunt, vere sunt filii Dei. Lapsi, qui in Poenitentiae Sacramento absolutione donati sunt, consequuti sunt peccatorum remissionem, ipsomet Christo teste: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Plures sunt alii qui ex iustitia per baptismum accepta numquam exciderunt: ergo Ecclesia in pluribus membris internam habet sanctitatem. Nec mirum: in Ecclesia enim reperitur Spiritus Sanctus; ipsa est Christi sponsa adversus quam portae inferi praevalere non possunt; cum qua ipsemet Christus erit usque ad consummationem saeculi. Haec Ecclesiae nota, seu sanctitas, ita propria est verae Ecclesiae, ut nulli alteri societati convenire possit, nec enim voluntarie iacentibus extra Ecclesiam, per baptismum aut alia Sacramenta datur

tur Spiritus Sanctus. Vide Cyprianum iis in locis, in quibus pro rebaptizatione scripsit; Augustinum in libris quos de baptismo contra Donatistas exaravit.

Probatur 2. In Ecclesia visi sunt innumerabiles martyres, quorum constantia maximum fuit sanctitatis argumentum. In ea floruerunt quamplurimi Doctores, de quorum sanctitate nec ipsi etiam haeretici dubitare possunt: eiusmodi vero fuerunt Iustinus, Irenaeus, Cyprianus, Athanasius, Hilarius, Ambrosius, Basilius, Chrysostomus, Augustinus, Bernardus, innumerique alii, qui scientia, pietate, miraculis, fidelium societatem exornarunt. In Ecclesia videre est plures Episcopos, in quibus eae dotes elucent, quas Apostolus ad Timotheum scribens requirit: *Quam enim multos Episcopos* (inquit Augustinus lib. 1. de Moribus Ecclesiae cap. 32.) *optimos viros, sanctissimosque cognovi, quam multos Presbyteros, quam multos Diaconos, et cuiuscemodi Ministros divinorum Sacramentorum, quorum virtus eo mihi mirabilior, et maiore praedicatione dignior videtur, quo difficilius est eam in multiplici hominum genere et in ista vita turbulentiore servare?* In eadem Ecclesia videre est sanctas congregationes coenobitarum, qui contemptis saeculi divitiis, honoribus, illecebris, totos se tradunt poenitentiae, ac rerum divinarum contemplationi. Augustinus illud argumentum Manichaeis opponit cit. lib. de Morib. Ecclesiae cap. 31. *Quis* (inquit) *non illos miretur et praedicet, qui contemnis atque desertis mundi huius illecebris, in communem vitam sanctissimam castissimamque congregati, simul aetatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus; nulla superbia tumidi, nulla pervicacia turbulenti, nulla invidentia lividi; sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam, et intentissimam in Deum, gratissimum munus ipsi offerunt, a quo ista posse meruerunt?* Sunt etiam in Ecclesia innumerabiles laici, qui hoc mundo utuntur tamquam non utentes: Nec ideo (ait Augustinus eodem lib. cap. 33.) *laudabile Christianorum genus contemserim, eorum scilicet qui in civitatibus degunt, a vulgari vita remotissimi. Vidi ego diversorium sanctorum Mediolani, non pau-*
co-

corum hominum, quibus unus Presbyter praeerat vir optimus et doctissimus. Romae etiam plura cognovi, in quibus singuli gravitate atque prudentia et divina scientia praepollentes ceteris secum habitantibus praesunt, Christiana charitate, sanctitate, et libertate viventibus: ne ipsi quidem cuiquam onerosi sunt, sed Orientis more, et Pauli Apostoli auctoritate manibus suis se transigunt::: Neque hoc in viris tantum, sed etiam in feminis, cet. Tam probatae castitatis, tantae temperantiae, tantae poenitentiae, tantae virtutis viros ac mulieres haeretici in suis sectis ostendant proferantque, ut suae pseudo-Ecclesiae sanctitatem probent.

Obiicies 1. Ea societas non est sancta, quae identidem indiget reformatione: atqui Ecclesia identidem indiget reformatione: si enim non indigeret, frustra ab Apostolorum aetate ad haec usque tempora tot editis canonibus reformatio praescripta fuisset: ergo, cet.

Resp. dist. mai. quae indiget reformatione in rebus quae ad fidem aut morum regulas spectant, conc. mai. in rebus quae spectant ad solam disciplinam, neg. mai. Ecclesia nusquam indiguit reformatione in iis quae ad fidem aut morum regulas spectant: eandem enim fidem, easdem morum regulas professa est, quae ab Apostolis post Christi in coelos ascensionem edocta est: nempe sectarii nullam in iis capitibus novitatem probare possunt: nusquam ostendent tempus, locum, occasionem, causam, quibus doctrina vetus ab Apostolis per Orbem sparsa, primum innovata ac adulterata fuerit: unde contra eos qui Ecclesiam insimulant tamquam ream novitatis in fide aut in moribus, intorqueri possunt haec Augustini verba *lib. de utilitate credendi cap. 14. Vos autem et tam pauci, et tam turbulenti, et tam novi, nemini dubium est quam nihil dignum auctoritate proferatis.* Identidem tamen propter hominum corruptionem innovari oportuit eas morum regulas, sancirique novam disciplinam. Sicut enim cymba proprio pondere rapidissimi fluminis cursum sequens, deorsum labitur (verba sunt auctoris Spongiae) nisi remis velisque studio non intermisso in partem adversam agas: ita homines
cor-

corruptae naturae impetu in carnis et sanguinis corruptelas et disciplinae relaxationem proni sunt, nisi legibus identidem renovatis, quasi repagulis quibusdam coercantur. Hinc illud non solum Tridentinae, sed omnium pene Synodorum studium in condendis canonibus, quibus disciplina restauretur. Hinc illae querelae Imperatorum, Regum, Principum, Cleri, Cardinalium de necessitate reformationis; sed quae ad disciplinam, non autem ad doctrinam pertinent.

Obiicies 2. Ecclesia variis saeculis plurium errorum insimulata est: ergo eorum rea fuit, aut saltem aliquod accusationi eiusmodi fundamentum praebuit.

Resp. dist. ant. Insimulata est ab haereticis, conc. ant. a Catholicis, neg. ant. et conseq. Et sane Manichaei (Augustino teste *lib. 1. de Morib. Eccl. cap. 34.*) Catholicis obiiciebant hypocrisim, superstitionem, sepulchrorum adorationem, luxuriam, aliaque eiusmodi scelera. Luciferiani (ut testatur Hieronymus contra eos agens) dictitabant universum mundum, (hoc est Ecclesiam) esse diaboli, et factum de Ecclesia lupanar. Donatistae (ut scribit Augustinus *lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 51.*) Cathedram Romanam nuncupabant Cathedram pestilentiae: *Cathedra tibi quid fecit Ecclesiae Romanae in qua Petrus, etc. Quare appellas Cathedram pestilentiae Cathedram Apostolicam?* Vocabant eam meretricem. Ipsa (inquiunt apud Augustinum in *serm. ad Caesareens. Eccles. pleb.*) meretrix est. Pelagiani propter dogma de propagatione peccati originalis, apud Augustinum *lib. 2. contra Iulianum*, vocabant Ecclesiam *confusionem pudendam Babylonis, impudentissimam, contumacissimam, in Deum profanissimam*; et in qua adeptae essent *stultitia et turpitudine dominatum*. Tandem (inquit auctor Spongiae pag. 544.) quis haereticus quindecim saeculis ebullit, qui non Ecclesiam quam schismate laceraverat, de gravissimis criminibus accusaverit? de erroribus magis, corruptaque Christi doctrina ream fecerit? neque enim sine praetextu aliquo se ab Ecclesiae communione praesciderunt. Sed contigit illis quod navigantibus, qui quum e portu solvunt, terram a qua re-

cedunt, non se ipsos, moveri putant: vel potius id quod atrabile laborantibus, qui suas insanas imaginationes non dubitant ipsissimam esse veritatem. Sic etiam ipsi soli armati pertinacia clamoribus suis impudentibus sine ulla probatione credi volunt, Ecclesiam erroribus, haeresibus, et apostasiis esse foedatam, purpuratamque meretricem, et Antichristi sedem, vel reformandam esse, vel deserendam.

ARTICVLVS III.

De Catholicitate Ecclesiae.

Not. **V**t cum methodo pertractetur argumentum de Catholicitate Ecclesiae, quaerendum est 1. utrum nomen hoc *Catholica*, verae Ecclesiae conveniat: 2. an ex voce *Catholica*, firmum argumentum desumatur pro vera Ecclesia: 3. utrum Catholicitas soli Ecclesiae Romanae propria sit.

Conclusio I. Nomen hoc *Catholica* soli verae Ecclesiae convenit.

Probatur 1. auctoritate Augustini qui *contra epistolam Fundamenti cap. 4.* sic loquitur: *Tenet* (me in Ecclesiae gremio) *ipsum Catholicae nomen quod non sine causa inter tam multas haereses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut quum omnes haeretici se Catholicos dici velint, quaerenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus haereticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere.* Eadem ratione loquitur Auctor *serm. 131. de temp. al. 6. de Symb.* Et Augustinus ipse *serm. 71. de temp. al. 11. de verb. Domini: Est* (inquit) *unica eius Christi Ecclesia, non utique nisi una Catholica.* Idem pariter docet *lib. de vera religione cap. 7. Tenenda est nobis* (ait) *Christiana religio et eius Ecclesiae communicatio, quae Catholica est, et Catholica nominatur.*

Probatur 2. testimonio S. Cyrilli Hierosolymitani qui *catechesi 18.* sic loquitur: *Si forte peregrinatus fueris in civitatibus, non simpliciter interroga ubi sit Dominicum, seu domus Domini: nam et ceterae impiorum haereses suas spe-*
lun-

luneas Dominica nominare nituntur : nec petas ubi sit simpliciter Ecclesia Dei, sed ubi Catholica Ecclesia ; hoc enim proprium est huius sanctae Ecclesiae matris omnium nostrum.

Probatur 3. auctoritate S. Paciani, qui *epist. i. ad Sympronianum*, ut significet se in vera esse Ecclesia, sic loquitur : *Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen. Illud me nuncupat, istud ostendit. Hoc probor, inde significor.* Paulo antea dixerat veram Ecclesiam a sectariorum synagogis per idem nomen, *Catholica*, distingui : *Ego forte (inquit) ingressus populosam urbem, hodie quum Marcionitas, quum Apollinariacos, Cataphrygas, Novatianos, et ceteros huiusmodi comperissem qui se Christianos vocarent, quo cognomine congregationem meae plebis agnoscerem, nisi Catholica diceretur?*

Quaeres 1. quo tempore vera Ecclesia coeperit vocari *Catholica*.

Resp. 1. Scriptores quibus persuasum est Apostolos esse non tantum quoad substantiam, sed etiam quoad ordinem et verba, auctores symboli quod inscribitur eorum nomine, censere Ecclesiam, ipsa Apostolorum aetate vocatam fuisse *Catholicam* : nempe (aiunt) nomen illud symbolo a se edito inseruerunt : *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam* ; quod scirent (inquiunt) eam ubique diffundi debere.

Resp. 2. Plures ex Patribus docuisse, post Apostolorum aetatem tantum Ecclesiam vocatam fuisse *Catholicam*. Idque necessarium fuit (inquiunt) ut Ecclesia ab haereticis qui se Christianos dicebant, distingueretur : *Quum post Apostolos (ait Pacianus epist. i. ad Sympronianum) haereses exstitissent, diversisque nominibus columbam Dei atque reginam lacerare per partes et scindere niterentur, nonne cognomen suum plebs Apostolica postulabat, quo incorrupti populi distingueret unitatem?*

Conclusio II. Ex hac voce *Catholica*, firmum pro vera Ecclesia argumentum desumitur, seu certo demonstratur societatem Christianam quae vera est *Catholica*, esse veram Christi Ecclesiam.

Probatur. *Primo*, ita docet Augustinus : *Tenet me (inquit*

Lll 2

quit

quit *contra epistolam Fundamenti cap. 4.) ipsum Catholicae nomen quod inter tam multas haereses sic ipsa sola Ecclesia obtinuit. Secundo, Patres quovis saeculo usi sunt Ecclesiae Catholicitate, ut probarent schismaticorum aut haereticorum societates non esse veram Ecclesiam Christi. Vide Cyrillum catechesi 18. Pacianum epist. 1. ad Sympronianum, Augustinum lib. de unitate Ecclesiae, pluribusque aliis locis in quibus probat Donatistarum societatem non esse Christi sponsam, veram illius Ecclesiam, quod non esset Catholica.*

Obiicies. Donatistae, Arianī, aliique veteres haeretici nonnumquam vocati sunt Catholici: ex eo tamen nomine, quod sibi tribuebant, desumi non potest argumentum, quo probetur Donatistarum, Arianorum, aliorumque haereticorum societates fuisse veram Christi Ecclesiam.

Confirmatur ex eo quod arbitrarius sit loquendi modus, proindeque nihil certi ex eo colligi potest.

Resp. dist. ant. A se ipsis vocati sunt Catholici, conc. ant. ab aliis societatibus Christianis, neg. ant. Arianī v. g. nusquam Donatistas appellarunt Catholicos, nec vicissim Donatistae Arianos: contra omnes omnino sectae Christianae societatem quae pro unitatis centro habet Apostolicam Sedem, vocarunt semper et nunc etiam vocant Ecclesiam Catholicam. *Tenet me ipsum Catholicae nomen* (verba sunt Augustini) *quod non sine causa inter tam multas haereses sic ista sola Ecclesia obtinuit, ut quum omnes haeretici se Catholicos dici velint, quaerenti tamen peregrino alieni ubi ad Catholicam conveniatur, nullus haereticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere.*

Ad confirmationem dico, quod licet nihil certi colligi possit ex privatorum quorundam hominum loquendi modo, colligatur tamen ex usu loquendi ubique semper recepto: qui enim ubique semper receptus fuit loquendi modus, certam ac evidentem significationem supponit, quam privati homines in alienam detorquere non possunt. Vnde licet Lutherani, Calvinistae, Sociniani, alique sectarii conentur Catholicae nomen eripere societati quae communione coniuncta est cum Romano Pontifice, illudque

que sibi tribuere; nusquam tamen impediunt ne eadem Romanae communionis societas intelligatur; quum simpliciter et absolute *Catholicae* nomen usurpabunt coram iis, qui suae sectae nomen non dederunt.

Conclusio III. Catholicae nomen soli Ecclesiae Romanae convenit.

Probatur. Ei soli societati convenit *Catholicae* nomen, quae per totum terrarum Orbem diffusa est: *Nempe* (Augustino teste *epist.* 52. al. 170.) *Ecclesia Catholica appellatur, quod per totum Orbem terrarum diffundatur*: unde ex eodem Augustino, Donatistarum adversarii, non autem ipsi Donatistae, merito Catholici dicebantur, quod toti Orbi communicarent. *Quia* (inquit S. Doctor in *Breviculo Collationis diei tertiae cap. 3.*) *Ecclesiae toto Orbe diffusae, cui testimonium perhibet Scriptura divina, ipsi, non Donatistae, communicant; unde Catholici merito et sunt, et vocantur.* Atqui sola Ecclesia Romana per totum Orbem terrarum diffusa est. Eminent nimirum in Asia, in Armenia, in Iaponia, in Brasilia, in Europa, in Africa: contra vero Christianorum societates quae cum ea non communicant, in aliquibus tantum aut Europae aut aliarum Orbis partium angulis reperiuntur.

Obiicies. Ecclesiae Romanae diffusio multum imminuta est schismatibus tum Graecorum, tum Lutheranorum: ita ut multae sint, etiam in Europa, provinciae, ubi nulli fere Catholici reperiuntur: ergo Ecclesia Romana non est ubique diffusa, ac proinde non debet appellari Catholica.

Resp. r. Imminutionem quae per schismata tum Graecorum, tum Lutheranorum accidit Ecclesiae diffusioni, abunde resarcitam fuisse barbararum nationum conversione. Scilicet eo tempore quo Graeci conflarunt schisma, Septentrionales populi, Hungari, Sueci, Dani, Christianae ac Catholicae religioni dederunt nomen: non multo post Lutheri defectionem Indi Orientales et Occidentales, Iaponenses, Brasilienses, innumeraeque aliae gentes fidem amplexae sunt.

Resp. dist. ant. Ecclesia Romana non est ubique diffusa.

fusa, physice loquendo, conc. ant. sunt enim nonnullae gentes quibus Evangelium nondum fuit annuntiatum; moraliter loquendo, nego ant. Scilicet Ecclesia Romana (ut iam superius de unitate Ecclesiae disserentes observavimus) in praecipuis Orbis partibus ita eminet, ut diffusior sit qualibet alia secta seorsim ac separatim sumpta, nec sicut sectae particulares, quibusdam provinciis aut regnis coarctetur.

Confirmatur responsio ex eo quod prioribus Ecclesiae saeculis pauciores non essent haereses quam nunc sint, ut patet ex Irenaeo et Epiphanio: nec plures erant Catholici quam sint modo, quum urbes paganis repletae essent; nec plures erant regiones Christo servientes, quam sint iam temporis: et tamen Ecclesia iam tunc vocabatur Catholica. Nemo dubitat quin Augustini tempore innumerae essent gentes quae nihil audierant de Evangelio. Constat plurimas haereses tunc in Orbe Christiano grassatas fuisse: et tamen id non impediit quin Ecclesia ab Augustino, ceterisque eius aevi Patribus Catholica diceretur: *Diversorum haereticorum Ecclesiae* (ait Auctor *serm. 131. de temp. al. 6. de Symb.*) *ideo Catholicae non dicuntur, quod per loca et per suas quaeque provincias continentur: haec vero ab ortu Solis usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur.*

Quaeres utrum per vocem *Catholica* intelligatur sola Ecclesiae per totum Orbem terrarum diffusio.

Resp. 1. Vocem hanc *Catholica* significare triplicem universalitatem, Doctrinae nimirum, Communionis permanentis, et Communionis successivae.

Primo, quidem significat universalitatem doctrinae: siquidem (ut agentes de Ecclesiae unitate diximus) Catholicus non est, sed haereticus qui vel unum errorem contra fidem animo pertinaci defendit, sive ille error sit (ut loquuntur heterodoxi) fundamentalis, sive non sit fundamentalis. *Propter unum verbum aut duo* (apud Hieronymum *lib. 3. adversus Ruffinum*) *quae contraria fidei sunt, multae haereses abiectae sunt ab Ecclesia.* Idem videre est apud Augustinum *epist. 119. al. 55. cap. 19.* ubi sic loquitur: *Ecclesia quae sunt contra fidem vel bonam vitam non approbat, nec*

nec tacet, nec facit. Idem innuunt haec alia eiusdem S. Doctoris verba *ad calc. lib. de haeresib.* Possunt et haereses aliae, quae in hoc opere nostro commemoratae non sunt, vel esse vel fieri, quarum aliquam quisquis tenuerit, Christianus Catholicus non erit.

Secundo, vox *Catholica* includit universalitatem communionis permanentis, id est, constantem cum fidelibus per totum Orbem dispersis communionem, a qua si quis se ipsum separaverit, haereticus est, schismaticus, non Catholicus: scilicet eam verae Ecclesiae dotem, seu diffusionem per totum Orbem praedixit lex. *In semine tuo* (Christo, ut explicat Paullus *ad Galat. III.*) *benedicentur omnes gentes*: pollicitus est Christus: *Eritis mihi testes* (ait *Actor. cap. I.*) *in Hierusalem, et usque ad ultimum terrae.* Idem habetur *Lucae XXIV.* Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et praedicari poenitentiam in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. Vide ea, similiaque Scripturae loca apud Augustinum *lib. de unitate Ecclesiae cap. 11. et 12.* Vide etiam Vincentium Lirinensem *Commonitorii I. cap. 2.* ubi sic loquitur: *Id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc est verè proprièque Catholicum.*

Tertio, eadem vox *Catholica* dicit universalitatem communionis successivae, quae ab Apostolorum principe ad nos usque sine intermissione pervenerit. Nempe tum haeretici tum schismatici sunt posteriores Ecclesia, nullamque cum ea quae illorum ortum praecessit, communionem habent: *Ante Valentinum* (ait Irenaeus *lib. de haeresib. cap. 4.*) *non fuerunt qui sunt a Valentino, neque ante Marcionem erant qui sunt a Marcione.* Clemens Alexandrinus 7. *Stromatum* idem his verbis docet: *Quod Ecclesia Catholica posteriora fecerint sua conciliabula, non est opus multis probare.* Huc referri possunt quae de Ecclesiae apostolicitate dicentur inferius.

Ex iis quae hucusque dicta sunt patet, nemini ut suam catholicitatem probet, satis esse quod fidem suam expendat ad Scripturarum normam; quod credat se profiteri doctrinam quam vetus Ecclesia professa fuerit, sed praeter-

terea requiritur ut communicet in fide, Sacramentis, synaxibus, Pastoribus, cum ea fidelium societate quae per totum Orbem terrarum diffusa est. Hinc (ait auctor Spongiae pag. 287.) Antistites Africani quum tempore Augustini demonstrare vellent se esse Catholicos, non doctrinae suae veritatem, fidei consensum, vel Sacramentorum unitatem protulerunt, sed tantummodo communionem cum Ecclesia Catholica, quae ista omnia et alia plura sua generalitate complectitur: nam Augustinus quadringentorum circiter Episcoporum Africanorum personam et causam agens in collatione cum Donatistis, quum Petilianus de Catholici titulo litem moveret, haec ait: *Afrorum Christianorum Catholicorum haec vox est: Nos universo Orbi Christiano communione cohaeremus.*

ARTICVLVS IV.

De Apostolicitate Ecclesiae.

Not. **E**cclēsia duobus modis potest esse Apostolica: 1. doctrina: 2. auctoritate. Hic igitur quaerendum est utrum Ecclesia duobus illis modis sit Apostolica.

Conclusio I. Ecclesia est Apostolica secundum doctrinam.

Probatur. Illa societas est Apostolica secundum doctrinam, quae nihil credit quam quod Apostoli docuerunt: atqui Ecclesia nihil credit quam id quod Apostolis revelatum est: id vero, et non aliud docuerunt Apostoli quam quod ipsis fuit revelatum, iuxta illud Christi promissum: *Ipse (Spiritus Sanctus) vos docebit omnia.* Vnde Tertullianus lib. de praescript. cap. 32. *Ecclesiae quaedam (inquit) licet nullum ex Apostolis vel Apostolicis auctorem suum proferant, ut multo posteriores :::: tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicae deputantur pro consanguinitate doctrinae.* Vide quae de traditione superius a nobis dicta sunt.

Conclusio II. Ecclesia est Apostolica secundum auctoritatem.

Pro-

Probatur. Illa societas est Apostolica secundum auctoritatem, quae regitur a legitimis Apostolorum successoribus: ii scilicet qui succedunt Apostolis, auctoritate Apostolis divinitus concessa potiuntur, de qua haec habentur *ad Ephes. IV. Et ipse dedit quosdam Apostolos ad consummationem sanctorum in aedificationem Corporis Christi*: perdurare enim debuit data semel Apostolis praefecturae et regiminis auctoritas quamdiu Ecclesia perduratura est: atqui vera Christi Ecclesia regitur ab Apostolorum successoribus, Episcopis nimirum, sine quibus Ecclesia nec esse, nec concipi potest: *Ecclesia* (inquit Cyprianus *epist. 66. al. 69.*) *plebs Sacerdoti adunata et Pastori suo grex adhaerens. Unde scire debes Episcopum in Ecclesia esse et Ecclesiam in Episcopo; et si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse.*

Conclusio III. Sola Ecclesia Romana est Ecclesia Apostolica.

Probatur. *Primo*, est Apostolica ratione doctrinae: neque enim aliam profitetur quam quae ab Apostolis tradita est. Haeretici novitatem in aliquo dogmate ipsi non possunt obiicere: nempe omnium suorum dogmatum antiquitatem legitima praescriptione demonstrat: contra vero haereticis merito in omnibus capitibus in quibus ab ipsa dissentiunt, novitatem opponit, evidenterque probat quo tempore, a quibus, qua arte invecata fuerint. *Secundo*, sola Ecclesia Romana est Apostolica secundum auctoritatem: scilicet Episcopi a quibus regitur, ab Apostolis primum constituti sunt, ipsisque non interrupta serie ad haec usque tempora successere. E contrario qui aliis ab Ecclesia Romana societatibus praesunt, non sunt ab Apostolis nec mediate, nec immediate constituti; continua ab Apostolis Episcoporum series in iis societatibus non reperitur: *Edant ergo* (inquit Tertullianus *lib. de praescript. cap. 32.*) *origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem et antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiae Apostolicae*

census suos deferunt. Sicut Smyrnaeorum Ecclesia Polycarpum ab Ioanne conlocatum refert : Sicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum itidem : perinde utique et ceterae exhibent quos ab Apostolis in Episcopatu constitutos , apostolici seminis traduces habent.

Confirmatur argumentum. Vt societas aliqua sit apostolica duo requiruntur , ministrorum missio et successio : atqui aliae a Romana communionem , ac praesertim Lutherana , Calviniana , Anglicana , et aliae quae elapso proxime saeculo schisma fecerunt , nec missionem habent nec successionem : ergo non sunt apostolicae. Minor propositio subsequentibus momentis per partes sic ostenditur.

Primo , ministri societatum de quibus agitur , non habent missionem ; nam missio duplex est , ordinaria et extraordinaria. Prior est qua Deus mediantibus ministris iam constitutis alios mittit , eisque potestatem largitur : sic filii Aaron olim ad Sacerdotium per generationum successionem vocati sunt , sic iam temporis Episcopi et Presbyteri per impositionem manuum ordinantur , et mittuntur. Altera missio est , qua Deus per se ipsum absque medio aliquem ad ministerium vocat , eique potestatem immediate largitur : sic Moyses et Aaron missi sunt ; sic Christus misit Apostolos tamquam radicem ac fontem totius propagationis ministrorum novae legis. Atqui haeretici et ii praesertim qui elapso proxime saeculo ab Ecclesia Romana schisma fecerunt , nec ordinariam nec extraordinariam missionem habent.

Non quidem ordinariam : haec enim includit duplicem collatam potestatem , Ordinis et iurisdictionis. Calvinus v. g. ministris a se constitutis conferre non potuit potestatem Ordinis : haec enim (ut tum Scriptura , tum traditione docemur) non confertur nisi ab iis qui sunt Episcopi : *Quid facit excepta Ordinatione Episcopus* (verba sunt Hieronymi in epist. ad Evagrium) *quod Presbyter non facit ?*

Nec communio Anglicana , nec Lutherus , nec alii schismatici aut haeretici , licet (ut supponitur) valide per Episcopatum manuum impositionem ordinati , ministris a se

se constitutis conferre potuerunt potestatem iurisdictionis: id nimirum conferre non potuerunt quo ipsi caruerunt: at Episcopi communionis Anglicanae, Lutherus, et alii schismatici caruerunt potestate iurisdictionis: *Episcopi* (inquit Cyprianus *epist.* 51. al. 54.) *nec potestatem potest habere, nec honorem, qui Episcopatus nec unitatem voluit tenere, nec pacem.* Et sane iurisdictionem a Deo immediate non habuerunt: haec enim missioni extraordinariae, de qua mox dicetur, propria est: non habuerunt etiam ab Ecclesia Romana, quia propter temeratam in capitalibus articulis fidem, desierat (inquiunt) esse vera Christi sponsa, factaque fuerat diaboli lupanar; ac proinde exciderat quilibet iurisdictionis potestate.

Confirmatur. Si quum Lutherus, Zuinglius, et Episcopi Anglicanae communionis consecrati sunt, Ecclesia Romana integram habuisset potestatem iurisdictionis, tunc fuisset vera Dei Ecclesia, vera Christi sponsa: quippe certo certius est auctoritatem ecclesiastici ministerii, hoc est, erigendi, formandi, regendi Ecclesiam Dei, mittendi operarios in Christi vineam, non nisi verae Christi Ecclesiae esse concessam: non enim schismaticis aut haereticis, sed Apostolis veraeque Ecclesiae dictum est: *Tibi dabo claves regni Coelorum: Sicut misit me Pater et ego mitto vos.* Verum si Ecclesia Romana tunc esset vera Christi Ecclesia, potestatem tunc habuit auferendi ministerium, quemadmodum potestatem habuit conferendi: scilicet eadem Ecclesiae cui dictum est: *Tibi dabo claves regni Coelorum, quodcumque solveris, &c.* dictum est etiam: *Quidquid ligaveris super terram, erit ligatum et in Coelis.* De ea pariter dictum est: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus:* ac proinde quum eadem Ecclesia Luthero, Zuinglio, eorumque sectatoribus anathema dixerit, ab eisque abstulerit ministerium, revera missionem ordinariam habere non potuerunt, nec fungi ecclesiastico ministerio, et a fortiori nec adversus eandem Ecclesiam altare erigere.

Ministri aliarum a Romana societatum, Lutherani praesertim et Calvinistae, non habent missionem extraordina-

Mmm 2.

riam.

riam. Nempe missio extraordinaria probari debet signis mirabilibus seu testimoniis miraculosis: peccat enim contra prudentiae ac sapientiae regulas qui credit cuivis de se ipso praedicanti: *Praecessisse debuerat mittentis patrocinium* (inquit Tertullianus lib. 3. contra Marcionem cap. 2.) *in testimonium missi, quia nemo veniens ex alterius auctoritate, ipse eam sibi ex sua affirmatione defendit, sed ab ipsa defendi se potius exspectat, praeunte suggestu eius qui auctoritatem praestat*: unde ipse Christus ait: *Si de me ipso testimonium perhibeo, testimonium meum non est verum*. Iudaeis petentibus qua potestate hoc faceret, probat suam missionem Ioannis testimonio: *Baptismus Ioannis unde erat?* probat etiam editis a se miraculis: *Si opera non fecissem quae nemo alius fecit, peccatum non haberent*: Ioann. V. iisdem miraculis in eundem finem utitur: *Opera quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me*. Eo argumento usi sunt Patres, ut omnium Novatorum missionem elevarent: *Novatianus* (inquit Pacianus in epist. contra Novatianos) *linguis loquutus est, prophetavit, suscitare mortuos potuit?* Atqui nulli ex haereticis qui ex Ecclesiae Romanae sinu prodierunt, nec Lutherani, nec Calvinistae, nec Zuingliani, nec Anglicanae communionis Episcopi, nec Sociniani, nec tandem aliqui ex iis qui elapso proxime saeculo altare adversus Ecclesiam Romanam erexerunt, portentis, signis, miraculis se a Deo extraordinarie ad reformandam Ecclesiae fidem, ad exercendum sacrum ministerium missos probarunt: ergo non habuerunt extraordinariam missionem: proindeque merito hisce Tertulliani verbis lib. de praescription. cap. 30. compellendi sunt: *Pro bent se novos Apostolos esse::: Volo igitur et virtutes eorum proferri, nisi quod agnosco maximam virtutem eorum, quae Apostolos in perversum aemulantur: Illi enim de mortuis vivos faciebant, isti de vivis mortuos faciunt*.

Secundo, haeretici, Lutherani, v. gr. Calvinistae, Episcopi Anglicanae communionis non habent successionem, neque enim aliquos Pastores laudare possunt, quibus non interrupta serie successerint: sicut ante Valentinum non erant qui sunt a Valentino, neque ante Marcionem qui sunt

a Marcione ; sic ante Calvinum non erant qui sunt a Calvino , neque ante Lutherum , qui sunt a Luthero , nec ante Episcopos communionis Anglicanae , qui sunt ex Anglicana communione. De iis omnibus dici possunt quae Cyprianus *epist. 69. al. 76. de Novatiano* dicit : *Novatianus in Ecclesia non est , nec Episcopus computari potest , qui evangelica et apostolica traditione contempta , nemini succedens a se ipso ortus est.*

Obiicies 1. Qui ordinati sunt in Ecclesia Romana , ordinariam missionem habuerunt : nempe per Ordinationem Presbyteris confertur potestas consecrandi , remittendi ac retinendi peccata , praedicandi verbum Dei : unde in *Pontificali* sic ordinans alloquitur eos , quibus manus imponit : *Sit doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei , ut praedicatione atque exemplo aedificetis domum Dei :* atqui Lutherus , et Zuinglius ordinati fuerunt in Ecclesia Romana : ergo Lutherus et Zuinglius missionem ordinariam habuerunt.

Resp. 1. Illud argumentum non favere Calvino , ipsique adhaerentibus : nec enim Calvinus , aut ministri qui primum ipsi adhaesere , ordinati fuerant in Ecclesia Romana ; imo nec ab Episcopis , sed tantum a viris laicis , a quibus manuum impositionem acceperunt : unde tum in Calvinum , tum in adhaerentes ipsi pseudoministros intorqueri possunt haec Cypriani verba *lib. de unitate Ecclesiae* : *Hi sunt qui se ultro apud temerarios convenas sine divina dispositione praeficiunt , qui se praepositos sine ulla ordinationis lege constituunt ; qui nemine Episcopatum dante , Episcopi sibi nomen assumunt.*

Resp. 2. dist. mai. Qui ordinati sunt in Ecclesia Romana , missionem ordinariam habuerunt quoad aliqua pastoratus officia , conc. mai. quoad omnia , neg. mai. Per sacerdotalem Ordinationem , ministri mittuntur ad consecrandum Christi Corpus , et ad remittenda aut retinenda peccata , non mittuntur vero ad aliquod aliud pastoratus officium : haec enim verba quae a Pontifice Sacerdotum consecratore proferuntur : *Sit doctrina vestra , cet. non continent alicuius potestatis collationem , quum proferantur*
an-

ante ritum quo Ordinatio perficitur, sed tantum regulam ad quam Sacerdotes, ubi postea ad praedicandum Dei verbum ab Episcopis missi fuerint, concionandi modum ac vivendi rationem exigere debeant. Praeterea, dato quod Presbyteris detur in Ordinatione concionandi potestas, certum tamen est non dari reliqua pastoralia officia, exercendi nimirum iurisdictionem extrinsecam, consecrandi ministros, regendi Ecclesiam Dei, erigendi societatem cui ministri praeficiantur.

Resp. 3. dist. mai. Qui ordinati sunt in Ecclesia Romana, missionem ordinariam habuerunt, quam in haeresim aut in schisma incidentes non retinuerint, conc. mai. quam retinuerint, neg. mai. Lutherus, Zuinglius, et alii praetensae reformationis auctores, per schisma quod conflarunt adversus Ecclesiam, a qua (ut falso supponunt) ad pastorum officium missi fuerant, exciderunt a iure fungendi ministerio ecclesiastico: unde eadem Ecclesia, quae (ut contendunt) eis ministerium contulerat, illud ab ipsis abstulit per anathematis decretum, quod in eos intorsit. De Lutero, Zuinglio, aliisque elapsi proxime saeculi novatoribus idem ferri debet iudicium ac de Nestorio, Dioscoro, Coelestio, Pelagio, aliisque quos Ecclesia proscripsit: scilicet quamvis in ea consecrati fuissent, ac pastorum donati, ministerio tamen post suam ab eadem Ecclesia damnationem fungi minime potuerunt.

Obiicies 2. Deus unicuique mandavit habere curam de proximo suo: ergo Lutherus, Zuinglius, et alii, quum temeratam in Ecclesia fidem ac corruptos mores perspicerent, potuerunt Ecclesiam reformare absque ulla alia missione: sic enim vetus synagoga identidem a piis regibus fuit reformata.

Resp. ad 1. neg. conseq. Ratio est, quia cura quam divino iure debemus proximo, exigit quidem ut ei impendamus charitatis officia, sed non dat ius ad officia auctoritatis, cuiusmodi sunt ea quae pastorum alligata sunt: non enim omnibus, sed Episcopo solum Apostolus *ad Titum I.* dixit: *Huius rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae de-*

esunt corrigas, et constituas per civitates Presbyteros, sicut et ego disposui tibi. Ad 2. dicendum est, pios reges in veteri Testamento, non eo sensu synagogam reformatasse, quod sacerdotium usurpaverint, sed quod suis edictis curaverint ut Sacerdotes ad legis normam suis officiis fungerentur: *Dixitque Sacerdotibus filiis Aaron* (inquit Scriptura lib. II. Paralip. cap. XXIX. referens reformationem ab Ezechia Rege inductam) *ut offerrent super altare Domini, cet.*

Confirmatur responsio, ex eo quod Deus tum in antiquo, tum in novo Testamento, immutabili lege sanciverit, ut nemo sibi sumat honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron: unde nec Christus, nec Apostoli se ipsos constituerunt Pontifices, sed id honoris ex Dei vocatione et missione consequuti sunt: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.*

Obiicies 3. Illi divinitus missionem habuerunt, qui veritatem populos docuerunt: eo nimirum argumento Christus utitur, ut damnet Iudaeos, qui divinam illius missionem agnoscere detrectabant: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* atqui tum Lutherus, tum Zuinglius, tum alii novatores veritatem populos docuerunt: ergo veram habuerunt missionem.

Resp. ad 1. neg. mai. seu solam praedicationem veritatis esse vocationis ac missionis notam. Ratio est, quia schismatici plerumque (saltem suae defectionis initio) veritatem annuntiant: et tamen (ut superius ex Augustino demonstratum est) missionem non habent. Confirmatur ex eo quod Core Dathan et Abiron non propter praedicationis falsitatem, sed propter ministerii usurpationem perierint. Ad 2. dicendum est Christum, antequam diceret: *Si veritatem dico vobis, cet.* suam innocentiam tum miraculis, tum vitae sanctitate comprobasse: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Lutherani vero, Zuingliani, Calvinistae, aut alii quicumque sint sectarii, nec miraculis nec vitae sanctitate innocentiam suam probare possunt: e contrario Ecclesia, in cuius sinu nutriti fuerunt, eos et impietatis et sacrilegii propter usurpatum ministerium arguit. Con-

Confirmatur responsio. Si sola praedicationis veritas esset divinae vocationis ac missionis argumentum, nullus haereticus insimulari posset usurpati sacri ministerii: nempe nullus est qui non se iactet de veritatis praedicatione.

Obiicies 4. Fideles, licet laici *Actor. VIII.* per regiones Iudaeae et Samariae, evangelizarunt verbum Dei: *Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia quae erat Hierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Iudaeae et Samariae praeter Apostolos :::: Igitur qui dispersi erant, pertransibant evangelizantes verbum Dei.* Praeterea Edesius et Frumentius adolescentes Aegyptii, licet nullo consecrati fuissent Ordine, Christum Indis praedicarunt: ergo absque ulla missione quisque potest fungi ministerio ecclesiastico.

Resp. dist. ant. Fideles, licet laici, evangelizarunt verbum Dei, nec sibi Cathedram erexerunt, conc. ant. et sibi Cathedram erexerunt, nego ant. Vt quis ex charitatis motivo doceat ignorantes (ut factum est a fidelibus, de quibus agitur in argumento) non est opus externa seu vocatione, seu missione, quae tamen absolute requiritur ut sibi Cathedram erigat, ut populum fidelem regat, ut eum pascat Sacramentis, seu ut fiat animarum Pastor. Eam veritatem perspectam habuerunt Edesius et Frumentius, hoc est, tamquam homines privati, ex solius charitatis motivo, Indos docuerunt Evangelium, sed sibi Cathedram non erexerunt nisi accepta per Ordinationem missione. Theodoretus narrat Frumentium retulisse Athanasio quanto divinae legis desiderio Indi, apud quos captivus fuerat, tenerentur: *Quae quum audiisset Athanasius (verba sunt Theodoreti lib. 1. Hist. cap. 23.) :::: quum sacerdotalem gratiam ei impertitus esset, ad gentis illius culturam eum dimisit.* En ordinaria missio, quae etiam extraordinaria, seu miraculis confirmata fuit: *Ad gentem (ait ibidem Theodoretus) contendit adhuc agrestem et incultam, eamque divina adiuvante gratia studiose excoluit. Apostolicis enim miraculis :::: sua dicta confirmans, cet.* Cuique Novatori haec aut similia exempla proferenti obiici possunt haec Augustini verba *lib. 1. ope-*

operis imperfecti contra Iulianum: Videres ista, si oculos haberes, et caveres si frontem haberes.

Obiicies 5. Patres plerumque utuntur subitanea ac numerosa infidelium conversione, ut Christianae religionis veritatem asserant: nec enim (inquiunt) sine miraculo tot populi intra brevissimum tempus ubique fidem Christianam amplecti potuerunt: sed pariter intra brevissimum tempus ingens populorum multitudo Lutheranismum et Calvinismum amplexa est: proindeque Lutheranismi et Calvinismi auctores divinitus ad Ecclesiae reformationem missi sunt.

Resp. 1. neg. conseq. Ratio disparitatis est: 1. quia Lutheranismus et Calvinismus principum auctoritate, vi et armis plerumque in regnis obtinuerunt: contra vero Evangelium stabilitum fuit Martyrum patientia, inermium ac simplicium hominum praedicatione. 2. Quum infideles Christianae religioni dederunt nomen, nuntium remiserunt honorum, divitiarum, voluptatum amoris: contra quum Catholici Lutheranismum aut Calvinismum amplexi sunt, ab austeriore vivendi modo ad liberiores transierunt: nempe virgines Deo sacrae, relictis monasteriis, publicas nuptias celebrarunt; monachi votorum quae prius emisserant iugum excussere; Presbyteri antea coelibes, contraxerunt matrimonia; laici ieiuniis, satisfactoriis operibus, confessionis auricularis debito liberati sunt; Principes auctoritatem omnem non in temporalibus modo, sed etiam in spiritualibus vindicarunt sibi; ecclesiastici proventus magistratuum ac aliorum laicorum hominum praeda fuerunt. Verum opus non est miraculo, ut quis relicto austeriore vivendi modo, amplectatur eum qui cupiditati magis favet. Vide Augustinum *lib. 1. de moribus Ecclesiae cap. 31.*

Obiicies 6. Missio divina deest Pontificibus Romanae communionis. Nam 1. Episcopi plerumque a Regibus eliguntur. 2. Romani Pontifices eliguntur a Cardinalibus, quorum institutio non est divina, sed humana tantum. 3. Nonnulli per simoniam in Cathedras involant: ergo divina missio deest Pontificibus Romanae communionis.

Nnn

Resp.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Ratio est 1. quia aliud est electio, aliud Ordinatio; per istam, non autem per illam, datur missio; unde Pontifices a laicis electi, sed nondum consecrati, nullam habent iurisdictionem. 2. Episcoporum electio convenit laicis ex Ecclesiae concessione, proindeque ipsa Ecclesia Episcopos per laicorum suffragia eligere videtur. 3. Qui per simoniam promoti sunt, si factum constet, possunt quidem deponi, sed eis ante depositionem, reverentia atque obedientia tamquam veris Pontificibus debetur: scilicet quamdiu ab Ecclesia tolerantur, ab ea acceptantur pro legitimis Pastoribus, et eo nomine in auctoritatem et venerationem veniunt.

Obiicies 7. Plures sunt Antistites in Ecclesia Romana, qui per avaritiam et per ambitionem sedes episcopales invadunt; sed ii divinitus non mittuntur, de eisque dici potest quod Deus per Prophetam olim dixit: *Currebant et non mittebam eos*: ergo, cet.

Resp. conc. mai. dist. min. sed ii divinitus non mittuntur interiore missione quae fit per gratiam internam, conc. min. exteriori missione, quae fit per veram Ordinationem, neg. min. Haec, non autem illa, absolute requiritur: per istam, non autem per illam, iurisdictio confertur. Similium Pastorum respectu locum habent haec Evangelii verba: *Quaecumque dixerint vobis facite, secundum autem opera eorum nolite facere.*

CAPVT V.

De proprietatibus Ecclesiae.

Not. Tres sunt Ecclesiae proprietates, visitilitas, indefectibilitas, infallibilitas; de iis subsequentibus articulis nobis dicendum incumbit.

ARTICVLVS I.

De visibilitate Ecclesiae.

Not. **N**ovatores qui elapso proxime saeculo visi sunt, docuerunt veram Christi Ecclesiam esse invisibilem: *Quis* (inquit Lutherus in lib. de abroganda Missa privata part. 1.) *Ecclesiam nobis monstrabit, quum sit occulta in spiritu, et solum credatur? Sicut dicitur: Credo Ecclesiam sanctam.* Calvinus non dissimili loquendi modo utitur in praefatione Institutionum: Sed non parum a vero aberrant, dum Ecclesiam non agnoscunt, nisi quam praesenti oculo cernunt. Cohæret id cum eorundem novatorum principiis: nempe docent solos iustos, ac proinde praedestinos (quum in eorum systemate nulli sint vere iusti, nisi qui praedestinati sunt) esse vera Ecclesiae membra. Commentum est illud dogma, ut declinarent vim argumenti, quod Catholici adversus eos petunt ex defectu successionis tum in doctrina, tum in pastore: seu ubi ab eis quaeritur, ut in saeculis quae praecesserunt, prodant fideles qui eorum dogmata professi sunt, Pastores quibus successerint; respondent se sive in dogmatibus, sive in pastore successisse viris piis, qui tunc in medio Romanae communio- nis delitescebant. E contrario Catholici omnes docent ac docuerunt semper veram Christi Ecclesiam esse ac fuisse semper visibilem, ita ut societatem constituat quae ipsis etiam sensibus pateat.

Conclusio. Vera Christi Ecclesia est visibilis.

Probatur 1. ex Scriptura. Ea societas est visibilis, de qua Scriptura ubique loquitur tamquam de congregatione visibili: atqui Scriptura ubique loquitur de Ecclesia tamquam de congregatione visibili. Numeror. XX. populus qui exierat de Aegypto dicitur Ecclesia: *Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem? III. Regum VIII.* Ecclesia sumitur quoque pro visibili multitudine: *Convertitque rex faciem suam, et benedixit omni Ecclesiae Israel, omnis enim*

Ecclesia Israel stabat. Matth. XVIII. haec verba: Dic Ecclesiae. Si Ecclesiam non audierit, cet. de visibili coetu intelliguntur: quomodo enim quis peccata fratris ad coetum invisibilem deferre posset? De coetu quoque visibili necessario debent intelligi haec verba Act. XXVIII. Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: scilicet si per Ecclesiam societas invisibilis intelligeretur, regi non posset ab Episcopis: nec enim grex qui non cognoscitur regi potest a pastore. Eodem sensu sumenda sunt haec alia Act. XV. Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant Phoenicem. Cap. XVIII. Ascendit Paullus, et salutavit Ecclesiam. Tandem alium sensum pati non possunt haec I. ad Timoth. III. Haec tibi scribo :::: ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi.

Probatur 2. comparationibus quibus Scriptura utitur, quum de Ecclesia loquitur. Cyprianus lib. de unitate Ecclesiae, eam comparat cum arca Noë; Hieronymus in dialogo contra Luciferianos cum domo, in qua agnus paschalis edi debebat; Augustinus asserit eam esse civitatem, quam Evangelium dicit esse supra montem positam: Nulla (inquit lib. 3. cont. epist. Parmeniani cap. 5.) est securitas unitatis, nisi ex promissis Dei, Ecclesia declarata, quae super montem, ut dictum est, constituta abscondi non potest. Tract. 1. in epist. Ioannis sic loquitur: Numquid sic ostendimus Ecclesiam, fratres mei? nonne aperta est? Tract. 2. haec etiam habet: Quid amplius dicturus sum quam coecos, qui tam magnum montem non viderint, qui contra lucernam in candelabro positam oculos claudunt?

Probatur 3. rationibus theologicis. Primo, ex dictis, Ecclesia est societas hominum sub Christo capite, et legitimis Pastoribus Deo servientium. Secundo, tenetur quisque audire Ecclesiam, ad illam redire, si per schisma aut haeresim sit extra illius sinum; neque enim aliquis extra Ecclesiam positus salutem consequi potest: at quomodo quis Ecclesiam audire, illi adhaerere, ad illam redire poterit, si Ecclesia non sit visibilis?

Ob-

Obiicies 1. Ecclesia Christi et novum Testamentum idem sunt : atqui novum Testamentum est invisibile, iuxta illud *Hieremiae XXXI. Dabo legem meam in visceribus eorum :: et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum*: ergo, cet.

Resp. 1. neg. mai. Nempe novum Testamentum et Ecclesia differunt tamquam foedus et personae cum quibus foedus initum est ; proindeque quamvis daretur illud foedus esse invisibile, non sequeretur Ecclesiam esse invisibilem. Resp. 2. neg. min. Ratio est, quia Christus publicum foedus iniit cum Ecclesia, exterius nimirum eam docuit, promissa confirmavit sanguinis effusione. Nec obstant laudata Hieremiae verba : *Dabo legem meam in visceribus eorum*, non enim aliud significant, quam quod Deus Ecclesiae Christi charitatem collaturus sit, quum e contrario externum tantum legis corticem Iudaeis, prout Iudaeis, hoc est, prout ad solum vetus Testamentum pertinentibus, concesserit.

Obiicies 2. Mons de quo Apostolus loquitur *ad Hebr. XII.* est Christi Ecclesia : atqui mons ille non est visibilis : *Non enim (inquit) accessistis ad tractabilem montem, et accensibilem ignem :: sed ad Sion montem, et civitatem Dei viventis*: ergo nec Ecclesia est visibilis.

Resp. dist. mai. Mons ille est Ecclesia triumphans, conc. mai. Ecclesia militans, neg. mai. Sensus est, Christianos in novo Testamento spe accessisse ad intuitivam Dei visionem, quum contra Iudaei carnales non aliud sperarent quam corporea bona : unde Apostolus laudatis in argumento verbis, haec alia subiicit : *Et multorum millium Angelorum frequentiam, et spiritus iustorum perfectorum.*

Obiicies 3. Quod creditur non est visibile : sed Ecclesia creditur, nempe illius existentia constituit unum de articulis symboli : *Credo sanctam Ecclesiam* : ita ratiocinatur Lutherus in *lib. de abroganda Missa privata part. 1.*

Resp. 1. neg. min. Quod enim in symbolo profiteamur, non est Ecclesiae existentia, sed sanctitas quae haud dubie invisibilis est. Resp. 2. conc. mai. dist. min. Ecclesia creditur, hoc est, hunc coetum visibilem hominum esse Christi
sti

sti Ecclesiam, conc. min. scilicet sunt evidentia motiva propter quae credimus illum in particulari coetum esse veram Ecclesiam Christi. Ecclesia creditur, hoc est, existere hominum coetum qui sub iisdem Pastoribus ac cum eorumdem Sacramentorum usu profitentur Christi fidem, neg. min. Igitur unum videtur in Ecclesia, coetus hominum Christi fidem, exterius saltem, profitentium, et aliud creditur, nempe illum coetum esse veram Christi Ecclesiam. Sic in baptismo videmus elementa ex quibus constat, et credimus illa elementa constituere verum Christi baptismum.

ARTICVLVS II.

De indefectibilitate Ecclesiae.

Not. I. **E**cclesia duobus modis spectari potest, scilicet secundum partem invisibilem, et secundum partem visibilem. Sumta priore modo, est coetus hominum iustorum; posteriore autem modo, est coetus hominum qui fidem Catholicam exterius profitentur, abstrahendo an sint iusti vel impii.

Not. II. Calvinistae fatentur quidem Ecclesiam sumtam secundum partem invisibilem et interiorem esse indefectibilem, sed contendunt sumtam pro parte visibili et exteriori esse defectibilem, et revera nonnumquam omnino defecisse. Commentum sunt illud systema, ut declinent vim argumenti quod Catholici adversus eos desumunt ex defectu successionis: nempe ubi ab eis quaeritur quibus Christianis successerint, respondent se non successisse quidem coetui alicui visibili, qui exterius profiteretur omnes articulos quos defendunt, sed cuidam hominum coetui invisibili, in quorum cordibus Deus veram fidem, veramque charitatem in medio corruptae Babylonis, seu Romanae Ecclesiae, conservaverit. Contra omnes Catholici docent Ecclesiam esse indefectibilem, non tantum secundum partem invisibilem et internam, sed etiam secundum partem visibilem et externam.

Con-

Conclusio. Ecclesia est indefectibilis, etiam secundum partem visibilem et externam.

Probatur 1. ex Prophetarum vaticiniis. Prophetæ prædixerunt Ecclesiam Christi fore indefectibilem. *Isaias cap. LXI.* sic loquitur: *Foedus perpetuum feriam eis: et scient in gentibus semen eorum, et germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* Locus ille intelligitur de Ecclesia Christi; ipsa enim est semen, cui benedixit Dominus, est semen quod scitum est in gentibus: atqui ea Ecclesia, illud semen sunt quid visibile et externum: neque enim quod internum est tantum, cognosci potest, aut videri. *Ezechiel. cap. XXXVII.* eadem legitur loquendi ratio: *Et scient gentes, quia ego sanctificator Israël, quum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.* Haec quoque leguntur *Danielis cap. II.* *In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus Coeli regnum, quod in aeternum non dissipabitur, et regnum eius alteri populo non tradetur.* Illud regnum haud dubie est Ecclesia Christi, quæ post Romanum Imperium incoepit: ergo quemadmodum imperia quæ præcesserant fueruntabilia: ita et illud quod Propheta successurum prædixit.

Probatur 2. ex parabolis evangelicis et litteris apostolicis. Ecclesia est area in qua sunt boni et mali: sed illa area perdurabit semper: scilicet in fine tantum saeculi Christus, *Matth. III.* *Permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ecclesia est ager in quo bonum semen et zizania reperiuntur: atqui ager ille stabit usque ad mundi finem: *Sinite* (inquit Christus) *utraq; crescere usque ad messem. Messis autem consummatio saeculi est.* Apostolus Timotheum sic monet: *Vt scias* (inquit) *quomodo oporteat te in domo Dei conversari* (Ecclesia nimirum visibili, cum invisibili enim coetu non est conversatio) *quæ est columna et firmamentum veritatis: at si visibilis domus Dei sit columna et firmamentum veritatis, deficere non potest.*

Probatur 3. ex iis quæ a Christo ordinata sunt ad
con-

constituendam Ecclesiam. 1. Voluit ut in Ecclesia Pastores essent usque ad saeculi consummationem: *Et ipse* (ait Paulus *ad Ephes. IV.*) *dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores et Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii in aedificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, cet.* Atqui Pastores non dantur nisi visibili gregi; proindeque quum Pastores (ex Apostolo) debeant esse perpetui, grex visibilis debet quoque esse perpetuus. 2. Praecepta quae Pastoribus imposita sunt, non sunt ad tempus, sed ad ipsiusmet Christi adventum: *Praecipio tibi* (ait Paulus *I. ad Timoth. VI.*) *ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Iesu Christi.* 3. Christus Sacramenta instituit quae perduratura sunt usque ad saeculi consummationem: *Docete omnes gentes, baptizantes eos, cet.* *Et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Eucharistia edi debet usque ad mundi finem: *Quotiescumque* (ait Apostolus) *manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Tandem remissio peccatorum per Sacramentum Poenitentiae, et Ordinatio Sacerdotum permanebunt inter fideles usque ad Christi adventum; non enim ad aliquod tantum tempus, sed ad illud omne quod erit usque ad mundi finem, extenduntur haec Christi verba: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, cet.*

Probatur 4. ex Patribus. Augustinus variis in locis docet visibilem fidelium coetum nusquam defuturum. *Enarr. I. in Psalm. CI. serm. 2.* disputans contra Donatistas, qui totam Ecclesiam visibilem Caeciliani tempore periisse ac in paucis iustis in Africa permansisse contendebant, haec scribit: *Sed illa Ecclesia quae fuit omnium gentium, iam non est; periit. Hoc dicunt qui in illa non sunt. O impudentem vocem! Illa non est, quia tu in illa non es? Vide ne tu ideo non sis; nam illa erit, etsi tu non sis: idque probat S. Doctor hac Christi promissione: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Chrysostomus *homil. 4. in illud Isaï. Vidit Dominus idem docet: Facilius*

est

est (inquit) extinguere solem, quam Ecclesiam obscurari. Idem apud Bernardum legere est *serm. 30. in Cantica.*

Probatur 5. ratione theologica. Si Ecclesia perire possit secundum partem exteriorem, perire quoque poterit secundum interiorem: siquidem est de Christianae Ecclesiae essentia, ut exterius habeat Pastores, ut singula illius membra visibilium Sacramentorum vinculo coniungantur, et publice Christi fidem profiteantur: atqui si omnino pereat secundum visibilem et exteriorem sui partem, interior, quae remansura supponitur, nullos exterius habebit Pastores, nullis Sacramentis colligabitur, publice Christi fidem non profitebitur: ergo non erit vera Christi Ecclesia.

Obiicies 1. Ecclesia defecit 1. in Adamo et Eva quando peccarunt: 2. defecit saepius in lege naturae, seu ante Moysem, nempe perpauci tunc fuerunt homines pii: 3. defecit Moysis tempore quum Aaron vitulum aureum proposuit adorandum, totusque populus *Exodi XXXII.* clamavit: *Hi sunt Dii tui Israël.* 4. Eliae tempore, in solo Elia visibiliter remanserat: *Derelictus sum* (inquit *III. Reg. XIX.*) *ego solus.*

Resp. ad 1. Adamum et Evam non constituisse Ecclesiam, sed fuerunt Ecclesiae initium. Resp. ad 2. argumentum probare perpaucos tunc fuisse veri Dei cultores, quod non negamus, sed illi perpauci cultores constituebant veri Dei Ecclesiam. Resp. ad 3. totum populum Israëliticum non consensisse adorationi vituli aurei; eam contra ultus est Moyses qui tunc solus erat summus Israëlitarum Sacerdos, nondum enim Aaron inauguratus fuerat Pontifex maximus; eam quoque ultus est tota tribus Levi: *Siquis est Domini* (verba sunt Moysis *Exodi XXXII.*) *iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi.*

Resp. ad 4. dato quod Ecclesia in solo Elia visibiliter in regno Israël remansisset, non sequeretur tamen eam omnino periisse: nam remanserat integra in regno Iuda; in eo enim Asa ac postea Iosaphat optimi reges, numerosissimusque populus sacrificia ad legis normam Hierosolymis offerebant. Praeterea Eliae querenti quod so-

Qoo

lus

lus remansisset, Deus sic respondit: *Derelinquam mihi septem millia virorum in Israël, quorum genua non sunt incurvata ante Baal.* Iis responsionibus addendum est, quod quamvis daretur Ecclesiam in tota Iudaeorum republica nonnumquam visibiliter periisse, idem tamen dici non deberet de Ecclesia Christiana. Ratio est quia Deus Ecclesiae Iudaicae perpetuam stabilitatem non promiserat, quam tamen Christianae expresse pollicitus est.

Obiicies 2. Apostolus *II. ad Thessalonic. II.* praedixit generalem apostasiam futuram in Ecclesia Antichristi tempore: *Ne quis (inquit) vos seducat ullo modo; quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, cet.*

Resp. 1. negando Antichristi tempore futuram esse generalem populi fidelis discessionem. Siquidem (ipsomet Christo teste) propter electos breviabuntur dies illi. 2. Discessio quae (ut ait Scriptura) futura est, erit apostasia a trunco, proindeque vera Ecclesia superstes erit in trunco. 3. Homo peccati dicitur quidem sessurus in Dei templo, sed non dicitur quod interrupturus sit Pontificum successionem. 4. Dicitur exaltandus super omne quod colitur Deus, tunc igitur adhuc Deus publice coletur.

Obiicies 3. Arianorum tempore, Ecclesia Catholica defecit: nam 1. Hilarius in *epist. ad Constantium* scribit paucos admodum fuisse Catholicos in Oriente. 2. Hieronymus in *dialogo adversus Luciferianos*, agens de Concilio Ariminensi, sic loquitur: *De Vrsiae vero nomine abiiciendo, verisimilis ratio praebebatur: Quia in Scripturis (aiebant) non invenitur, et multos simpliciores novitate sua scandalizat, placuit auferri::: His ita gestis Concilium solvitur::: Coeperunt postea Valens et Ursacius, ceterique nequitiae eorum socii palmas suas iactare, dicentes se Filium non creaturam negasse, sed similem ceteris creaturis. Tunc Vrsiae nomen abolitum est. Tunc Nicaenae fidei damnatio conclamata est. Ingemuit totus Orbis, et Arianum se esse miratus est.*

Resp. neg. ant. ad cuius priorem probationem dicendum

dum est 1. ex paucitate orthodoxorum in Oriente male colligi visibilem Ecclesiam periisse; nempe satis erat, ut nunc emeretur in Occidente. Dicendum est 2. plures Episcopos tunc etiam in Oriente defendisse fidem orthodoxam. Nempe ab Athanasii partibus stabant Gaius, Ammonius, Adelphius, Marcus, Paphnutius, alique tam Africae quam Orientis antistites, partim in loca deserta relegati, partim spontanea fuga dispersi. His addi debent Philo Lybiae Episcopus, Dracontius, quem S. Hilarius exsulantem vidit, Serapion Tmensis, Eusebius Samosatenus, Cymatius, pluresque alii quos S. Athanasius *in apologia pro sua fuga* scribit exsules fuisse propter fidei Catholicae confessionem.

Ad alteram eiusdem antecedentis probationem distinguendus est Hieronymi textus: ingemuit totus Orbis, et Arianum se in specie esse miratus est, conc. ant. a parte rei, neg. ant. Mox allatae solutionis explicationem et veritatem lector fuse pertractatas reperiet *tractatu* 4. art. 4. In eundem sensum sumi debent haec Augustini verba *epist.* 50. al. 185. *sen lib. de correct. Donatist. cap. 9.* Sic (Ecclesia) multitudinibus per schismata et haereses pereuntibus subvenire consuevit. Hoc displicuit Lucifero, quia factum est in eis suscipiendis atque sanandis, qui veneno perierant Ariano.

ARTICVLVS III.

De Ecclesiae infallibilitate.

Not. I. **E**cclesia duobus modis considerari potest: 1. prout per Episcopos in Conciliis generalibus repraesentatur: 2. prout per varias Orbis regiones dispersa est. Quae-ri igitur potest utrum Ecclesia sive in Conciliis generalibus, sive dispersa per varias Orbis regiones, sit infallibilis.

Not. II. Agentes superius de Conciliis in genere, fuse probavimus est Ecclesiam quae per Episcopos in Conci-

liis generalibus repraesentatur, esse infallibilem: superest igitur ut hic expendamus utrum dispersa per Orbem eodem iure gaudeat; hoc est, utrum Ecclesiarum particularium quae per Orbem dispersae sunt, in unum dogma consensus unanimis fidei articulum efficiat. Negativam sententiam defendunt heterodoxi, affirmativam vero omnes Catholici.

Conclusio. Unanimis omnium particularium Ecclesiarum consensus in unum dogma, efficit articulum fidei, hoc est, omnes Orbis Ecclesiae simul sumtae errare non possunt.

Probatur 1. Ideo Episcopi in Conciliis generalibus errare non possunt quod universam Ecclesiam repraesentent: ergo nec errare potest ipsa universa Ecclesia: sed omnes Ecclesiae particulares simul sumtae universam Ecclesiam constituunt: ergo earum unanimis in aliquod dogma consensus non minus est infallibilis quam consensus Episcoporum qui ad Concilia generalia congregati sunt.

Probatur 2. Ecclesiae per Orbem terrarum dispersae unam Christi sponsam constituunt, iuxta illud Apostoli: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo*: atqui Christi sponsa est infallibilis, nempe cum ea Christus semper erit: *Ecce* (inquit *Matth. XXVIII.*) *ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi*. Eaedem Ecclesiae non minus sunt domus Dei, quam Ecclesia in Conciliis generalibus per Episcopos repraesentata. Sed domus Dei *I. ad Timoth. III.* est *columna et firmamentum veritatis*, ac proinde infallibilis: quomodo enim ea erit firmamentum veritatis, quae filios suos in errorem inducere poterit?

Probatur 3. Ille consensus est infallibilis, cui oppositum dogma iudicatum fuit haeresis: atqui dogma oppositum unanimi omnium Ecclesiarum consensui iudicatum fuit haeresis, ut subsequenter momentis patebit.

Primo. Quae per duo priora saecula exortae sunt haereses, tales iudicatae sunt, quod unanimi Ecclesiarum consensui essent oppositae: *Ecclesiae* (inquit Eusebius *Hist. lib. 4. cap. 7.* agens de Saturnini ac Basilidis erroribus) *per universum Orbem instar clarissimorum siderum fulgent, et viget in omne genus humanum fides Christi*, cet. *Plurimi*

ecclesiastici viri patrociniū veritatis suscipiunt, et pro ecclesiastica apostolicaque doctrina dissertissime decertant, cet. Et adversariorum quidem inventa a semetipsis confutata, confestim extincta sunt: idem Scriptor cap. 11. recenset Valentini, Cerdonis, Marcionis, et Marci mendacia, innuitque ea solo Ecclesiarum consensu dissipata fuisse.

Secundo. Irenaeus Florino haeretico non aliud opponit quam unanimem Ecclesiarum consensum: Haec dogmata (inquit) dissentiunt ab Ecclesia, cet. Hieronymus eundem Ecclesiarum consensum, nulla facta mentione synodorum, opponit Vigilantio: Male (inquit in lib. adv. eumd.) facit ergo Episcopus Romanus, qui super mortuorum hominum Petri et Pauli, secundum nos ossa veneranda, secundum te vilem pulvisculum, offert Domino sacrificia, et tumulos eorum Christi arbitratur altaria? Et non solum unius urbis, sed totius Orbis errant Episcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes ingrediuntur basilicas mortuorum.

Tertio. Quaedam privatae synodi oecumenicarum vim habuerunt, quod eas postmodum confirmaverit idem Ecclesiarum consensus: sic quae labente II. saeculo contra Montanistas in Asia celebratae sunt, summae fuerunt auctoritatis quod (ut ait Eusebius Hist. lib. 4. cap. 16.) universa per Orbem terrarum sparsa Ecclesia illis consensisset. Propter eandem rationem maximi ponderis fuerunt quae III. saeculo contra Novatianos habitae sunt. Cornelius in epist. ad Fabium Antiochenum refert consensum quem totius Occidentis antistites praebuerant synodo quam ipse Romae celebrarat: Quum Romae (inquit Eusebius Hist. lib. 6. cap. 43.) congregata esset synodus, in qua sexaginta quidem Episcopi, Presbyteri vero ac Diaconi multo plures convenerunt. Quumque in provinciis antistites, quid agendum esset, seorsum consultassent, huiusmodi decretum cunctis promulgatum est, cet. Exstant epistolae Cornelii Papae ad Fabium Antiochenum, in quibus et Romanae synodi gesta, et omnium per Italiam, et Africam, aliasque locorum illorum provincias sententiae declarantur.

Quinto. Eundem Ecclesiarum consensum Cyprianus iis opponit qui Novatiano favebant: Quam vanum est (ait epist.

epist. 68. al. 77.) ut Novatiano nuper retuso et refutato, et per totum Orbem a sacerdotibus Dei abstento, nunc adulatoribus adhuc nobis patiamur illudere, et de maiestate ac dignitate Ecclesiae indicare.

Sexto. Augustinus lib. 4. ad Bonifacium cap. ult. negat Synodum generalem concedi debere Pelagianis, quod eorum haeresis per synodos in provinciis habitas, ac Ecclesiarum consensu confirmatas, sat superque damnata intelligeretur: Aut vero (ait) congregatione synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur, quasi nulla haeresis aliquando nisi synodi congregatione damnata sit. Quum potius rarissimae inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis exstiterit: multoque sint atque incomparabiliter plures, quae ubi exstiterunt, illic improbari, damnarique meruerunt, atque inde per ceteras terras devitandae innotescere potuerunt.

Septimo. Eundem in unum dogma Ecclesiarum consensum maxime commendat Vincentius Lirinensis Commonit. I. cap. 3. In ipsa (inquit) Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.

Quaeres an sit aliquod discrimen inter definitionem Concilii generalis, et unanimem Ecclesiarum particularium consensum.

Resp. Hoc esse discrimen, quod non solum synodus generalis universam Ecclesiam repraesentet, sed etiam quod universae Ecclesiae sensum praesentem habeat, illumque expresse declaret ac manifestet. Nempe ideo ex universo Orbe Episcopi ad Concilium generale congregantur, ut intelligi possit quae sit circa propositum articulum singularem Orbis Ecclesiarum sententia: unde quilibet Episcopus in Concilio generali fidem facit Ecclesiam cui praest articulum de quo agitur profiteri; testatur se eum per traditionem ab antecessoribus accepisse; hincque sequitur Concilium generale nihil quoad substantiam, novi definire; sed declarare tantum quid Ecclesiae per totum Orbem dispersae, saltem implicite, crederent: *Quid Ecclesia* (inquit Vin-

Vincentius Lirinensis *Commonit.* 1. cap. 32.) *umquam aliud Conciliorum decretis enisa est, nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur?*

TRACTATUS V.

DE ROMANO PONTIFICE.

Not. **Q**uae ad Romanum Pontificem spectant, ad duo capita reducemus: quaeremus nimirum 1. utrum, et quo iure Primatum habeat in tota Ecclesia: 2. an illius de fide ac moribus sollemne iudicium sit locus theologicus.

CAPVT I.

Vtrum, et quo iure Romanus Pontifex Primatum habeat in Ecclesia.

Not. **I**oannes Wicleff negavit (teste Thoma Waldensi) Romanum Pontificem habere primatum in Ecclesia. Lutherus post suam a Leone X. damnationem asseruit, quod tantum abest ut Papa sit visibile Ecclesiae caput et primatum habeat, quin potius sit Antichristus. Luthero adhaeserunt Zuinglius, Calvinus, aliique recentiores sectarii. Iis praeiverant Graeci qui, Constantinopoli sedente Photio, schisma adversus Ecclesiam Romanam conflaverant.

Conclusio. Romanus Pontifex iure divino primatum habet in tota Ecclesia.

Probat. Ille divino iure primatum habet in tota Ecclesia qui legitimus est Petri successor: atqui Romanus Pontifex est legitimus Petri successor: ergo divino iure primatum habet in tota Ecclesia. Ambae argumenti praemissae sigillatim probandae sunt.

Pri-

Primo. Eum qui legitimus est Petri successor, divino iure habere primatum in tota Ecclesia, sic ostenditur. Qui est legitimus Petri successor, eandem habet in tota Ecclesia potestatem quam in ea Petrus habuit; sic qui succedit Regi, eadem qua Rex auctoritate fruitur: atqui Petrus iure divino primatum habuit in tota Ecclesia. Siquidem Christus primum in Ecclesia locum ei contulit: nempe eum ipsi locum contulit quem fundamentum habet respectu aedificii: *Tu es Petrus* (inquit Christus *Matth. XVI.*) *et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*: at fundamentum primum occupat locum in aedificio, quum totum aedificium ab eo sustentetur. Ita ratiocinatur Ambrosius *lib. 4. de fide cap. 5.* et Gregorius Magnus *lib. 5. epist. 8.*

Praeterea. Ille primatum divinitus habuit, qui non agnorum tantum, seu fidelium, sed ipsarum etiam ovium, seu pastorum qui Christo per Evangelium filios generant, pastor constitutus est: sed Petrus a Christo constitutus est pastor non agnorum tantum, seu fidelium, sed etiam ovium, seu pastorum: ubi enim interroganti Christo respondisset se eum diligere: *Tu scis, quia amo te*, haec ab ipso audivit *Ioann. cap. XXI. Pasce agnos meos, pasce oves meas*: in quae quidem verba sic Chrysostomus loquitur: *Aliis omissis, Petrum dumtaxat affatur, fratrum ei curam committit.* Eodem modo eundem locum explicant Theophilactus, et Bernardus *lib. 2. de consideratione*, et alii plures quos Perronius recenset.

Addendum est, idem innuere varias praerogativas, quas Evangelium Petro tribuit. 1. A Christo mutatum est illius nomen: *Tu es Simon filius Ionae: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*, hoc est, petra, saxum. 2. Primus inter Apostolos semper recensetur, licet Andreas eo maior esset aetate, et prior vocatione: *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt haec*: (verba sunt *Matth. X.*) *Primus, Simon, qui dicitur Petrus.* 3. Primum Apostolorum Concilium convocavit, primus in eo suffragium tulit, in eiusque sententiam abiit tota multitudo. Quae a Petro fundatae sunt Ecclesiae, Antiochena nimirum, Alexandrina, et

et Romana, solae prioribus saeculis Ecclesiae patriarchales habitae sunt.

Patres in Petro divinitus concessum in tota Ecclesia primatum agnoverunt. Cyprianus *in epist. ad Quintum* laudat Petrum quod in Legalium disceptatione, Paulo a quo arguebatur, primatum suum non obiecerit: Nam (inquit) nec Petrus quem primum Dominus elegit, et super quem aedificavit Ecclesiam suam, quum secum Paullus de circumcisione postmodum disceptaret, vindicavit sibi aliquid insolenter aut arroganter assumsit, ut diceret se primatum tenere, et obtemperari a novellis et posteris sibi potius oportere. Leo Magnus *serm. 3. de sua ad Pontificatum assumptione* sic loquitur: De toto mundo unus Petrus eligitur, qui et universarum gentium vocationi et omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiae Patribus praeponatur, ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique Pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus.

Secundo. Romanum Pontificem esse legitimum Petri successorem sic ostenditur. Ille est legitimus Petri successor, qui Cathedram habet in qua Petrus sedit et mortuus est: nempe quum primatus Petro concessus sit propter Ecclesiam, ut inter Apostolos unitas constitueretur, necesse est propter eandem rationem ut primatus in Ecclesia sit perpetuus; proindeque oportet ut aliquis in primatu Petro succedat: at is est Romanus Pontifex. Nam 1. nullus umquam Episcopus alius a Romano se Petri successorem praedicavit. 2. Tota traditio asseruit Pontificem Romanum esse Petri successorem: ita enim docent Tertullianus *lib. de praescript. cap. 36.* Irenaeus *lib. 3. cap. 3.* Firmilian. *epist. inter Cyprian. 75.* Epiphanius *haeresi 27.* Augustinus qui *lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 51.* sic loquitur: *Cathedra tibi quid fecit Ecclesiae Romanae, in qua Petrus sedit, et in qua hodie Anastasius sedet?*

Probatur iterum conclusio ex Conciliis. Haec habet canon 3. prioris Concilii Constantinopolitani: *Constantinopolitanus habeat priores honoris partes post Romanum Episcopum*: tunc igitur Graecis Patribus persuasum erat Roma-

Ppp

num.

num Pontificem in tota Ecclesia primatum habere. Concilium Chalcedonense haec etiam habet : *Perpendimus omnem quidem primatum et honorem praecipuum secundum canones antiquae Romae Dei amantissimo Episcopo conservari.* In Concilio Constantiensi damnatus est iste Wicleffi articulus : *Non est de necessitate salutis , credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.* Hanc etiam legimus in Concilio Florentino , Graecis consentientibus , definitionem : *Definimus sanctam Apostolicam Sedem et Romanum Pontificem in universum Orbem tenere primatum , et ipsum Pontificem Romanum successorem esse B. Petri Principis Apostolorum , et verum Christi Vicarium.*

Ex iis quae hucusque dicta sunt , evidenter patet , Patres sive extra Concilia , sive in Conciliis adunatos , ubique semper Romanum Pontificem agnovisse pro vero ac legitimo Petri successore.

Solvuntur adversariorum obiectiones.

Obiicies 1. Haec Christi verba : *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam* , non referuntur ad Petri personam , sed ad hanc illius confessionem : *Tu es Christus Filius Dei vivi* : ita ut sensus sit fidem de Christi divinitate esse fundamentum Ecclesiae : ita enim Hilarius *lib. 6. de Trinit.* Ambrosius *Comment. in cap. 2. epist. ad Ephes. ** Cyrillus Alexandrinus *lib. 4. de Trinit.* Chrysostomus *homil. 54. al. 55. in Matth.* locum illum interpretati sunt. Praeterea alii Patres *Petrae* nomine ipsummet Christum intellexerunt , ita ut voluerint hunc esse sensum verborum Christi : *Tu es Petrus , et super hanc petram quam confessus es aedificabo Ecclesiam meam ; petra enim erat Christus* : ita Augustinus *tract. 124. in Ioann.* nec non *serm. 13. de verbis Domini.*

Resp. ad 1. dist. ant. Haec verba : *Super hanc petram* , in-

* Commentaria in Epistolas Pauli non Ambrosium habere auctorem , haud ita pridem coepit esse in comperto. PP. Maurini integra illa in appendicem reiecere , quos hac de re consulere poteris.

intelliguntur de confessione Petri tamquam de causa meritoria, conc. ant. tamquam de causa subiectiva, neg. ant. Hoc est, Petrus per illam confessionem aliquo modo meritus est, ut esset petra super quam Ecclesia aedificaretur: *Mercedem* (ait Hieronymus *in illum locum*) *recepit vera confessio*. Ad 2. dist. ant. Patres per *petram* intellexerunt Christum, et non excluserunt Petrum, conc. ant. et excluserunt Petrum, neg. ant. Ideo Augustinus *Petram* explicuit de Christo, quod iudicaret eam expositionem minus favere Donatistis contendentibus ministrorum probitatem ad Sacramentorum virtutem requiri. Verum non exclusit aliam explicationem quae *petram* de Petro interpretatur: imo *lib. 1. retract. cap. 21.* asserit postremam hanc explicationem non minus esse probabilem quam alteram: *Harum* (inquit) *autem duarum sententiarum quae sit probabilior, eligat lector*. Quum igitur Augustinus lectori suo facultatem fecerit iudicandi quaenam ex duabus illis sententiis sit probabilior, theologi qui per *petram* censent Petrum intelligi, non peccant contra reverentiam Augustino debitam. Expositionem vero confirmant ex eo quod vox *Petra* referatur ad *petram* de qua Christus antea immediate loquutus fuerat: at non de se ipso, sed de Petro antea loquutus fuerat immediate: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*. Praeterea, cur Christus in mercedem confessionis, dixisset Petro: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram, cet.*

Obiicies 2. Haec verba: *Tibi dabo claves regni Coelorum: Quodcumque ligaveris, cet.* dicta sunt Petro non in propria eius persona, sed quatenus gerebat Ecclesiae figuram: *Petrus* (inquit Augustinus *tract. 50. in Ioann.*) *quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit*. Ergo ex his verbis: *Tibi dabo claves, cet.* colligi quidem potest penes Ecclesiam esse regimen populi fidelis, non autem penes Petrum; quemadmodum ex eo quod Regis procurator nomine Regis claves alicuius urbis accipiat, male infertur illius urbis administrationem ad illum pertinere.

Resp. dist. ant. Quatenus gerebat figuram Ecclesiae sub ratione rectoris, conc. ant. sub ratione procuratoris,

neg. ant. Seu Petrus repraesentabat Ecclesiam; quemadmodum princeps dum civitatis claves recipit, repraesentat rempublicam, cui praeficitur: *Petrus Apostolus* (inquit Augustinus *tract. 124. in Ioann.*) propter apostolatus sui primatum, Ecclesiae gerebat figurata generalitate personam.

Obiicies 3. Cyprianus *lib. de unit. Eccles.* asserit parem fuisse Apostolorum potestatem: *Hoc erant utique et ceteri Apostoli quod fuit Petrus, pari consortio praediti et honoris, et potestatis*: ergo Cyprianus censuit Petrum non habuisse primatum inter Apostolos.

Resp. dist. ant. Cyprianus asseruit parem fuisse Apostolorum potestatem et honorem, quoad amplitudinem rerum gerendarum, conc. ant. scilicet singuli ubique gentium poterant Evangelium annuntiare, erigere ac fundare Ecclesias, fungi Episcopatus ac Presbyteratus potestate ac honore: quoad ordinem et modum gerendi, neg. ant. Nempe ceteri Apostoli apostolatus ministerio fungebantur cum subordinatione ad Petrum quem eis Christus praefecerat tamquam centrum unitatis, seu qui sua auctoritate impediret ne quis schisma conflaret in Ecclesia: *Quamvis Apostolis omnibus* (inquit *ibid.* Cyprianus) *post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, et dicat: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos :::: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit.*

Instabis. Cyprianus *in eod. lib. de unit. Eccles.* sic loquitur: *Episcopatus unus est, cuius a singulis in solidum pars tenetur*: ergo Apostoli erant cum Petro aequales potestate.

Resp. dist. ant. Episcopatus unus est ratione Ordinis, conc. ant. seu unus est Ordo Episcopatus qui omnibus Episcopis aequaliter tribuitur: ratione iurisdictionis, neg. ant. Hoc est, non tam late patebat singuli cuiusque Apostoli iurdictio quam iurdictio concessa Petro: haec enim in ipsos etiam erat Apostolos, illa vero in reliquos tantum fideles aut ministros: *Vrum tamen* (inquit *ibid.* Cyprianus) *caput est et origo una.*

Ob-

Obiicies 4. Patres non raro asserunt Paullum Petro fuisse prorsus aequalem : scripserunt enim 1. Romanam Ecclesiam ab utroque fuisse fundatam : ita Leo Magnus *serm. 1. de natali Apostolorum* : 2. docuerunt Romanos Pontifices non minus esse in Cathedra Romana successores Paulli quam Petri ipsius : 3. Paullus Papa III. in *bullo conuocationis Concilii Tridentini* sic loquitur : *Auctoritate beatorum Apostolorum Petri et Paulli, qua nos quoque in terris fungimur, cet.*

Resp. Patres illos intelligi debere de auctoritate apostolatus, excepto tamen (ut supra dictum est) primatu. Ad confirmationem vero dicendum est Petrum et Paulum eo sensu fundasse Romanam Ecclesiam, quod uterque Romae fidem annuntiarit, uterque in ea urbe Episcopatus munia obierit : ita tamen ut Paullus Petro subordinatus fuerit. Vnde Gregorius Magnus *lib. 2. in Ezech. homil. 6.* de Petri a Paulo reprehensione tractans Petrum Paulli superiorem vocat : *Ecce (inquit) a minore suo reprehenditur, et reprehendi non dedignatur : non ad memoriam revocat : quod claves regni coelestis acceperit.* Quod vero spectat constitutiones quibus Romani Pontifices profitentur se auctoritate Apostolorum Petri et Paulli convocare Concilia, dicendum est id non intelligi de auctoritate, cui Romani Pontifices successerint, sed de auctoritate praesidii quod implorant : unde non pauci Romani Pontifices in suis diplomatis non Petri et Paulli tantum meminerunt, sed plurimum aliorum Sanctorum, ipsius etiam B. Mariae Virginis : *Sit Dei omnipotentis (inquit Nicolaus Papa I. in depositionis sententia contra Photium lata) et beatorum Apostolorum Principum Petri et Paulli, et omnium simul sanctorum, atque venerandorum sex universalium Conciliorum auctoritate, nec non et Spiritus Sancti per nos iudicio, ab omni sacerdotali honore alienus.* Eadem loquendi ratio reperitur quoque in *epist. Alexandri Papae II. ad Odric. Abbat.*

Obiicies 5. Petrus nusquam Romam profectus est. Nam 1. dici non potest quo tempore profectionem illam suscepit, et quot annis Romae commoratus sit. 2. Paulus

lus ad Romanos scribens multos Christianos salutat; at Petri non meminit, eum alioquin, quum esset Summus Pontifex, nequaquam praetermissurus. 3. *Actor. XXVIII.* Lucas narrat fratres obviam ivisse Paulo, qui illuc victus rapiebatur. 4. Vbi Paullus Romam pervenit, rogatus est a Iudaeis ut de Christiana religione mentem aperiret suam (ut ex *Actis* constat) sed id eum non rogassent, si prius Evangelium audiissent a Petro. 5. Paullus in *II. epist. ad Timoth. cap. IV.* ex urbe Roma scribens, haec ait: *In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt*: verum si Petrus tunc Romae versatus fuisset, opem suam Paulo contulisset.

Resp. neg. ant. Nam 1. Petrum Romae commoratum fuisse ostenditur ex prioris illius epistolae *cap. I.* ubi haec habentur: *Salutat vos Ecclesia quae est in Babylone*: quippe Papias Polycarpi discipulus, apud Eusebium *lib. 2. Hist. cap. 15.* S. Hieronymus in *catalogo scriptorum ecclesiastic.* Tertullianus *lib. adv. Iudaeos cap. 9.* S. Augustinus *lib. 18. de Civitate Dei cap. 2.* Babylonis nomine Romam intellexerunt. 2. Petrum iundasse Romanam Ecclesiam in eaque Episcopatum gessisse ad mortem usque, testantur Irenaeus *lib. 3. adversus haereses cap. 3.* Tertullianus *lib. de praescription. cap. 36.* Cyprianus *epist. 55.* Optatus Milevitanus *lib. 2. contra Parmenianum*, Hieronymus *epist. 57.* Augustinus *epist. 53. al. 165. quae est ad Generosum*, innumerique alii; unde vel factum illud est verum, vel nulla umquam de facto aliquo poterit haberi certitudo.

Ad priorem antecedentis quod negatum est confirmationem, dicendum est Petrum quinque ferme annis post Christi mortem in Iudaea mansisse. Nempe Paullus ad *Galatas I.* testatur se anno tertio post conversionem, quae contigit post primum annum a Christi passione, vidisse Petrum Hierosolymis: *Abii (inquit) in Arabiam, et iterum reversus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum.* Paulo post illud tempus Petrus Antiochiam se contulit ubi sedit annis septem. Anno post Christi mortem undecimo, quum Hierosolymam rediisset, ab Agrippa Rege coniectus est in vincula. Viderique

que iterum potuit a Paulo, qui ex urbe Antiochia eleemosynas ad fideles qui Hierosolymis erant detulerat: nam postquam Lucas *Actor. XII.* retulit Petrum vinculis liberatum, haec subiicit: *Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Hierosolymis expleto ministerio.* Eodem anno, hoc est, post Christi mortem undecimo, Claudii Imperatoris secundo, Romam profectus, in ea urbe sedem suam in aevum permansuram fixit. Eiusdem Claudii anno nono, aerae vulgaris 49. Iudaeis publico edicto Roma eiectionis, adfuit Concilio de Legalibus, quod anno sequenti Hierosolymis habitum est. In eum etiam annum incidit quod Paullus scribit *ad Galat. II.* Deinde post annos quatuordecim (a prima sua in urbem Hierosolymitanam profectioe numerandos) iterum ascendit Hierosolymam cum Barnaba, assumpto et Tito. Claudio e vivis sublato Romam rediit, ibique diem extremam clausit. *Simon Petrus* (inquit Hieronymus *lib. de scriptor. ecclesiast.*) post *Episcopatum Antiochensis Ecclesiae* :::: secundo Claudii Imperatoris anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique annis viginti quinque *Cathedram Sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est, decimum quartum.*

Ad alteram eiusdem antecedentis probationem, dicendum est epistolam ad Romanos scriptam fuisse eo tempore quod a Hierosolymitano Concilio ad Claudii mortem fluxerat, Corintho nimirum scripta est ultima vice qua (ut patet ex *cap. XV.*) Paullus per eam urbem transiens Hierosolymam profectus est: ac proinde Petrus tunc Romam nondum redierat.

Ad tertiam probationem dici potest 1. quum Paullus Romae vicinus esset, Petrum forte Romae non versatum fuisse: neque enim erecta Romae Episcopali Cathedra, ita urbi affixus erat, ut in vicinioribus urbibus ac provinciis Evangelium non annuntiaret: idque confirmatur ex Epiphanio, qui *haeresi 27.* scribit Petrum Lino et Cleto, quum Roma ad tempus discessisset, suas partes demandasse. Dici potest 2. non omnem fidelem populum Paulo ivisse obviam: nempe periculum fuisset ne, quum Christianum nomen iam male apud Romanos audiret, sedi-

tio-

tionis suspicionem sua multitudine praeberent : igitur verisimile est aliquos tantum ex Ecclesia Romana selectos Paulo aliorum nomine obviam processisse ; ac proinde mirum non est quod Petrus tunc Romae Paullum expectarit.

Ad quartam probationem dicendum est, Iudaeos rogasse Paullum, ut de religione Christiana mentem suam aperiret, indicaretque, quum legis peritissimus esset, an cum legis figuris ac vaticiniis cohaereret ; non rogarunt vero ut ab eo docerentur Christianam fidem, quasi de ea nihil prius audiissent ; alioquin enim immerito Paullus ad eos pluribus ante annis scribens laudasset Romanorum fidem : *Fides vestra annuntiatur universo mundo.*

Ad postremam probationem respondendum est, Paullum loqui de iis tantum qui causam eius apud Caesarem tueri potuissent, cui quidem iuvandae impar erat Petrus, quum propter eandem fidem non minus quam Paullus invisus esset Neroni. Vide Perronium pag. 182. et seqq.

Obiicies 6. Cyprianus in sentent. Episc. 87. haec ait: *Neque enim quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit : ac proinde Romanus Pontifex non habet primatum inter Episcopos. Confirmatur. Idem S. Doctor ibidem asserit Episcopos a solo Deo iudicari : Expectemus (inquit) universi iudicium Domini nostri Iesu Christi, qui unus et solus habet potestatem et praeponendi nos in Ecclesiae suae gubernatione, et de actu nostro iudicandi.*

Resp. dist. ant. Neque quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit in Africa, conc. ant. extra Africam, neg. ant. Scilicet Cyprianus ea loquendi ratione voluit innuere, nulli Episcopo in Concilio Carthaginensi vim illatam fuisse, ut rebaptizationi, quae in eo decreta est, faveret aut non faveret ; sed quemque liberrime suam de proposito argumento sententiam aperuisse : *Superest (ait) ut de hac ipsa re singuli quid sentiamus, proferamus, neminem iudicantes :::: neque enim quisquam nostrum, cet.* Ad confirmationem resp. verba quae ex eodem S. Doctore laudantur intelligi quoad occulta cordis, seu ad intentionem quam

quam quisque ad synodos vocatus sibi in dicenda sententia proponit, non autem quoad actus manifestos et exteriores. Nam 1. Cypriano persuasum erat ad primates in Africa, et ad synodos provinciales spectasse de Episcopis iudicium. 2. Ratum erat ei idem iudicium ad Romanum Pontificem pertinere: eo nimirum principio nixus Stephanum Papam I. hortatur *epist. 67.* ut Marcianum Arelatensem Episcopum, qui ad Novatianos defecerat, iubeat in ordinem redigi: *Dirigantur (inquit) in provinciam, et ad plebem Arelate constitutam a te litterae, quibus abstento Marciano alius in locum eius substituatur.*

Obiicies 7. Canon sextus Concilii Nicaeni I. non omnes Ecclesias, sed aliquas tantum Romano Pontifici subiicit: *Et ut apud Alexandriam* (verba sunt canonis, iuxta versionem aut expositionem Rufini *lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 6.*) *et in urbe Roma vetusta consuetudo servetur; ut vel ille Aegypti, vel hic Suburvicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Ergo ex Concilio Nicaeno I. Romanus Pontifex non habet primatum in tota Ecclesia.

Resp. 1. Versionem Rufini non tam esse canonis versionem quam illius interpolationem: unde nihil simile apud alios Concilii Interpretes legere est, nempe sic habet canonis lectio apud Dionysium Exiguum: *Antiqua consuetudo servetur per Aegyptum, Lybiam, et Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quia et urbis Romae Episcopo parilis mos est.*

Resp. 2. Admissa Rufini versione, neg. conseq. Ratio est, quia canon, etiam in mente Rufini, non confert Alexandrinum Episcopum cum Episcopo Romano secundum omnia iura quae Episcopo Romano conveniunt; sed tantum secundum ea quibus fruitur quatenus est Patriarcha, seu prout pluribus dioecesibus, seu pluribus ecclesiasticis provinciis praeficitur. Iubet igitur ut Alexandrinus Patriarcha iisdem iuribus in Aegypto, Lybia, et Pentapoli potitur, quibus Romanus Patriarcha potitur Suburvicariarum Ecclesiarum respectu; hoc est, praecipit ut Alexandrinus Episcopus Aegypti, Lybiae, Pentapoleos ordinet Metropolitanos, de eorum causis iudicet, vocet eos, quum

Qqq

opus

opus fuerit, ad Concilium, compellat, etiam per censuras ut canones observent, quemadmodum Romanus Episcopus ordinat, vocat ad Concilia Metropolitanos variarum dioeceseon, seu Ecclesiasticarum provinciarum, quibus tamquam Patriarcha praeficitur.

Quaeres. Quid Rufinus intellexerit Ecclesiarum Suburvicariarum nomine.

Respondet Morinus noster *lib. 1. Exercitationum Ecclesiast. exercitat. 30.* per Ecclesias Suburvicarias intelligi omnes Occidentis Ecclesias. Responsionem suam confirmat ex eo quod ab Augusto Caesare usque ad Imperium Constantini Magni omnes imperii Romani provinciae respectu urbis Romae dicerentur Suburvicariae, hoc est, urbis Romae potestati ac moderationi subditae, nulla enim tunc temporis divisum habuit cum Roma imperium. Verum post exstructam a Constantino Magno Constantinopolim, Byzantium cum Roma divisit, ita ut dicta sit: *Regia civitas, nova Roma, Civitas imperans.* Ea autem Imperii Romani distinctio (inquit Morinus) maxime enituit sub Constantini filiis inter quos divisum fuit imperium, enituit quoque sub Valentiniano et Valente fratribus, sub Valentiniano II. et Theodosio iuniore, ac tandem sub Arcadio et Honorio, quibus imperantibus Rufinus scribebat. Hinc factum est ut eiusdem Rufini temporibus totus Orbis desiisset, Romae respectu, Suburvicarius esse, idque tunc soli Occidenti conveniret.

Aliam Suburvicariarum Ecclesiarum ideam tradit Illustrissimus Petrus de Marca *lib. 1. de Concordia Sacerdotii et Imperii cap. 7.* Nempe scribit Suburvicariarum Ecclesiarum nomine eas intelligi quae decem Provinciis Urbisvicariis seu a Praefecto Praetorio per Urbisvicarium administratis parebant: erant autem subsequentes: *Campania, Tuscia et Umbria, Picaenum Suburvicarium, Sicilia, Apulia et Calabria, Brutii et Lucania, Samnium, Sardinia, Corsica, Valeria.* Aliarum autem Occidentis provinciarum sextus Nicaenus canon non meminit, quod licet Episcopus Romanus illas tamquam Patriarcha regeret, iura tamen patriarchica eadem ratione, qua in decem illis provin-

vinciis, non exercebat, sed plura permittebat consuetudinibus quae apud ea loca invaluerant.

Obiicies 8. Ille non habet primatum in tota Ecclesia qui non potest dici Episcopus universalis; atqui Romanus Pontifex non potest dici Episcopus universalis: siquidem Gregorius Magnus *lib. 5. indict. 13. epist. 18. al. 38.* Ioannem Constantinopolitanum insectatur, quod se diceret Episcopum OEcumenicum; aitque nomen illud esse nomen blasphemiae: *epistola 35. al. 43. ad Eulogium Alexandrinum data* scribit nullum decessorum suorum profano illo nomine usum fuisse: ergo, cet.

Resp. dist. min. Non potest dici Episcopus universalis, seu solus universae Ecclesiae Episcopus, ita ut alii Episcopi sint tantum Vicarii Romani Episcopi, conc. min. non potest dici Episcopus universalis, seu qui regat singulas Orbis Ecclesias, servata singulorum Episcoporum iurisdictione, neg. min. Nomen Episcopi universalis priore tantum sensu sumtum, non autem posteriore, repudiat Gregorius: *Sed absit hoc (inquit ibid.) a Christiani mente id sibi velle quempiam arripere, unde fratrum suorum honorem imminuere ex quantulacunque parte videatur.*

Obiicies 9. Si Romanus Pontifex haberet primatum in tota Ecclesia, posset 1. canones ab Ecclesia conditos abrogare; posset 2. Episcopos pro libito deponere. Sed falsum est consequens: ergo et antecedens.

Resp. neg. ant. Ratio est, quia ipsi Romani Pontifices asseruerunt sui primatus partem esse canonum executionem. *Canones ecclesiasticos (inquit Martinus Papa I. epist. 9. ad Pantaleon.) solvere non possumus, qui defensores et custodes canonum sumus, non transgressores.* Hinc quum canones praescribant formam ad quam exigi debet Episcoporum depositio, eam Romani Pontifices non tentant nisi servatis canonibus. Vide quae de ea forma canones Sardicenses decernunt.

Obiicies 10. Primatus non iure divino, sed humano tantum, delatus est Episcopo Romano: nimirum propter Romanae urbis amplitudinem ceteris Orbis praesulibus praepositus fuit ab Imperatoribus et Conciliis: *Antiquae*

Qqq 2

Re-

Romae (inquit *canon 28. Concilii Chalcedonensis*) *throne*, quod *urbs illa imperaret iure*, *Patres privilegia tribuerunt.*

Resp. neg. ant. ad cuius probationem dist. Concilii Chalcedonensis verba privilegia patriarchica concesserunt, conc. ant. primatum in tota Ecclesia, neg. ant. Ratio est 1. quia ipsum Concilium Chalcedonense, quum primum a Romano Pontifice locum Episcopo Constantinopolitano tribuit, hac ratione utitur, quod sit *Nova Roma*; quemadmodum igitur ea ratio movit Concilium ut patriarchalem dignitatem Episcopo Constantinopolitano concederet: ita et quondam Patres movit ut Episcopum Romanum totius Occidentis Patriarcham constituerent; sed inde desumpta non est dignitas primatus, quem Episcopus Romanus habet in tota Ecclesia, sed ab ipsomet Christo originem ducit suam: *Privilegia sua* (inquit Nicolaus Papa I. *epist. ad Galliarum Episcopos*) *per Petrum a Christo consequuta est Romana Ecclesia.*

C A P V T II.

Vtrum Romani Pontificis iudicium sit locus theologicus.

Conclusio. **R**omani Pontificis de aliqua controversia iudicium locus est theologicus.

Probatur. Locus theologicus est fons ex quo ad probandam fidem et regulandos mores argumenta desumi possunt: atqui revera desumi possunt ex iudicio Romani Pontificis: ergo Romani Pontificis de aliqua controversia iudicium locus est theologicus. Minor argumenti propositio variis momentis ostendi potest.

Primo, quum Romanus Pontifex (ut praecedenti conclusione dictum est) primatum in tota Ecclesia divinitus habeat, ius habet docendi eos omnes quibus a Christo praepositus fuit, seu solvendi dubia quae circa Scripturarum sensum nasci possunt; proponendi traditionem Patrum;

trum; praecipendi ut ubique terrarum canones observentur, imo et per censuras, ipsam etiam excommunicationem, compellendi singulos fideles, ipsos quoque praecipuarum Sedium Episcopos, ut sanam fidem profiteantur; ut ad Evangelii et canonum normam mores suos componant. Ius illud in Pontifice Romano quovis saeculo venerata est Ecclesia Catholica.

Altero Ecclesiae saeculo Victor Papa excommunicationis minas Asiaticis intentavit, quod Pascha cum Iudaeis celebrarent. Asiatici, ut se ipsos tuerentur, non caussati sunt Romano Pontifici ius non fuisse excommunicandi tot Orientis Ecclesias, sed hoc uno se tuiti sunt, nempe proximam quam sequebantur se habere ex apostolica traditione, ac proinde non esse causam, cur excommunicatione mulctarentur. Irenaeus Lugdunensis antistes eandem in Victore potestatem agnovit scribens, ut dispensatione potius quam potestate uteretur, nec (ut ait *apud Eusebium Hist. lib. 5. cap. 24.*) universas Ecclesias abscinderet.

Natum tertio saeculo Novatianorum schisma auctoritate Cornelii Papae compressum est. Decreti quod Romae in Novatianum tulerat ubique habita est ratio: *Quumque* (ait Eusebius *Hist. lib. 6. cap. 43.*) *in provinciis antistites quid agendum esset consultassent, huiusmodi decretum cunctis promulgatum est, cet.*

Eadem Romanorum Pontificum auctoritate proscripti sunt Pelagiani ineunte quinto saeculo: latum in eos ab Apostolica Sede decretum omnes Orbis Ecclesiae summa cum reverentia amplexae sunt: *Iam enim* (ait Augustinus *serm. 131. al. 2. de verbis Apost.*) *de hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam, inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est: utinam aliquand, finiatur error.* Subsequentibus saeculis Damasus Macedonium, Nestorium Coelestinus, Leo Eutychetem, Monothelitas Agatho damnarunt; damnationique omnes Orbis Ecclesiae subscripserunt. Ex eadem auctoritate emanarunt tot leges, tot constitutiones quae tum in Gratiani Decreto, tum in Gregorii IX. Decretalibus leguntur, quasque totus Orbis Christianus summa cum reverentia veneratus est.

Se-

Secundo, maiores nostri in caussis dubiis Romanum Episcopum consulere solebant, eiusque responsis omnino stare: *Mirari non possumus* (inquit Innocentius Papa I. epist. 4. ad Felic. Episc. Nucerian.) *dilectionem tuam sequi instituta maiorum*, omniaque quae possunt aliquam recipere dubitationem, ad nos quasi ad caput a quo ad apicem Episcopatus referre, ut consulta videlicet Sedes Apostolica, ex ipsis rebus dubiis certum aliquid faciendum pronuntiet. In eiusdem Innocentii, Siricii, aliorumque etiam anteriorum Pontificum epistolis nihil aliud fere legere est, quam eorumdem Pontificum responsa ad varias Episcoporum, imo et particularium synodorum consultationes: adeo omnibus retro saeculis persuasum fuit maximi esse momenti Episcoporum Romanorum decisiones.

Tertio, iidem maiores nostri non raro fidem quam profitebantur, tuiti sunt sua cum Episcopo Romano consensione: *Aut si eis placet* (inquit Hieronymus in epist. ad Marcum presbyterum Celedensem) *haereticum me cum Occidente, haereticum cum Aegypto, hoc est, cum Damaso, Petroque condemnent*. Idem ad Damasum scribens epist. 15. al. 57. a quo sciscitatus fuerat an tres hypostases, an vero unam tantum in Trinitate admittere deberet, sic loquitur: *Beatitudini tuae, id est, Cathedrae Petri communionem consocior::: Dignare scripta transmittere*. Haec etiam habet de sua cum Antiochenis Episcopis communionem: *Simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare significes*. Et epist. 16. al. 58. ad eund. *Ego clamito: Si quis Cathedrae Petri iungitur, meus est*.

Ex iis quae hucusque dicta sunt colligitur 1. Romani Pontificis in tota Ecclesia primatum semper in omnibus Orbis Christiani provinciis enituisse. Colligitur 2. eorumdem Romanorum Pontificum decreta apud primarum etiam Sedium Episcopos, ipsas quoque variorum locorum synodos magno semper in pretio fuisse. Colligitur 3. eadem decreta locum esse theologicum, ex quo tum ad stabilendam fidem, tum ad regulandos mores argumenta desumantur, et quidem, fatentibus omnibus Catholicis, ineluctabilia ac infallibilia, ubi Ecclesiarum consensus acces-

se-

serit. Colligitur 4. recentiorum haereticorum, Lutheri, Zuinglii, Calvinii, Episcoporum Anglicanae communionis praxim distare quam maxime a praxi fidelium qui praeteritis saeculis et quidem purioribus vixere. Nempe illi recentiores haeretici Pontificum Romanorum responsa, decreta, constitutiones, definitiones nihili faciunt, imo probris ac dictis non raro lacesunt; quum contra apud omnes tum Orientales tum Occidentales sive clericos si-
ve laicos magno semper in pretio fuerint.

TRACTATUS VI.

DE EPISCOPIS.

Not. I. **A**ltero tomo nostri *Commentarii Historici et Dogmatici de Sacramentis* plura de Episcopis dicta sunt, quae necesse non est ut hic inserantur: nimirum ostendimus 1. Episcopos divinae esse institutionis: 2. eos divino iure presbyteris esse superiores: 3. eos suam iurisdictionem in creditum sibi populum immediate accipere a Christo: 4. eos ita Ecclesiis necessarios esse, ut eorum ordo nec a Conciliis nec a Summo Pontifice possit aboleri: 5. varios esse in Episcopatu gradus, quos tum ad sui dignitatem tum ad utilius regimen Ecclesia vetus instituit.

Not. II. Omissis igitur iis quaestionibus quaeremus hic 1. utrum Episcopi iudices sint controversiarum fidei: 2. cuius ponderis sit latum ab eis de eiusdem fidei controversiis iudicium.

Conclusio I. Iure divino quisque Episcopus iudex est controversiarum fidei.

Probatur. Quilibet Episcopus considerari potest vel in Conciliis, vel extra Concilia: atqui sive in Conciliis, si-
ve extra Concilia iudex est controversiarum tum fidei, tum morum.

Et quidem *primo*, in Conciliis: neque enim (ut de
Con-

Conciliis in genere disserentes diximus) Episcopi in synodis sedentes sunt consiliarii, sed veri iudices; unde doctrinis variis ac peregrinis censuras inurunt, eorumque auctores, si contumaces fuerint, anathemate feriunt.

Secundo, extra Concilia quilibet Episcopus positus est a Spiritu Sancto (ut ait Scriptura) regere Ecclesiam Dei: at regimen illud stare non potest, nisi doctrinam falsam damnare et e contrario veram probare possint, unde Christus vult ut quisque fidelis suum Episcopum audiat, licet plerumque illius facta non debeat imitari: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisei. Omnia ergo quaecumque dixerint vobis facite, secundum opera vero eorum nolite facere.*

Eo iure Episcopi saepius usi sunt: sic Dionysius Alexandrinus haeresim Sabellianam proscripsit, prolixasque de suo iudicio dedit litteras ad Sixtum Pontificem maximum *apud Euseb. Histor. lib. 7. cap. 6.* Sic etiam Galliarum Episcopi nuper plerosque recentiorum Casuistarum errores damnarunt. Sic etiam anno 1699. Galliarum Episcopi sive in suis dioecesibus, sive ad synodos provinciales congregati, accepta Innocentii XII. in forma *Brevis* constitutione qua damnatur et prohibetur liber: *Explication des Maximes des Saints sur la vie interieure*; laudati Pontificis censurae adhaerentes, cum ipso iudicarunt illum continere *propositiones sive in obvio eorum verborum sensu, sive attenta sententiarum connexionem, temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective.*

Tertio, in obscurioribus tamen caussis, hoc est, ubi quaestionis solutio minus est liquida ac minus aperta, necessarium est Concilium provinciale. Sic in caussa Montanistarum pleraque quondam habita sunt: *Nam quum fideles qui in Asia erant* (inquit Eusebius *Hist. lib. 5. cap. 16.*) *saepius et in plurimis Asiae locis eius rei caussa convenissent, novamque illam doctrinam examinassent, et profanam atque impiam iudicassent, damnata haeresi, isti ab Ecclesia et fidelium communione expulsi sunt.* Plurima quoque sive in Oriente, sive in Occidente celebrata sunt in caussa Pelagianorum.

Eae

Eae vero particulares synodi latum a se iudicium mittere solent ad Summum Pontificem, ut illud suo assensu comprobet, promulgetque in aliis provinciis, ubi id expedire iudicaverit; id videre est in plerisque Conciliis provincialibus quae post Tridentinum in Galliis celebrata sunt. Nonnumquam etiam particulares synodi non tantum Summo Pontifici, sed et aliis locorum Episcopis suam sententiam significare solent, sicut et solebant antiquitus: sic Ario in synodo Alexandrina damnato, Alexander Episcopus ad omnes Episcopos synodi sententiam retulit per epistolam; quam sic inscripsit: *Dilectis ac reverendissimis comministris ubilibet per Ecclesias constitutis.*

Vbi autem Episcopi ad synodos convenire non poterant, ad eas mittebant iudicium, quod in sua dioecesi tulerant, cuius quidem iudicii eadem habebatur ratio, ac si in ipsomet Concilio latum fuisset. Ad eam praxim alludit Augustinus *lib. 4. ad Bonifacium cap. ult.* ubi sic de Pelagianis per Episcoporum subscriptiones damnatis loquitur: *Quid est ergo quod dicunt, Simplicibus Episcopis, sine congregatione synodi in locis suis sedentibus, extorta subscriptio est?*

Conclusio II. Licet irrefragabile non sit iudicium ab Episcopis extra Concilia generalia de fide aut moribus latum, eius tamen, nisi evidens sit error, haberi debet ratio.

Probatur prior pars. A iudicio privati cuiuslibet Episcopi provocare licet aut ad Metropolitanum, aut ad synodum provincialem, aut ad Summum Pontificem: ergo cuiusque privati Episcopi iudicium non est irrefragabile. Confirmatur ex eo quod plures Episcopi quibus non accessit aliorum consensus, aliquoties errarint, ut in Cypriano circa baptismum ab haereticis datum, Nestorio, Macedonio, pluribusque aliis videre est.

Probatur altera pars 1. auctoritate Cypriani qui *epist. 55.* sic loquitur: *Neque enim aliunde haereses obortae sunt, aut nata sunt schismata quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur.* 2. Episcopi, utpote praepositi a Deo superioris, est legem, ubi dubium est, explicare: non enim mi-

Rrr

no-

nori pollet auctoritate quam sacerdotes Levitici ad quos (Scriptura teste) spectabat legis explicatio. 3. Si lati vel ab uno Episcopo iudicii haberi debeat ratio, maior haud dubie haberi debet, quum plures in unam sententiam nullo reclamante consentiunt: hincque patet quantum aberrent quidam recentiores, qui probabilitatem, aliasque molliores doctrinas licet a quinquaginta et amplius Episcopis iuridice damnatas, iterum typis mandare et populos docere praesumunt. Eorundem autem Episcoporum iudiciorum maxima ratio debet haberi, ubi omnium Episcoporum consensus accesserit: siquidem (ut iam superius observatum est) irrefragabile est argumentum quod ex illo unanimi singulorum Episcoporum consensu desumitur: *Aut vero* (inquit Augustinus lib. 4. ad Bonifacium cap. ult.) *congregatione synodi (generalis) opus erat ut aperta perniciēs damnaretur; quasi nulla haeresis aliquando nisi synodi congregatione damnata sit. Quum potius rarissimae inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis exstiterit; multoque sint atque incomparabiliter plures, quae ubi exstiterunt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per ceteras terras devitandae innotescere potuerunt.*

TRACTATUS VII.

DE AUCTORITATE PATRUM.

Not. I. **Q**uae ad Patrum auctoritatem spectant ad quatuor capita reduci possunt. Nam 1. quaeri potest utrum unius aut alterius sententia, aliis reclamantibus aut silentibus, vim multam habeat: 2. cuius sit ponderis plurimum in unum dogma consensio, aliis ex alia parte reclamantibus: 3. quae ratio haberi debeat Patrum, ubi unanimi consensu in eandem veritatem conspirant: 4. utrum in omni argumentorum genere aequalis sit auctoritas Patrum: 5. quaenam cautiones in legendis Patribus adhibendae sint.

Not.

Not. II. Non est hic quaestio de auctoritate Patrum in iis quae naturali lumine continentur, seu quae aut non sunt clare revelata, aut ex revelatis minime sequuntur: nempe apud omnes constat in eius generis argumentis tantum valere auctoritatem Patrum, quantum valet ratio qua nituntur: nec id mirum est, siquidem Patres ut plurimum neglexere Philosophiae aliarumque scientiarum studium, ut totos sese divinae sapientiae traderent. Gregorius Nazianzenus et Basilius (Rufino teste *Hist. lib. 2. cap. 9.*) per tredecim annos solius Scripturae studio vacarunt. Hieronymus in prooemio *lib. 3. Comment. in epistolam ad Galatas* haec de se ipso scribit: *Plusquam quindecim anni sunt ex quo in manus meas numquam gentilium litterarum quilibet auctor ascendit, et si quid forte inde, dum loquimur, obrepit, quasi antiqui per nebulam somnii recordamur.* Igitur quaestio est de iis solum quae spectant ad theologiam, seu ad fidem; aut ea quae ex fide sequuntur.

CAPVT I.

De auctoritate unius, plurium, omnium Patrum.

Conclus. I. **V**nus aut alterius Patris de rebus theologicis sententia, aliis de ea silentibus, firmum argumentum non sufficit.

Probatur 1. In tantum in rebus theologicis valet Patrum auctoritas, in quantum fidem facit aliquem articulum traditione contineri, seu a Christo, aut a Spiritu Sancto post Christi ascensionem Apostolis fuisse revelatum: ita enim Augustinus docet *lib. 3. de peccatorum meritis, cap. 7.* ubi adductis in medium testimoniis quorundam veterum, sic loquitur: *Haec non ideo commemoravi, quod disputatorum quorumlibet sententiis tamquam canonica auctoritate nitamur, sed ut appareat ab initio usque ad praesens tempus, quo ista novitas orta est, hoc de originali peccato apud Ec-*

clesiae fidem tanta constantia custoditum, ut ab eis qui Dominica tractarent eloquia, magis certissimum proferretur ad alia falsa refutanda, quam id tamquam falsum refutari ab aliquo tentaretur. Atqui unius et alterius Patris auctoritas, aliis silentibus, certam non facit fidem, quod aliquis articulus Apostolis revelatus fuerit: neque enim concipi potest revelationis depositum, quod universam spectat Ecclesiam, post Apostolorum tempora uni tantum et alteri testi creditum fuisse.

Probatur 2. Eorum auctoritas firmum argumentum non sufficit, quorum sententiam improbare ac reiicere licet: atqui unius et alterius Patris, aliis silentibus, sententiam improbare ac reiicere licet: *Neque enim* (ait Augustinus *epist. III. al. 148.*) *quorumlibet disputationes velut Scripturas canonicas habere debemus: ut nobis non liceat, salva honorificentia, quae illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respuere, si forte invenerimus quod aliter senserint, quam veritas habet, divino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.*

Conclusio II. Plurium Patrum in unum dogma consensio, aliis ex altera parte reclamantibus, multum quidem probabile, sed non omnino certum argumentum sufficit.

Probatur prior pars. Id sufficit argumentum multum probabile, quo efficitur ut multum sit probabile articulum aliquem Apostolis fuisse revelatum: atqui plurium Patrum consensione id efficitur: nempe quod articulus aliquis fuerit revelatus, est aliquod factum: sed plurium testium consensione factum aliquod redditur multum probabile, licet alii ex altera parte testes reclamant: ergo, cet.

Probatur altera pars. Fieri potest ut ii qui ex altera reclamant, praesertim si sanctitate et eruditione sint insignes, assequuti fuerint germanum aut Scripturae, aut traditionis sensum; proindeque non est certum certitudine fidei, quod alii qui contrarium docuere non erraverint.

Quaeres, quid in eo casu a theologo sit agendum?

Resp. Theologum tunc debere expendere 1. quid docue-

cuerint Patres, qui ante illos de quibus agitur scripserunt: 2. quid de eodem articulo maior et praecipua Ecclesiarum pars docuerit ac doceat: si id theologus non potest assequi, maiori parti debet adhaerere, donec Ecclesia per expressam aliquam definitionem, quid de eo articulo credendum sit, ex Scriptura vel traditione eruerit. Vide quae superius dicta sunt pag. 154. et seqq.

Conclusio III. Vnanimis Patrum in unum dogma consensus certissimum argumentum sufficit.

Probatur 1. Vnanimis Patrum in unum dogma consensus certissimum est divinae traditionis testimonium: neque enim alia via quam per Patres qui singulis saeculis scripsere, Ecclesia potest scire quid Apostoli tradiderint: atqui certissimum divinae traditionis testimonium, certissimum argumentum sufficit, quum traditio non minus sit Dei verbum, quam quod in libris canonicis scriptum legitur: ergo, cet.

Probatur 2. auctoritate Concilii Tridentini prohibentis, ne quis contra unanimem Patrum sensum Scripturas audeat expendere: *Ad coercenda petulantia ingenia* (inquit sacra synodus sess. 4.) *decernit, ut nemo suae prudentiae innixus in rebus fidei et morum, ad aedificationem doctrinae Christianae pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat.*

Ex duplici argumento quod in conclusionis defensionem protulimus, patet audiri non debere Caietanum quum haec scribit in Praef. Commentar. in Genesim: Si quando occurrerit novus sensus textui consonus ::: quamvis a torrente Doctorum sacrorum alienus, aequos se praebeant lectores censores ::: Nullus detestetur novum sacrae Scripturae sensum ex hoc quod dissonat a priscis Doctoribus ::: non enim alligavit Deus expositionem Scripturarum sacrarum priscorum Doctorum sensibus, sed Scripturae ipsae integrae sub Catholicae Ecclesiae censura. Confirmatur ex eo quod ea Cai-

ietani sententia invehat in Ecclesiam novitates omnes, enervetque argumenta omnia, quae adversus haereticos ex traditione desumuntur.

Quaeres, utrum Patres, etiam probatissimi, in omnibus fidei controversiis, aequalis sint auctoritatis.

Resp. negative. Ratio est, quia Deus nonnullos Patres elegit, ut prae ceteris certas Catholicae fidei veritates adversus haereticos propugnarent: sic Athanasius adversus Arium, Augustinus adversus Pelagium, Cyrillus Alexandrinus adversus Nestorium, Leo Magnus contra Eutychem specialiter electi sunt. 2. Ecclesia nonnullorum Patrum scripta expresse probavit, declaravitque iis contineri fidem quam Apostoli prioribus fidelibus commendarunt. Eius vero generis sunt libri quos Augustinus contra Pelagianos et Semi-Pelagianos de praedestinatione et gratia exaravit, ut in *Theol. Inst. tract. de gratia* fuse probabitur.

CAPVT II.

De cautionibus in legendis aut laudandis Patribus adhibendis.

Conclusio. In legendis ac laudandis pro fide Patribus nonnullae cautiones servandae sunt.

Probatur enumeratione. *Primo*, si aliquis e Patribus id docuerit quod Ecclesia Catholica postea reiecit tamquam unanimi aliorum consensui contrarium; non ipsum Patrem, sed errorem, et quidem cum praefatione veniae, theologus refellere debet, imitatus Augustinum qui *lib. 6. de Baptismo contra Donatistas cap. 2.* sic de Cypriani circa rebaptizationem errore loquitur: *Quapropter reddens debitam reverentiam, dignumque honorem, quantum valeo, persolvens pacifico Episcopo et glorioso martyri Cypriano, audeo tamen dicere cum aliter sensisse de schismaticis vel haereticis baptizandis, quam postea veritas prodidit.*

Secundo, theologus in primis cavere debet ne quempiam

piam ex Patribus temere erroris insimulet: unde si quae in eius libris ambigue dicta leguntur, ex aliis illius sententiis, quantum fieri potest, explicari, excusarique debent. Regulam illam tradidit Facundus Hermianensis *lib. 9. de tribus capitulis cap. 5.* *Quemadmodum calumniantium haereticorum est, ex dubiis et obscuris quae certa et manifesta sunt male interpretari: ita solitum est prudentiae ac pietatis Catholicae, ex indubitatis atque evidentibus et firmare ambigua et latentia declarare. Ideoque melius facimus, si virorum doctissimorum in pace Ecclesiae mortem obeunium scripta melius interpretemur.*

Tertio, plurium Patrum (ut iam superius observatum est) sententiam paucorum aliorum (nisi tamen intervenierit Ecclesiae iudicium) opinioni theologus debet antepone-
nere, ita ut haec tria quantum fieri potest, semper sequatur: universitatem, antiquitatem, consensionem: *Sequimur autem universitatem hoc modo* (inquit Vincentius Lirinensis *Commonit. I. cap. 3.*) *si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam tota per Orbem terrarum confitetur Ecclesia. Antiquitatem vero ita, si ab iis sensibus nullatenus recedamus, quos sanctos maiores, ac Patres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem quoque iidem, si in ipsa vetustate, omnium, vel certe pene omnium Sacerdotum pariter ac magistrorum definitiones, sententiasque sectemur. Vide similia Patrum loca, quae de traditione superius agentes laudavimus.*

Quarto, Patres qui ante exortas haereses scripsere, simplicius ac proinde minus caute nonnumquam loquuti sunt, quam qui post exortas haereses: *Didicimus* (ait Augustinus *lib. de dono perseverant. cap. 20.*) *singulas quasque haereses intulisse Ecclesiae proprias quaestiones, contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quam si nullae talis necessitas cogeret.*

Quinto, Patres in impugnandis erroribus nonnumquam usi sunt terminis, qui in speciem quidem erroribus oppositis faverent, sed re ipsa et secundum sensum ab eis omnino differrent: sic qui Sabellianos impugnarunt, aliquando visi sunt destruere divinarum personarum consubstan-

stan-

stantialitatem, quam tamen (ut in *Inst. Theol. de Trinitate* disserentes ostendimus) re ipsa propugnabant.

Inter eos Patres qui in speciem in errorem oppositum ei quem impugnabant, declinare visi sunt, Augustinus (ut ostendetur in *tractatu de gratia*) quum de praedestinatione et gratia contra Pelagianos et Semi-Pelagianos disserit, numerari non debet: nempe saepius asserit se, quum Pelagianos impugnavit, cavisse sedulo, ne quidquam proferret quod vel in speciem Manichaeismo, haeresi Pelagiana circa liberum arbitrium prorsus opposito faveret: *Ista* (inquit *lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 3.*) *nefaria dogmata et damnabilia in hac tripartita divisione quisquis mente Catholica exhorret, illius quinque partitae latebras, insidiasque devitet, atque ita inter utrumque sit cautus, ut sic declinet Manichaeum, ne se inclinet in Pelagium, rursusque ita se seiungat a Pelagianis, ne coniungat Manichaeis, aut si in alterutrius iam tenetur, ne sic se a quibuslibet alteris eruat, ut in alteros irruat.*

Eandem Augustini Pelagianos, Manichaeos, aut alios haereticos impugnantis cautionem observavit Pomerius *lib. 3. de vita contemplativa cap. 31.* * ubi de eodem sancto Doctore sic loquitur: *S. Augustinus Episcopus, acer ingenio, suavis eloquio, saecularis litteraturae peritus, in ecclesiasticis laboribus operosus, in quotidianis disputationibus clarus, in omni sua actione compositus, in expositione sua fidei nostrae Catholicus, in quaestionibus absolvendis acutus, in revincendis haereticis circumspectus, et in explicandis Scripturis canonicis cautus.*

Ex his patet quam immerito recentiores quidam Augustinum traducant, quasi excesserit in suis contra Pelagianos et Semi-Pelagianos disputationibus; quamque falsa sint haec, quae de eodem sancto Doctore quidam scriptor, cuius nomini ac instituto parcimus, scribere non erubuit:

Num-

* Libri 3. *de vita contemplativa* vulgo tribuuntur Prospero Aquitanico, et non nisi inter huius opera reperiuntur. Sed Isidorus Hispalensis auctorem eorum facit Iulianum Pomerium; Isidoro vero suffragantur iam periti critici.

Numquam tamen longius zeli ardore Augustinus abreptus est, quam ubi Pelagianos impugnavit, dum enim ab eorum loquendi ratione et erroribus longissime recedere intendit, in periculosos excessus incidit, ut hinc aliqui theologi doctrina et pietate insignes dixerint, eum veritatis limites transgressum esse, nimio disputationis calore accensum fuisse, aut visum fuisse favere haereticis. Verba haec (pergit idem scriptor) insolentia et impudentia essent, nisi vera essent. Sed haec satis sint; nempe (ut iam monuimus) de Augustini auctoritate fuse dicemus in Theol. Inst. tractatu de gratia, et in tractatu de praedestinatione.

TRACTATUS VIII.

DE AVCTORITATE SCHOLASTICORVM.

Not. I. Scholastici sunt vel antiqui, vel recentiores. Sive illi, sive isti, vel Scriptura et traditione nituntur, ut suas assertiones confirment, vel sola humana ratione, aut gravium (ut loquuntur) aliorum theologorum sententia.

Conclusio I. In iis quae ad fidem aut mores pertinent, nulla debet haberi ratio scholasticorum qui nec Scriptura, nec traditione, sed sola humana ratione et recentiorum auctoritate sua placita confirmant.

Probatur 1. Nec humana ratio quae post peccatum originale, tam facile fallitur, nec recentiorum sententia quae saepius maxime temeraria est, leges sunt ad quas sive fidem, sive mores exigere debeamus, id nimirum iuris Scripturae tantum est ac traditionis.

Probatur 2. Si scholasticorum, de quibus agitur, haberi deberet ratio, liceret in moralibus sequi opinionum portenta, quae ab Alexandro Papa VII. Innocentio Papa XI. et pluribus variarum provinciarum Episcopis proscripta sunt, tamquam quae exitiosa sint ac scandalosa; ea enim opinionum in moralibus portenta non ab uno tan-

Sss

tum,

tum, sed ab innumeris fere recentioribus, qui perraro Scripturam aut traditionem laudant, propugnata sunt.

De iis auctoribus audiendus est pius ac doctus scriptor e familia Dominicana Vincentius Contensonius. *Tom. 3. Theol. Mentis et cordis dissert. praeambula cap. 2. specul. 3.* sic loquitur: *Vidimus his temporibus Casuistarum (quos eruditissimos morum doctores indocti praedicant) fluxam auctoritatem a Religiosis et Sacerdotibus quamplurimis, ab Episcopis sine numero, et a Romano Antistite nedum contemptam, sed damnatam ut exitiosam. Vnde de illis potissimum testibus eorumque testimoniis, iuxta Augustini regulam, tantum credere vel non credere licet, quantum momenti ad faciendam fidem habere vel non habere perpenderit. Quum enim non e puris Ecclesiae fontibus conclusiones suas derivent, sed iis neglectis, turbidis se proluant probabilismi fluentis, unde in tam horrida inciderunt opinionum portenta.*

Ei theologorum generi adscribendi sunt quidam alii de quibus Melchior Canus *lib. 8. de locis theologicis cap. 1.* sic loquitur: *Intelligo autem fuisse in schola quosdam theologos adscriptitios, qui universas quaestiones theologicas frivolis argumentis absolverint ::: Et quum in his sacrarum Bibliorum testimonia rarissima sint, Conciliorum mentio nulla, nihil ex antiquis sanctis oleant ::: Scholastici tamen, si superis placet, theologo vocantur ::: quos ego probare nec deo, nec possum.*

Conclusio II. Plurimum scholasticorum ex iis etiam, qui placita sua ad Scripturae et Patrum normam exigere profitentur, consensus in aliquod dogma, si alii insignes, licet numero pauci, dissentiant, non maioris est ponderis quam rationes quibus nituntur.

Probatur 1. Scholastici non sunt a Christo aut Ecclesia constituti controversiarum iudices: id nempe iuris solis Episcopis populos sibi creditos docentibus, divinitus concessum est: *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.* Vnde quum in synodis expenditur aliquod dogma, Patres non multum moventur opinionibus quae in scholis hinc et inde agitantur, sed Scripturam tantum et traditionem consulunt. Igitur scholastici, de quibus est quae-

quaestio, se habent sicut caussidici, seu caussarum patroni: quemadmodum ergo caussidici solius consultationis, non autem decisionis, vim habent, ita et scholastici.

Conclusio III. Vnanimis scholasticorum omnium in unum dogma consensus theologo suppeditat magni roboris argumentum.

Probatur 1. Id magni roboris argumentum suppeditat quod Ecclesia nusquam explosit: error enim cui non resistitur, approbatur: atqui Ecclesia numquam explosit scholasticorum omnium in unum dogma consensum, seu Ecclesia sive in synodis adunata, sive extra synodos divisa, numquam reiecit dogma in quod omnes scholastici uno ore consentirent. 2. Vnanimis omnium scholasticorum consensus est testimonium plusquam probabile, articulum in quem consentiunt, esse traditum. Quod enim (ait Tertullianus *lib. de praescription.*) apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum.

Quaeres 1. quodnam censurae genus debeatur dogmati quod adversatur unanimi scholasticorum omnium consensui.

Respondet Melchior Canus, dogma de quo agitur, si haeresis non est, proxime accedere ad haeresim. Respondent alii esse saltem erroneum. Contendunt alii esse temerarium tantum. Verum quum omnes scholastici vix unanimiter consentiant in dogmata quae ab Ecclesia definita non sint, inutilis ad praxim nobis videtur quaestio de qua agitur.

Quaeres 2. quam rationem theologus habere debeat iudiciorum quibus facultates theologicae nonnumquam certas propositiones aut approbant, aut reiiciunt.

Resp. 1. Theologum debere serio attendere ad rationes quibus nititur doctrinale iudicium de quo est hic quaestio, quo enim eae rationes maioris fuerint ponderis, eo etiam maioris momenti erit doctrinale iudicium a theologis facultatibus latum.

Resp. 2. Secluso etiam examine rationum quibus facultatis theologicae iudicium doctrinale fulcitur, in pretio apud theologum esse debere iudicium latum ab iis

facultatibus, quae sapientiae et eruditionis fama commendantur, quaeque solent fidei ac morum quaestiones, non ad gravium (ut loquuntur) auctorum placita, sed ad scripturae et traditionis normam expendere: inter eas autem non ultimum locum tenere facultates theologicas Parisiensem et Lovaniensem, is non inficiabitur qui noverit quot annis, quo labore, quibus Scripturae et traditionis studiis opus sit, ut quis in iis facultatibus doctoratus gradum adipiscatur.

Confirmatur mox data responsio ex eo quod apud eas facultates receptus sit mos non ferendi doctrinale iudicium nisi post maturum examen, nisi auditis Magistrorum omnium votis ac rationibus, nisi etiam maior pars consentiat. Vnanimi Magistrorum consensu anno 1631. Parisiis edita est censura qua duo libri Anglicani percelluntur. Sic etiam anno 1611. edita fuit ea qua *Philippi Mornaei mysterium iniquitatis* damnatum est. Sic quoque anno 1526. edita est quae Erasmi colloquia proscripsit. Sic tandem prodiit ea qua anno 1521. Lutheri dogmata profligata sunt. Vnanimi quoque consensu editum est iudicium quo facultas Lovaniensis anno 1587. probavit ac suam esse declaravit doctrinam de gratuita praedestinatione ad gloriam, et necessitate gratiae per se efficacis ad singulos pietatis actus. Sic etiam editum est quod ab ea anno 1662. latum est pro necessitate inchoatae saltem charitatis Dei super omnia ad recipiendam gratiam in Sacramento poenitentiae: *Facultas theologica Lovaniensis unanimi consensu censuit*, cet. Sic quoque editum est quod anno 1653. ab eadem facultate latum est adversus septemdecim propositiones ad moralem spectantes, de quibus ab Illustrissimo Mechlinensium Archiepiscopo consulta fuerat. Sic tandem, seu *unanimi Magistrorum consensu* prodiit censura quam eadem facultas anno 1657. tulit adversus viginti sex alias propositiones sibi ab Illustrissimo Gandavensium Episcopo oblatas.

TRACTATUS IX.

DE HISTORIA HUMANA.

Not. **D**e humana historia hic tria quaeremus: 1. *utrum illius cognitio theologo sit utilis.* 2. *An aliquae sint regulae quibus verae a falsis historiis dignoscantur.* 3. *Quaenam sit historiae humanae auctoritas.*

Conclusio I. Historiae sive profanae sive ecclesiasticae cognitio theologo perutilis est.

Probatur prior pars. Cognitio historiae profanae plurimum confert ad Scripturarum aut Ecclesiasticorum monumentorum intelligentiam. *Quidquid igitur (ait Augustinus lib. 2. de doctrina christiana cap. 28.) de ordine temporum transactorum indicat ea quae appellatur Historia, plurimum nos adiuvat ad sanctos libros intelligendos, etiamsi praeter Ecclesiam puerili eruditione discatur.*

Probatur altera conclusionis pars. Theologus ex historia ecclesiastica discit 1. quid antiquum sit, quidve novum; quae dogmata sive fidei, sive morum, quae disciplinae capita in Conciliis determinata fuerint. Discit 2. quid in arduis religionis negotiis agendum sit: pauca nimirum nunc occurrunt quae alias non occurrerint: *Nihil sub Sole novum (ait Scriptura Eccl. I.) nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: iam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos.* Discit 3. qua occasione, nonnulla in Conciliis statuta fuerint; ac proinde quinam sit germanus tum Conciliorum, tum Patrum sensus. Discit 4. praeclara sanctorum gesta, ad quorum normam mores suos componat: *Exempla servorum tuorum (nquit Augustinus lib. 9. Confess. cap. 2.) quos de nigris lucidos, et de mortuis vivos feceras, congesta in sinum cogitationis nostrae urebant et absumebant gravem torporem, ne in ima vergeremus.*

Conclusio II. Nonnullae sunt regulae quibus verae a falsis historiis dignoscuntur.

Pro-

Probatur enumeratione. *Primo*, vera est non ficta historia, quae enarrat factum aliquod contigisse coram ingenti multitudine, quae, licet illius interesset falsum manifestare, si quod fuisset, ipsum admisit, tradiditque posteris tamquam certum. Hinc colligitur maximam esse certitudinem historiarum, quibus veteris legis miracula recensentur: scilicet patrata dicuntur coram sexcentis milibus testium, qui ea non modo pro veris habuerunt, sed et posteris tradiderunt libros quibus continebantur, quamvis facta narrarent, quae sibi ac toti Iudaicae genti parum essent honorifica. Idem dici debet de miraculis quae referuntur in nova lege, eorum enim testes oculati pro defendenda illorum veritate mortem obierunt.

Secundo. E contrario quum factum aliquod non fuit evulgatum eo tempore quo contigisse scribitur, sed tantum multis post annis, fidem non meretur. Hincque patet vel eo solo titulo reiici debuisse historiam de Ioanna Papissa, quam ducentis et amplius annis postquam contigisse fertur, tandem Marianus Scotus evulgavit.

Tertio. Factum quod non refertur ab insigni et fidei alioquin historico, cuius plurimum intererat ipsum referre, quodque eum, si revera contigisset, non potuisset latere, fictitium censi debet, quamvis a pluribus historicis tempore posterioribus referatur.

Quarto. Veritas factorum quae secreto, hoc est, coram uno teste contigisse dicuntur, pendet ab illius hominis fide, coram quo eiusmodi facta contigisse narrantur. Vnde de iis factis non habetur certitudo, nisi in quantum certum est eum hominem nec deceptum fuisse, nec voluisse ceteros decipere. Hincque patet quam inane sit ac fluxum totius religionis Mahumetanae fundamentum.

Conclusio III. Praeter auctores sacros nullus historicus certus esse potest ea certitudine quae fidem generet.

Probatur. Quilibet privatus homo praeter eos quos ex evidentibus motivis credibilitatis constat scripsisse ex motu Spiritus Sancti, absolute loquendo, falli potest ac fallere: ac proinde nullus potest facere certitudinem quae generet fidem, et cui, absolute loquendo, non possit subesse falsum.

Con-

Conclusio IV. Historici graves ac fide digni, quales si-
ve in ecclesiasticis, siue in saecularibus nonnumquam re-
perire est, theologo argumentum probabile suppeditant.

Probatur. Probabile est historicos de quibus agitur nec
falli, nec fallere velle: prudenter nimirum se gerit qui
credit homini fide digno, affirmanti se aut rem vidisse,
aut accepisse ab hominibus sapientibus, qui illius oculati
testes exstiterint. Hinc patet imprudentem ac temerarium
fore, qui fidem detraheret miraculis, quae S. Augustinus
in inventione corporis S. Stephani se vidisse testatur.

Conclusio V. Omnes probati ac graves historici, nullo
contradicente, factum aliquod enarrantes, theologo cer-
tum argumentum suppeditant.

Probatur. Id certum argumentum theologo suppeditat,
de quo nemo qui sapiens sit, dubitare potest: atqui de
facto quod ab omnibus probatis ac gravibus historicis,
nullo contradicente, refertur, nemo qui sapiens sit, du-
bitare potest. Nemo v. g. nisi desipiat, dubitare potest
Concilium Nicaenum I. imperante Constantino Magno ce-
lebratum fuisse. Eo argumenti genere nituntur fideles, ut
iudicent quaedam Concilia esse OEcumenica, seu univer-
sam Ecclesiam repraesentare; ac proinde se prudenter fi-
de divina credere quae in eis definita fuerunt.

Quaeres, quid facto opus sit ad iudicandum an hi-
storicus aliquis sit fide dignus.

Resp. Expendendum esse 1. an sit coetaneus rei quam
enarrat; si enim multo post tempore vixerit, tantam fi-
dem non meretur: 2. an in rebus etiam non multum in-
tricatis, nonnumquam deceptus sit: 3. an ipsius intersit fa-
cta sic exstitisse quemadmodum ab eo referuntur. Ob eam
rationem Eusebii Caesariensis fides in rebus quae ad A-
rianos spectant, dubia est; Arianismi nimirum fuligine
aspersus fuisse creditur: sic etiam Socratis ac Sozomeni
testimonia non sunt omnino certa in rebus quae pertinent
ad Novatianos, nempe Novatianorum schismatis rei fuis-
se perhibentur. Vide *Melchiorum Canum lib. II. de Locis
Theologicis.*

TRA-

DISSERTATIO

DE PHILOSOPHIA ET PHILOSOPHORVM

AUCTORITATE.

Qui est nonus Locus, unde argumenta eruit
Theologus.

„**V**ariis esse potest in theologia philosophiae usus et
„abusus. Vtrumque una quaestione breviter exhibebo.”

QVAESTIO VNICA.

An Philosophia utilis sit Theologo?

§. I.

Varia esse potest Philosophiae in Theologia utilitas.

„**M**ultiplicem illius utilitatem recenset Clemens Alexan-
„drinus *lib. 1. Stromatum*; ex quo haec pauca decerpimus.”

1. „Vtilis est philosophia ad edocendos philosophos:
„simili enim edocetur simile. Sicut ergo Apostolus He-
„braeis Hebraeus factus est, atque adeo omnia omnibus,
„ut omnes lucrifaceret; ita theologiae professor fiat ali-
„quando necesse est philosophus philosophis, ut hos con-
„venientius faciliusque lucretur. Exhibenda enim cuique
„sunt,

I Quoniam locum a Philosophia et Philosophorum auctori-
tate petatum Iueninius, nescio qua ductus ratione, praetermi-
sit, integram hanc dissertationem, ne quid tractatui nostro dees-
set, ex Obstraëto transcripsimus, adiectis quibusdam illustra-
tionibus.

„sunt, quae ei conveniunt, et quae sunt familiaria, ut
 „per propria ad fidem veniat veritatis. Hoc in libris Stro-
 „matum egregie praestitit Clemens Alexandrinus¹, ubi sub
 „philosophia Religionem Christianam philosophis propi-
 „nat. Eodem consilio Summam suam theologicam philo-
 „sophice conscripsit S. Thomas, ut Pallavicinus ostendit.”
Hist. Concil. Trid. lib. 7. cap. 14.

2. „Vtilis est ad refellendos sophistas, qui suis so-
 „phismatis Religionem Christianam eiusque dogmata op-
 „pugnant. Nam quo pacto fallaces philosophorum argu-
 „tias refutabimus, si redarguendi et refellendi artem igno-
 „remus?”

3. „Vtilis est, eo quod variam ac multiplicem do-
 „ctrinam subministret, quae delectat, et admirationem
 „adfert, atque adeo auditores captat. Quod varie item
 „multiformi argumento suadetur, id firmitus haeret in
 „animis discipulorum.”

4. „Vtilis est, eo quod disputandi artem tradat. Di-
 „sputatione enim veritas elicitur, dum prolatis utrimque
 „argumentis et argumentorum solutionibus, verum a fal-
 „so discernitur.”

5. „Vtilis est, eo quod tradat scientiam rerum na-
 „turalium.”

¶ Veteres Christiani, ut nullam esse Philosophorum sectam
 putarunt, quae omne verum vidisset, ita nullam quae non ali-
 quid ex vero. Hinc Lactantius *lib. 7. Instit. cap. 7. Si existis-*
set aliquis, qui veritatem sparsam per singulos (Philosophos) per
sectasque diffusam colligeret in unum, ac redigeret in corpus, is pro-
fecto non dissentiret a nobis. Sed hoc nemo facere, nisi veri peri-
tus ac sciens potest. Verum autem scire, non nisi eius est, qui sit
doctus a Deo. Neque enim potest aliter repudiare quae falsa sunt,
eligere ac probare quae vera. Quod Lactantius optabat, id quo-
dammmodo praestiterunt Pet. Daniel Huetius in Concordia rationis et
fidei, et Benedictinus auctor operis: Le libertinage combattu par
le temoignage des auteurs profanes. Contra autem, quod ait Ci-
cero, nihil tam esse absurdum quod non ab aliquo Philosophorum
dictum sit, atque adeo mentem humanam, nisi revelatione ad-
iuvetur ac sustineatur, in maximos errores impingere, ingenti
eruditionis copia demonstrat Ioan. Leland in opere, quod gal-
lice inscribitur: Nouvelle demonstration evangelique.

„turalium , de quibus passim in Sacris litteris fit mentio,
 „quaeque analogiam quamdam habent cum rebus spiritua-
 „libus : cuiusmodi sunt Angelus , anima , aër , ignis , aqua ,
 „coelum , terra , venti , animalia , cet. Quae apte ac eru-
 „dite explicare , atque ad res spirituales transferre non
 „poterit theologus , nisi aliquam rerum istarum intelli-
 „gentiam ex philosophia hauserit.”

6. „Postremo multa a philosophis prudenter et gra-
 „viter disputata sunt , multa etiam breviter et commode
 „dicta , multa denique ingeniose et luculenter exposita :
 „quae omnia in suum usum pro loco et tempore vindi-
 „care potest theologus ¹ , modo iis sobrie utatur.”

§. II.

Varii in Philosophiae usu abusus Theologo cavendi.

1. „Ne philosophiae principia assumat theologus pro
 „regulis theologiae , neve iuxta illa explicet Scripturam
 „Sacram , Concilia et Patres. Nam e contra ex regula
 „Sacrarum litterarum ac Traditionis , aut philosophiae
 „principia corrigenda sunt ² , aut certe explicanda.”

2. „Ne in rebus fidei et morum plusculum tribuat au-
 „toritati philosophorum. Sunt enim , quibus Averroës Pe-
 „trus

¹ Egregie Iustinus Martyr. *Apol.* 2. cap. 13. ὅσα οὖν παρὰ πάντων καλῶς εἶρηται , ἡμῶν τῶν χριστιανῶν ἐστὶ. Quaecumque apud alios omnes praeclara dicta , ea nostra sunt Christianorum.

² Neque vero illi ferendi , qui , ubi aliquid disputant , quod fidei doctrinam attingat , ea utuntur distinctione , ut dicant , id in Theologia quidem esse verum , in Philosophia falsum. Quasi vero aut humana ratio divinae revelationi adversetur , aut alia sit veritas apud Deum , alia apud homines , aut denique verum possit esse contrarium vero. Quamobrem iure omnino Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 8. definivit : *Omni-
 assertionem veritati illuminatae fidei contrariam , omnino falsam.* Quid-
 quid igitur animus contrariae scientiae sibi videatur adeptus ,
 id omne superiori sapientiae devovendum erit. Fateamur enim
 necesse est , esse aliquid in Dei immensitate et omnipotentia ,
 quod humanae mentis vires assequi nequeant.

„trus est, inquit Melchior Canus; Alexander Aphrodi-
 „saeus, Paulus; Aristoteles, Christus; Plato, non divi-
 „nus, sed Deus. Cuiusmodi nos ipsi, praesertim in Ita-
 „lia vidimus multos, qui Scriptura Sacra neglecta, ad ho-
 „rum philosophorum doctrinas tamquam ad Sirenum sco-
 „pulos adhaerebant; postque galeros et infulas,
 „non Prophetas, non Apostolos, non Evangelistas, sed
 „Cicerones, Platones, Aristoteles personabant.” *Lib. 9. de*
Loc. Theol. cap. 9.

3. „Ne plus nimio philosophorum libris aut quaestio-
 „nibus philosophicis indulgeat. Neque enim decet theolo-
 „gos, qui gravissimis rebus et maxime necessariis occu-
 „pati sunt, philosophiae studiis impediri. Basilius certe
 „ac Gregorius, tredecim annis, ut litteris Sacris se totos
 „dederent, sapientiae saecularis libris omnibus valedi-
 „xerunt, teste Ruffino, *lib. 10. Histor. cap. 9.* Testatur
 „etiam de se *in epist. ad Galat.* Hieronymus, annis quin-
 „decim nullum sapientium Gentilium librum, ne in ma-
 „nus quidem ascendisse. Clemens porro Alexandrinus hu-
 „iusmodi viris, qui in Ecclesia Doctores perfecti et ab-
 „soluti esse debent, philosophiae studia, causa solum re-
 „laxationis animi, in otio permittit. Fugax est enim vi-
 „ta nostra, et quod plus temporis studiis humanis im-
 „partimur, id divinis adimamus necesse est, quibus theo-
 „logos Christi Religio consecravit. Adde quod qui phi-
 „losophiae nimium vacant, ii fere errores imbibant, qui
 „elui deinde vix possunt. Quae omnia etiam de scholasti-
 „cis istis intellige, qui in ipsa theologia tractanda ma-
 „gis philosophi sunt, quam theologi.”

4. „Ne philosophia abutatur, vel ad errorem per argu-
 „menta sophistica defendendum, vel ad veritatem oppugnan-
 „dam. Nihil enim est tam veritate nixum, quod per so-
 „phismata non possit apud indoctos infirmari; nihil tam per-
 „spicue falsum, cui non possint sophismata aliquam veri-
 „speciem apud imperitum theologorum vulgus conciliare.”

5. „Ne quaestiones et speculationes philosophicas in
 „theologiam invehat, aut ex ipsis quaestionibus theolo-
 „gicis philosophicas formet.”

„Ex hoc abusu factum, ut quorundam hodie theologia nihil fere ad fidei aut morum aedificationem utile contineat; sed tota prope in sterilibus quibusdam contentionibus et speculationibus philosophicis versetur.”

TRACTATUS X.

DE RATIONE NATURALI.

Not. **D**e ratione naturali quaeri potest 1. utrum a theologis consuli debeat: 2. quam vim ac auctoritatem habeat.

Conclusio I. Ratio naturalis utiliter a theologis consulitur.

Probatur. Quod a Deo datum est homini ad comparandam veritatis cognitionem, utiliter a theologo consulitur: atqui ratio naturalis ad eum finem homini a Deo data est: est enim quaedam divini luminis participatio, iuxta illud Psalmistae: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.*

Quaeres, utrum ratio naturalis se habeat per modum principii respectu theologiae.

Resp. negative. Ratio est, quia unum est tantum theologiae principium, divina scilicet revelatio, quae aut Scriptura, aut traditione continetur; et per hoc theologia (ut huiusce tomi initio dictum est) differt a philosophia, aliisque disciplinis naturalibus. Dicendum est igitur rationem naturalem eo sensu ad theologiam conferre, quod ex principiis revelatis conclusiones eliciat, aut exponat motiva credibilitatis quibus fit, ut prudenter credamus Scripturam et traditionem esse verum Dei verbum.

Hinc sequitur *primo*, eos abuti ratione qui in rebus theologicis primas partes ei tribuunt: *Oportet* (inquit S. Thomas 1. part. quaest. 1. art. 8. ad 2.) *quod naturalis ratio subserviat fidei.* Eiusmodi autem abusus rei sunt haeretici omnes: ii enim ad praeconceptarum quarundam opi-

opinionum normam de vero Scripturarum sensu iudicare soliti sunt quum contra germanus illarum sensus ex terminis, quibus constant, ex Ecclesiae ac sanctorum Patrum consensione desumi debeat.

Sequitur *secundo*, in eundem scopulum incidisse praesertim Socinianos, qui persuasi Deum nihil revelasse quod humana ratio capere non valeat, in sensum metaphoricum detorquent omnia Scripturae loca, quae sumta in litterali, continent dogma quod hominis captum superat, aut rationi naturali oppositum esse videtur. Eo nimirum nixi principio Trinitatis, Incarnationis, aliorumque difficilium mysteriorum existentiam inficiati sunt.

Sequitur *tertio*, eiusdem culpa reos esse nonnullos huius aevi conscientiae casuum arbitros, qui Dei ipsius iudices se ipsos constituentes affirmant: *Haec aut illa eius praecepta, si ad litteram sumerentur, non satis fore attemperata infirmitati humanae*: ex eo nimirum temerario iudicio argumenta petunt, quibus praecipua mandata clare alioquin Scripturis expressa convellunt. Idem in iis contigit qui praeconcepto hoc axiomate nixi: *Praeceptum non obligat per se quando tempus obligationis non exprimitur*, contendunt primum Decalogi mandatum nusquam hominem in vita obligare: *Homo* (inquiunt) *nullo umquam vitae suae tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, et Charitatis ex vi praeceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Conclusio II. Communia principia rationis naturalis certum theologo argumentum sufficiunt: conclusiones vero quae alia via quam per demonstrationem ex illis inferuntur, argumentum tantum probabile.

Probatur prior pars. Communia principia rationis naturalis sive ad mores, sive ad alias veritates pertineant, certa sunt ac evidentia, ut patet in istis: *Totum est maius sua parte. Impossibile est idem simul esse et non esse. Bonum est faciendum ac malum fugiendum. Alteri ne feceris quod tibi fieri non vis.*

Probatur altera conclusionis pars. Conclusiones quae per demonstrationem non eliciuntur ex communibus principiis rationis naturalis, inferuntur tantum per medium pro-

probabile : ergo solum argumentum probabile theologo sufficiunt.

Quaeres, quaenam conclusiones ex communibus principiis inferantur per medium demonstrativum, quaenam vero per medium probabile.

Resp. Conclusiones quae immediate eliciuntur ex primis principiis, plerumque inferri per medium demonstrativum; sic ex isto moralis disciplinae principio : *Alteri ne feceris quod tibi fieri non vis*, demonstrative colliguntur plura ex praeceptis quae vetant ne proximo damnum inferatur : contra quae mediate tantum et remote ex iisdem rationis naturalis principiis inferuntur, plerumque probabiliter tantum colliguntur, quia semper clare non videtur connexio quam remotae conclusiones habent cum primis principiis, praesertim in rebus quae ad mores spectant : idque contingit, aut Deo nonnumquam (ut ait Augustinus) spargente poenales coecitates super illicitas cupiditates; aut propter praeiudicia; vel propter pravum aliquem affectum quo mens inclinatur ad iudicandum pro iis rebus quae cupiditatem foveant ac nutriunt.

Confirmatur responsio ex S. Thoma, qui 1. 2. *quaest.* 94. *art.* 6. sic loquitur : *Ad legem naturalem pertinent primo quidem quaedam principia communissima quae sunt omnibus nota : secundo autem quaedam secundaria praecepta magis propria, quae sunt quasi conclusiones propinquae principiis. Quantum ergo ad illa principia communia lex naturalis non potest a cordibus hominum deleri in universalis; deletur tamen in particulari operabili, secundum quod ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiscentiam vel aliquam aliam passionem. Quantum vero ad alia praecepta secundaria, potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones (eo modo, quo etiam in speculativis errores contingunt circa conclusiones necessarias) vel etiam propter pravas consuetudines et habitus corruptos, sicut apud quosdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut etiam Apostolus dicit Roman. I.*

Confirmatur 2. eadem responsio ex excessibus aucto-
rum

rum qui hoc saeculo ad normam solius rationis per peccatum corruptae de moribus scripserunt. Scilicet neminem latet nullum esse praeceptum in decalogo, quod suis ratiociniis ex primis principiis (ut iis videbatur) deductis non labefactaverint: unde Alexander Papa VII. in decreto dato Romae die 25. Septembris anni 1665. eiusmodi scriptorum placita merito dixit: *Opiniones Christianae disciplinae relaxativas, et animarum perniciem inferentes, natas ex summa luxuriantium ingeniorum licentia.*

DISSERTATIO I.

DE PROPOSITIONVM CENSVRIS.

Not. I. Satis non est theologo notitia locorum ex quibus argumenta pro confirmanda fide et regulandis moribus desumenda sunt, sed praeterea requiritur ut noverit quibus censuris affici debeant propositiones quas iisdem sive fidei, sive morum regulis oppositas esse iudicaverit. De primo, seu de locis theologicis, fuse tota praecedenti tractatione diximus: par est igitur ut in ista de propositionum censuris disseramus.

Not. II. Octo passim recensentur damnabilium propositionum censurae. Alia nimirum est propositio haeretica, alia erronea, alia scandalosa, alia blasphema, alia piarum aurium offensiva, alia temeraria, alia seditiosa, alia denique suspecta. Septem priores censurarum species legere est in Concilio Constantiensi sess. 8. ubi recensitis Wicleffi articulis: hocce de illis iudicium latum est: *Quibus articulis examinatis fuit repertum (prout in veritate est) aliquos et plures ex istis fuisse et esse notorie haereticos, et a sanctis Patribus dudum reprobatos, alios non Catholicos, sed erroneos, alios scandalosos et blasphemos, quosdam piarum aurium offensivos, nonnullos eorum temerarios et seditiosos.* Octava censurae species reperitur in Bulla Pii Papae V. qua proscribuntur quaedam propositiones quas non-

nul-

nulli scriptores Michaëli Baio tribuunt : nempe laudatus Pontifex asserit quasdam ex iis propositionibus esse, *haereticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, immituentes offensionem in aures pias*. Nonnulli scriptores re-
latis propositionum censuris addunt subsequentes. Prae-
terea (inquiunt) aliquae propositiones sunt proximae hae-
resi, quaedam sapiunt haeresim, quaedam suspectae sunt
de haeresi: quaedam improbabilis; aliae male sonantes,
et tandem aliae damnabiles. De variis illis propositionum
censuris, hic a nobis breviter est agendum.

Q V A E S T I O I.

De propositione haeretica.

Conclus. I. **P**ropositio haeretica recte definitur ea
quae adversatur aut expresso Dei verbo, aut expressae
definitioni Ecclesiae.

Explicatur. Propositio haeretica dicitur adversari 1.
Dei verbo, quia Dei verbum, seu Scriptura et traditio
continent omnes articulos, qui ad fidem aut mores spe-
ctant: non enim (ut superius dictum est) alii sunt fidei
Christianae fontes.

Dicitur 2. adversari Dei verbo *expresso*, hoc est, ve-
ritati quae *expresse* Dei verbo continetur: ut sunt Chri-
sti mors, sepultura, resurrectio. Hinc patet hanc pro-
positionem quae inter quinque damnatas ab Innocentio X.
numero 2. legitur: *Interiori gratiae in statu naturae lapsae
numquam resistitur*, merito tamquam haeticam fuisse pro-
scriptam, contradictorie nimirum opponitur huic expres-
sae Scripturarum sententiae: *Vos semper Spiritui Sancto re-
sistitis*. Patet iterum hanc aliam: *Homo non tenetur ama-
re Deum, neque in principio neque in decursu vitae suae mo-
ralis*, esse quoque formaliter haeticam, quippe quae
contradictoria sit expresso Dei verbo: *Diliges Dominum
Deum tuum ex toto corde tuo*; ac proinde sub ea qualifica-
tio-

tione merito damnata fuit ab Alexandro Papa VIII.

Dicitur 3. adversari expresso Dei verbo, aut *expressae definitioni Ecclesiae*: siquidem propositio quae implicite tantum continetur Dei verbo, postquam Ecclesia declaravit eam illo revera contineri, fide divina expresse credi debet ab iis, quibus sufficienter innotuit latum ab Ecclesia iudicium: propter eam rationem haec propositio: *Baptismus qui datur ab haereticis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non est verus baptismus*, ea (inquam) propositio est haeretica, quamvis olim, seu antequam Ecclesia in Concilio plenario (ut loquitur Augustinus) de ea sententiam suam expresse tulisset, nequaquam esset haeretica, nec enim tunc omnibus Ecclesiis constabat contrariam propositionem contineri, vel etiam implicite, in Dei verbo sive scripto, sive tradito.

Sic explicatae conclusionis veritas hoc argumento probatur. Ea propositio recte dicitur haeretica quae evidenter contradictoria est propositioni Catholicae: ideo enim haec propositio: *Christus non est homo*, est haeretica, quod isti Catholicae: *Christus est homo*, evidenter sit contradictoria: atqui propositio quae adversatur aut expresso Dei verbo, aut expressae definitioni Ecclesiae, est evidenter contradictoria propositioni Catholicae, siquidem propositio Catholica definitur ea quae explicite Dei verbo continetur, aut si implicite tantum, ab Ecclesia declarata fuit revera eodem Dei verbo contineri: ergo, cet.

Quaeres, cuius naturae debeat esse res aliqua ut sit materia propositionis haereticæ.

Resp. Haeresis materiam esse vel quaestiones iuris, quae ad fidem aut mores pertinent; aut quaestiones facti, quae Dei verbo scripto aut tradito continentur: nam aliae quaestiones facti, quae in Dei verbo, aut scripto aut tradito nulla ratione continentur, possunt quidem esse materia erroris ad fidem minime spectantis, sed non possunt esse materia aut erroris ad fidem spectantis, aut cuius haereseos. Ratio est, quia propositio haeretica (ut dictum est) est ea quae opponitur propositioni explicite re-

velatae, aut quam, si implicite tantum revelata sit, Ecclesia sollemni iudicio declaraverit sequi ex revelata. Propositio erronea (ut infra dicetur) est ea quae opponitur veritati implicite revelatae, seu quae ex explicite revelata colligitur, quam tamen Ecclesia nondum declaravit ex ea sequi.

Confirmatur argumentum. Materia haeresis, aut erroris ad fidem spectantis debet esse res circa quam Ecclesia sit infallibilis, seu de qua absque erroris periculo iudicare possit: atqui Ecclesia est solum infallibilis circa ea quae revelatione aut explicita, aut implicita continentur; contra vero falli potest circa res et facta, quae revelatione nullo modo continentur. *Generale Concilium* (inquit Bellarminus *lib. 4. de Romano Pontifice cap. 11.*) cui *Romanus Pontifex per se vel per suos legatos praesidet, in quaestionibus facti errare potest.* Addit idem Cardinalis Concilium VI. OEcumenicum de facto errasse: *Quod si aliquis adhuc non possit adduci ut credat corruptam esse sextam synodum, accipiat alteram solutionem quae est Ioannis a Turrecremata lib. 1. de Eccles. cap. 93. qui docet Patres sextae synodi damnassee quidem Honorium, sed ex falsa informatione, ac proinde in eo iudicio errasse. Quamvis enim generale Concilium legitimum non possit errare, ut neque erravit hoc sextum in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare potest in quaestionibus de facto. Itaque tuto dicere possumus hos Patres deceptos ex falsis rumoribus et non intellectis Honorii epistolis, immerito cum haereticis connumerasse Honorium.*

QVAESTIO II.

De propositione erronea.

Not. **N**on conveniunt auctores in quo praecise posita sit erroneae propositionis natura.

Melchior Canus *lib. 12. de Locis Theologicis cap. 11.* docet propositionem erroneam esse eam quae adversatur quidem alicui veritati Catholicae, seu quam universa tenet Ec-

Ec-

Ecclesia, sed tamen qua fides non evertitur, licet aliqua ei labes inferatur, et in hoc (inquit) propositio erronea est opposita propositioni haereticae, per hanc enim Catholica fides plane subvertitur. Propter eam rationem (ait) haec propositio: *Verbum non est consubstantiale Patri*, est propositio haeretica; ista vero: *Speciales orationes applicatae uni personae per praelatos vel religiosos non plus ei prosunt quam generales*, est propositio erronea.

Nonnulli theologi contendunt propositionem erroneam esse eam quae repugnat veritati, quae sequitur ex una praemissa de fide, et ex altera quae sit evidens. Propter eam rationem (inquiunt) haec propositio: *Christus non est risibilis*, est erronea, quia (addunt) repugnat veritati quae sequitur ex hac praemissa quae est de fide: *Christus est homo*: repugnat quoque alteri huic propositioni: *Omnis homo est risibilis*, quae est omnino evidens.

Alii tandem volunt propositionem erroneam esse eam quae negat doctrinam communi Ecclesiae consensu ita receptam, ut nullus pius et vere doctus de ea dubitare audeat propter affinitatem quam in ea invenit cum doctrina fidei. Ob id (inquiunt) ista propositio: *Maria Virgo non fuit semper immunis a quolibet peccato actuali*, est erronea, quia (addunt) proxime accedit ad propositionem quae negat Mariam Virginem esse vere Dei Matrem.

Conclusio I. Propositio erronea non est solum ea quae adversatur propositioni qua Catholica fides non evertitur. Est contra Melchiorem Canum.

Probatur. Per propositionem qua fides Catholica non evertitur, vel Canus intelligit eam quae non versatur circa mysteria Trinitatis, et Incarnationis, Christi mortis, Gratiae; vel solum eam, quae circa illa mysteria versatur. Si primum, propositiones de peccato originali, de iustificatione, de Sacramentis, ac multis aliis, quae cum anathemate damnatae sunt in Concilio Tridentino, non essent haereticae, quod est absurdum. Si secundum, solae propositiones quae propugnatae sunt a Sabellianis, Arianis, Macedonianis, Pelagianis, Nestorianis, Eutychianis, Monothelitis essent haereticae. Sed hoc absurdum

est : siquidem plures sunt propositiones , quae licet circa illa mysteria non versentur , tamen repugnant veritatibus , quae a Deo Apostolis ac proinde Ecclesiae aut immediate , aut mediate revelatae fuerunt.

Conclusio II. Propositio erronea non est solum ea quae repugnat veritati , quae sequitur ex una praemissa de fide , et altera evidente per rationem naturalem.

Probatur. Propositio quae repugnat veritati quae sequitur ex una praemissa de fide , et altera quae est evidens ratione naturali formaliter est haeretica : nam propter eam rationem ista : *In Christo non fuit humana voluntas* , est haeretica , et sic in sexto Concilio generali damnata contra Monothelitas : et tamen (aiunt aliqui) non repugnat veritati quae sequatur ex duabus praemissis de fide , sed tantum ex una de fide : *Christus est homo* , et ex altera quae evidens est ratione naturali : *Omnis homo habet humanam voluntatem*. Idem iudicium ferri debet de hac alia propositione : *Petrus non resurget* , est enim formaliter haeretica , quamvis non adversetur duplici propositioni de fide , sed uni tantum : nimirum repugnat veritati quae sequitur ex hac praemissa de fide : *Omnis homo resurget* : et ex hac alia quae est evidens ratione naturali : *Petrus est homo*.

Conclusio III. Propositio erronea non est solum ea quae negat doctrinam communi Ecclesiae consensu ita receptam , ut nullus pius et doctus de ea dubitare audeat.

Probatur. Ea definitio non valet quae convenit alteri quam definito : nempe accurata definitio debet convenire omni et soli definito : atqui ea de qua agitur , non convenit soli propositioni erroneae , sed praeterea convenit propositioni scandalosae : nam propositio scandalosa a nemine pio et vere docto propugnatur. Confirmatur argumentum ex eo quod neminem pium et doctum reperire sit , qui dubitare audeat de falsitate omnium ac singulorum articulorum quos Concilium Constantiense adversus Wicleffum proscripsit : et tamen omnes ac singuli illi articuli non sunt erronei , sed aliqui (ut ipsummet Concilium loquitur) sunt haeretici , alii erronei , alii scandalosa-

dalosi, alii blasphemii, alii piarum aurium offensivi.

Conclusio IV. Propositio erronea stricte sumta, est ea quae negat veritatem quam communis Ecclesiae consensus iudicat esse mediate revelatam, quamvis Ecclesia id nondum expresse definierit.

Probatur. Per eam definitionem propositio erronea differt ab haeretica: nimirum haeretica negat veritatem aut immediate revelatam, aut mediate solum, sed addita sollemni Ecclesiae definitione. Differt quoque (ut subsequenti quaestione dicetur) a ceteris propositionibus damnabilibus, quas Concilium Constantiense recenset. Hinc patet opinionem Cypriani de invaliditate baptismatis ab haereticis collati erroneam fuisse, antequam Ecclesia definiisset eam repugnare veritati, quae continebatur verbo Dei non scripto, seu traditione quae docebat internas dispositiones baptizantis non nocere validitati baptismatis. Verum post Ecclesiae definitionem est formaliter haeretica, ut iam superius dictum est.

QVAESTIO III.

De propositionibus, Scandalosa, et Blasphema.

Conclus. I. **P**ropositio scandalosa stricte sumta recte definitur: Propositio quae per se nata est parere spirituales proximi ruinam, licet in ea nec error, nec haeresis aperte notari possint.

Explicatur definitio. Propositio de qua agitur, dicitur 1. parere spirituales proximi ruinam, hoc enim fert ipsum *scandali* nomen, quod quidem secundum grammaticos non aliud significat quam offendiculum, quod ante pedes alicuius positum est causa cur cadat. Dicitur 2. quod *per se* nata sit parere spirituales proximi ruinam, nempe *per accidens* est, hoc est, ex parte subiecti petitur ratio cur eiusmodi ruina non sequatur. 3. Adduntur haec ver-

verba : *Licet in ea nec haeresis , nec error aperte notari possint ;* per quae quidem verba propositio scandalosa strictè sumpta , seu prout specialem censurae notam continet , differt a propositione haeretica et erronea : in iis enim haeresis et error aperte notari possunt. In exemplum propositionis scandalosae referri potest ista : *Ex auriculari confessione gravissima sequuntur incommoda.* Recenseri potest etiam haec alia : *Sancti mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum ,* per se nimirum inclinat animas quae sibi videntur esse transformatae , ad dimittendas virtutum exercitationes.

Conclusio II. Propositio blasphema est ea , quae aliquod aut in Deum aut in Sanctos convicium continet.

Explicatur. Per eam definitionem propositio blasphema differt ab aliis propositionibus , quibus specifica aliqua alia censura debetur ; neque enim aliae propositiones continent convicium aut in Deum , aut in Sanctos : hoc est , nec Deo , nec Sanctis aliquid tribuunt , quod eos dedecet , aut ab eis detrahunt perfectionem , quae debeatur. Hinc patet hanc propositionem ab Innocentio Papa XII. proscriptam : *Inferior Christi pars in cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes ,* esse non solum erroneam , sed etiam blasphemam : scilicet multum detrahit ex perfectione quae Christo debetur , seu multum est ipsi iniuriosa. Patet 2. propter eandem rationem hanc aliam propositionem quae primo est loco inter quinque ab Innocentio Papa X. damnatas : *Aliqua Dei praecepta hominibus iustis volentibus , et conantibus , secundum praesentes , quas habent , vires , sunt impossibilia : deest quoque illis gratia , qua possibilia fiant ,* non solum esse temerariam et haereticam , sed etiam blasphemam : nempe Deum reddit iniustum legislatorem , qui ea praecipiat , quae volentibus et conantibus sint impossibilia.

QVAE-

QV AESTIO IV.

De propositionibus, male sonante, et piarum aurium offensiva.

Conclus. I. **P**ropositio male sonans recte definitur propositio, quae licet duplicem habeat sensum, unum bonum et alium malum, absolute tamen et sine distinctione profertur.

Explicatur. 1. Quatenus propositio de qua agitur dicitur habere duplicem sensum, unum bonum et alium malum, differt ab haeretica et erronea: illae enim propositiones non habent aliquem sensum bonum, saltem qui sit obuius, hoc est, quem verba ex quibus constant, prae se ferant. 2. Quatenus dicitur absolute et sine distinctione proferri, differt a propositionibus ex quibus pravus sensus excluditur, per explicationem ad restrictionem terminorum.

Conclusio II. Propositio piarum aurium offensiva definitur propositio, quae aliquid absonum et subiecto de quo fertur indignum continet.

Explicatur. Propositio de qua agitur dicitur 1. offensiva *aurium*, non quidem propter sensum quem a parte rei continet, sed propter modum quo ille sensus exprimitur. Dicitur 2. offensiva *aurium*, non quarumcumque, sed *piarum*: neque enim (ut olim in Pharisaeis accidit) si impii aliqua veritate offendantur, ob id propositio quae illam veritatem continet, dici debet per se aurium offensiva. Addendum est eam quoque *per se* non debere dici aurium piarum offensivam, quae pios quidem, sed indoctos offendit: siquidem (ut observat Melchior Canus) ad ferendum iudicium de aliqua propositione consuli non debet promiscuum vulgus, licet pietatem prae se ferat, sed consuli debent viri, qui cum pietate doctrinam coniunxerunt. Scilicet non raro contingit ut propositio, quae
piae

pie plebis aures offendit, viros peritos ac sapientes non tantum non offendat, sed etiam nec moveat. Id praesertim videre est in propositionibus, quae enuntiant abusus aut superstitiones, quae ab hominibus piis quidem, sed parum peritis nonnumquam admittuntur in quarundam imaginum aut quorundam sanctorum cultu. Dicitur 3. nonnihil continere absonum, seu in subiectum de quo profertur non satis honorificum: ac per hoc patet propositionem de qua agitur, non tam peccare in sensu, quam in modo quo ille sensus exprimitur: hincque colligitur cavendum esse theologo, quum de partu B. Mariae Virginis loquitur, ne circumstantias explicet quae exprimi non possunt nisi terminis qui minime deceant.

QVAESTIO V.

De propositionibus, Temeraria, et Seditiosa.

Conclus. I. **P**ropositio temeraria est propositio, quae in materia fidei aut morum profertur absque auctoritate, aut Scripturae, aut unanimis traditionis, aut saltem aliquorum Patrum: et a fortiori si maior Episcoporum et theologorum pars iudicet, eam aut Scripturae, aut traditioni, aut doctioribus Patribus adversari.

Probatur. Temerarium dicitur quod absque fundamento asseritur ac profertur in medium: sed propositio, quae in materia fidei, aut morum profertur absque auctoritate aut Scripturae, aut unanimis traditionis, aut saltem aliquorum Patrum, asseritur ac profertur sine fundamento; quum (ut iam saepius dictum est) non aliud sit fundamentum fidei ac morum quam Scriptura, traditio, et Patres.

Inde vero colligitur 1. hoc Casuistarum axioma: *Honor potior est quam vita*, non solum esse scandalosum et perniciosum, sed etiam temerarium: siquidem nullo aut
Scri-

Scripturae, aut traditionis, aut Patrum testimonio nititur. Colligitur 2. plures ex propositionibus quae circa cultum Deo debitum, charitatem exhibendam proximo, homicidium vitandum, a recentioribus prolatae sunt in medium, esse temerarias: nempe ne minimo quidem aut Scripturae, aut traditionis fundamento nituntur, sed levissimis tantum ratiunculis. Eiusmodi vero sunt eae omnes quas Alexander Papa VII. et Innocentius XI. publicis decretis damnarunt.

Quaeres, utrum quaelibet propositio temeraria sit haeretica aut erronea; et vicissim, utrum omnis haeretica aut erronea sit temeraria.

Resp. ad primum negative. Ratio est, quia propositio haeretica (ut supra dictum est) est ea quae contradictoriae opposita est veritati expresse revelatae: erronea quae opposita est veritati implicite tantum revelatae, seu quae per argumentationem (secluso sollemni Ecclesiae iudicio) ex expresse revelata colligitur: atqui quaelibet propositio temeraria non est eiusmodi, nempe nonnullae sunt propositiones temerariae, quae respiciunt facta, quae multo post Apostolorum aetatem contigerunt, ac proinde quae, quum propter eam rationem revelata non fuerint, non possunt (ut supra dictum fuit) esse haeresis aut erroris ad fidem pertinentis materia.

Resp. ad secundum. Omnem propositionem formaliter haeticam, seu quae adversatur veritati, quae explicite et immediate Dei verbo sive scripto, sive tradito continetur, aut quae per sollemne Ecclesiae iudicium declarata fuit eo contineri, semper esse temerariam, non enim maior temeritas fingi potest, quam quae aut expresso Dei verbo, aut apertae definitioni Ecclesiae contradicit.

Resp. iterum ad eandem propositae quaestionis partem, quamlibet propositionem erroneam, non semper esse temerariam: nempe licet veritas cui opposita est, sit mediate et implicite revelata, nonnumquam tamen multi sunt, et quidem primi ordinis Doctores qui negant eam veritatem, cui opponitur ea quam defendunt, esse etiam mediate revelatam. Id videre est in quaestione de bapti-

smo ab haereticis dato, et in quaestione de visionis beatificae dilatione usque ad corporum resurrectionem: eae enim quaestiones ante Ecclesiae definitionem, non ultimos sive pro affirmativa parte, sive pro negativa patronos habebant, ac proinde propositionibus, quae de iis proferebantur, tunc temeritatis nota inuri non poterat.

Conclusio II. Propositio seditiosa, est ea quae per se apta est parere seditionem.

Evidens est ea definitio ex ipsa nominis etymologia. Contendunt aliqui propositionem seditiosam, nisi aliunde opponatur doctrinae fidei vel morum, vel disciplinae, non videri inter censuras theologicas comprehendi debere, licet ab Ecclesia prohiberi possit. Volunt alii eo sensu illam inter theologicas notas comprehendi, quod ad scandalosam propositionem reducatur: nempe (aiunt) seditio, ad quam illa propositio movet, contingere non potest absque spirituali multorum ruina et plurium peccatorum lethali commissione.

QVAESTIO VI.

De propositionibus, suspecta de haeresi, sapiente haeresim, haeresi proxima.

Conclus. I. **P**ropositio suspecta de haeresi recte definitur: propositio quae multa cum probabilitate iudicatur haeretica.

Explicatur definitio. *Primo*, propositio de qua agitur, iudicatur *haeretica*, hoc est, contradictorie opposita veritati, quae aut explicite et immediate revelata est, aut si implicite tantum et mediate, ab Ecclesia sollemni iudicio declarata fuit revelata. *Secundo*, iudicatur haeretica *cum probabilitate*, id est, ex haeretica infertur per argumenta quae licet certitudinem moralem generent, non excludunt tamen omne dubium: unde propositio, de qua est quaestio, non potest dici absolute haeretica, sed tantum
su-

suspecta de haeresi. *Tertio*, iudicatur haeretica cum multa probabilitate; neque enim aliqua propositio propter levem probabilitatem cum fundamento adduci debet in haeresis suspicionem: aequitati nimirum repugnat, ut propter leve fundamentum tam gravis censura alicui propositioni inuratur: gravis autem fundamenti nomine hic intelliguntur rationes petitae ex Scriptura et traditione, quae non unum et alterum tantum Doctorem ad assensum moveant, sed ingentem magistrorum numerum, paucis exceptis, determinent.

Conclusio II. Propositio quae sapit haeresim, definitur, propositio quae multo maiori cum probabilitate quam suspecta de haeresi, iudicatur haeretica.

Explicatur definitio. Probabilitas gradus quosdam habet, seu maior est vel minor pro maiori vel minori pondere rationum quibus nititur: igitur quando magna est probabilitas, quod aliqua propositio sit haeretica, tunc (ut conclusione praecedenti dictum est) constituitur propositio suspecta de haeresi: quando autem est maxima probabilitas, seu vehemens suspicio, tunc constituitur propositio sapiens haeresim: quia ea quae per gustum exploramus, nobis magis certa sunt, quam quae per solum intellectum suspicantem attingimus. Hinc igitur patet idem fundamentum, sed sumtum secundum diversos gradus, constituere propositionem aut quae de haeresi suspecta sit, aut quae sapiat haeresim.

Quaeres an, ut propositio dicatur suspecta de haeresi, aut haeresim sapere, attendenda sit conditio scriptoris in quo reperitur, seu utrum habenda sit ratio sectae cui scriptor nomen dedit, an vero propositio in re sola considerari debeat.

Respondent nonnulli propositionem, ut ei inurantur censurae de quibus est quaestio, considerari debere in se ipsa, et independentem a sensu quem auctor in libro, in quo propositio continetur, sibi proponere potuerit.

Respondet Melchior Canus *lib. 12. de Locis Theologicis cap. 8.* attendi debere conditionem proferentis, seu ut suspicio de haeresi alicui propositioni inuratur, attendendum

esse ad mentem scriptoris, a quo prolata fuit in medium. Melchiori Cano hac in parte subscribimus, eo quod suspicio, sapor, ex adiunctis desumantur, iis enim adiunctis seu circumstantiis nititur probabilitas, propter quam propositio aut sapit haeresim, aut in haeresis suspicionem adducitur.

Ex postrema illa responsione colligendum est 1. attendi debere ad conditionem et fidem proferentis, si propositio quae suspecta est de haeresi, aut quae sapit haeresim, consideretur in ordine ad puniendum vel absolvendum proferentem. Ratio est quia dubium est eo in casu an propositio prolata fuerit in haeretico sensu, illud autem dubium solvi non potest nisi ex statu et conditione proferentis, seu si proferens sit haereticus, moralis erit certitudo, quod in sua propositione sensum haereticum intellexerit. Hinc ista propositio: *Non oportet Eucharistiae Sacramentum sollemni ritu per vias publicas circumferre*, in ore Lutherani, qui negat Christum esse in Eucharistia corporaliter praesentem extra actuale illius usum, aut in ore Calvinistae, qui contendit Christum ne in ipso quidem actuali usu, Eucharistia substantialiter contineri, esset haeretica; contra suspecta non esset in ore Catholici, qui timeret, ne propter aliquam peculiarem circumstantiam debita reverentia Sanctissimo Sacramento per vias publicas delato non exhiberetur. Sic etiam haec alia: *Vna natura Dei Verbi incarnata*, est haeretica, quum profertur ab Eutychianis; ea nimirum significare intendunt unam tantum esse in Christo naturam post unionem: quum e contrario sit Catholica, quum a viro Catholico profertur, nam in illius mente significat non duas sed unam tantum personam, Verbi nimirum, esse in Christo. Sic denique haec alia: *Vnus e Trinitate passus est*, quae tot olim turbas movit in Ecclesia, non est suspecta de haeresi quum a Catholico profertur; quum contra certo sit haeretica in sensu Eutychianorum, in quo eam Hormisda Papa proscripsit.

Colligendum est 2. attendi debere ad antecedentia et consequentia, si sit quaestio de propositione quae in aliquo

quo libro continetur. Quamvis enim secundum terminos, quibus constat, et separata a restrictionibus, quae illam in eo libro aut praecedunt, aut subsequuntur, sit aliquando non solum de haeresi suspecta, sed etiam certo haeretica, nihilominus poterit esse sana in sensu auctoris, seu habita ratione connexionis, quam in libro quo continetur habet cum antecedentibus et consequentibus.

Conclusio III. Propositio haeresi proxima definitur ea, quam maior et sanior Doctorum pars ex Scriptura et traditione iudicat esse haereticam; licet non audeat eam dicere simpliciter haereticam, quod aliqui non infimi nominis theologi contendunt ipsi censuram huiusmodi iniuri non debere.

Ex ea definitione patet propositionem haeresi proximam idem esse omnino cum propositionibus suspecta de haeresi, sapiente haeresim: non enim aliud dicit quam summam probabilitatem, quod revera sit haeretica.

Quaeres, an propositiones suspectae de haeresi, sapientes haeresim, haeresi proximae, semper certo mereantur aliam censurae speciem.

Respond. affirmative. Ratio est, quia eiusmodi propositiones semper sunt temerariae, et nonnumquam etiam scandalosae, quum semper multum sit probabile eas contradictorie oppositas esse veritati, quam tenet mater Ecclesia.

QVAESTIO VII.

De propositionibus, Improbabili, et Damnable.

Conclus. I. **P**ropositio improbabilis est ea, quae nullo Scripturae, aut traditionis, aut rationis theologiae fundamento nititur.

Explicatur. Probabilitas in rebus quae ad fidem aut mores spectant, non nascitur nisi ex argumentis, quae petuntur aut ex Scriptura, aut ex traditione, aut ratio-
ni-

nibus theologicis : ergo propositio , quae eiusmodi argumentis non nititur , recte dicitur improbabilis.

Quaeres , utrum improbabilitas sit species censurae , quae a temeritate distincta sit.

Respondent nonnulli negative : nimirum (inquit) propositio , quae nec Scriptura nec traditione nititur , est nova ; ac proinde in rebus quae ad fidem aut mores spectant , est semper falsa ac temeraria ; nempe (ut supra dictum est) omnes veritates quae ad fidem aut mores spectant , Apostolis saltem implicite revelatae sunt , ac proinde quod est novum semper est falsum ac temerarium.

Respondent alii theologi improbabilitatem esse censuram specie distinctam a temeritate , nam (aiunt) temeritas non tantum in propositione dicit defectum argumentorum , quibus nitatur , sed praeterea dicit positiva argumenta quibus impugnetur. Priori sententiae adhaeremus.

Conclusio II. Propositio damnabilis est ea quae prohiberi debet abstrahendo a speciali censura qua affici potest.

Ex ea definitione patet 1. propositionem damnabilem differre a propositionibus quibus specialis censura iam iniusta est , haec enim abstrahit a qualibet censura quae iam iniusta fuerit : patet 2. propositionem damnabilem se habere per modum generis respectu omnium propositionum quibus aliqua censura debetur.

Quaeres 1. quas ob causas aliqua propositio dici possit damnabilis.

Resp. Dici posse damnabilem 1. quoties fundamentum est ei inurendi aliquam ex censuris quae in hac dissertatione relatae sunt. 2. Quum ea propositio inurit censuram alteri propositioni , quae licet falsa sit , non mereatur tamen censuram. Huiusmodi est haec , quae in Pii Papae V. bulla , quae incipit : *Ex omnibus* , numero 22. legitur : *Cum Pelagio sentiunt qui textum Apostoli ad Rom. II. Gentes quae legem non habent , naturaliter quae legis sunt , faciunt , intelligunt de gentibus fidei gratiam non habent.*

bentibus. 3. Quum aliqua propositio iniuriose reicit oppositam, licet falsam; ut videre est in ista, quae in laudata Pii V. bulla numero 30. legitur: *Fures sunt et latrones qui docent tentationi ulli, sine gratiae ipsius adiutorio resistere hominem posse, sic ut ab ea non superetur.* Quum propositio detrahit famae alicuius: nam propter eam rationem, libri famosi iure ac merito ab Ecclesia proscribuntur.

Quaeres 2. quid per adverbium *respective* significetur, quum reperitur in decreto in quo dicitur has et illas propositiones esse *respective* haereticas, erroneas, temerarias, scandalosas, perniciosas, blasphemias, cet.

Resp. Eum loquendi modum quem Summi Pontifices mutuati sunt ex Concilio Constantiensi, significare aliquam ex recensitis notis afficere unamquamque ex propositionibus disiunctive: ita ut nulla sit, in quam non cadat una saltem ex notis, quae in condemnationis decreto referuntur.

Quaestionibus de propositionum censuris addenda est prohibitio Innocentii Papae XI. quae legitur in decreto quo 65. propositiones ad moralem spectantes proscripsit: sic autem habet ea prohibitio: *Tandem ut ab iniuriis contentionibus Doctores seu scholastici, aut alii quicumque, in posterum se abstineant, et ut paci et charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctae obedientiae eis praecepit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus, ac praedicationibus caveant ab omni censura et nota, necnon a quibuscumque convitiis contra eas propositiones, quae adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur; donec a sancta Sede recognitae, super eisdem propositionibus iudicium proferatur.*

DISSERTATIO II.

DE THEOLOGIAE PARTIBVS.

Magister Sententiarum totum suum opus theologicum in quatuor libros partitur. Libro primo agit de Deo et quidem in primis de SS. Trinitatis Mystério. Libro secundo disserit de Angelis, de creatione hominis, ac illius lapsu. Libro tertio agit de Christo hominis lapsi redemptore. Libro quarto tractat de Sacramentis quibus Christi redemptoris sanguis hominibus per peccatum vulneratis ad sanitatem et vitam applicatur.

S. Thomas suam Summam theologicam in tres partes dividit. In prima parte agit de Deo Vno, Trino, Creatore. In secunda, de Deo ultimo fine, nec non de mediis quibus creatura rationalis aut ad illum finem perducitur, aut ab eo averti potest, virtutibus nimirum et vitiis. In tertia denique, de Deo Salvatore et Sacramentis ab eo institutis. Ea methodo S. Doctor complexus est omnia, quae ad Deum (qui ut suo loco fuit dictum, est obiectum theologiae) sive in se, sive extra se consideratum referuntur.

Ab eo S. Doctoris ordine non discrepat is quem in nostris Institutionibus servabimus. Octo scilicet erunt illarum partes. Prior ea complectitur quae ad Deum unum spectant; altera, quae ad Deum Trinum; tertia, quae ad Deum mundi creatorem; quarta, quae ad Deum Incarnatum; quinta, quae ad Deum auctorem gratiae; sexta, quae ad Deum auctorem legum; septima, quae ad Deum ultimum finem; octava denique, quae ad Deum auctorem Sacramentorum.

Octo igitur existunt nostrarum Institutionum
Theologicarum partes.

- I. DE DEO VNO.
- II. DE DEO TRINO.
- III. DE DEO CREATORE.
- IV. DE DEO INCARNATO.
- V. DE DEO AVCTORE GRATIAE.
- VI. DE DEO AVCTORE LEGVM.
- VII. DE DEO VLTIMO FINE.
- VIII. DE DEO AVCTORE SACRAMENTORVM.

Verum quum in dissertatione praecedenti designati fuerint fontes ex quibus hauriri debet theologia, par est ut nunc disseramus de mediis quibus scientiam illam adipiscamur in terris, quae (ut scribit Hieronymus ad Paullinum) nobiscum perseveret in coelis.

Ea vero media ad theologiam acquirendam necessaria, plura sunt. Necesse nimirum est *primo*, ut concupiscentiae refraenentur: ratio est, quia corrupti mores intellectum ita excaecant, ut in iis in quibus creaturarum amor dominatur, non raro dicat bonum malum, et malum bonum. Impediunt quoque ne mens attendat ad rationes, quibus damnatur obiectum, cui corrupta voluntas inhaeret, imo efficiunt ut totus sit in perpendendis quibusdam ratiunculis quibus honestum et licitum probetur, quod placet voluntati. Vnde notum est illud adagium: *Vnusquisque indicat prout est affectus*. Sic (inquit in suis thesibus anni 1685. pius quidam et doctus theologus) Pharisei quod essent avari, de eleemosynae praecepto

male sentiebant, irridebantque Christum de eo disserentem ad veritatis normam. Quum superbia in eis dominaretur, humilem Salvatoris doctrinam de non ambiendis primis Cathedris, nec capere nec ferre poterant. Sic (prosequitur idem auctor) de sobrietate recte sentire non solent potatores, nec de castitate libidinosi, nec de necessitate divinae vocationis ambitiosi, nec de religiosa paupertate proprietarii, nec denique de bonorum ecclesiasticorum dispensatione beneficiorum accumulatores. *Excaecavit enim illos (ait Scriptura Sapientiae II.) malitia eorum.* In iis locum habet illud Augustini: *Lege infatigabili spargit Deus poenales caecitates super illicitas cupiditates.*

Necesse est secundo, ut theologiae studio incumbens, charitate flagret saltem inchoata, nam (ut saepe ait Augustinus) *non intratur in veritatem nisi per charitatem. Per charitatem pervenitur ad plenitudinem scientiae.* Si ergo in charitate proficiatis, quam diffundit in cordibus Spiritus Sanctus, docebit vos omnem veritatem.

Necesse est tertio, ut theologiae candidatus humili vacet orationi: scilicet oratio confert in primis ad cognitionem rerum divinarum, de quibus theologia tractat. Hinc Psalmista divinam illam scientiam saepius a Deo postulat: *Illumina (inquit) oculos meos, ne umquam obdormiam in morte.* Hinc ipsa etiam Ecclesia in suis orationibus saepius per annum a Deo petit, ut fideles quae agenda sunt videant, et ad implenda, quae viderint, convalescant. *Vt terrenis affectibus mitigatis, facilius coelestia capiamus. Vt cogitemus te inspirante quae recta sunt, et te gubernante eadem faciamus.* Inde vero colligitur quantum aberrant ii theologi, qui sibi videntur terere tempus quod impenderint orationi: quasi vero inutile sit ac noxium illud Iacobi monitum, *Epistolae Canonicae cap. I. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter.*

Necesse est quarto, ut theologus in diligenti studio quod debet adhibere, rectum sibi finem proponat, suam scilicet et proximi salutem, nec ex iis sit de quibus Bernar-

nar.

nardus *serm. 36. in Cantica* sic loquitur: *Sunt qui scire volunt eo fine tantum ut sciant, et turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt, ut sciantur ipsi, et turpis vanitas est::: Et sunt item qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus, et turpis quaestus est. Dare contra debet operam, ut ex iis sit de quibus idem S. Pater haec habet: Sed sunt quoque qui scire volunt, ut aedificent, et charitas est. Et item, qui scire volunt ut aedificentur, et prudentia est.*

Necesse est quinto, ut theologus iis in primis det operam quae ad suam et proximi salutem magis conferunt: *Quid est autem (ait loco proxime laudato idem Bernardus) sapere ad sobrietatem? Vigilantissime observare quid scire magis priusve oporteat. Tempus enim breve est. Est autem quod in se est, omnis scientia bona, quae tamen veritate subnixa sit: sed tu qui cum timore et tremore tuam ipsius operari salutem pro temporis brevitatem festinas, ea scire prius ampliusque curato, quae senseris viciniora saluti.*

Sed iam tempus est ut Prolegomenis nostris finem imponamus, ac operi proposito admoveamus manum; lectorem interim admonentes, ut si quid vel in hocce priorre tomo, vel in sequentibus reprehensione dignum notaverit, illud pro indicto a me iam haberi sciat, praesertim, si, utique invito, exciderit quod S. Romanae Ecclesiae fidei adversetur.

FINIS.

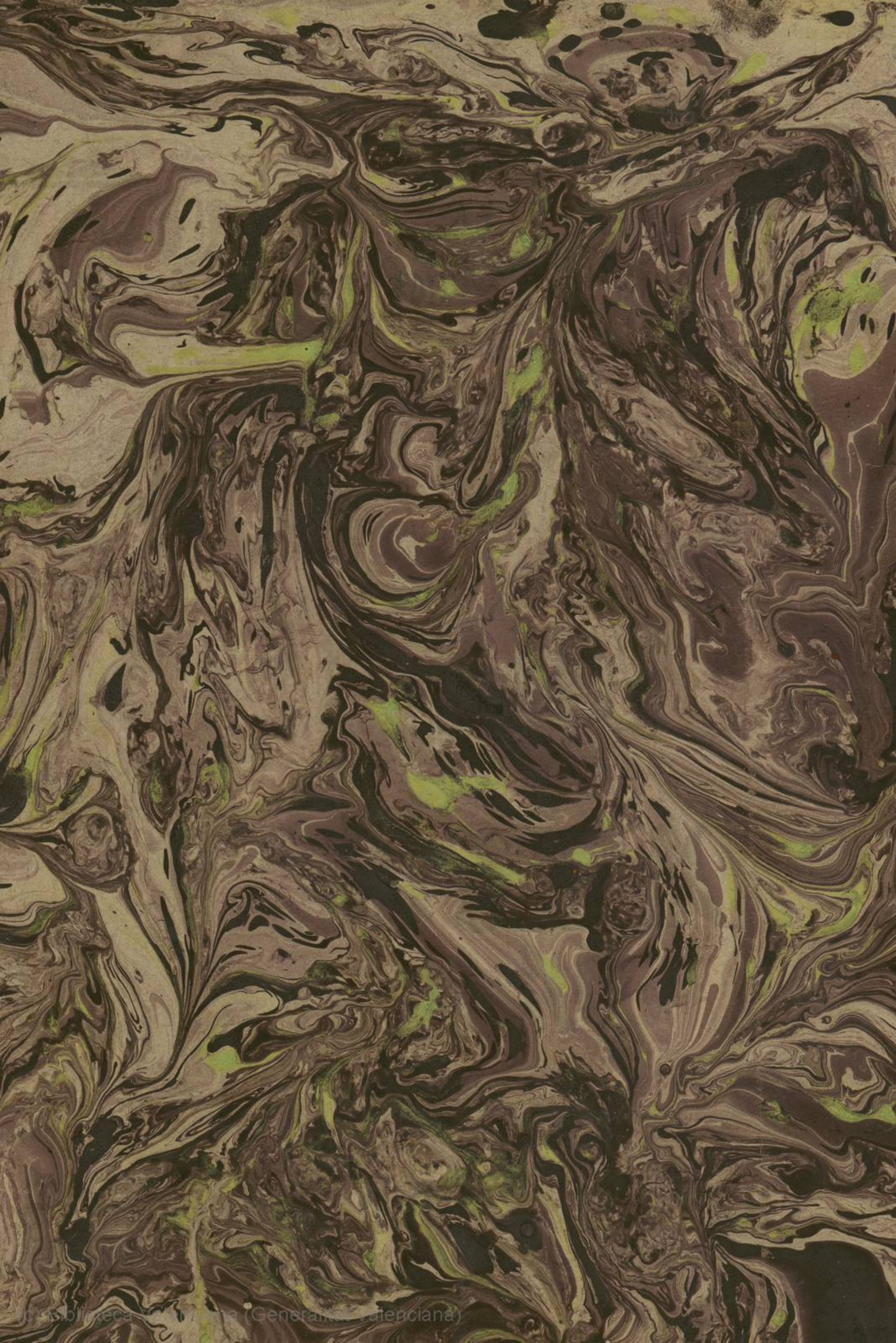

a. summa
val - 1948

25 July

butle 195 b hf

YVENIN
—
DE LOCIS
THEOLOGICIS

